INTRODVCTIO IN

DIALECTICAM ARISTOTELIS,

Per Magiſtrum Franciſcum Toletum

SACERDOTEM SOCIETATIS IESV, ac Philoſophiæ in Romano Societatis Collegio Profeſſorem.

Addito vberrimo Indice propter maiorem ſtudioſorum vtilitatem.

VENETIIS, APVD IVNTAS.

M D LXXXII.

204 · 22 · E 23 1-2

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIBER I.

De nomine Dialectica. Cap. I.

DIALECTICA viam oſtendit, & Methodum tradit, qua occulta manifeſtare, confuſa diſcernere, erto res tepellere, veritatesque cõfirmare poſſumus, propterea anre omnem aliam ſcientiam addiſcenda eſt. Ipſa enim eſt ianua, qua aperta omnes aperiũtur, & qua clanſa omnes claudũtur, cuius adæquatum obiectum eſt argumentatio, quæ ex ſimplicibus dictionibus ſignificatiuis, quas terminos vocant, primò componitur, à quibus prius nobis eſſet incipiendum, cum ſimplicia priota ſint, niſi aliunde initinm capere ſtudentium vtilitas ptæmoneret, quibus cõducibilius multò furnrum exiſtimamns, ſi ante, quæ ad ipſam Dialecticam, eiuſque inſtrumenta pertinent, breui compendio tennerint, vt qnid Dialectica ſit, præ aliis omnibns percipientes, modumque diuidendi, definiendi, & aigumentandi edocti promptiores fiant, faciliuſque pet teliqua procedant. Cum igitur præceptnm Ariſtotelis ſit vt alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomen ſignificet, præcognoſcant: nominum enim ſignificatione ignorata ad reium cõtemplationem aſcendi non poteſt. Nos antem breuem quandam Introductionem ad Dialecticam Ariſtote. paremus, quid nomen Dialecticæ ſibi velit, exponamus oporret. Dialectica Græcè idem eſt, quòd Larinè diſputatrix, vel diſſertrix, quaſi ars quæ diſputare, & diſſerere doceat, quam Stoici partem Logicæ eſſe exiſtimabant, duas Logicæ facientes partes, alteram inueniendi argumenta, & rationes, quibus verum à falſo diſcernitur, alteram de inuentis iudicandi, illam Topicam, hanc Dialecticam vocabãt. Dialecticorum tamen com[illegible]is uſus iam nomẽ Dialecticæ vtriq; parti commune fecit, imò Logicæ nomen à Dialecticæ nomine non diſcernunt, præſertim cum apud Ariſtotelem talis diſtinctio Dialecticę & Logicæ non inueniatur, at Logica à λόγος dicitur, quod Latinè idem quod ſermo, vel ratio eſt, quaſi ſcientia ſermocinalis, vel rationalis, ideſt, quæ verſatur circa rariones, & ſermonem: vocamus autem rationes diſcurſus intellectus, quibus verum, uel falſum inquirimus, vnde Logicæ nomen latius pater, ſi eius etymologia inſpiciatur, quàm Dialecticæ, cũ Logica etiam grãmaticam, & Rhetoricam, quæ de ſermone ſunt, complectatur, qua parte verò idem quod rationalis eſt, Dialecticæ conueniat, & aliqua ex patte Rhetoricæ, quæ etiam ratione vtitur. proinde latiſſimè ſumpta Grammaticam, Rhetoricam & Dialecticam comprehendit. quod quamuis verum eſt, communiter tamen iam eſt receptum, quoties de Logica ſermo fit, idem quod per Dialecticam intelligatur, præſertim apud Dialecticos: vocabula enim peculiariter ſecundum ſubiectam materiam accipieuda ſunt.

Quid ſit Dialectica, de eius neceſſitate, materia, fine, & officio. Cap. II.

ARTES omnes in hunc finem inuentæ ſunt, vt per eas operationes noſtræ, quas per naturam non ita facilè, & perfectè præſtare poteramus, abſolutæ, & exactæ reddant, quod in hominibns reperire eſt. homo enim poteſt ſcribere, pingere, luctari, texere, ſed id imperfectè, & non ſine errore: at ſi artem teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur: vnde ars rectè quicquam faciendi, aut cognoſcẽdi dicitur promptitudo: ex quo factum eſt, vt cum multæ in nobis ſint operationes, atq; inter ſe diuerſæ, quas rectè exercere non poteramus, plures ad hoc inuentæ ſint artes. Sunt autem in communi tres operationes, quædam exte-

riores,quę circa aliquam materiam extra nos verſantur,vt pingere, texere,agros colere. Sũt aliæ operationes exteriores , quæ tamen non in aliquam extra nos tranſeunt materiam, ſicut loqui,ſermocinari,dicere. Sunt aliæ in tertio genere interiores , ſicut contemplari rerũ naturas , conſiderare , verum cognoſcere. Ad tres has operationes optimè exercendas multæ ſunt adinuentæ artes. Ad operationes exteriores primi generis,ſunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur,vt nemoraria,militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes ſecundi generis,ſunt artes quæ ſermocinales dicuntur,Grammatica ſcilicet , quæ rectè & cõgruè voces connectere docet, Rhetorica,quæ elegãtem,ac ſuis numeris abſolutam reddit orationem. Ad operationes verò tertij generis,quædam ars adinuenta eſt , quæ Methodum traderet, & viam ſterneret, qua ad perfectam rerum contemplationem, & cognitionem venire poſſemus, & hæc Dialectica eſt. vnde ſicut artes Mechanicas rectè faciendi ,& operandi artes,Grammaticam congruè loquendi, Rhetoricam rectè dicendi , ita Dialecticam rectè intelligendi iure artem dixeris,non quod per Dialecticam res ipſas ſciamus , aut cognoſcamus, hoc nãque aliarum munus eſt ſcientiarum,ſed quod Dialectica modum, & Methodũ præbeat,quibus recta rerum contemplationem conſequamur,propter quod inſtrumentum,& organum ſcientiarum & modus ſciendi dicitur. Quòd ſi Dialectica etiam circa ſermonem verſatur,id non eſt per ſe, niſi quatenus per ſermonẽ operationes intellectus manifeſtantur : nec hoc etiam pacto circa quemcunque ſermonem verſatur,ſed circa eum ſolùm,quo aliquid verè,vel falsò dicitur. De reliquis verò quæ ad Dialecticam pertinent,dicamus oportet. Experientia enim conſtat, & Ariſ.vij.Polit.c.iiij.docet artes habere aliquã materiam,circa quã operentur , ars enim textoria circa filum,lignaria circa lignum,militaris circa arma verſatur. Eſt etiam cuique arti ſuus finis & officium, quorum nihil Dialecticæ deeſt. Pro quo aduerte primò , quod materia in aliqua arte duplex eſt,quædam propinqua,& proxima,circa quam talis ars verſatur, vt ligna materia ſunt artis lignariæ , fabrilis ferrum,quia circa hæc tales artes verſantur:altera materia eſt remota,quam ars quidẽ præſupponit, non tamen circa eam primo verſatur,quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen ferrum militaris,lana textoriæ dicuntur; quia ſine his materiæ proximę non conſtant. Aduerte etiam præter hæc,in Grammatica, Rhetorica ,& Dialectica duplicẽ eſſe materiam,alteram propinquam,vt in Grãmatica ſunt voces ad congruam connexionem aptæ,in Rhetorica ſermo ornatus,& elegans, in Dialectica verò operationes intellectus,vel ſermo qui tales operationes manifeſtat , alteram autem remotam , quæ in his tribus artibus eadem eſt,nempe res omnes, cum diſcrimine tamen . Grammaticus enim circa res omnes verſatur de eis cõgruè loquendo, Rhetoricus ornatè dicendo, Dialecticus viam oſtẽdens,qua verè cognoſcantur,& inde vero ſermone exprimantur, propterea hæ artes communes dicuntur. Ex his apparet finis , & officium Dialectici . Finis enim eius eſt Methodum oſtẽdere , qua res verè dignoſci,& ſecerni queãt,officium autem ea manifeſtare , quibus talis cognitio obtineatur,id autem fit diuidendo , definiendo , & argumentando. officium ergo ipſius definire,diuidere,& argumẽtari eſt. Inſtrumenta,quæ modi ſciendi dicuntur,ſunt definitio , diuiſio , & argumentatio, de quorum ſingulis introductorio modo nõnulla dicemus. Et primum de definitione.

Quid Definitio , & quotuplex ſit. *Cap.* III.

CIRCA definitionẽ quatuor nobis breuiter cõſideranda ſunt . Primũ quid ſit definitio . Secũdum,quotuplex ſit. Tertiũ , quæ ſint leges bonæ definitionis. Quartum, qui modi argumẽtandi,& loquendi per definitionem. Circa primum aduerte Ariſt.j. To.c.iiij.id quod nos definitionem uocamus, terminum uocare, tranſlatione ſumpta a termino, & limite,quo agri,uel areæ circunſcribuntur : vt enim totũ quod illius eſt areæ , intra talem terminum continetur , nec quicquam areæ eſt extra terminum,nec aliud , quod non ſit areæ , eſt intra : ita illa oratio , quæ omnes partes , quæ ſunt in natura rei , ita explicat,ut nihil deficiat,vel redundet,dicitur terminus. Nos vocamus definitionem,quaſi undique circunſcribentem rei naturam. Eſt autem definitio iuxta Ariſt.ij. Poſt.c.x oratio ipſum quod quid eſt ſignificans,ac ſi dixiſſet, eſt oratio,quæ naturam alicuius manifeſtat . In qua definitione duæ ſunt particulæ conſiderandæ . Altera eſt,quod ſit oratio , id eſt aggregatio quædam

multarum

multarum uocum & notionum, cum enim naturę rerum quæ definiuntur, habeant plures partes, neceſſe eſt pluribus manifeſtentur vocibus, vnde vna ſola uox non eſt definitio. Altera particula eſt, naturam alicuius ſignificans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quę definitiones non ſunt, quia alicuius naturam non manifeſtant, ex quo fit vt iſta ſit definitio, animal rationale, eſt enim oratio, & hominis naturam explicat, at, homo eſt doctus, oratio quidem eſt, definitio verò minimè, nullius enim naturam exprimit. Contra hoc vnum poſſet argumentum opponi huiuſmodi: Vna vox ſola poteſt ſignificare totam naturam rei, ergo definitio non eſt oratio. antecedens probatur, iſta vox homo ſignificat totum hominem, & integram ipſius naturam, ergo vna vox totam rem explicat. Ad hoc reſpondetur dupliciter aliquam rem poſſe ſignificari, & manifeſtari poſſe, vno modo diſtinctè, altero modo confuſè, hoc exemplo poterit intelligi, videre quandoque poſſumus imaginem aliquam confuſè, cum totam ſimul conſpicimus, nec magis viſus ad vnam quàm ad aliam partem inclinatur: uidemus etiam eandem diſtinctè, cum ad ſingulas partes oculos conuertimus, vel minimam quanque lineam inſpicientes, quod etiam intellectu contemplantes aliquando facimus, ita res ſignificatur una quidem voce, confuſè tamen, quia per eam tota ſimul repræſentatur, at verò pluribus vocibus eadem res ſingulis ſingulas eius partes ſignificantibus diſtinctè ſignificatur. Modò reſpondetur, Definitionem debere ſignificare rem totam non confuſè, ſed diſtinctè, propterea debere eſſe orationem, ex quo ſequitur, nomen alicuius rei & definitionem einſdem idem ſignificare, ſed non modo eodem, ſed alterum diſtinctè, alterum confuſè, homo enim, & animal rationale eandem rem exprimunt, ſed vox, homo, confuſè, definitio verò animal rationale, diſtinctè. Cum igitur definitio alicuius naturam explicet, fit, vt prima diuiſione diuidatur iuxta diuiſionem eius, cuius naturam explicat, quod duplex poteſt eſſe, alterum vox: aliqua ſignificatiua, alterum res aliqua. vt enim res ipſæ ſuas habent proprias naturas, ita etiam & nomina ſua ſortiuntur naturas, quæ a ſignificatione ſumuntur, ut ſicut homo eſt homo per animam, & corpus, ita & nomen nomen eſt, quia ex uoce, & ſignificatione componitur. Poſſunt ergo & res, & nomina definiri, vnde exurgit duplex definitio; altera quæ dicitur nominis, altera, quæ dicitur rei. Definitio nominis, quæ interpretatio, & Etymologia aliquando dicitur, eſt oratio nominis ſignificationem exponens. Hic autem vocamus nomen quancunque dictionem ſignificatiuam, vt magnanimus eſt, qui magnū habet animum: infinitum quod non habet finem, vacuum eſt quod caret corpore: argumentum autem eſt his definitionibus, ſola nomina, non res definiri, quòd aliquando contingat ſimilia nomina fictitium quid ſignificare, multiplex quidem huiuſmodi definitio aſſignatur, ſed quia Grammatica eſt potius conſideratio talis, prætermittitur. Definitio verò rei eſt oratio rem aliquam explicans, ut animal rationale, quæ hominis naturam manifeſtat.

Quotuplex ſit definitio rei. Cap. IIII.

TRIPLEX eſt definitio rei, quædam eſſentialis, quędam cauſalis, quædam deſcriptiua, ſeu accidentaria. Eſſentialis definitio eſt oratio, genus, & differentiam alicuius rei continens. Vocatur autem genus id quod naturæ definiti ita competit, ut ſimul etiam de alias prædicetur, ut in hac hominis definitione, animal rationale, animal genus eſt, quia, cum de natura hominis ſit, etiam de equo, capra, & aliis multis prędicatur. Eſt autem differentia, id quod cum de natura etiam definiti ſit, cum genere iunctum ipſum determinat, & coarctat, ut pro ſola re definita ſumatur, ſicut ſe habet in illa eadem definitione rationale. eſt enim in ipſa hominis natura, & coarctat genus animal, ut non equum, nec aliud pręter hominem dicat, huiuſmodi definitio dicitur Eſſentialis, quia naturam rei per ea quæ illi eſſentialia ſunt, manifeſtat. idem enim natura, & eſſentia ſunt, nec exactiorem modo petas horum declinationem, ſuo enim loco diligentius iſta conſideranda ſunt. Definitio Cauſalis, eſt oratio, rei proprias cauſas manifeſtans. Cauſarum autem numerus quadruplex eſt, quædam cauſa eſt materialis, ea nempe, ex qua aliquid fit, ut ligna, & lapides, materia ſunt domus, æs ſtatuæ, corpus humanum ipſius hominis, altera eſt forma, ea ſcilicet, per quam res eſt, & quæ ſimul cum materia rem totam abſoluit, ut anima rationalis hominis eſt forma; & figura ſtatuæ, tertia eſt efficiens, à qua aliud producitur, ut Sol qui lumen produ-

cit, ipſius eſt efficiens cauſa, & ignis caloris, & ſutor calcei, quarta eſt cauſa finalis, gratia cuius, ſeu propter quam aliquid fit vt beatitudo cauſa eſt finalis hominis: ad beatitudinem enim creatus eſt, & ſanitas eſt finis potionis amaræ. Ex his igitur cauſis, aut ſingulis, aut pluribus, aut omnibus, definitiones cauſales fiunt. Sunt autem quæ per materiam dantur, vt domus eſt ex lapidibus, lignis, & terra, reliquiſque partibus conſtructa. Zithum eſt potus ex aqua, hordeo, & lupulo confectus. Sub hoc definitionis genere, cõprehenduntur definitiones, quibus res artificiatæ per ea, ex quibus fiunt, definiuntur. Comprehenduntur etiam definitiones, quæ partes rei continent: vt mundus eſt ex cœlo, terraque & ex naturis, quæ intra hæc includuntur, conſtitutio. corpus humanum eſt quod ex erecto capite, pectore, manibus, ventre, pedibusque conſtat, quas alij vocant partitiones. Comprehenduntur etiam definitiones accidentium, quæ per ſubiecta ipſorum aſſignantur, vt riſibilitas eſt aptitudo hominis ad ridendum. lumen eſt actus diaphani. Secundum genus Cauſalium definitionum eſt per formam, vt homo eſt animal ex rationali anima conſtans, ad quod genus illę definitiones reducuntur, quibus concreta per abſtracta definimus, ut albũ eſt quod albedine afficitur. Tertium genus eſt per efficientem cauſam, vt dies eſt latio ſolis ſupra terram. Eclipſis eſt interpoſitio terræ inter ſolem, & lunam. tonitruum eſt extinctio ignis in nube. Poſſumus etiam his vti in obliquo dicentes, nox, eſt priuatio luminis proueniens ex latione ſolis ſub terram. Quartum genus eſt per finalem cauſam, ut homo eſt animal ad ſummi boni perceptionem deſtinatum. domus eſt tegumentum ad incommoditates extrinſecas propulſandas. Poſſunt etiam definitiones per plures cauſas ſimul aſſignari, iſta enim quatuor continet cauſas, homo eſt animal ex rationali anima & corpore in æternam beatitudinem à Deo creatum. hęc autem duas, Eclipſis eſt priuatio luminis ex interpoſitione terræ, hæc autem tres, homo animal eſt ex anima & corpore in beatitudinem ordinatũ, hic autem vnum aduerte, definitiones eas quę per materiam & formam aſſignantur, eſſe etiã eſſentiales, materia enim & forma ad rei naturam ſpectant, ipſamque componunt: vnde dici poſſent eſſentiales, at quia ſimul etiam cauſæ rei ſunt, cauſales dicentur: diſtinctionis gratia ſolent aliqui eas eſſentiales Phyſicas nuncupare, reliquas verò, quæ genere, & differentia conſtant, eſſentiales Metaphiſicas. Tertia definitio eſt accidentaria, quę non quid res, ſed potius qualis ſit, ſignificat. hęc autem eſt oratio rem per ſua accidentia manifeſtans. Eſt autem duplex, altera, quæ per genus, & accidens proprium, quod illi ſoli rei conuenit, aſſignatur, vt homo eſt animal riſibile, terra eſt elementum grauiſſimum, ignis elementum leuiſſimum, & hęc propriè dicitur deſcriptio. Ad hanc definitionem reducuntur eę, quę dantur per effectus, vt iuſtitia eſt, quæ ſuum cuique tribuit, ſol eſt autor diurnæ lucis, homo eſt animal, quod loqui poteſt. Altera definitio accidentaria eſt, quæ datur per accidentia communia, quorum ſingula pluribus rebus inſunt, ſimul tamen iuncta non niſi rei, quæ definit, vt homo eſt animal bipes implume, pulchrum, magni cerebri. Ad hoc definitionis genus aliquæ Poetarum deſcriptiones reduci poſſent, ſed iſta vlterius proſequi non præſentis ſpeculationis eſt, ne introductionis limites extra modum diuagantes tranſiliamus.

De legibus bonæ definitionis, De modo argumentandi, & loquendi circa ipſam definitionem.

Cap. V.

MVLTA quidem pręcepta ſunt ad bene definiendum obſeruanda, quæ diffuſe vj. Top. Ariſt. tradit, ex quibus tria omnibus definitionibus communia in præſenti explicanda elegimus. Primum igitur pręceptum, ſeu lex eſt, vt definitio clarior ſit definito. cum enim in hoc ſit inuenta definitio, vt rem occultam manifeſtet, oportet vt notior ſit quam illud quod definitur: vt hæc definitio, animal à Deo creatũ ad beatitudinem, naturã hominis magis manifeſtat, quam ſi vnica exprimatur voce nempe, homo: Huic pręcepto aduerſantur definitiones illæ, quæ per ignotiora, vel ęquè ignota aſſignantur, vt ſi dicas, ſomnus eſt imago mortis, mors enim obſcurior eſt ſomno. Aduerſantur etiam, quæ idem per idem definiunt, vt ſi dicas, leo eſt animal quod eſt leo. Aduerſantur tandem, quæ vocem Metaphoricam habent, vt homo eſt arbor inuerſa. Secundum Præceptum eſt, Definitio debet reciprocari, & conuerti cum definito, ideſt de quocunque prædicatur definitum, de eodem & definitio prædicari debet, & de quocunque definitio, de eodem & definitum.

tum, ita vt nulli vnum competat, cui non & alterum. Huic præcepto aduerſantur; qui ſolum per communia definiunt, quæ pluribus quàm definito inſunt, vt homo eſt ſubſtantia ſenſibilis. Aduerſantur etiam nominum Etymologiæ, quæ ob id non ſunt propriè definitiones, cum pluribus quàm definitis conueniant, vt Theologus eſt qui de Deo loquitur, lapis eſt quod pedem lædit. Tertium præceptum eſt: Definitio nihil debet habere ſuperfluum, vel diminutum, ſed ita rem explicare, vt nec deficiat, nec excedat: vnde non eſt bona definitio, homo eſt animal rationale coloratum bipes, eſt enim ſuperflua, cum coloratum, & bipes non ſint in natura hominis. nec iſta eſt bona definitio, homo eſt ſubſtantia rationalis, eſt enim diminuta, cum plura ſint in natura hominis, quàm ea, quæ in tali definitione actu continentur, eſt enim homo ſubſtantia corporea animata ſenſibilis rationalis. Hæc ſunt præcepta cuilibet bonæ definitioni neceſſaria, ita vt ex vnius defectu vitioſa reddatur definitio. Vnde ſi quis velit definitionem aliquam bonam eſſe contendere, omnes ſimul leges illi ineſſe probare tenetur, at qui definitionem vitioſam eſſe contenderit, vel vnicam legem deeſſe, ſufficiet oſtendere. Modus argumentandi in definitione duplex eſt admodum vtilis. Alter eſt vt tam definitum quàm definitio de aliquo prędicetur, & tunc de quocunque affirmatur definitum, affirmabitur & definitio, & de quocunque definitio, pariter & definitum. Similiter etiã negatiue, vt concha eſt animal, ergo eſt corpus animatũ ſenſibile. & contra, concha eſt corpus animatum ſenſibile, ergo eſt animal: humilitas eſt habitus bonus, ergo eſt virtus: & contra, eſt virtus. ergo eſt habitus bonus. pariter etiam in negatione, vt ſimia non eſt animal rationale, ergo non eſt homo: è contrario non eſt homo, ergo non eſt animal rationale. ſuperbia non eſt habitus bonus, igitur, nec eſt virtus: item, non eſt virtus, ergo nec habitus bonus. Alter modus argumentandi eſt, quando aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione; pari ratione quod negatur: & contra à definitione ad definitum, vt animal rationale eſt capax beatitudinis, ergo & homo, & homo eſt capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiue pariter, vt habitus malus non eſt expetendus, igitur nec vitium: virtus non eſt ſpernenda, ergo nec habitus bonus eſt ſpernendus. Supereſt vt de modo loquendi per definitionem, dicamus. Duplex autem loquendi eſt modus, & interrogãti, & reſpõdenti. Primum, petenti, quæ definitio eſt iſta? Reſponde, vel eſt nominis, vel eſt rei; eſt cauſalis, vel eſſentialis, vel deſcriptiua. Petenti ſecundo, qualis eſt hæc definitio? reſponde, eſt bona, vel eſt mala. Circa definitum etiam poteſt interrogans petere, quid eſt hoc, ſcilicet, quid eſt homo vel leo? Cui reſponde per definitionem eſſentialem vel Cauſalem. Secundo, quale eſt hoc? reſponde per accidentariam. Circa definitionem autem nominis ſolet peti, quæ eſt huius nominis ſignificatio? Et reſpondetur per illius ſignificationes. At circa Cauſalem ſecundum cauſarum numerum quadruplex ſit interrogatio, vt à quo eſt cathedra? reſponde per efficientem. ex quo eſt? reſponde per materiam. per quid eſt? reſponde per formam. propter quid cauſam finalem petit.

Quid Diuiſio, quotuplex, quæ ipſius præcepta ſint. Cap. VI.

EST alius ſciendi modus, qui dicitur Diuiſio, qua vtimur ad totius alicuius partes inueſtigandas, vnde non minimum hęc definitioni prodeſſe ſolet, quæ ex partibus conflatur. Quid igitur ſit Diuiſio, & quotuplex, quæ ipſius leges, quibus modis per Diuiſionem argumentari liceat, quis tandem ſit loquendi modus, tractare oportet. Diuiſio oratio eſt totum in ſuas partes diſtribuens. oratio dicitur, non enim diuiſio quæcunque ad Dialecticum ſpectat, ſed ea, quæ mente, & voce fit, id eſt cum rem aliquam ſimul intelligentes ſingulas eius partes inueſtigare, & voce exprimere conamur, & propterea diuiſio talis oratio dicitur, alię verò diuiſiones, nempe, cum gladio lignum, vel aliud quiduis ſcindimus, Dialecticæ non ſunt. Eſt igitur Dialectica diuiſio oratio, qua de toto aliquo loquentes ſingulas eius partes enarramus, quæ diuiſio manifeſtat eam quam intellectu concipiemus, vt totum hoc, bonum ſcilicet, aſſumentes in ſingulas ſuas diſtribuimus partes, vtile, honeſtum, & delectabile, in qua oratione duo ſunt. Alterum totum illud, quod ſecatur in partes, & hoc diuiſum dicitur: Alterum, ipſius enumeratæ partes, & hæ membra diuidentia dicuntur. Ex vtroque autẽ conſtituta oratio diuiſio eſt, quę

ſicut & definitio, in diuiſionem nominis & diuiſionem rei primò diuidi poteſt, Diuiſio Nominis eſt oratio qua uox in ſuas ſignificationes diſtinguitur, vt canis ſignificat ſydus quoddam, ſignificat & animal terreſtre, hæc diuiſio nominis. non enim res aliqua per eam in ſuas partes diuiditur, ſed ſola vox, Hanc Græci enumerationem vocabant. Tali autem diuiſione non unam vocem tantum, ſed & orationem integram in varios ſenſus quos recipit, diſtinguimus, quas orationes amphibologicas vocant, vt aio te Æacida Romanos vincere poſſe. Cræſus Halim ingreſſus perdet quàm plurima regna. Diuiſio Rei eſt cum res aliqua in ſuas partes, vel accidentia diſtinguitur, quæ triplex eſt. Prima Diuiſio generis in ſpecies. hæc autem eſt, cum commune aliquod in minus communia, de quibus per ſe prædicatur, diuiditur, vt Elementorum aliud ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra. hæc autem diuiſio fieri aliquando ſolet per differentias ex quibus ſpecies conſtituuntur, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, idem eſt, ac animalium, aliud homo, aliud brutum. Altera diuiſio eſt Totius in partes, ex quibus componitur, & hæc duplex ſolet eſſe ſecundum duplicem rationē partium, ex quibus componitur, ſunt enim quędam partes, quæ ad naturam, & eſſentiam rei pertinent, quales ſunt, forma, & materia, de quibus ſuperius diximus, & ſecundum has fit diuiſio quædam eſſentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus. Vaſis alia pars argentum, alia figura. Quædam ſunt partes, quæ quantitatis rei potius quàm naturæ partes ſunt, & ſecundum has fit diuiſio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem uocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes, in his enim decorus partiū ordo ſernandus eſt. Similiter Terræ alia pars Aſia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuiſio eſt quando ſubiectum aliquod in varia accidentia, quæ illi inſunt, diſtribuitur, ut hominum, alius doctus, alius indoctus. hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius ſtudioſus, alius prauus. Ad hanc diuiſionē pertinent diuiſiones eæ, quibus ſubiectum in ſuas potentias diuidimus, ut rationalis animę alia potentia intellectus, alia voluntas, alia memoria; animalis alia potentia ſenſus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuiſio adhuc dupliciter fieri, aliquando enim accidens in ſua ſubiecta diuiditur, vt alborum aliud lilium, aliud nix, aliud Cignus & cætera. Virtutum aliæ in parte intellectiua, alię in ſenſitiua ſunt. Aliquando etiam accidens in accidentia diuiditur, vt dulcium aliud flauum, aliud album. His igitur conſtitutis, præcepta in diuiſione obſeruanda conſtituamus. Primum præceptum eſt, ne plura membra contineat, quàm par eſt, ſi enim aliquis diuiſione prima animal in omnes ſuas ſpecies diuidat, non erit congrua diuiſio: nam cùm diuiſio rei manifeſtandæ gratia inuenta ſit, ſi multa contineret membra, faſtidium potius, & obſcuritatem, quàm cognitionem pareret. Adde etiam, quòd diuidentia membra quendam ordinem inter ſe petunt, quem, ſi tam multa ſint, obſeruare difficilium eſt. Circa hoc autem præceptum tria attendenda ſunt. Primum, vt ſi alicuius communis generis ſpecies paucæ ſunt, per illas diuiſio fiat, vt elementorum aliud Ignis, aliud Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Secundum, ſi ſpecies plurimæ ſunt, tunc per aliquas ſpecies ſuperiores diuiſio procedat, & has rurſus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum. Brutorum aliud aereum, aliud aqueum, aliud terreū: & hęc rurſus per alia, donec ad vltima deueniamus. Tertium, poteſt etiam diuiſio fieri per duas oppoſitas differentias, vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale, ſed horum cauſas perſcrutari, alterius negotij eſt. Secundum præceptum. Singula membra diuiſionis debent eſſe inferiora diuiſo, ideſt diuiſum ſub ſe plura debet amplecti, quàm ſingula membra, vnde non eſſet congrua diuiſio, animalium aliud ſentit, aliud mouetur: nam ſentire ita commune eſt, ſicut animal, cum omne animal ſentiat. Tertium præceptum. Omnia membra ſimul ſumpta ſint ſuo diuiſo æqualia, ita vt nihil contineatur ſub diuiſo, quod non ſub aliquo membro, nec aliquid ſub membro, quod non ſub diuiſo: vnde non eſt diuiſio bona, animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elementum. hoc enim tertium mēbrum non eſt ſub diuiſo. Quartum præceptum eſt, vt membra inter ſe aliquam habeant æqualitatem, ideſt, vnum in altero non contineatur, vnde non eſt diuiſio bona, animalium aliud irrationale, aliud bipes. vnū.n. alterū includit, cū aliquod ſit irrationale ſimul & bipes. Nec iſta, hoīum alius pius, alius literatus, cum ſint homines pij ſimul & literati.

De modis argumentandi, & loquendi per Diuiſionem. Cap. VII.

QVADRVPLEX eſt modus, quo circa diuiſionem argumentare poſſumus. Primus eſt à poſitione diuiſi ad poſirionẽ alicuius ex membris diuidentibus, & è conuerſo, ideſt, de quocunq; ipſum diuiſum affirmare nerum eſt, de eodem aliquod ex diuidẽtibus membris affirmare verum erit, ut leo eſt animal, ergo rationale uel irrationale ſimilirer de quo membrum aliquod affirmarur, & ipſum diuiſum affirmabitur, vt equus eſt irrarionalis, ergo animal. Hic tamen obſeruandum eſt, à diuiſo procedentes, non unum membrum ſolum, ſed omnia ſub diſiunctione colligamus; non enim ualer hoc, eſt animal, ergo rationale, ſed inferre oportet, ergo rationale, uel irrationale. At ab ipſis membris ad diuiſum progredientes poſſumus, & ab omnibus ſimul, & ſingulis diuiſum inferre, ut hoc eſt irrationale, ergo animal. item, hoc eſt eſt rationale uel irrarionale, ergo animal. Obſeruandum etiam alrerum eſt, ut in partirionibus cum diuiſo aliquid commune, quod de ſingulis prædicetur aſſumamus, vt mundi alia pars Africa, alia Aſia, alia Europa, prædicatio ſic eſt conſtituenda: Africa eſt pars mundi, Aſia eſt pars mundi, & Europa eſt pars mundi. Secundus argumentandi modus à negatione diuiſi ad negationem membrorum diuidentium, & è conuerſo, id eſt, ſi de aliquo diuiſum negare uerum eſt, de eodem & membra diuidenria negare uerum erit; vt lapis non eſt animal, ergo nec rarionalis, uec irrarionalis. Item, ſi membra negare uerum eſt, & ipſum diuiſum negare verum erit; ut lapis non eſt rarionalis, nec irrationalis, ergo nec animal. hic autem modus aliter ſe habet quàm præcedens, à negatione enim diuiſi procedentes omnia membra ſimul & ſingula licer negare, & ab ipſis ad diuiſum regredientes non ab vno ſolo, ſed ab omnium negatione procedere debemus, non enim valet, non eſt rationale, ergo non eſt animal: valet tamen, non eſt rarionale neque irrarionale, ergo uon eſt animal. Terrius modus eſt à poſitione diuiſi, & negatione unius membri ad affirmationem alterius, ſi fuerit diuiſio bimembris, uel à negatione duorum vel trium, ſi fuerir plurium membrorum, ideſt, ſi de aliquo affirmas diuiſum, & negas unum, aut duo membra, affirmabis certè membrum reliquum, vt hoc corpus eſt elementum, & non eſt ignis, nec aqua, nec terra, ergo eſt aer, leo eſt animal, non rationale, ergo irrationale. Quartus modus eſt inter ipſa membra diuidenria ab affirmarione vnius ad negarionem alrerius, vt hoc eſt ignis, ergo non eſt aqua, hoc eſt caducum, ergo non eſt perperuum; non tamẽ ſemper iſte modus argumentandi valet, non enim ſequitur, uirrus eſt honeſta, ergo non eſt delectabilis, vtrunque enim eſt, niſi velis inferre, non eadem ratione eſt delectabilis, qua eſt honeſta. Modus loquendi interroganti triplex eſt. Primum enim quærenti. Quæ diuiſio eſt iſta? Reſponde per aliquam ſpeciem ex ſuperius aſſignatis: Secundo, Qualis eſt diuiſio? Reſponde, bonam, uel malam: Tertio, Quot partibus conſtat hæc diuiſio? Reſponde, duabus uel tribus, ſecundum numerum partium, ſeu membrorum ipſius.

Quid Argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint. Cap. VIII.

ARGVMENTATIO pręcipuum eſt Dialecticæ Inſtrumentum, quo ad probandas veritates iguotas, falſitatesque repellendas vti ſolemus. hæc autem eſt oratio, in qua unũ ex altero conſequi denotatur, ideſt, oratio, in qua propoſitio vna incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur, ur ſpõgia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. Dicitur autem oratio, quia vna vox Argumenratio non eſt. Dicitur, in qua vnum denotatur conſequi ex altero, quia non ſat eſt ut vnum ex alrero ſequatur, vt argumẽtatio ſit, niſi in tali oratione talis conſecutio exprimatur. vnde iſta, Argumentatio non eſt: ſpongia eſt animal, & eſt ſenſitiua, licèt vnum ex alrero ſequatur, niſi illud explicetur, dicendo, ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. ex quo fit, ut in argumenratione qualibet ſint tres partes neceſſariæ. Prima, illa propoſitio, ex qua alrera infertur, ſcilicet ſpongia eſt animal, quæ dicitur, antecedens, ſeu argumentum. Altera, illa, quæ infertur. ſcilicet ſpongia eſt ſenſitiua, quæ dicitur, conſequens. Tertia, illa coniunctio, ergo, vel ſimilis explicans conſecutionem, quæ dicitur, nota illationis: Tota autem oratio ex antecedenti, ſeu Argumento, & conſequẽti, & nota illationis con-

ſtructa

ſtructa, Argumentatio eſt. Argumentationis quadruplex eſt ſpecies. Syllogiſmus, Enthymema, Inductio, & Exemplum. Syllogiſmus eſt oratio, in qua ex duabus propoſitionibus inter ſe diſpoſitis, tertia neceſſariò colligitur, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. prima propoſitio maior, ſecunda minor, tertia concluſio dicitur. Enthymema eſt ſyllogiſmus truncatus. idest qui ex vna propoſitione procedit ad alterius probationem, vt omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſenſitiuus. Inductio eſt à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale progreſſio, vt iſte ignis eſt calidus, & ille ignis eſt calidus, ergo omnis ignis eſt calidus. Exemplum eſt ex vno, vel pluribus particularibus vnius particularis propter ſimilitudinem illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentiam agentibus: ergo & alijs peccatoribus parcet, ſi eos pœnituerit. Has ſpecies breuiter modo pro incipientium captu tractaſſe ſufficiat, plura enim ſuis in locis tradenda ſunt. Nunc quæ Argumentationis præcepta ſint, dicamus oportet. Eſt autem Vnum in præſentia ſolum obſeruandum, vt in Argumentatione unum verè ex altero ſe quatur & inferatur, ſicut ſequi, & inferri denotatur. quando enim talis conſequentia, & illatio deeſt, argumentatio vitioſa redditur; vt ſi dicas, homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala eſt, cum non bene inferatur hominem currere, ex eo quòd mouetur; poteſt enim moueri, & non currere, ſi tantum ambulet: at ſi dicas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bona eſt, optimè enim colligitur, hominem moueri ex eo quòd currat: vbi diligenter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinem Argumentationis non conſiſtere in veritate, vel falſitate propoſitionum, ex quibus cō ſtat, ſed in recta, vel non recta vnius ex altera deductione. poteſt enim fieri, vt Argumentatio bona ſit ex propoſitionibus falſis, in quibus tamen illatio recta eſt, vt homo volat, ergo homo habet alas, poteſt etiam fieri vt Argumentatio vitioſa ſit ex propoſitionibus ueris recta illatione deficiente, vt homo eſt animal, ergo habet duos pedes: propterea Argumentatio vera vel falſa non eſt dicenda, ſed bona, vel mala, ſignum vnum adhiberi poteſt, quando conſequentia mala eſt, nempe cum antecedens poſſit verum conſequenti exiſtente falſo, non quod propter falſitatem propoſitionis mala ſit, ſed quod in tali caſu certum eſt non eſſe illationem rectam, cum in conſequentia bona, ſi antecedens verum eſt, & conſequens verum ſit, ex vero enim non ſequitur falſum. Reliqua in libro quarto tradentur.

Quis ſit diſputandi modus obſeruandus inter ſcolaſticos concertantes. Cap. IX.

DISPVTATIO veritatis alicuius indagandæ cauſa eſt, cum enim plurima nobis non ſtatim manifeſta ſint, eò quòd multa ſimul eorum veritatem impedientia occurrant, nec facile ſit iſta diſcernere, Diſputatione indigemus, qua, propoſita re: alia omnia, quæ illius non ſunt, ſeparantes, veram eius naturam conſequamur, vnde effluxit: ut clara veritatis cognitio dicatur diſtincta, quaſi ſegregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum Diſputare optima Analogia deductum eſt, ut enim plantæ & vites putantur, reiectiſque inutilibus, quibus ſuffocatæ erant, purgantur; ita illa diſceptatio, qua ea, quæ veritatem velut ſupprimebant, reijciuntur, meritò dicitur diſputatio. Prima Regula communis. Ex his id tam Reſpondenti, quam Argumentanti obſeruandum maximè uidetur, ne finem hunc Diſputationis, qui eſt, veritatem indagare, peruertant, dum manifeſte falſa defendūt, uel circa res admodum per ſe notas tempus inutiliter conſumunt. Vnde caue re oportet à proteruia, quod clare falſum eſt ſuſtinendo, uel quod manifeſtum eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcholaſticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falſum aliquod defendi. Secunda Regula communis. Vtrique etiam id obſeruandum eſt, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod diſputandum proponitur, quod thema, vel poſitio, vel quæſtio dicitur, attentè conſideretur, & diſputatio circa illud verſetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digreſſiones, uel verba inaniter iactentur, aut repetantur. Tertia Regula communis. Illud utrique obſeruandum eſt, vt initio ſemel beneuolentiam comiter, & modeſtè capteut: Is qui argumentatur, Magiſtri, circunſtantium, & Reſpondentis: Reſpondens verò ſolius argumen-

gumentantis, vtrcque autem ardorem aliquem ac uim modo ſeruato diſputationi adhibeat, hoc enim, & diſputantium ingenium acuitur,& circumſtantium animi ad attentè,& ſine faſtidio, & non citra vtilitatem audiendum eriguntur.Prima Regula Argumentãtis. Argumentans maximè obſeruet ut ſuam argumentationem integram proponat aduerſus id, quod proponitur à Reſpondente defendendum ſemper præmittens, ſic argumentor, ſic contendo, vel ſimile, quam poſtquàm ſemel propoſuerit, ſinat Reſpondentem ſuas partes agere,nec interrumpat illum, donec aliquid negetur,vel reſpondeatur. Secunda Regula Argumentantis. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo propoſita,Reſpondens negauerit,alio argumento conetur illud probare, & poſtea ſinat illum reſpondere. Si autem aliquid ei reſponderit,vel aliquam ſolutionem adhibuerit, quæ videatur uel falſa,vel dubia, vel non cum præcedentibus dictis, aut aſſertionibus Reſpondentis cohęrere,vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem argumentandi methodo vti.Prima Regula Reſpondentis. Attente conſideret ea, quæ ab argumentante apponuntur, quibus propoſitis, fideliter eiſdem verbis totam argumentationem bis reiteret, & in poſteriori repetitione ante omnia inſpiciat Antecedentis terminos, an aliquis patiatur multas ſignificationes, vel ipſum antecedens diuerſos habeat ſenſus, quod ſi ita fuerit, diſtinctione vtatur, & illum eligat ſenſum, qui magis ad præſentem diſputationem pertinere videatur, quo facto, obſeruet Secundum Regulam. Vt conſequentiam aduertat, quæ ſi ei viſa fuerit uitioſa, eo quod Conſequens ex antecedenti non inferatur, conſequentiam imprimis neget, quod fiet hoc pacto ſi reſumpto antecedenti, ſiue uerum ſit, ſiue falſum, dicat. Tranſeat,quo uerbo non aſſerit illud eſſe verum uel falſum. ſed impertinens ad inferendum tale conſequens, & reſumpto conſequenti dicat. Nego Conſequentiam. Differt autem inter hoc, quod eſt negare conſequens, & negare conſequentiam.Negat conſequens qui negat illud eſſe uerum, negat conſequentiam qui illud ſiue verum ſit, ſiue falſum,ex antecedẽti negat inferri. Quòd ſi Conſequentia & illatio bona viſa fuerit, vel quia neceſſaria, vel quia probabilis eſt, obſeruet Tertiam Regulam. In poſteriori repetitione Argumentationis neget antecedens. ſi enim admittit eſſe verum, cùm conſequentia bona ſit, conſequens etiam erit verum, quod erit oppoſitum eius,quod ipſe defendit: Argumentans enim id ſemper inferre conatur, quod eſt contra poſitionem Defendentis: propterea videat Reſpondens, vt in bona conſequentia Argumentantis neget Antecedens,cuius ſi fuerit duplex pars, neget eam quæ priùs illi falſa apparuerit, quamuis poterit etiam in conſequentia non bona,ſed apparenti,vel probabili concedere antecedens verum, & negare conſequentiam. Debet tandem quatuor verbis vti Reſpondens.Diſtinguo. Nego. Concedo. Reſpondeo. Diſtinguo,dubia: Nego falſa vel malas Conſequentias: Concedo, vera.Reſpõdeo,quod ad difficultatis ſolutionem facit. In reſponſione autem obſeruet Regulam vltimam.Cum Solutio ab eo petita fuerit,videat, ne quicquam contra ſuas aſſertiones, vel contra aliquam aliam ſolutionem ab eo datum dicat, vel aliquid, ex quo facilè oppoſitum contra eum conuincatur. Hę autem omnes regulæ vſu, & exercitatione ipſa magis manifeſtabuntur, & in promptu erunt.

Quid ſit terminus in communi & Quotuplex. Cap. X.

ABSOLVTIS inſtrumentis tribus, prout incipientium ingenio ſat erat, ad ſimpliciſſima rurſus Dialecticæ Elementa redeamus oportet, quæ Grammatici, Dictiones, Logici, Terminos communiter vocant,& ut ab ipſo nomine incipiamus, Ariſtoteles Terminum docet eſſe extremum alicuius corporis,vel rei,extra quod nihil illius rei eſt, & intra quod omnia eiuſdem rei ſunt, quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet vllam ſuam partem extra illa, & omnes ipſius lineę partes intra ea continentur, hac Analogia vtimur in propoſitionibus ipſis, quarum extrema terminos vocamus. Sunt autem propoſitiones, quantum ſat eſt modo cognoſcere, orationes quibus verè, vel falsò aliquid exprimimus,& harum extrema,quorum vnum ſubiectum,alterum prædicatum eſt, termini ſunt,ut in hac, homo eſt animal, homo, & animal,termini dicũtur,his enim clauditur illa propoſitio, ſicut linea duobus finitur punctis.hoc autem pacto definitio termini eſt. Ex-

tremum

tremum, in quod reſoluitur propoſitio, ut in ſubiectum, & prædicatum. Vocamus antẽ ſubiectum id, de quo aliquid dicitur, Prædicatum verò, quod de aliquo dicitur, vt in hac ꝓpoſitione, homo eſt animal, homo ſubiectum, animal prędicatum eſt, atque iſta duo ſunt extrema, in quæ propoſitio illa vltimo diuidi poteſt, propterea termini dicuntur. Cum autem propoſitiones non ſolum uocibus, ſed etiam ſcripturis, & ipſo intellectu fiant, ut enim uocẽ proferimus, homo eſt animal, ita intellectu cognoſcimus, hominem eſſe animal, & idem ſcripturę mandamus; imo propoſitio in uoce explicat propoſitiones intellectus, ſicut ſcriptura uoces exprimit, ſolet communiter diſtingui triplex terminus. Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus eſt cognitio correſpondens termino uocali, ut enim uox homo eſt vnus terminus, & vnum extremum huius propoſitionis, homo eſt animal, ita cognitio in intellectu, qua cognoſco talem vocem, vel rem per ipſam ſignificatam, dicitur terminus Mentalis, ſeu notitia, vel conceptus, nam idem ſunt. Pari ratione iſta ſcriptura, homo, illi voci ſubordinata, dicitur terminus ſcriptus, unde poſſunt hi termini ſic definiri. Terminus Mentalis eſt extremum, in quod reſoluitur ea propoſitio quæ eſt in intellectu. Terminus uocalis eſt extremum, in quod reſoluitur propoſitio uocalis. Terminus ſcriptus eſt extremum, in quod reſoluitur ſcripta propoſitio. Intellige ſemper de reſolutione in ſubiectum & prędicatum, nam apud Ariſt. alię uoces ſeu ſigna, quæ in propoſitione ſunt, præter ſubiectũ, & prædicatum, non cenſentur propriè termini, quales ſunt, coniunctiones, aduerbia, & quantitatis ſigna, vt omnis, nullus, aliquis. Terminus Mentalis ſeu conceptus duplex eſt. Alter non ultimatus, Alter ultimatus. Non ultimatus eſt cognitio, ſeu notitia, qua uoces ſeu ſcripturas ſignificatiuas cognoſcimus. Vltimatus verò eſt cognitio, quo res per tales uoces, aut ſcripturas ſignificatas cognoſcimus, vt cum aliquis audit uocalem hanc propoſitionem, homo eſt animal, uel eam ſcriptam legit, prius uocum ſeu ſcripturarum ſingulares habet cognitiones, & hę dicuntur conceptus non vltimati: poſterius rerum ſignificatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus vltimati, vnde ignari ſignificationis vocabulorum ſolum habent conceptus non vltimatos. Conceptus Vltimatus duplex eſt, quidam Directus, quidam Reflexus. Directus ille eſt per quem cognoſcimus res per uoces aut ſcripturas ſignificatas, vti diximus. Reflexus eſt, alter conceptus, & cognitio, qua priores cõceptus nr̃os cognoſcimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoſcimus nos cognoſcere: non ſolum enim res ipſas cõtemplamur, ſed & tales contemplationes animum ad ipſas reflectentes contemplamur, & tales poſteriores contemplationes ſeu cognitiones conceptus vocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proximè circa hos omnes conceptus uerſetur, uoces autem non niſi horum ratione attendat: tamen quia uoces clariores ſunt, & per eas magis in intellectu ſunt, nota fiunt, frequentius de uocibus in dialectica fit ſermo. Et propterea uocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem vocalis Terminus primò diuidi in ſignificatiuum, & Non ſignificatiuum. Significatiuus eſt, qui ad aliquam rem manifeſtandam eſt impoſitus, vt homo animal. Non Significatiuus eſt, qui cum nullam rem ſignificet pro ſe in propoſitione conſtituitur, vt, Dac eſt vox. blitiri eſt ſonus. ſubiecta enim harũ propoſitionum nullius rei ſignificatiua ſunt. At quia harum rarus eſt uſus, ad terminos ſignificatiuos Vocales transeamus.

De termino Vocali Significatiuo. Cap. XI.

TERMINVS vocalis ſignificatiuus eſt uox ſignificatiua ad placitum, ex qua ſimplex componitur propoſitio. Vt autem, quo pacto terminus ſignificet, percipi poſſit, quid ſignum, quid ſignificare ſit, aduertamus. Signum eſt, quod præter ſui cognitionem, alterius etiam cognitionem inducit, vt fumus ſignum ignis eſt: ipſius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio, quæ Notitia dicitur, Signo cuilibet reſpondet. Prior, ipſiuſmet ſigni, Poſterior, eius cuius notitiam inducit. Signum duplex eſt. alterum naturale, alterum Voluntarium, quod ad placitum, ſeu ex Inſtituto dicitur. Signum Naturale illud eſt, quod ex natura ſua ſecluſa hominum uoluntate aliud facit cognoſcere, ſicut fumus eſt ſignũ naturale ignis. Signũ ad placitũ, qđ ex ſe alterius cognitionẽ nõ inducebat, ſed ſolum, quia homines, vel alia quęuis cauſa id alterius ſignum conſtituit, ſicut ſonitus campanę ſignum

gnum eſt lectionis ad placitum. Signum tam Naturale quàm ex Inſtituto reperitur in rebus, & in vocibus. Signum naturale in rebus, eſt res, quæ ex natura ſua alterius facit cognitionem, vt veſtigium ſignum eſt naturale animalis, & fumus ignis. Ex inſtituto verò eſt res quæ vt diximus non ex natura ſua ſed hominum volũtate & inſtituto, vel alia extrinſeca cauſa alterius facit cognitionẽ, vt ramus appoſitus, ſignum eſt ad placitum vini vendibilis, & ſonitus lectionis. In vocibus autem ſignum Naturale eſt vox, quæ ex ſe alterius facit cognitionem, vt gemitus eſt ſignum naturale triſtitiæ, & brutorum voces naturalia ſigna ſuarum paſſionum ſunt. Ad placitum autem eſt vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit, quales ſunt voces quibus loquimur, hæ enim non ex natura ſua rerum & conceptuum ſigna ſunt, ſed quia linguarũ authores has, vel illas voces rebus manifeſtãdis adaptarũt huiuſmodi ſigna vocales termini ſunt. dicuntur enim ſignificare ad placitum, quaſi ſint ſigna voluntaria, & ex hominum inſtituto rerum manifeſtatiua, apud logicos enim ſignificare idem eſt, ac eſſe alterius ſignum, quod alij ſignificare Inſtrumentaliter vocant, quaſi voces quædam inſtrumenta ſint, quibus res cõceptas exprimimus. Ex his autem manifeſta fit termini definitio. Eſt enim illa particula, vox, loco generis ad excludẽda realia ſigna, quæ termini non dicuntur, non enim fumus, aut ſonitus cãpanæ termini ſunt. dicitur Significatiua ad placitum, ad excludendas voces brutorum, & eas hominum quæ naturaliter ſignificant, vt gemitus, ſuſpiria, nec enim iſta termini ſunt. Dicitur denique, ex qua ſimplex componitur propoſitio, vt manifeſtetur totum illud, ratione cuius tales voces termini dicũtur, hoc autem eſt propoſitio, cuius extrema termini ſunt. Ex his omnibus colligitur termino cuilibet, duplicem in intellectu reſpondere conceptum, alter eſt, Non vltimatus, qui ipſius vocis cognitio eſt, alter Vltimatus, qui eſt ipſius rei per talem terminum ſignificatæ. Terminorũ alius Aequiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Aequiuocus eſt, qui ſignificat plura vt plura ſunt, vt hoc nomen Petrus reſpectu plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis reſpectu canis latrabilis, & marini, & ſyderis cœleſtis. Analogus eſt, qui ſignificat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo reſpectu viui, & picti, & Nero, de Rege quodam & hominibus crudelibus propter ipſius ſimilitudinem dicitur: & ſanum, tum animal, quod ſanitatem habet, tum vrinam, & pomum, quę ad ſanitatem refertur, ſignificat. In quo Analogo obſeruandum eſt plura eſſe ſignificata, vnum principale, reliqua minus principalia. Principale illud eſt, ad quod ſignificandum vox primò fuit impoſita, vt illius vocis. Nero. principale ſignificatum eſt quidam rex, reliqua ſignificata minus principalia ſunt, ſcilicet, homines crudeles, qui propter illius ſimilitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale ſignificatum illud eſt, ad quod reliqua ſignificata reducuntur: vt in ſano, ſignificatum principale eſt animal habens ſanitatem, reliqua enim eatenus ſana dicuntur, quatenus ad ſanitatem animalis ordinantur. nam vrina ſana dicitur, vt ſanitatis animalis ſignum eſt, & pomum ſanum dicitur, quod ipſius animalis ſanitati conducit. Vniuocus eſt, qui ſignificat vnum, vel plura, vt in vno conueniunt, vt Petrus reſpectu vnius, & iſta vox, homo, reſpectu viuorum, quæ quanuis plures homines ſignificet, eos tamen, vt in vna natura humana conueniunt, ſignificat: in quo ab Aequiuoco differt, qui plura, ut plura ſunt, nec, vt in vno cõueniunt, ſignificat. Sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ, Prior eſt, Omnis terminus Aequiuocus vel Analogus poteſt eſſe Vniuocus, ſi ad vnum ſignificatum comparetur, vt Canis, reſpectu latrabilis, & ſanum reſpectu animalis. Poſterior Regula, Quando terminus Aequiuocus reſtringetur ab vno ſignificato, ſumitur vniuocè, vt canis latrabilis ambulat. Analogus verò, cum ſine reſtrictione eſt, ſtat pro principali ſignificato, vt ſi dicas, homo currit, ſumitur pro viuis, niſi reſtringatur à membro minus principali, dicendo, homo pictus eſt imago, vel ab aliquo ſigno demonſtrante illud minus principale ſignificatum, vt hic homo eſt benè pictus, ſi demonſtres imaginem. Differunt autem hi termini quantum ad conceptus: nam ſicut in Analogo, & Aequiuoco plura ſunt ſignificata, ita & plures correſpondent vltimati conceptus ſecundum ſignificatorum multitudinem, at Vniuoco, cùm vnum ſignificet, vnicus correſpondet conceptus. In conceptu verò non vltimato non differunt, ut enim ſunt ſingulę uoces, ſeu termini, ita ſingulos habent conceptus non ultimatos.

Cap.

Cap. XII.

TERMINORVM iterũ alius Categorematicus, alius Syncategorematicus, alius Mixtus. Categorematicus eſt qui aliquid vel aliqua ꝑ ſe ſignificat, vt homo, populus, albũ. Syncategorematicus qui nihil ꝑ ſe ſignificat, tñ alteri termino adiunctus illũ facit aliter ſignificare, vt oĩs, nullus, nõ, quæ dñr aliqualiter ſignificare, i. aliquem modum applicant termino, cui iunguntur, quanuis hæc propriè non ſunt cenſenda pro terminis, cũ nec ſubiecti nec prędicati locum habeãt. Mixtus eſt, qui aliquid aliquo modo in ſe ſignificat, vt doctè, ſapienter, qui dicuntur Categorema in ſe includere. Pari ratione iſta propriè termini non ſunt, ſed verborum modi, vt inferius dicemus. Solet Categorematicus terminus in complexum, & in Incomplexum ſubdiuidi. Complexus eſt, cuius partes per ſe ſignificatiuæ ſunt, vt homo iuſtus: Incomplexus cuius partes per ſe non ſunt ſignificatiuæ, ut homo. Illę partes dicuntur per ſe ſignificatiuæ, quæ retinent ſignificationem, quam ante habebant, quando non erant ſimul iunctæ. Hoc autem cognoſcitur, cum totum nihil aliud ſignificat quàm partes, quod non fit in hac voce, dominus. Vnde quatuor neceſſaria ſunt ad terminum complexum. Primum, vt ſit quoddam totum, ideſt habeat aliquam vnionem plurium dictionum, quod ſignificatur in hoc quod dicitur, cuius partes, ſi enim partes habet, totum eſt, vnde iſtæ voces, homo, animal, leo, non ſunt terminus complexus, ſed plures termini, cum nullam copulationem adinuicem habeant. Secundum, vt hæ partes ſint ſignificatiuæ, ad excludendas voces ſimplices, quæ partes habent, nempe Syllabas, ſed hæ non ſignificant. Tertium, vt ſic iſtæ partes ſignificent, vt per ſe ſignificent, ideſt vt earum ſignificatio ſit tota ſignificatio totius, & totum nihil aliud ſignificet, quàm partes, ad excludendas voces ſimplices aliquas, cuius partes videntur ſignificare, ut domus, dominus, non tamen eſt eadem ſignificatio totius. Exigitur quartum, vt partes non ſignificent eandem rem, tunc enim eſſet terminus Incomplexus, vt Marcus Tullius Cicero. Subdiuiditur iterum Categorematicus in Communem, & Singularem. Communis, qui & Vniuerſalis dicitur, eſt cuius ſignificatio non prohibet illum à multis vniuocè participari, ſicut equus, arbor, homo, quanuis enim non eſſet in mundo niſi vnus equus, vna arbor, aut vnus homo, illi eſſent communes termini, cùm ex parte ſuæ ſignificationis apti ſint ad multa vniuocè ſignificanda, ſi multa eſſent, vnde Sol, Phœnix, ſunt termini communes, ſi enim eſſent plures Soles & Phœnices, his eiſdem nominibus ſignificarentur. Dixi, à multis participari, intellige, ſcorſum de ſingulis, aut binis, vnde Roma, Mantua non ſunt termini communes, licèt plura ſignificent, quia non ſeorſum, non enim quilibet ciuis eſt Roma, aut Mantua, propterea poteſt ſic definiri. Terminus communis eſt, qui plura diuiſim ſignificat. Dixi, vniuocè, quia hoc nomen Petrus poteſt pluribus adaptari, ſed non vniuocè, ideo non eſt terminus Communis. Singularis eſt, cuius ſignificatio prohibet illum à multis vniuocè participari, ut Petrus vel aliter, qui unum tantum ſignificat, aut plura coniunctè, vt Roma, Mantua. Ex his liquet hoc Complexum. Petrus, vel Paulus ſeu quoduis disiunctum ex terminis ſingularibus eſſe terminum communem, cum de ſingulis ſcorſum prædicetur, demonſtrato enim Petro, verum eſt dicere, iſte eſt Petrus vel Paulus. Idem etiam demonſtrato Paulo. at ſi Copulatiuè ſumantur, quodlibet complexum terminus eſt ſingularis, cum ſcorſum de multis non prædicetur. At complexa, quę ex terminis communibus fiunt, ſiue ex vtroque communi, ſiue ex uno ſingulari, altero communi, tam copulatiuè quam diſiunctiuè termini Communes ſunt, quia de ſingulis inferioribus aut ſaltem binis prædicantur vt: homo, & leo: homo uel leo: Petrus & leo: Petrus, uel leo. Subdiuiditur Communis in Tranſcendentem & non tranſcendentem, Tranſcendens eſt, qui omnia ſignificat, vt Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum, quæ hoc uocabulo ex ſingulis initialibus literis confficto clauduntur: Reaubau. quamuis iſti non propriè Communes exiſtant, cum analogi ſint. Non tranſcendens eſt, qui limitatam habet ſignificationem, ut homo. Singularium quidam Collectiuus, quidam Determinatus, quidam Vagus, quidam Ex ſuppoſitione. Collectiuus eſt, qui tantum plura coniunctè ſignificat, vt Roma. Determinatus, qui vnum tantum ſignificat, ut Petrus. Vagus, qui vnum

ſignificat

ſignificat indeterminatè, vt hic homo. Ex ſuppoſitione, qui vnum ſignificat, & poteſt plura ſignificare, vt filius hominis, filius Cæſaris, ſuppoſito quòd vnũ habuerit filium, & hi ſingulares in ſupponendo, communes in ſignificando dicuntur.

Cap. XIII.

Terminorvm Categorematicorum, & Incomplexorum alius eſt terminus Concretus, alius Abſtractus. Iterum alius Connotatiuus, & alius Abſolutus. Cõcretus eſt, qui ab alio denominatur, vt homo, Album. Abſtractus, à quo alius denominatur, vt humanitas, à qua homo, albedo à qua album dicitur. Connotatiuus, qui ſignificat aliquid per modum adiacentis. Abſolutus qui ſignificat per modum per ſe ſtantis. Differunt autem hęc quatuor. Adiacere. Per ſe ſtare. Significare. Connotare: duo priora competunt rebus ſignificatis, duo poſteriora terminis ipſis ſignificantibus. Illa res adiacere dicitur largè vocabulo ſumpto, quæ alteri ineſt, & in alio ſubſtẽtatur, ſicut veſtes adiacent homini, & accidentia ſubſtantiæ, & partes toti, licèt illud propriè dicatur adiacere quod alteri ineſt, & non eſt pars, nec de natura eius, ſicut veſtis, & accidentia propriè adiacent. Illud verò per ſe ſtat, qđ alteri nõ adiacet, quanuis alia ſint in ipſo, vt homo, animal: terminus igitur non dicitur Abſolutus ex eo quod ſignificet rem, quæ per ſe ſtat, ſed quia illam ſignificat, ac ſi per ſe ſtaret, vt albedo, iuſtitia, nec terminus dicitur Connotatiuus, quia ſignificat rem, quæ alteri adiacet, ſed quia ſignificat per modum adiacentis, ſiue adiaceat, ſiue non. Vnde duplex Connotatiuus, Extrinſecus, & Intrinſecus. Intrinſecus, qui ſignificat per modũ adiacentis rem, quæ non adiacet, vt corporeus, animatus. Extrinſecus, qui ſignificat per modum adiacentis rem, quæ propriè adiacet, & hic denominatiuus dicitur, vt albũ, veſtitum. Significare autem eſt aliquid ex impoſitione manifeſtare, vt homo hominẽ ſignificat. Cõnotare, eſt id manifeſtare quod ex impoſitione ſequitur, vt album ſignificat albedinem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori dicitur connotare corpus. Alij quod nos dicimus Connotare, vocãt ſignificare de Materiali, quod nos verò Significare, dicunt Significare de Formali: vtrunq; tñ Connotatiuo ineſt, nec eſt idem Concretus & Connotatiuus. hõ enim concretus eſt, non Connotatiuus, licet omnes Connotatiui concreti ſint, nec idẽ Abſtractus quod Abſolutus. Corpus enim Abſolutus eſt, nõ tñ Abſtractus, quãuis omnes Abſtracti abſoluti ſint. His ſubdiuiſionibus explicatis, iterum Terminus à principio diuiditur in Terminum Primæ intentionis, & terminum Secundę intentionis. Primę intẽtionis ille eſt qui ad res ipſas ſignificandas eſt impoſitus, vt hõ, album. Secundæ intentionis eſt qui ad ſignificandos terminos & voces, quatenus res ſignificant, eſt impoſitus. vt nomẽ, verbum, oratio, definitio: propterea enim primæ intentionis dicuntur, ideſt, primæ impoſitionis, quia prius termini ad ſignificandas res impoſiti fuerunt: poſterius autẽ ſunt etiam impoſiti alij termini ad ipſos priores terminos ſignificandos. ideo ſecundę intentionis, ideſt, impoſitionis dicuntur, vt ſicut priores termini res ſignificant, ita etiam poſteriores ipſos terminos ſignificent, ſeu voces rerum ſignificatiuas. Dico autem, rerũ ſignificatiuas, quia termini ſignificantes ſolas voces ſecundum ſe primę intentionis, vt hi, vox, ſonus, gemitus, ſuſpirium.

Cap. XIIII.

Hvcvsqve terminum vnũquenq; per ſe diuiſimus. at ſi vnum alteri cõparemus, complures exiſtent terminorũ ſpecies: alij enim ſunt Pertinentes, alij Impertinentes. Impertinentes ſunt, qui ad inuicem ſic ſe habent, vt nec repugnẽt inter ſe, nec ſe in bona conſequentia inferant, vt albũ, iuſtum. hęc enim non repugnãt, quia poſſunt vni ineſſe, aliquis enim poteſt eſſe albus, & iuſtus: nec ſe inferunt, non enim eſt bona conſequentia, hoc eſt album, ergo iuſtum, nec econuerſo, quia alterum ſine altero eſſe poteſt. Pertinẽtes ſunt, quorum alter alteri repugnat, vt album, & nigrum, homo, & equus, non enim iſta duo vni ineſſe poſſunt, vel ſimiliter, quorum vnus alterum infert, vt homo, riſibile. iſti dicuntur Pertinentes Sequela, illi Pertinentes Repugnantia. Pertinentium ſequela, alij ſe habent vt Superior, & Inferior, vt homo & animal. Inferior eſt, quia alterum infert, & non infertur ex illo, vt homo. Superior, qui ab altero tantum infertur, vt animal reſpectu hominis. Inferior exceſſus,

ſuperior,

ſuperior, excedens dicitur. Alij conuertibiles, qui ſe inuicem inferunt, vt homo, riſibile, alij Synonymi, qui ſignificant eandẽ rem, cum diuerſę ſint voces, vt veſtis, indumentum. In his autẽ pertinentibus ſequela ſunt aliquot modi argumentandi obſeruandi. Primus circa ſuperiorem & inferiorem. Ex parte alicuius ſubiecti ſi de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur ſuperior, vt homo eſt animal, ergo eſt viuens, non autem contrà ſi de aliquo affirmatur ſuperior affirmabitur inferior. non enim valet, hoc eſt viuens, ergo hoc eſt animal, quia viuens eſt ſuperius animali: Negatiuè autem valet, cõtrà à ſuperiori ad inferiorem, vt hoc non eſt animal, ergo non eſt homo, non aũt, hoc non eſt homo, ergo non eſt animal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc valet affirmatiuè & negatiuè, ex parte vtriuſque ſcilicet, quicquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur vel negabitur de ſuperiori particulariter tamen ſumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal currit, homo non eſt irrationalis, ergo aliquod animal non eſt irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, vel negatur de ſuperiori vniuerſaliter tamen ſumpto, etiam affirmabitur, vel negabit de inferiori, vt omne animal eſt ſenſibile, ergo homo eſt ſenſibilis. Item nullũm animal eſt incorruptibile, ergo homo non eſt incorruptibilis. Tertius modus argumentandi eſt in conuertibilibus & Sinonymis, in quibus ſunt ijdem modi, qui erant in definito, & definitione, nempe, de quocunque affirmatur vel negatur vnus, affirmatur vel negatur & alter, & quicquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur vel negatur de altero, vt ſuperius diximus. Pertinentium Repugnantia, alij Diſparati, alij Contrarij, alij Priuatiui, alij Contradictorij, alij Relatiui. Diſparati, qui ſignificant res diuerſas, vt homo, equus. Contrarij, qui ſignificant res, quę ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellũt, vt calidum, frigidum. Priuatiui, quorũ vnus ſignificat carentiam alterius cum aptitudine, vt videns, cœcum. dicitur enim cœcum, quod non videt, erat tamen aptum vt videret. Contradictorij, quorum vnus exprimit negationem alterius, vt curiens, non Curiens, & tales termini negati infiniti dici ſolent. Relatiui ſunt, quorum vnus ſignificat ordinem ad alium, vt pater ad filium, & filius ad patrem. His omnibus vnus eſt communis argumentandi modus, nẽpe ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc eſt album, ergo non eſt nigrum, homo eſt rationalis, ergo non eſt irrationalis. Non autẽ valet à negatione vnius ad affirmationem alterius. non enim dicitur bene, hoc non eſt album, ergo eſt nigrum: poteſt enim aliquid eſſe nec albũ, nec nigrum, quale eſt cœlum. Si qua alia circa hæc ſuperſunt, alibi dicenda ſunt, atque hę diuiſiones ſufficiant terminorum, quæ præcipuè neceſſariæ viſę ſunt.

De Nomine, & uerbo. *Cap.* XV.

ENVNCIATIO Simplex ex nomine, & verbo tanquàm ex duabus partibus, nomine vt materia, verbo vt forma conſtat. Nomen autem eſt vox ſignificatiua ad placitũ ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua finita & recta differunt Significare tempus, Importare tempus, & ſignificare cum tempore. Id, tempus ſignificat, quod impoſitum eſt ad explicandum vel tempus totum, vel aliquam ipſius partem, vt hi termini, dies, hora, tempus. Id connotat, vel importat tempus, quod ſignificat aliquid quo tempore determinato fit, vt cœna, prandium. Id cum tempore ſignificat quod ſignificat vel eſſe, vel aliquam actionem, vel paſſionem quę fiũr in tempore, & ea ſignificat prout fiunt in tempore, vt currit, vincit. Primum, & Secundum nomini conueniunt. Tertium Verbo, & participio, non Nomini. propterea ad ſeparãdum Nomen à Verbo, & Participio in ipſius definitione ponitur illa pars, ſine tempore. Adiungitur præterea, quòd nulla pars nominis ſeparata ſignificet, ad differentiam oratio nis, quæ nomen non eſt, cum ipſis partes per ſe ſignificent, vt dicemus. Nomen. n. incomplexus terminus eſt, quod ſi compoſitæ figurę noĩa ex partibus ſignificatiuis conſtare videntur, tales tamen partes, cum in compoſitione ſunt, iam non ſignificant, cuius ſignum eſt ꝙ aliquando etiam priſtinum characterem amittant, quòd ſi aliquæ retineãt, id ꝑ accidẽs eſt, nec neceſſarium. Dicitur præterea, finita, ad excludendas negatas voces, vt, non homo, non leo, quę cum nihil certi aut determinati ſignificent, ſimpliciter nomina dicendæ non ſunt. additur vltimo, recta, propter obliquos caſus, qui cum per ſe partes propoſitionis non ſint niſi rectis adiuncti ſint, nomina non ſunt, ſed nominum caſus. Verbum

eſt

eſt vox ſignificatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua, finita, & recta, & eſt eorum, quæ de altero dicuntur, nota. In qua definitione aliquæ particulæ cum Nominis definitione communes videntur, quanuis non eadem ratione hic, & illic conſtituantur. hic enim dicitur, quòd nulla pars verbi ſit ſignificatiua per ſe, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, ut currere eſt moueri, legit, & ſtudet, ſicut in definitione nominis excludebantur orationes ex pluribus nominibus, vt homo iuſtus. Præterea dicitur finita, ad excludendum verbum infinitum, vt non currit, non vincit, quod cum nullam actionem determinatam ſignificet, verbum non eſt. Circa quod aduerte: verbum tria habere. Primum enim ſignificat aliquam operationem, vt curro, curſum, diſputo, diſputationem, in quo cum nonmine conuenit, ac propterea dicitur, vox ſignificatiua ad placitum, ſicut & nomen. Secundo illam ſignificat, vt ſit in tempore, in quo à nomine differt, ſed cum participio communicat, propterea dicitur, cum tempore, ad differentiam nominis. Tertio illam vult cum aliquo nomine ſubiecto, vt homo currit, & hoc propriũ eſt verbo. ac propterea dicitur, eſt nota eorum quæ de altero prædicantur. quando autem audis, verbum infinitari, hoc intellige, quando negatio eius ſignificationem deſtruit, vt idem ſit, non diſputat, ac eſt, non diſputans. dicitur tandem recta, vt enim in Nomine ſolus rectus nomen dicitur, reliqui obliqui caſus, ita verbum præſentis indicatiui, verbum eſt. Præteritum, & futurum, caſus verbi. hoc autem fit, quia propoſitio ſimplex non conflatur ex alijs modis præter indicatiuum. in quo præteritum, & futurum ad pręſentis normam expenduntur. nam pręteritum nihil aliud eſt, quàm quod fuit præſens, futurum quod erit pręſens. ideo pręcipua ratio verbi in pręſenti conſiſtit, quamuis non ſit negandum præteritum & futurum verba eſſe, cum ex eis propoſitiones fiant.

De Oratione, & Enunciatione.
Cap. XVI.

ORATIO, eſt vox ſignificatiua ad placitum, cuius partes ſeparatę ſũt ſignificatiuæ, vt dictiones. Id autem ſignificat, vt dictio, quod terminus eſt, ut ſit ſenſus. Oratio vox ſignificatiua ex pluribus ſimplicibus terminis compoſita, nec obſtat orationem aliquam ex poſitionibus aliquando eſſe conflatam, vt Deus eſt verax & homo eſt mendax, tales enim orationes etiam ex dictionibus ſimplicibus componuntur, propterea orationes ſunt. Oratio quædam Imperfecta, quędam Perfecta. Imperfecta eſt, quæ non conſtituit quietum audientis intellectum, ſed ſuſpenſum dimittit, vt ſi venires ad me. Sunt autem illæ omnes orationes Imperfectæ: in quibus non eſt verbum, & in quibus eſt relatiuum cum vnico verbo, & in quibus ſunt dictiones, quæ virtutem habent ſuſpendendi, & non eſt niſi vnicum verbum, vt vbicunque, quandocunque. Oratio Perfecta eſt, quæ perfectum generat ſenſum, & intelligentiam, vt homo ſtudet Harum quædam Enunciatiua, quædam Non Enunciatiua. Enunciatiua eſt, quæ cum perfectum generet ſenſum, verè vel falsò ſignificat, ut Deus eſt iuſtus. Non Enunciatiua illa eſt, quę cum perfecta ſit, nihil veri, nihil falſi ſignificat, qualis eſt oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua, & ſimiles, quas Dialecticus in vniuerſum non curat, qui ſolum verum vel falſum indagat. Eſt igitur Enunciatio, quæ communiter Propoſitio dicitur. oratio perfecta, quæ verè vel falsò ſignificat, vt leo non eſt animal, homo diſputat. eſt autem quædam ſimplex, quam Categoricam, quædam compoſita, quam Hypotheticam alij vocant. Simplex eſt Enunciatio conſtans ex ſubiecto, copula, & prædicato tanquam partibus præcipuis. Subiectum, id eſt, de quo aliquid dicitur, vt homo in hac propoſitione, homo eſt Dialecticus, quod aliquando vna dictio eſt, aliquando vna integra propoſitio, quoties eſt cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt ſit in hac, homo, qui eſt iuſtus, ſpernit mundum, vbi totum id; homo, qui eſt iuſtus: locum habet vnius ſubiecti. ſimiliter in hac, homo eſt animal, ſubiectum eſt, quia materialiter ſumitur, & in his vtriſque illud uerbum, quod in tali propoſitione, quæ ſubiectum eſt, ineſt, dicitur, minus principale. copula eſt ipſum verbum. Prædicatum eſt id, quod de alio dicitur, ſicut, Dialecticus in illa propoſitione, homo eſt Dialecticus. Euenit aliquando propoſitiones non habere aliquod prædicatum, & tunc compula totalis prædicati locum habet, & huiuſmodi propoſitio, de ſecundo adiacente dicitur, vt homo eſt aliquando præter copulam prædicatum aliud ineſt, & huiuſmo-

huiuſmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus eſt bonus. Enunciatio Hypothetica eſt, quæ ex pluribus ſimplicibus principalibus, vel earum locum habentibus componitur, ut, Virtus eſt ſequenda, & uitium fugiendum dicitur autem locum ſimplicium habentibus, quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus, quæ licet ſimplices non ſint propoſitiones, earũ tamẽ uirtutem habent, ut ſi homo ſtuderet, eſſet doctus. Omiſſa igitur Hypothetica, ad ſimplicem manifeſtandam prius accedamus.

De materia, forma, & qualitate Simplicis Enunciationis. Cap. XVII.

QVEMADMODVM in re aliqua naturali quatuor præcipue Philoſophi conſiderant: Materiam nempe, ex qua res facta eſt: Formam, per quam eſt: Paſſiones, & proprietates à tali re procedentes, quas qualitates vocant: & denique Magnitudinem, & dimenſionem rei, quæ quantitas dicitur: ita proportione quadam hæc quatuor in Enunciatione, quæ compoſitum quoddam eſt, Logici ſpeculantur. Enunciationis materia eſt ordo, & habitudo quædam inter ſubiectum, & prædicatum. Forma eſt ipſorum vnio & connexio, quam verbum importat. Qualitates ſunt, quod affirmatiua ſit, quod negatiua, vera, aut falſa. Quantitates autem, quòd vniuerſalis, particularis, aut indefinita ſit, ut ſuo ordine trademus. Cum igitur Enunciationis materia, ſit habitudo prædicati ad ſubiectum, ſit, ut cum tripliciter prædicatum ſe ad ſubiectum habere poſſit, triplex ſit & propoſitionis materia. Prima eſt Naturalis, Altera contingens, Tertia remota: Naturalis eſt, in qua prædicatum, vel eſt definitio ſubiecti, vel pars definitionis ipſius, vel ſubiectum eſt de definitione prædicati, vt, homo eſt animal, homo eſt rationalis, homo eſt animal rationale, homo eſt riſibilis. Similiter etiam harum negatiuæ. Contingens eſt, quando prædicatum ſic ineſt ſubiecto, vt poſſit non ineſſe, vel, ſic non ineſt, vt poſſit ineſſe, vt equus eſt albus, homo diſputat. Remota eſt, quum prædicatum ſic nõ ineſt ſubiecto, vt nunquam ineſſe poſſit, vt homo eſt leo, album eſt nigrum, & harum omnium negatiuæ. in eadem enim materia ſunt negatiuæ, in qua & affirmatiuæ. De Forma autem Enunciationis nihil aliud, quam quod de verbo dictum eſt, tractare modo oportet. Circa Qualitatem autem, Enunciatio Simplex, in Veram & Falſam, diuidi primò poteſt. Vera eſt, quæ rem ita ſe habere ſignificat, ſicut ſe habet, vt homo eſt animal. Falſa, quæ aliter ſignificat, quàm res ſe habeat, ut homo eſt leo, nec eodem modo veritas vel falſitas in omni ſimplici Enunciatione ſumenda eſt. Enunciationes namque de præterito & futuro ex præſentis ratione pendent. tunc enim propoſitio de præterito vera erit, ſi aliqua præſentis eiuſdem præceſſerit vera. Similiter & propoſitio de futuro, ſi aliqua de præſenti, futura ſit vera, & tales Enunciationes de præſenti, dicuntur propoſitiones de Ineſſe, vt Petrus cucurrit, erit vera, ſi iſta, Petrus currit fuit aliquando vera. Similiter & iſta, Antichriſtus erit, eſt vera, ſi aliquando iſta Antichriſtus eſt, futura ſit vera. Præterea eſt etiam propoſitio aliqua neceſſaria, alia impoſſibilis, alia contingens. Neceſſaria eſt, quæ ſignificat ita rem eſſe ſicut eſt, nec aliter ſe res habere poteſt, homo eſt animal. Impoſſibilis, quæ aliter ſignificat, quàm res ſe habet vel habere poteſt, vt homo eſt leo. Contingens eſt, quę ſignificat rem ſic ſe habere, qualiter ſe habere, & non habere poteſt, ut homo currit. Neceſſaria ſemper eſt uera. Impoſſibilis ſemper eſt falſa. Contingens aliquando vera, aliquando falſa. Propoſitio in materia Naturali affirmatiua, eſt neceſſaria, vt homo eſt animal. Negatiua impoſſibilis, ut homo non eſt animal. In materia remota contra, negatiua neceſſaria, vt homo non eſt lapis, affirmatiua impoſſibilis, ut homo eſt lapis. In materia verò contingenti vtraque contingens & affirmatiua, & negatiua, ut homo currit, homo non currit. Enunciationum Simplicium quædam affirmatiua, quædam negatiua. Affirmatiua eſt, cuius copula principalis affirmatur, ut homo eſt animal, Deus eſt verax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, ut uitium non eſt uirtus. Dico autem de copula principali, quòd negetur, uel affirmetur. non enim habenda eſt ratio copulę minus principalis, quam ſuperius explicuimus. Erit enim Enunciatio affirmatiua, ſi copula principalis affirmatur, etiam copula minus principali negata, qualis eſt iſta, qui mecum non colligit, diſpergit; & contra erit negatiua, copula minus principali affirmata, ſi tamen principalis negetur, ut qui ſequitur Chriſtum, non ambulat in tenebris. Dico etiam ut copula negetur uel affirmetur, quando enim negatio unicum extremum negat, quod ſit in terminis infinitis, Enunciatio

tio affirmatiua erit, ut lapis eſt non animal, non homo eſt albus. Sunt autem Enunciationes aliquæ, quæ duas habent copulas principales & ſimplices. ſunt formaliter, quamuis uirtute compoſitæ ſint, vt Petrus fuit, & eſt iuſtus, homo uiuit, & viuet. in his accidit aliquando unam copulam affirmari, & alteram negari, ut Petrus non uenit, ſed ueniet: homo uiuit, at non uiuet. & tales propoſitiones, quamuis formaliter mixtæ ſint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ ſunt, tamen uirtute uel affirmatiuis, uel negatiuis adſcribendæ ſunt. Pro quarum cognitione, hæc regula eſt obſeruanda, ut ſi fuerit ſub diſiunctione adſcribatur negatiuæ, ut Petrus non uiuit, uel citò morietur. ſi autem ſub copulatione adſcribatur affirmatiuę, vt Petrus ſtudet, & non ſtudebit. & hoc eſt quod alij aliter dicunt, nempe ſi talis propoſitio infert in bona conſequentia affirmatiuam ſimplicem, ipſa eſt affirmatiua, qualis eſt illa ſub copulatione, ualet enim, Petrus ſtudet, & non ſtudebit, ergo Petrus ſtudet. quòd ſi ipſa inferatur ex negatiua ſimplici, erit etiam negatiua, qualis eſt illa ſub diſiunctione. valet enim: Petrus non uiuit, ergo Petrus non viuit, uel citò morietur. nam diſiunctiua ex una parte inferri poteſt. ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ, in quibus eſt multitudo negationum. eſt enim malignantis naturæ. Quicquid poſt ſe inuenit, negat, & oppoſitum reddit: ſi inuenit affirmatum, negat, ut homo non eſt lapis: ſi inuenit negatum, iterum negat, & uirtute affirmatum reddit. negare enim negatum eſt uirtute affirmare, ut nullus homo non eſt animal, id eſt, omnis homo eſt animal: unde dici ſolet, paritas negationum affirmat, imparitas negat. ſed hoc intellige uirtute. nam ſemper negatio negat. negat autem id ſolum, quod poſt ſe eſt, ut homo non eſt bonus, illa negatio non negat ſubiectum, ſicut iſta, nullus homo eſt bonus, nullus impius eſt gratus Deo.

De quantitate Simplicis Enunciationis. XVIII.

ENVNCIATIO, ſimplex ſecundum quantitatem, quadruplex eſt, quædam Vniuerſalis, quædam Particularis, quædam indefinita, quædam Singularis. Vniuerſalis eſt, in qua ſubiectum eſt terminus communis ſigno uniuerſali determinatus. vt omnis homo appetit bonum, nullus impius habet pacem. In his denotatur quòd omni indiuiduo ſubiecti prædicatum competit, uel ab eo remouetur. Particularis eſt, in qua ſubiectum eſt terminus communis aliquo ſigno particulari determinatus, ut aliquis homo diſputat. in qua denotatur quòd non omni prædicatum conueniat, & non ab omni remoueatur. Indefinita, cuius ſubiectum eſt terminus communis communiter acceptus, nullo tamen ſigno determinatus, vt homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualent vniuerſalibus, & earum frequens eſt in ſcientiis uſus, vt homo eſt animal. huic æquiualet, omnis homo eſt animal. Singularis eſt, in qua ſubijcitur terminus ſingularis, vel terminus communis ſigno demonſtratiuo determinatus, ut, Paulus fuit decapitatus, iſte homo eſt iuſtus. In his omnibus diligenter attende non eſſe habendam rationem prædicati, ſed ſubiecti. quantuncunque enim prædicatum ſit commune, ſi ſubiectum ſingulare ſit, & enunciatio ſingularis erit, vt Petrus eſt homo, ſeu Petrus eſt Omnis homo. Similiter etiam ſi ſubiectum commune ſit, quamuis prædicatum ſit ſingulare, enunciatio communis erit, ut aliquis homo eſt Paulus. Cum igitur triplex ſit Enunciationis facta diuiſio ſecundum ſpecies, ſecundum ſubſtantiam aliquo modo, cum in Categoricam, & Hypotheticam. Secundum qualitatem, cum in Veram, uel Falſam Affirmatiuam, & Negatiuam. Secundum quantitatem, cum in Vniuerſalem, Particularem, Indefinitam, & Singularem diuiſa eſt. Triplex erit etiam interrogandi & reſpondendi modus. Quæ Enunciatio eſt iſta? Qualis Enunciatio eſt iſta? Quanta enunciatio eſt iſta? Ad primum Reſponde, eſſe Categoricam, vel Hypotheticam. Ad ſecundum per qualitatem eſſe veram uel falſam, affirmatiuam, uel negatiuam. Ad tertium, Reſponde per quantitatem, eſſe vniuerſalem, particularem, indefinitam, vel ſingularem.

De enunciatione Hypothetica. Cap. XIX.

SVPRA quid eſſet Enunciatio Hypothetica definiuimus. Eſt enim ex ſimplicibus Enunciationibus, vel ex cõplexis locum ſimpliciũ habẽtibus, media aliqua coniunctione compoſita.

Huius tres ſunt ſpecies, Conditionalis, Copulatiua, Diſiunctiua. Conditionalis eſt, in qua vna parte conceſſa poſterior ſequitur, vt ſi homo currit, homo mouetur. Copulatiua, in qua coniunguntur partes per coniunctionem copulatiuam, Deus eſt bonus, & iuſtus ſaluatur. Diſiunctiua, in qua partes iunguntur, per copulam diſiunctionis, vt ego moriar, vel tu non viues. Conditionalis diuidi ſolet in Cauſalem, Rationalem, & particulariter Conditionalem. Cauſalis, in qua coniunctio eſt cauſalis, ut quia Sol lucet, dies eſt. Rationalis, in qua eſt coniunctio illatiua, ut ſol lucet, ergo dies eſt. Conditionalis, in qua coniunctio eſt conditionalis, vt ſi ſol lucet, dies eſt. Hę autem tres communiter conditionales dictæ & Conſequentiæ quædam & ſimul Enunciationes ſunt. Conſequentiæ, quia in eis unum ex alio denotatur inferri: Enunciationes, quia in eis verum vel falſum exprimitur. Vt conſequentiæ ſunt, bonæ vel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & conſequenti conſtant. Eſt autem antecedens in cōditionali & cauſali, quod immediatum eſt poſt coniunctionem, quale eſt id, Sol lucet in his, ſi ſol lucet, dies eſt; & quia Sol lucet, dies eſt, reliquū eſt conſequēs. In Rationali verò, quod antecedit cōiunctionem, antecedens eſt Earum autem trium rectitudo, vel vitium, vbi in bona, vel mala conſecutione unius ex altero cōſiſtit, vt ſuperius diximus. Qua parte verò Enunciationes ſunt, veræ, vel falſę, neceſſariæ, impoſſibiles, & contingentes ſicut reliquæ dicuntur. Et quantum ad hoc, Rationalis à Copulatiua nō differt, ita ut poſſimus quatuor ſpecies Enunciationis Hypotheticæ conſtituere. Copulatiuam, Diſiunctiuam, Propriè conditionalem, & Cauſalem. Ad Copulatiuam multæ Enunciationes reducuntur, hę nempe, in quibus eſt aliquod aduerbiū tēporis vel loci, vel coniunctiones aduerſatiuæ, uel relatiuæ. vt dum lego, vos auditis: vbi eſt magiſter, eſt diſcipulus: Paulus eſt Sanctus, ſicut Petrus: tanta eſt turris, quantus mons: qualis pater, talis filius, & multæ alię huiuſmodi. Hic autem Hypotheticam pro compoſita Enunciatione accipimus, quamuis antiqui aliter eo uocabulo vſi ſint, vt inferius trademus. Harum veritas, & falſitas non eodem modo in omnibus penſanda eſt. Veritas.n. Copulatiuę & rationalis in ſuarum partium omnium veritate cōſiſtit, ut tunc Copulatiua vel Rationalis vera ſit, cum omnes eius partes verę ſunt. Vnde iſta vera. Ignis eſt calidus, & aer eſt humidus, terra autem ſicca. ſingulæ enim partes veræ ſunt. Eius autem falſitas ex partium falſitate, ſiue omnium, ſiue vnius ſolum prouenit, adeò vt ſi Copulatiua quatuor, aut quinque partes aut plures habeat, inter quas vna inueniatur falſa, tota etiam copulatiua falſa erit, qualis eſt iſta, terra eſt grauis, & ignis leuis, & aqua non eſt Elementum, tota eſt falſa, cum tertia eius pars falſa ſit. Diſiunctiua autem vera eſt, cum vna eius pars eſt vera, adeo vt ſi plures partes veræ ſimul aut falſæ ſint, tota etiam diſiunctiua falſa ſit. vnde hæc uera eſt, ignis eſt calidus, vel non eſt calidus, Petrus ſtat, vel non ſtat. hæ autem falſæ, homo eſt animal, vel homo eſt riſibilis, quia vtraque pars vera. Similiter, homo non eſt animal, vel homo non eſt riſibilis. ita ſentiebant antiqui Græci, & Latini de diſiunctiuæ veritate, vel falſitate, quamuis recentiores non admodum propriè Diſiunctiuis utentes exiſtimant Diſiunctiuam, cuius non ſolum vna pars, ſed etiam omnes veræ ſunt, & ipſam etiam eſſe ueram præſertim, quando diſiunctiuæ fiunt ex partibus inter ſe non oppoſitis, vt Petrus ambulat, uel Paulus ſtudet. tunc autem falſa eſt ſolum diſiunctiua, cum omnes partes falſæ ſunt. Conditionalis autem ueritas ſolum in illatione conſiſtit, vt illa ſit Conditionalis uera, quæ conſequentia ſit bona, illa verò falſa, quæ Conſequentia ſit mala, ſiue propoſitiones veræ ſint, ſiue falſæ, propterea dici ſolet, Conditionalis nihil ponit in eſſe, unde iſta uera eſt nullo homine currente, ſi homo currit, mouetur, cum ſit recta illatio: iſta verò falſa, etiam homine currente, ſi homo mouetur, homo currit, cum non ſit recta illatio. At Cauſalis plura petit ad ſui ueritatem, nempe, quod utraque pars ſit uera, & antecedens ſit cauſa conſequentis, adeo ut ex vnius horum defectu falſa ſit, unde iſta eſt vera, quia ignis eſt calidus, ignis eſt leuis, nō ſolum quia vtraque pars vera eſt, ſed etiam, quia antecedens, ſcilicet, ignis eſt calidus, eſt cauſa conſequentis, quod ignis ſit leuis. Iſta uerò eſt falſa, quia fumus eſt, ignis eſt, fumus enim non eſt cauſa ignis: Similiter & iſta falſa eſt, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars ſit falſa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis Hypotheticis, nam negatiuæ oppoſito modo ſe habēt. Sunt

enim

enim ad affirmatiuam rationem examinandæ. Negatiua enim eſt falſa, cuius affirmatiua uera, vera autem, cuius affirmatiua falſa.

De reliquis Accidentibus Hypotheticæ Enunciationis. Cap. XX.

NON ſolum Hypotheticæ Enunciationes veræ aut falſæ, ſed etiã neceſſariæ, impoſſibiles, & contingentes ſunt, ac reliqua accidentia, quæ ſimplicibus inſunt, participant, quamuis non eodem modo omnibus accidant. Copulatiua enim Neceſſaria eſt, cum omnes eius partes neceſſariæ ſunt, qualis eſt iſta: homo eſt animal, & Deus eſt vnus. Illa autem Contingens eſt, cuius utraque pars eſt contingens, & compoſſibilis, ut homo ſtudet, & leo currit. Dico autem, vt pars vtraque ſit compoſſibilis, ideſt, vt ſimul vera, vel ſimul falſa eſſe poſſit. nam cum incompoſſibilis eſt, ideſt, vt ſimul vera, vel falſa eſſe non poſſit, quamuis utraque pars ſit contingens, copulatiua non erit contingens, ſed potius impoſſibilis, qualis eſt iſta: Petrus ſtat, & Petrus non ſtat. ſimiliter iſta, ego lego, & ego non lego. Poteſt etiam copulatiua contingens eſſe, quãdo vna pars eſt neceſſaria, & altera contingens, qualis eſt iſta, homo eſt animal, & equus currit. nam ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua aliquando eſſe vera, aliquando falſa. Vera quidem, cum contingens ſimul cum neceſſaria fuerit vera. tunc enim vtraque pars vera erit. falſa autem cum ſola contingens, fuerit falſa, manente etiam neceſſaria vera, quia ex vnius falſitate tota copulatiua fit falſa. Illa vero eſt Impoſſibilis, cuius uel omnes partes ſunt impoſſibiles, vel ſolum vna pars, uel tandem utraque pars fuerit contingens, ſed Incompoſſibilis, vt diximus: vnde iſta eſt impoſſibilis, homo non eſt animal, & homo non eſt rationalis, eſt enim vtraque pars impoſſibilis. Similiter & iſta, homo non eſt animal, & equus eſt hinnibilis. eſt enim vna pars impoſſibilis. Tandem & iſta, Petrus ſtat, & Petrus non ſtat, quia cum vtraque pars ſit contingens per ſe, eſt tamen incompoſſibilis. Idem iudicium eſt de Rationali, ſicut de copulatiua. Diſiunctiua autem Neceſſaria eſt, cuius partes incompoſſibiles ſunt, ſiue vtraque ſit contingens, ſiue vna neceſſaria, & altera impoſſibilis, quales ſunt iſtæ, homo eſt animal, vel homo non eſt ſenſibilis. Petrus ſtat, vel Petrus non ſtat. contingens, cuius utraque pars contingens, & compoſſibilis, uel cuius vna pars contingens, quales ſunt iſtæ, Petrus currit, vel aliquis homo ſtudet, eſt enim utraque pars contingens & compoſſibilis. ſimiliter, homo non eſt animal, vel equus currit, eſt enim vna pars contingens. Similiter iſta eadẽ ratione, homo eſt animal, vel equus currit, contingens eſt, cum poſſit eſſe vera vel falſa. quamuis ſecundum recentiores ſuſtinentes veram eſſe diſiunctiuam, cum utraq; pars eſt vera, iſta vltima neceſſaria eſt, quia vna pars eſt neceſſaria. Impoſſibilis autem Diſiunctiua eſt, cuius vtraque pars impoſſibilis, qualis eſt iſta, vel homo non eſt animal, vel homo non eſt rationalis, quamuis ſecundum antiquos etiam Diſiunctiua, cuius eſt vtraq; pars neceſſaria, eſt impoſſibilis. ut iſta, uel homo eſt animal, vel homo eſt rationalis. conditionalis autem & cauſalis, cum præcipuè in illatione quadam conſiſtant, maximè earum contingentia, neceſſitas, vel impoſſibilitas ſecundùm illationem penſandæ ſunt, vt conditionalis ſit neceſſaria, in qua vnum ex altero neceſſariò ſequitur, vt ſi homo currit, homo mouetur. Impoſſibilis verò, in qua unum ex altero ſequi non poteſt, vt ſi ignis eſſet calidus, ignis frigeſaceret. Contingens verò, in qua vnum contingenter ex altero ſequitur, hoc eſt, aliquando ſequitur, aliquando non ſequitur. ut, ſi Petrus aſſiduè lectionibus interſit, euadet doctus. Vnum autem præter hoc habet cauſalis, ut præter illationem vnius ex altero tanquam ex cauſa, uti diximus, habeatur ratio partium, ſicut in copulatiua: quamuis enim vnum ex altero neceſſariò ſequatur, tanquam ex cauſa, ſi pars utraq; neceſſaria non ſit, cauſalis non erit neceſſaria, ſed contingens, vel impoſſibilis. vnde iſta contingens eſt. quia homo currit, homo mouetur, iſta impoſſibilis, quia ignis eſt frigidus, ignis eſt grauis. Hæc pari ratione intelligenda ſunt in affirmatiuis, nam negatiuæ ex harum ratione diſcernuntur, vt ſit negatiua impoſſibilis, cuius ſit affirmatiua neceſſaria: & negatiua neceſſaria, cuius affirmatiua impoſſibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De affirmatione & Negatione, ac Quantitate Hypotheticæ. *Cap.* XXI.

VT autem inter has, quæ Affirmatiuæ, quæ negatiuæ ſint dignoſcatur, duo obſeruanda ſunt. Alterum eſt, Coniunctionem in his ſe habere, ſicut in ſimplicibus enuntiationibus verbum principale, vt quemadmodum ſimplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema ſolum affirmata vel negata, ſed propter Copulam principalem: ita Hypothetica nō dicatur affirmatiua, vel negatiua propter ſimplices, ex quibus componitur, ſed pro ratione coniunctionis eas connectentis, quæ ſi negata fuerit, & Hypothetica negatiua erit: ſi affirmata, affirmatiua: vnde iſta eſt affirmatiua, ſi nullus homo currit, nullus homo mouetur, quia cōiunctio non eſt negata, iſta verò negatiua, Non ſi homo mouetur homo currit. Idem in aliis intelligendum eſt. Alterum quod obſeruari debet, huiuſmodi eſt. Negationem, quæ conditionalem, & Cauſalem negat, non negare ſimplices Enunciationes, ex quibus componuntur, ſed vnionem illarum, vt qui dicit, Non quia fumus eſt, ignis eſt, non negat quòd ſit ignis, & fumus, ſed quòd non ſit iſta vnio, & ſequela, quod fumus ſit cauſa, vt ignis ſit: ſimiliter in iſta, Non ſi homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Diſiunctiua negatio totum negat, & coniunctionem, & partem: vnde Copulatiua negata æquiualet Diſiunctiuæ, ex oppoſitis partibus & contradicentibus. Similiter, & Diſiunctiua negata Copulatiuæ, vt non homo currit, & homo mouetur, huic æquiualet, nullus homo currit, vel nullus homo mouetur. Et hæc, non homo currit, vel mouetur, illi, nullus homo currit, & nullus homo mouetur. negatiua enim copulatiua diſiunctiuæ affirmatiuæ, & diſiunctiua negatiua copulatiuæ affirmatiuæ ex oppoſitis partibus æquipollent. Circa quantitatem verò Hypotheticæ, propriè nec vniuerſales, nec particulares ſecundum ſe ſunt. cum enim quantitas Enunciationis in ſubiecto reſpectu prędicati ſit, hæ autem prædicatum non habeant, non enim vnum de alio prędicant, ſed quandam Enunciationum connexionem important, fit, vt ſingulares ſint reputandæ, & ſolam contradictoriam ſortiantur oppoſitionem. Quòd ſi aliquando vniuerſales, aut particulares vocantur, id eſt per quandam partium denominationem, quo modo Syllogiſmi vniuerſales, vel particulares iuxta propoſitiones, ex quibus cōſtant, dici ſolent. Pręter hęc autem vnum eſt attendendum, eſſe quaſdam Hypotheticas, quæ ex aliis etiam Hipotheticis componuntur, & hę iudicandę ſunt ſecundum coniunctionem principalem. Dicitur autem ea principalis, quę alias connectit, vt iſta Copulatiua eſt, ſi homo currit, homo mouetur, & ſi homo ſtudet, euadet doctus: duę enim Conditionales per copulatiuam coniunguntur. ſimiliter in aliis, quę multis modis eſſe poſſunt. Tunc autem veritas & falſitas, Contingentia, & reliqua in iſtis debent conſiderari ſecundum Hypotheticas, ex quibus componuntur. ſicut in illis Hypotheticis, de quib. locuti ſumus, erat conſideratio partium ſimplicium. Atque hæc de Enunciatione tam ſimplici quàm coniuncta dicta ſufficiant.

Finis Primi libri.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIBER II.

De Suppoſitione. Cap. I.

CVM de termino, & Propoſitione hucuſque tractatum ſit, de his, quę terminis accidunt, diſſerere oportet. hęc autem ſunt, Suppoſitio, Ampliatio, Reſtrictio, Alienatio, Diminutio, & Appellatio. Suppoſitio igitur eſt vſus termini pro ſe, vel pro ſuo ſignificato, vt in hac ꝓpoſitione, Hõ eſt animal, vox illa, homo, loco rei conſtituitur. At verò in hac, Homo eſt nomen, non pro re aliqua, ſed pro ſe ſumpta eſt. Voces. n. non ſolum rerum ſigna ſunt, ſed earum loco, dum de rebus diſputamus ſubſtituuntur, cum res in diſputationẽ proferre non ſemper poſſumus: hoc tamẽ priuilegio ipſę voces gaudẽt, vt quando de eis diſputatio fit, per eaſdem diſſeramus, nihil earum loco collocãtes. Ex quo duplex exoritur vocũ ſuppoſitio. Altera quando vocibus rerum ſignificatarũ loco vtimur. Altera cum pro ſeipſis ſumuntur. Prior Formalis, Poſterior Materialis eſt. Suppoſitio Materialis eſt, vſus termini pro ſe, qualiter ſubiectum ſupponit in hac propoſitione. Homo eſt vox. huius ſuppoſitionis indicium eſt, cũ prædicatum ipſi voci, non rei per vocem ſignificatę cõuenire denotatur, vt in illa propoſitione prędicatũ, vox, non rei ſignificatæ per illam vocem, Homo, ſed ipſi voci ineſt, propterea talis vox, Homo, materialiter ſupponit.

Suppoſitio Materialis duplex eſt, quædam Intrinſeca, quædam Extrinſeca. Intrinſeca, eſt vſus termini pro ſe, ſecundum id, quod ſibi naturaliter ineſt, ideſt, quando voci attribuimus ea, quę non ex ſignificatione ei adueniunt, vt Homo eſt ſonus, Leo eſt vox, quæ ſuppoſitio etiam vocibus non ſignificatiuis ineſt. Extrinſeca, eſt vſus termini pro ſe ſecundum id, quod ei ex ſignificatione prouenit. id fit, cum de vocibus aliquid enunciamus, quod illis vt ſignificatiuæ ſunt ineſt, vt Homo eſt nomen. Diſputat eſt verbũ. Hęc aũt ſuppoſitio in vocibus ſignificatiuis tm̃ reperitur. Suppoſitio aũt Formalis, eſt vſus termini ꝓ re quã ſignificat, cuius quædã Propria, quædã Impropria.

Suppoſitio propria, eſt vſus termini pro re quam propriè ſignificat, ideſt ad quam ſignificandam primò eſt impoſitus, ſicut ſupponunt Termini in hac propoſitione, Homo currit. Impropria, eſt vſus termini pro re quã impropriè ſignificat, ideſt ad quam ſignificãdam per ſimilitudinem, vel figuram aliquam à propria ſignificatione transfertur, vt iſte homo eſt pictus. Iſte homo eſt Nero. ſimiliter de alijs figuratis locutionibus. Suppoſitio Propria, quędam eſt Simplex, quædã Perſonalis. Simplex, eſt vſus termini pro ſuo tantum immediato ſignificato, id eſt pro re, quã primò ex ſe repræſentat, vt hęc vox, Homo, in iſta propoſitione, Homo eſt ſpecies. Supponit. n. nõ pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis indiuiduo, ſed pro homine in communi. Suppoſitio Perſonalis eſt, vſus termini pro ſuo mediato ſignificato, vt Homo vincit, ubi, Homo, nõ pro homine in communi, ſed pro inferioribus, ſcilicet Petro, vel Paulo ſumitur.

Perſonalis quędam Diſcreta, quędam cõmunis. Diſcreta, eſt vſus termini ſingularis perſonaliter accepti, vel termini cõis ſigno demonſtratiuo determinati, vt Petrus ſtudet, hic homo contemplatur. Dico autem, Perſonaliter accepti, quia terminus ſingularis aliquando ſimpliciter ſupponit, vt in hac, Petrus eſt indiuiduum, quod tunc fit, cum non licet ex ipſo inferre ſpeciem, aut genus. non enim dices, Petrus eſt indiuiduum, ergo homo, vel animal eſt indiuiduum. Perſonaliter autem ſupponit, cum illa licet inferre, valet enim Petrus diſputat, ergo homo diſputat & animal diſputat. Suppoſitio Cõmunis eſt vſus termini cõmunis pro ſuis inferioribus, vt Omnis homo

appetit ſcire, vbi, Homo, pro ſingularibus hominibus accipitur.

Huius quædam eſt accidentalis, quædam Naturalis. Accidentalis eſt vſus termini pro omnibus inferioribus ſecundum exigentiam temporis, quod importatur per copulam ſuæ propoſitionis, vt Omnis homo ſcribit. vbi ſubiectum pro præſentibus ſolum ſecundum tempus illius verbi ſupponit. Naturalis eſt vſus termini pro omni ſuo inferiori ſignificato, vt omnis homo eſt animal, ſupponit enim, homo, non ſolum pro præſentibus, ſed pro omnibus ſecundum quodcunque tempus, quod in propoſitionibus neceſſariis fit, quæ ſuppoſitio alibi eſt examinanda.

De ſuppoſitione communi & ſignis indicantibus eam. Cap. II.

SVPPOSITIO communis, quæ vſus termini pro ſuis inferioribus eſt, quædam eſt Diſtributiua, quædam Copulata, quædam Determinata, quædam verò Confuſa. Suppoſitio Diſtributiua, eſt vſus termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis copulatiuè ſumptis. Tunc autem terminus pro ſuis ſignificatis copulatiuè ſumitur, quando pro illis ita accipitur, vt in ſingula ſeorſum, reſpectu eiuſdem prædicati, vel ſubiecti ī propoſitione copulatiua reſoluatur, vt ſubiectum in hac. Omnis homo currit, ſic enim eſt reſoluendum: Iſte homo currit, & Iſte homo currit, & iſte homo currit, & reliqua demonſtrando ſingula inferiora cum eodem prædicato. Suppoſitio Copulata eſt, vſus termini communis pro ſuis ſignificatis collectiuè ſumptis, quod fit cum pro illis ſeorſum, reſpectu alicuius ſubiecti, vel prædicati non accipitur, ſed pro omnibus ſimul media coniunctione copulatiua, vt omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, id eſt, Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Suppoſitio Determinata eſt vſus termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis diſiunctiuè, quod tum fit cum in ſingula ſeorſum reſpectu ſubiecti, vel prędicati vnius in propoſitione diſiunctiua reſoluitur, vt ſubiectum in hac, Aliquis homo currit. ſic enim eſt reſoluendum; Iſte homo currit, vel iſte homo currit, & reliqua ſimiliter ſingularia. Suppoſitio confuſa eſt vſus termini communis pro omnibus ſuis inferioribus diſiunctim, quod fit cum pro omnibus ſimul, & non ſeorſum reſpectu vnius ſubiecti vel prædicati ſumitur, vt ſubiectum in hac, Ad equitandum requiritur equus, eſt enim reſoluendum: requiritur ad equitandum iſte equus, vel iſte, vel alius, non tamen de ſingulis ſeorſum dices, Iſte equus requiritur, vel iſte equus requiritur, quia omnes iſtæ ſingulares ſunt falſæ.

Cum igitur tot ſuppoſitiones exiſtant, æquum eſt, vt quomodo termini ſupponant oſtendamus. at quoniam ſuppoſitionum varietas ex vi aliquorum ſignorum quæ in propoſitionibus ſæpe ſunt, prouenit, horum diſtinctionem & naturam primo aperiamus. Sunt aliquæ voces, quæ terminis adiunctæ eorum ſuppoſitiones variant, & aliter eos ſignificare faciunt, quę ſigna, quantitatis dicuntur. Inter hæc quædam Nomina, quædam Aduerbia, reperiuntur. Nomina, ut Omnis, Nullus. Aduerbia, ut ſemper, Nūquam. Similiter quędam Syncategorematica, vt Omnis, Non, &, Vel, quædam Mixta, ut Nemo, Semper, Nullibi. Item quædam affirmatiua, ut Omni, Semper, quædam Negatiua, vt Nullus, Nullibi. Denique, quędam Vniverſalia, ut nullus, Omnis, &, Semper: quædam Particularia, ut Aliquis, Aliquando, vel. Inter mixta vniuerſalia computantur aduerbia numeralia, ut Bis, Ter. ſimiliter & nomina, vt Duo, Tria, Quatuor, quando alijs nominibus non iunguntur. alijs enim adiuncta Syncategoremata vniuerſalia ſunt, ſicut & omnis, Quicunque, & ſimilia, quę omnia aliquando diuiſiuè, aliquando collectiuè ſumuntur. Diuiſiuè, cùm licet ſeorſum ſingularia ſeparare reſpectu eiuſdē prædicati, vt Quatuor homines, ſiue omnes homines currunt: Tunc enim licet reſoluere. Iſte currit, & Iſte currit. Collectiuè autem, cum non licet ſeorſum reſoluere, ut Quatuor homines portant totum pondus. Omnes ciues ſunt mille.

Præter hæc ſunt alia ſigna partim vniuerſalia partim particularia, ac proinde Media dicuntur: includunt enim particularitatem, & vniuerſalitatem, vt Alter, Neuter, Vterque, Omne, pro ſpeciebus ſingulorum; reſoluuntur enim per, &, quæ vniuerſalitas dicitur, & per, Vel, quę particularitas eſt, vt Alter oculus eſt dexter, id eſt omnium duorum iſte, vel ille. Neuter, id eſt aliquorum duorum, neque iſte, neque ille. Vterque, id eſt aliquorum duorū, iſte & ille, ſimiliter. Omne animal fuit in arca Noe, id eſt cuiuſq; ſpeciei animalis, hoc vel illud indiuiduum fuit, & hæc ſigna Incompleta dici ſolent, hęc intellige quando incompletè ſumuntur. aliquando enim completè ſumuntur,

ſumuntur, & tunc diſtribuunt pro omnibus ſingularibus: hæc etiam omnia intellige de ſignis non impeditis, aliquando enim ſimul duo concurrunt, & uniuerſale fit particulare, & particulare vniuerſale, de quibus tradetur cognitio, cum de Aequipollentijs diſſeremus.

De regulis indicantibus ſuppoſitiones ratione ſignorum. Cap. III.

PRopoſitis varijs ſignis à quibus terminorum ſuppoſitio dependet, ſupereſt vt regulas aſſignemus, qui bus diuerſorũ ſignorum variç manifeſtentur ſuppoſitiones.

Sit igitur prima Regula. Signa mixta uniuerſalia tàm affirmatiua, quàm negatiua diſtribuunt categorema incluſum in ſe, particularia verò illud determinant, vt ſemper, ideſt in hoc tempore, & in hoc tempore, & reliquo: Nunquam, nec hoc tempore, nec hoc tempore. Aliquando, hoc uel illo tempore. At in terminos propoſitionis in qua ſunt, variam poteſtatem habent. namq; negatiua diſtribuunt omnes ſicut ſuum categorema, vt nunquàm homo eſt leo. ſubiectum, & prędicatum huius diſtributiuè ſupponit virtute illius mixti negatiui, vt ſit ſenſus, omni tempore nullus homo eſt leo. affirmatiua verò vniuerſalia confundunt, vt, ſemper homo eſt albus, extrema confuſa manent. At in his, quæ particularia ſunt affirmatiua, vt aliquando homo eſt albus, extrema ſupponunt, ac ſi nullum ſignum ibi eſſet.

Secunda regula, Terminus communis cõmuniter ſupponens, ſi ſine ſigno ſit, vel cum ſigno Syncategorematico particulari, ſupponit terminatè, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus, vel Paulus ſtudet, hoc enim ſubiectum complexum, determinatè ſupponit. Cum autem in propoſitione ſigna Syncategorematica ſunt, & uniuerſalia, tunc affirmatiua ſibi proximos terminos diſtribuunt, remotos poſtpoſitos cõfundunt, negatiua verò poſtpoſitos omnes diſtribuunt, ut Omnis homo eſt animal. Homo diſtribuitur, Animal confunditur. Nullus homo eſt animal, totum diſtribuitur. Hoc intelligi debet, quando affirmatiua vniuerſalia diuiſiuè tenentur. cum enim ſumuntur collectiuè, proximos ſibi terminos copulatim ſupponere faciunt, ut Quatuor homines portant totum pondus. Tunc autem maximè copulatim ſumuntur, cùm ſingulis illius termini inferioribus cui iunguntur, nihil per ſe denotatur ineſſe, ut diximus, ſed ſimul oĩbus.

Tertia Regula, Verba, quæ ſuam actionem in terminum communem primò applicant, uirtutem habent proximos ſibi confundendi, vt Promitto tibi equum, Pariſijs uenditur piper, quæ dicuntur ſigna ſpecialia confuſionis, & demum quicunque terminus ex alterius reſolutione dependet, confuſus manet, vt Bis cantaui Miſſam, Ad equitãdum requiritur equus, vbi ille terminus, Miſſam, pendet ex reſolutione aduerbij, & terminus, Equus, ex reſolutione gerundij.

Quarta Regula. Quoties obliquus cum recto coniungitur in vno extremo, iudicandum eſt de obliquo, ac ſi vnum eſſet extremum per ſe, quantum ad ſuppoſitionem, vnde in hac Equus hominis currit, determinatè ſupponit. In hac verò, Equus cuiuſlibet hominis, diſtributiuè. In hac vero Omnis equus hominis confusè, nec refert in hoc, quòd ante, vel poſt rectum conſtituatur. Hę regulæ Suppoſitiones terminorum à ſignis ſingulis prouenientes indicant. Quando autem bina concurrunt, tunc obſeruanda eſt. Quinta Regula Cum virtus duorum ſignorum cadit ſuprà aliquem terminum, tunc vel ſunt eiuſdẽ virtutis, vel diuerſæ. Si diuerſæ fuerint, ſignũ determinans maiorem habet virtutem quam confundens, & diſtribuens, vnde in hac, Omnis homo eſt aliquod animal: & in hac, Nullus homo eſt aliquod animal, prædicatum determinatè ſupponit. ſignum vero diſtribuẽs maiorem habet uirtutem, quàm confundẽs, vnde in hac: Omnis homo non eſt animal, prædicatum diſtributiuè ſupponit. hæc præſertim reſpectu prędicati intelligenda ſunt. nam reſpectu ſubiecti, maior eſt virtus diſtribuentis, ut patet in hac, non quidam homo currit: ſubiectum enim diſtribuitur. Quando vero duo ſigna eiuſdem virtutis ſunt, nempè quia utrunque diſtribuit per ſe, mutuo ſe impediunt, & determinanti æquiualent. vnde in hac: Non omnis homo eſt animal, ſubiectum determinatè ſupponit, quia æquiualet iſti: Aliquis homo non eſt animal, hoc intellige reſpectu ſubiecti, nam cum talia duo ſuprà prædicatum cadunt, illud ſupponere confusè faciunt, vt in hac: Nullus homo non eſt animal, quæ iſti æquiualet: Non omnis homo animal.

Sexta Regula. Signa incompleta immedia

tos

tos terminos incópletè diſtribuunt, ideſt partim vniuerſaliter, partim particulariter ſupponere faciũt, vt ſuperius diximus, & inferius in eorum reſolutione magis manifeſtabitur. Alia ſigna ſunt præter iſta, quæ partim affirmatiua, partim negatiua ſunt, vt Præter, Tantum, & alia, quæ exponibilia dicuntur, de quibus in tertio libro diſſeremus.

De Reſolutione Suppoſitionis Terminorum. Cap. IIII.

DIALECTICI ad manifeſtandam ſuppoſitionis vim & varios ꝓpoſitionũ ſenſus ex diuerſa terminorum ſuppoſitione prouenientes, in qua maximè earum veritas, ſeu falſitas cõſiſtit, vtũtur Reſolutione quadam, quam Aſcenſum, & Deſcenſum vocant. Eſt autem Aſcenſus à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale progreſſio. Deſcenſus verò ab vniuerſali ad ſingularia progreſſio, vt iſte ignis calefacit, & iſte calefacit & cæt. ergo oĩs ignis calefacit, vel deſcendendo. Omnis ignis calefacit, ergo iſte calefacit, & iſte calefacit. Maxime autem vtimur Aſcenſu, quando veritatẽ alicuius vniuerſalis propoſitionis probare, & manifeſtare volumus, propterea oportet vt omnia ſingularia quoad fieri poſſit enumeremus, præſertim cum ſub diſtributo aſcendimus: tunc autẽ ſufficienter enumerantur ſingularia, quando ex his quę nobis nota ſunt, cum probabilitate aliorum ſic ſe habentium procedimus. vt ſi dicas, iſte ciuis huius vrbis eſt albus, & iſte eſt albus, nec apparet vllus qui non ſit albus, etiam ſi omnes non numerentur, infertur. Omnis ciuis huius vrbis eſt albus, quia probabile eſt reliquos qui non apparent, nec numerantur, eſſe albos, cum maior pars viſa ſit alba. Deſcẽſu autem vtimur ad vniuerſalis alicuius falſitatem oſtendendam, propterea nõ ſemper oportet ad omnia ſingularia deſcendere ſub vniuerſali diſtributo, cum falſitas ex vnius ſingularis defectu, veritas autem ipſius vniuerſalis ex omnium ſingularium poſitione proueniat.

Tam Aſcenſus, quã Deſcenſus quadruplex eſt, Copulatiuus, Diſiunctiuus, Copulatus, Diſiunctus. Copulatiuus eſt, in quo ſingularia ſeorſum reſpectu vnius ſubiecti vel prędicati ſumuntur in propoſitione copulatiua, vt iſte homo eſt animal, & iſte homo eſt animal, & reliqui ſinguli, ergo omnis homo eſt animal. hęc autem Reſolutio debetur termino ſupponenti diſtributiuè. Diſiunctiuus eſt, in quo ſingularia ꝑ ſe reſpectu ſubiecti, vel prędicati vnius ſumuntur in propoſitione diſiunctiua, vt iſte homo currit, vel iſte homo currit, ergo homo currit, & hæc debetur termino ſupponẽti determinatè. Iſtæ autem duæ reſolutiones ad veritatem & falſitatem propoſitionis manifeſtãdam, & probandam conducunt. Maximè autem intereſt inter Aſcenſum copulatiuum, q̃ debetur termino ſupponenti diſtributiuè, & Diſiunctiuum, qui debetur ſupponenti determinatè. Cum enim vterque ad ueritatem propoſitionis communis probandam, & declarãdã ordinetur, neceſſe eſt, vt ſingularia per quæ aſcenditur vera ſint, cum diſcrimine tamẽ, in diſiunctiuo enim ſufficit vnius ſingularis veritas ad propoſitionis communis veritatem, vt Homo currit, vera eſt vel vnum ſingulare currat: propterea non oportet multa ſingularia numerare. At in copulatiuo non vnius ſolum, ſed omnium ſingularium, quæ ſub illo termino ſunt, veritas eſt neceſſaria ad vniuerſalis veritatem, propterea omnia in Aſcenſu annumerare oportet. Oppoſitum autem obſeruandum eſt in Deſcẽſu, quo ad vniuerſalis falſitatem oſtendendam. Tunc enim in diſiũctiuo per omnia ſingularia deſcẽdere oportet, cum vnius aut plurium ſingulariũ falſitas propoſitionem particularem falſam efficere non ſufficiat. In copulatiuo verò, vel ad vnum ſingulare ſatis erit deſcendere, propoſitio enim vniuerſalis, ex vnius ſingularis falſitate falſa fit.

Præter has Reſolutiones duas, Dialectici duas alias aſſignant, quibus ſuppoſitionis Copulatæ, & confuſæ vim manifeſtẽt, ponuntq; Aſcenſum, & Deſcenſum Copulatum, & Diſiunctum. Copulatus eſt, quum omnia ſingularia ſimul ſub copula coniunctiua reſpectu vnius prædicati ſumuntur, vt Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, id eſt, iſti Apoſtoli, Et iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Quæ Reſolutio debetur termino ſupponenti collectiuè. Diſiũctus eſt, quum omnia ſingularia ſub diſiunctione ſumuntur, ita vt non liceat quodlibet per ſe ſumere, vt Ad equitandum requiritur equus, ideſt requiritur iſte, vel iſte equus, in quo à diſiunctiuo differt, ſicut & copulatus à Copulatiuo. In copulatiuo enim & Diſiunctiuo ſingula ſingularia per ſe cum prædicato ſumimus, quod fit in propoſitione copulatiua vel diſiunctiua. At in Diſiuncto & copulato

lato ſingularia omnia ſimul cum vno prædicato in propoſitione categorica cōſtituimus. Aſcenſus & Deſcenſus Copulatiuus, & Diſiūctiuus quidam eſt Affirmatiuus, qui ſub propoſitione affirmatiua fit, quidam Negatiuus, qui ſub propoſitione negatiua: in illo ſingularia per propoſitiones affirmatiuas; in hoc per negatiuas enumerantur.

De regulis circa ordinem Reſolutionis.
Cap. V.

VT propoſitionum veritas nota fiat, reſoluendi ordinem aduertere oportet, qui ſequentibus propoſitionibus manifeſtatur. Prima propoſitio. Nullus terminus ſupponens Materialiter, Simpliciter, vel Singulariter vllam habet ſingularium reſolutionem; vnde in his Homo eſt ſpecies, leo eſt nomen, Petrus ſedet, ſubiecta reſoluenda non ſunt.

Secunda propoſitio: Sub termino, vel aggregato ſupponenti collectiuè, non eſt reſolutio copulatiua facienda, nec ſub cōfusè ſupponenti, diſiunctiua, vt Iſte, & Iſte ſunt duo, non dices, ergo iſte eſt duo. Similiter non dices, Pariſijs & Romę venditur piper, ergo Pariſijs & Romę venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia propoſitio. Non eſt reſolutio facienda ſub duobus terminis ſimul, ſed ſub vno prius, & dum ſub illo Reſolutio fit alter immotus, id eſt eodem modo ſe habens, maneat, vt Omnis homo eſt omnis homo, ſic reſolue. Iſte homo eſt omnis homo, & Iſte homo eſt omnis homo. Non autem ſic, Iſte homo eſt Iſte homo, & iſte homo eſt iſte homo.

Quarta Propoſitio. Terminus Mixtus vniuerſalis affirmatiuus, vel negatiuus, prius in ſe reſoluendus eſt copulatiuè ratione categorematis in eo incluſi, quàm reſoluantur termini propoſitionis, vt ſemper homo currit, hoc tempore homo currit, & hoc tempore homo currit. Nunquam omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit. Bis cantaui Miſſam, ſemel cantaui Miſſam, & iterū ſemel cantaui Miſſam. Facta autem reſolutione Mixti, propoſitionis termini iuxta ſuas regulas reſoluantur.

Quinta Propoſitio. Sub determinato aſcē de prius, quàm ſub diſtributo, in deſcenſu verò poteris etiam à diſtributo incipere, vt Homo nō eſt animal, non aſcendes ſub prędicato, hic Homo non eſt hoc animal, & homo nō eſt hoc animal, ergo homo non eſt animal. nā ſingulares propoſitiones antecedētis ſunt veræ, conſequens verò falſum, quod fieri in conſequentia bona non poteſt, talem defectū argumentandi vocant Dialectici. A pluribus determinatis reſpectu partium multitudinis. Multitudinem vocant terminum diſtributū. Partes verò multitudinis ſingularia, quę ſub eo ſunt. Poterit tamen ſub tali diſtributo deſcendi, vt homo non eſt animal, ergo homo non eſt hoc animal, & homo non eſt hoc animal, tunc enim non dabitur antecedens verū, & conſequens falſum.

Sexta Propoſitio. Sub diſtributo termino, vel complexo prius deſcende, quam ſub confuſo, licebit tamen ſub confuſo aſcendere: non enim dices, Omnis homo eſt animal, Ergo omnis homo eſt hoc animal, vel Omnis homo eſt hoc animal, valet tamen aſcendendo, Omnis homo eſt hoc animal, vel Omnis homo eſt hoc animal, ergo Omnis homo eſt animal. Idem intellige de aliquo termino vniuerſali, à quo alter pendet, vt Ad equitandum requiritur equus, prius oportet reſoluere illud gerundium in ſua inferiora.

Septima propoſitio. Quando termini eodem modo ſupponunt vel determinatè, vel diſtributiuè, commodius eſt ſubiectum quam prædicatum prius reſoluere, vt in hac, homo eſt animal, in qua termini determinatè ſupponunt. & in hac, Nullus homo eſt equus, in qua diſtributiuè. Hęc omnia intelligenda ſunt in propoſitione, quę non habet. ſigna exponibilia · iſta enim prius reſoluenda ſunt, (vt dicetur inferius). Similiter intelligenda ſunt in reſolutione prima, facta enim reſolutione diſtributi, confuſus manet determinatus, & ſub eo poteſt fieri reſolutio, vt Omnis homo eſt animal, ergo iſte homo eſt animal, & Iſte homo eſt animal, poſtea prędicatum reſolue, Iſte homo eſt hoc animal, uel iſte homo eſt hoc animal.

Vltima propoſitio. In conditionali, ſeu cauſali propoſitione, ſubiectum conſequentis prius eſt reſoluendum, quàm termini antecedētis, vt in his, ſi omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur. Si nullum alimentum ſuppedites animali, omne morietur hæ ſunt regulę maximè in reſolutione obſeruandæ, quas ſequentibus carminibus facilius quis memoriæ mandare poterit.

Simpli-

Simpliciter pro uno, pro ſe nox ſumpta quieſcat.
Cernere confuſum collectum ſpargere noli,
Cuique ſuum tribuens, in primò mixta reſolue,
Ne tangas uoces binas, contemne priora,
Vltima contemplans quando deductio regnat.
Aſpice ſignatum aſcendens, commune relinque,
Ima petens, confuſæ ſinas, communia ſume.
Elige ſubiectum quando ſors poſtulat æqua.

De reſolutione incompleta. Cap. V I.

ES T alius Aſcenſus,& Deſcenſus mixtus, partim conſtans copulatione, partim diſiunctione, qui debetur terminis incomplete ſupponentibus, quales ſunt illi, qui cum his ſignis ſunt,de quibus ſuprà locuti ſumus.(Alter, Neuter, Vterq;. hi.n.terminum pro ſuis inferioribus binis ſupponere faciũt,ac propterea talis)ſuppoſitio Duorum uocatur, ſed id cum diſcrimine, nam Alter, binaria inter ſe diſtribuit, in ſe ipſis verò diſiungit, vt Alter oculus eſt dexter, id eſt, horum duorum iſte, vel iſte eſt dexter, & horum duorum, iſte uel iſte eſt dexter. Vterque verò binaria diſiungit inter ſe, & in ſe copulat, vt Vterque pes eſt claudus, i.horum duorum iſte, & iſte eſt claudus:uel horum duorum iſte & iſte eſt claudus. Neuter, idem prorſus facit, ſed negatiuè, vt Neutra manus eſt dextra. ideſt Harũ duarum nec iſta,nec iſta eſt dextra: vel Harũ duarum nec iſta nec iſta eſt dextra. Eſt ẽt aliud ſignum incompletum, Omnis,quod aliquando completè ſumitur, ſicut & præcedentia, & tunc diſtribuunt terminum cui iunguntur pro omnibus ſuis inferioribus. Aliquando, Omnis, incompletè ſumitur cum termino generico iungitur,tunc autem diſtribuit ſpecies, diſiungit verò indiuidua ſpecierum, vt Omne animal fuit in arca Noè, ideſt ex hac ſpecie animalium hoc vel illud indiuiduum,& Ex hac ſpecie, hoc uel illud indiuiduum, quod idem eſt ac Cuiuslibet ſpeciei animalis aliquod indiuiduum fuit in arca Noè,& talis ſuppoſitio dicitur Pro generibus ſingulorum, i.pro ſpeciebus ſingulorum indiuiduorum. Prior verò dicitur, Pro ſingulis generũ,id eſt pro omnibus ſpeciebus, & omnibus ſpecierũ indiuiduis. Multum autem refert ad veritatem propoſitionis, quod termini ſupponant completè,vel incompletè:nam Completa ſuppoſitio petit veritatem oĩum inferiorum,nullo excepto,ut Omne animal currit,ſi uera futura eſt talis propoſitio, ſubiectumq́ue ſupponit completè,opus eſt ut omnia indiuidua ſpecierum omnium animalis currant; ſi veri incompleta eſt ſuppoſitio, ſufficit ad ueritatem eius, vt ex omnibus ſpeciebus vnum ſaltem indiuiduum, aut alterum currat: quem ſenſum facit illa propoſitio, Omne animal fuit in arca Noè, eadẽ ratio eſt in alijs. nam Alter oculus eſt dexter,ſi ſuppoſitio ſit incompleta, non opus eſt ad veritatem eius, vt omnes oculi ſint dextri,ſed vt ex omnibus binarijs vnus ſaltem ſit dexter.

De reſolutione Relatiuorum. Cap. V II.

RELATIVORVM contemplationẽ ad Grammaticum pertinere non eſt qui eat inficias; tamen quia ſola cognitio talis ad veritates vel falſitates propoſitionum,quæ à Relatiuis oriuntur, dinoſcendas non ſufficit,dialectico Examine opus eſt:propterea paucis ex Grammatica accerſitis, ea quæ ſecundum Dialecticam in his obſeruanda ſunt trademus. Relatiuum igitur eſt ſermonis antecedentis recordatiuum. Eſt autem duplex,aliud ſubſtantiæ, aliud accidentis. Relatiuum Subſtantiæ eſt, quod ſuum antecedens per modum nominis ſubſtãtiui refert, nec refert vtrum antecedens ſit ſubſtantia, vel accidens, ſiue nomen Connotatiuum, ſiue Abſolutum,ſiue vnum nomen,ſiue vna oratio,dummodo vnius ſubſtantiui locum habeat. Relatiuum Accidentis eſt, quod refert per modum adiectiui, ſiue illud ſit ſubſtantia, ſiue vnum nomen, ſiue vna oratio.

Relatiuum ſubſtantiæ, aliud Identitatis, aliud Diuerſitatis. Identitatis eſt, quod pro eodem accipitur, pro quo ſuum antecedens, ſiue pro eodem numero, vt Beatus uir qui timet Dominum.ſiue pro eadem ſpecie, vt, In ligno vicimus, in quo peccauimus. Relatiuum Diuerſitatis eſt, quod pro alio ſuppoſito accipitur, quàm ſuum antecedens, ut Petrus loquitur, & alter tacet. Dicitur autem ſuum antecedens referre in obliquo, ſcilicet,alter à Petro tacet.

Relatiuum accidentis ſimili ratione aliud identitatis,aliud Diuerſitatis. Identitatis eſt, quod refert ſuum antecedens conſignificãdo idem accidens,ut Petrus eſt iuſtus, qualẽ oportet eſſe chriſtianum. Diuerſitatis eſt,quod refert

fert

fert ſuum antecedens conſignificando diuerſum accidens, vt Auguſtinus fuit catholicus, & alius fuit Arrius. Relatiuum ſubſtantiæ Identitatis, quoddam Reciprocum, quoddam Non reciprocum. Reciprocum regreſſionem quandam ſignificat in ſuum antecedens, vt Omnis homo amat ſe. mater diligit filium ſuum. Non reciprocum, talem regreſſionem non ſignificat, qualia ſunt reliqua relatiua ſignata. Relatiui accidentis reſolutio ex eius ſignificatione manifeſta eſt: pro alijs autem ſit.

Prima propoſitio: Relatiuum, Qui, copulatiuum ſenſum facit. idem enim valet quòd, Et ille. Bifariam autem poteſt in propoſitione conſtitui, Aliquando à parte vnius extremi, ſcilicet quando ſubiecto, vel prædicato copulatur, vt Animal, quod eſt rationale eſt riſibile: & tunc illa integra propoſitio eſt vna categorica, cuius ſubiectum eſt, propoſitio, vbi relatiuum eſt, cuius uerbum dicitur Copula implicationis. Aliquando non ponitur à parte vnius extremi alterius propoſitionis, ſed ipſum per ſe relatiuum extremum conſtituit, vt homo eſt animal, qui eſt riſibilis, & talis propoſitio formaliter hypothetica eſt, & virtualiter Copulatiua. Eſt autem in vtriuſque reſolutione magnum diſcrimen, cum enim hypothetica eſt, immediate in copulatiuam eſt reſoluenda, vt homo monetur, qui aliquando ſtudet, reſoluatur, Homo mouetur, & ille aliquando ſtudet. At cùm categorica eſt, non eſt immediatè in copulatiuam reſoluenda quouſque antecedens ipſius reſoluatur, vt Omne animal quod eſt rationale eſt riſibile, non eſt reſoluendum, Omne animal eſt rationale, & illud eſt riſibile, ſed antecedens in ſingularia prius reſoluetur, & facta ſingularium reſolutione, poterit vnumquodque ſingulare in copulatiuam reſolui, nempè, Hoc animal quod eſt rationale eſt riſibile, & hoc animal quod eſt rationale eſt riſibile, poſtea, hoc animal eſt rationale, & illud eſt riſibile.

Secunda propoſitio. In hypothetica, Copulatiua virtuali, vel formali, relatiuum refert ſuum antecedens reſtrictè, id eſt pro illo eodem, pro quo ſuum antecedens accipiebatur in ſua categorica, vt Homo diſputat, & ille contemplatur, ille ſcilicet homo qui diſputat, contemplatur, idem ineſt relatiuo vniuerſitatis vt Homo legit, & alius audit, alius ſcilicet à legente audit. Cùm autem relatiuum refert terminum ſupponentem copulatim, refert totam collectionem, vt Omnes Apoſtoli ſunt duodecim, qui ſunt in cœlo, ſcilicet, & illi omnes ſunt in cœlo. Hoc autem priuilegium habet diſiunctiua propoſitio, vt relatiuum in ea non referat reſtrictè, vt homo loquitur vel ille tacet, ille ſcilicet homo tacet.

Tertia propoſitio. Relatiuum reciprocum ſupponit ſicut ſuum antecedens ſigillatim, ſcilicet, vt reſoluendo antecedens, reſoluatur relatiuum correſpondens ſingulis inferioribus antecedentis, vt Omnis homo eſt ipſemet, Ipſemet, refert hominem, at cum reſoluis, Petrus eſt ipſemet, refert Petrum, Paulus eſt ipſemet, refert Paulum, ſimiliter omnis mater diligit filium ſuum. Vbi obſeruandum eſt, non licere loco relatiui reciproci ſuum antecedens ponere, non enim idē eſt, Omnis homo odit ſe, & Omnis homo odit hominem, nec Mater amat filium ſuum, & amat filium matris. Licebit autem in duobus locis facere, & cùm reciprocum eſt totale extremum, ut Omnis homo eſt ipſemet, idem eſt ac, omnis homo eſt homo, & cùm ſimiliter antecedens eſt ſingulare, vt Petrus diligit ſe, & Petrus diligit Petrum, dummodò antecedens vniuocè ſumatur. Quando verò Relatiuum nō eſt reciprocum, licet ipſius loco antecedens conſtituere, ſeruata reſtrictione, vt homo diſputat, qui loquitur, idem eſt ac Homo diſputat, & homo diſputans loquitur. Ex quo ſequitur, tale relatiuum ſupponere, ſicut ſuum antecedens ſupponeret, eodem loco conſtitutum.

Quarta propoſitio. In reſolutione obſeruare oportet, vt reciprocum ſimul cum antecedente reſoluamus, ſimul & non reciprocum, cùm à parte vnius extremi eſt, vti diximus. At cum propoſitio hypothetica eſt, antecedens reſoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal eſt irrationale, & canis eſt illud, reſolue. Hoc animal ſcilicet equus eſt irrationale, & canis eſt illud, vbi, Illud ſupponit pro animali ſicut in priori: propterea conſultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum ſit reſolutio ſub antecedenti, ſcilicet animal eſt irrationale, & canis eſt animal, nempè irrationale.

De Ampliatione. *Cap. VIII.*

CVM ſupià terminos pro rebus ſecundùm tempus per copulam importatum exiſtentibus ſupponere docuerimus, ſupereſt vt modò explicemus, quando termini pro pluribus, vel paucioribus quàm tempus copulę exigit, ſupponant, quam Dialectici Ampliationem, vel Reſtrictionem vocant, quæ multùm veritati propoſitionum cognoſcendæ prodeſt, cùm ab ea & propoſitionum conuerſio, & multiplex argumentandi modus pendeat. Eſt autem Ampliatio, extenſio termini à minori ad maiorem ſuppoſitionem. quando enim terminus in propoſitione pro re ſecundum tempus præſens exiſtente accipitur, dicitur ſuum ſtatum habere; at quãdo indifferenter & diſiunctim ſimul pro pręſenti, & alio accipitur tempore, dicitur Ampliati, vt in hac, Iuſti viuent vitam pacificam. Iuſti, non ſolum pro præſentibus, ſed etiam pro futuris accipitur. Eſt autem diuerſus Ampliationis modus in terminis ſingularibus, & in communibus, tam abſolutis: quàm connotatiuis. Terminus ſingularis, cum vnum tantum ſignificet, ampliatur quo ad exiſtentiam ſui ſignificati ſecundùm varias differentias temporis. vt Petrus cucurrit, id eſt Petrus qui eſt, vel fuit, cucurrit, quæ dicitur Ampliatio temporum. Terminus autem communis cum plura ſignificet, non ſolum ſecundum tempus, ſed etiam ſecundùm ſuppoſita varijs temporibus exiſtentia, ampliatur, vt in hac, Multi homines ſaluabuntur, ſubiectum non ſolùm pro præſentibus, ſed etiam pro futuris ampliatur. Terminus autem Connotatiuus, cum præcipuè formam ſignificet, ſecundum eam ampliatur, vt in hac, Album fuit nigrum, ſubiectum ratione albedinis ampliatur, vt ſit ſenſus: hoc corpus quod modo habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum. Triplex igitur Ampliatio eſt, Sola temporum, quæ ineſt ſingularibus. Temporum, & ſuppoſitorum, quæ ineſt communibus. Temporum, & Formarum, quæ connotatiuis conuenit terminis. Tempora autem ſecundum quę termini ampliantur apud Dialecticos quinq; ſunt Præſens, Præteritum, Futurum, Poſſibile, & Imaginarium, vt tunc terminus ampliari dicatur, quando ſecundum plures differentias vel omnes horum temporum diſiunctim ſupponit. Dico autem Diſiunctim, quia cum terminus ſecundum plura tempora Copulatiuè accipitur, ampliatio non eſt, vt ſubiectum in hac, Petrus eſt, & fuit doctus, non ampliatur, ſed opus eſt, vt ſecundum plura tempora, vel omnia ſub diſiunctione accipiatur; vt, Petrus eſt, vel fuit doctus, ſiue tempora ſint expreſſa, vt in exemplo præcedenti, ſiue virtute in vno verbo contineantur, vt in ſequentibus regulis manifeſtabitur, quæ plurimum roboris in cõmuni loquendi vſu habent.

Prima Regula. Verbum præteriti, ampliat ſuum ſubiectum ſecũdum duas temporis differentias, præteriti nempè, & præſentis: ſuum verò appoſitum reſtringit pro tempore præterito. Verbum autem futuri ſimiliter ſubiectum ſecundum præſens, & futurum ampliat: appoſitum verò ad futurum reſtringit, vt Adã fuit ex limo factus, vbi Adam, pro quodam ſuppoſito qui eſt, vel fuit, ſupponit. illud verò appoſitum, ex limo factus, reſtringitur pro eo, quòd fuit. Et clarius, Petrus audiuit lectionem, Petrus, ampliatur pro eo qui eſt, uel fuit: appoſitum autem illud, lectionem, pro lectione præterita reſtringitur. Prætereà domificator faciet domos, vbi, domificator, ampliatur pro eo, qui eſt, vel erit: appoſitum autem, domos, reſtringitur pro his quæ erunt.

Secunda Regula. Terminus ſignificans inceptionem, vel actionem, per quam res incipit eſſe, vel fieri, vel ſignificans aliquam prioritatem, ampliat terminos, quibus ſuam ſignificationem applicat, ſecundum pręſens, vel futurum, vt pluuia incipit, ſ. quæ eſt, vel erit, Ædifico turrim, Petrus eſt prior Antichriſto; contra verò terminus ſignificans Deſitionem, vel deſtructionem, vel Poſterioritatem, ampliat ad tempus præſens, vel præteritum, vt Comburo domum, ſ. quæ eſt vel fuit. Deſtruo Baſylicam, ſum poſterior Adamo.

Tertia Regula. Verbum Poteſt, vel aduerbia illud includentia, ſ. Poſſibiliter, Impoſſibiliter, Neceſſariò, & nomina ſignificantia poſſibilitatem exiſtentiæ, ampliant ſuos terminos ad pręſens, vel præteritum, vel futurum, vel poſſibile, vt Roſa eſt corruptibilis, ſ. quæ eſt, vel erit, vel poteſt eſſe.

Quarta Regula. Verba ſignificantia actum animæ interiorem, ampliant ad quinque temporum differentias, vt Alexander appetebat alium orbem; ibi, Orbis, ampliatur pro eo, qui eſt, vel erit, vel poteſt eſſe, vel ſaltem imaginabatur eſſe. Similiter intelligo Chimæram, Opto ſanitatem.

De

De modis argumentandi in ampliatione.
Cap. IX.

VTILIS eſtadmodum argumentandi modus in Ampliatione, vbi maximè obſeruandum eſt, terminum Amplum ſe habere ad eundem non amplum, ſicut terminus ſuperior ad inferiorem ſe habet, vt enim ſuperior amplectitur inferiorem, & alios præter illum, ita Amplius comprehendit minus amplum, & ipſum excedit. Homo enim dum ampliatur pro his, qui ſunt, vel erunt, includit ſeipſum, vt ſupponit ſolùm pro his qui ſunt iuxta quod ſumitur primus modus argumentandi. ut enim valet à ſuperiori diſtributo ad inferiorem affirmatiuè, vel negatiuè, ſcilicet omne animal currit, ergo homo currit, ſimiliter, Nullum animal currit, ergo homo non currit: ita ab amplo diſtributo ad non amplum ualet affirmatiuè vel negatiuè, vt Omnis homo poteſt diſputare, ergo homo qui eſt, poteſt diſputare, ſimiliter, Nullus homo poteſt eſſe lapis, ergo nullus homo eſt lapis. Hoc autem unum debet attendi, ut quando affirmatiuè argumentamur, ponatur conſtantia termini non ampli, id eſt aliqua propoſitio affirmatiua, per quam denotetur illum terminum nō amplum ſupponere, aliter argumentatio mala erit. poterit enim antecedens dari verum, & conſequens falſum, ut putà ſi nullus eſſet homo preſens, tunc antecedens verum eſſet, ſcilicet, Omnis homo poteſt diſputare, ratione enim Ampliationis, ſubiectum ſupponit pro his qui poſſunt eſſe, conſequens autem falſum, homo qui eſt poteſt diſputare. cum nullus homo ſit ex caſu ſuppoſito. At ſi in antecedenti addatur conſtantia ſubiecti non ampli denotans illud eſſe, non dabitur antecedens verum, & conſequens falſum, & in hunc vſum inuenta à Dialecticis Conſtantia. Secundus modus. Sicut valet à ab inferiori ad ſuperiorem terminum particulariter ſumptum affirmatiuè, vel negatiuè, vt homo currit, ergo animal currit, ſimiliter homo non currit, ergo animal non currit: ita ualet à non amplo ad amplum non diſtributum, id eſt particulariter ſumptum affirmatiuè uel negatiuè, dūmodò in negatiuo modo argumentandi ponatur Conſtantia non ampli, ut Homo diſputat, ergo homo poteſt diſputare; ſimiliter, aliquis homo qui eſt non poteſt diſputare, & homo eſt, ergo aliquis homo non poteſt diſputare.

Ex quibus fit, ut ſicut non valet à ſuperiori ſine diſtributione ad inferiora, nec ab inferiori ad ſuperiorem diſtributum; non enim valet, Animal currit, ergo homo currit: nec valet, Homo currit, ergo omne animal currit, ita nec ualet à non amplo ad amplum diſtributū, nec ab amplo non diſtributo ad non amplum: non enim dices, Homo poteſt diſputare, ergo homo diſputat, cum argumentemur ab amplo ſine diſtributione ad non amplum. nec ſimiliter, Homo non diſputat, ergo homo non poteſt diſputare, cum ex parte prædicati à nō amplo ad amplum diſtributum argumentemur. In his argumentandi modis obſeruandum eſt, ne, dum argumentamur à ſubiecto amplo diſtributo ad non amplum, committatur defectus ex parte prædicati, ab amplo non diſtributo ad non amplum argumentando. non.n. valet, Omnis homo poteſt diſputare, ergo Omnis homo diſputat, quia prædicatum illud Diſputare, manet amplum ſiue diſtributione; negatiue valeret quidem, quia negatio prædicatum diſtribuit, vt nullus homo poteſt diſputare, ergo nullus homo diſputat.

De Reſtrictione, alienatione, & diminutione. Cap. X.

RESTRICTIO eſt, termini coarctatio à maiori ad minorem ſuppoſitionem, quæ oppoſita eſt Ampliationi. Fit autem talis termini reſtrictio maximè quatuor modis. Primò per Copulam implicationis, vt Omnis homo qui eſt iuſtus ſpernit mundum. vbi illud ſubiectum, Homo, reſtringitur vt pro iuſtis ſolum ſupponat. Secundò per additionem adiectiui in eodem extremo, ut uir ſapiens amat ſcientiam. Dico autem in eodem extremo, cum enim adiectiuum in alio extremo, quàm ſubſtantiuum ſit, collocatur, nulla fit reſtrictio.ſi.n.dicas, Omnis homo eſt ſapiens, ſubiectum, Homo, non ſolùm pro ſapientibus, ſed etiam pro omnibus hominibus ſupponit. Tertiò per additionem obliqui à parte etiam eiuſdem extremi, vt Omnis liber Ariſtotelis eſt Græcè conſcriptus. vbi ſubiectum, liber, pro his ſolum quos Ariſtoteles ſcripſit. ſupponit, & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem Quartò reſtrictio fit per appoſitionem ſubſtantiui inferioris, vt apoſtolus Paulus ſcripſit ad Romanos.

vbi

vbi ſubiectum illud, Apoſtolus, reſtringitur, vt pro Paulo ſupponat. Omnes hæ additiones non mutant ſignificationem, vel diminuunt, eorum quibus adiunguntur, ſed ſolum ad pauciora ſuppoſita trahunt.

Sunt autem aliqua addita, quæ terminum impropriè ſupponere faciunt, & ex propria ſignificatione in impropriam transferunt, vt duo leones marmorei ſunt in foro: Homo pictus eſt in aula, in quibus ſubiecta pro ſignificatis ſimilitudinarijs accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur. eſt enim Alienatio, diſtractio termini à propria ad impropriam ſignificationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram ſignificationem, vt Æthiops eſt albus ſecundum dentes, qui termini diminuti, dicuntur, Dicta ſecundum quid. In his autem vtriſque attendere oportet, ne argumentemur a termino alienato, vel diminuto, ad eundem terminum abſolutè, & ſimpliciter ſumptum, non enim valet, Æthiops eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus. nec ualet, Duo leones marmorei ſunt in foro, ergo duo leones ſunt in foro.

Circa modum verò argumentandi in Reſtrictione, idem obſeruandum eſt quod in Ampliatione Terminus enim non reſtrictus, habet locum ſuperioris, ſeu Ampli: Reſtrictus verò inferioris, ſeu non ampli. Vnde eſt prior argumentandi modus, A non reſtricto diſtributo ad reſtrictum affirmatiuè vel negatiuè, dummodo in affirmatiuo argumentandi modo ponatur Conſtantia reſtricti, vt Omnis homo diſputat, & aliqui homines docti ſunt, ergo omnis homo doctus diſputat: ſimiliter. Nullus homo currit, ergo Nullus homo albus currit.

Poſterior modus, A reſtricto ad non reſtrictum non diſtributum affirmatiuè, vel negatiuè, conſtantia in negatiuo poſita, vt Homo doctus non diſputat, & Homo doctus eſt, ergo Aliquis homo non diſputat. Similiter, Equus albus currit, ergo equus currit. Ex quibus fit, eadem ratione qua in Ampliatione, non valere à non reſtricto non diſtributo ad reſtrictum, vt, non ſequitur, Equus currit, ergo equus albus currit, nec à reſtricto ad non reſtrictum diſtributum. ſimiliter enim non ſequitur, Omnis equus regis currit, ergo Omnis equus currit.

De appellatione. *Cap.* XI.

APpellatio ſpecies quædam reſtrictionis eſt, quæ maximè in adiectiuis terminis reſpectu terminorum, quibus iunguntur, reperitur, ſiue tales termini abſoluti, ſiue connotatiui ſint. Eſt autem appellatio, applicatio ſignificati formalis unius termini, ad formale, vel immediatum ſignificatum alterius. Vt ſiquis dicat, Petrus eſt logicus magnus, hic terminus, magnus, applicat ſuum formale ad formale ſui ſubſtantiui, denotatque Petrum eſſe magnum, & peritum logices, talisque applicatio Appellatio dicitur, & terminus applicans ſuũ formale, Appellans dicitur, is autem cui applicatur appellatum. Fuit etiam ſimilis Appellatio in termino abſoluto, quando aliquid ipſius immediato ſignificato conuenire denotatur, vt homo eſt ſpecies, Cognoſco animal, Video Petrum: In quibus propoſitionibus tales termini, nempè, Homo, Animal, Petrus, pro immediatè ſignificatis ſumuntur. Quanuis autem in his vſum & vim locutionis maximè inſpicere oporteat, quaſdam tamen regulas præſcribere iuuabit.

Prima Regula, Quando terminus abſolutus ſubijcitur prædicato, non conuenienti ſuo mediato ſignificato, tale prædicatum appellat immediatum ſignificatum ipſius ſubiecti, vt Homo eſt ſpecies, Animal eſt genus, prædicata enim illa homini, vel animali inſunt, vt homo, & animal ſunt, id eſt, vt conceptu communi cognoſcuntur.

Secunda Regula Quando adiectiuus terminus cum connotatiuo apponitur a parte eiuſdem extremi, appellat formale ipſius ſubſtantiui, vt iſte eſt monachus albus, Petrus eſt logicus magnus, in quibus denotatur, quòd ille ſit albo habitu, & hic peritus logices. Cum autem tales duo termini à parte extremi eiuſdem non ſunt, talis appellatio non fit, vt ſi dicas: Iſte monachus eſt albus, non ſignificat quod ſit albo habitu.

Tertia Regula verba ſignificantia actum animæ appellant formale, vel immediatum ſignificatum proprij termini, cui iunguntur, vt cognoſco venientem, Vidi Papam, in quibus denotatur me cognoſcere aliquem venire, & me vidiſſe Papam, dum erat Papa. idem cenſendum eſt de quibuſdam verbis applicantibus

tibus ſignificationem ſuam terminis conuotatiuis, vt facio calceum, conſtruo domum, in quibus ſignificatur me inducere formam in materiam, uon autem qnod faciam coriũ, vel lapides, ex quibus fit calceus, vel domus. Quarta regula Nomina numeralia primitiua termino ſubſtantiuo iuncta multiplicant formam,& ſuppoſitum ſubſtantiui, vt tres homines,id eſt tria ſuppoſita, habentia ſuas ſingulas peculiares naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicaut ſolum materiale, vt tria alba, ideſt tria corpora habentia albedinem, adeo vt ſi fieri poſſit vt vna & eadem albedo in tribus eſſet diſtinctis corporibus,talia poſſent tria alba dici, ſi albũ adiectiue ſumatur. Aduertenda eſt autem hæc regula magis pro Theologia,quàm pro Logica.Circa modum argumentandi id obſeruandum eſt,nè ſub termino appellato argumentemur, & varietur, vel auferatur appellatio termini appellantis. Vnde non valer, Pettus eſt Logieus,& Petrus eſt magnus,ergo eſt Logieus magnus.nec valet, eſt Logicus magnus, ergo eſt Logicus, & eſt magnus;nec valet;video ueniẽtem, Petrus eſt veniens, ergo video Petrum. nec ſimiliter valet;iſte facit calceum, Calceus eſt corium, ergo facit corium, nec ſimiliter è conuerſo.

De Enunciationis ſimplicis oppoſitione. Cap. XII.

DE proprietatibus terminorum in propoſitione hucuſq; tractauimus, Æquum erit modo de accideutibus ipſarum propoſitionum quæ adinuicem collatæ ſortiuntur, diſſerere: Ea ſunt Oppõ, Æquipollentia,& Conuerſio. Non autem hic de Oppoſitione quæ inter res inuenitur agimus,ſecundum quam calor frigiditati,& albedo nigredini opponitur, nec de ea, quę inter terminos, ſecundum quam alij Contrarij,alij Coutradictorij,alij Relatiui,alij priuatiui sũt:ſed de illa quæ inter propoſitiones verſatur. Eſt autem Oppoſitio, duarum propoſitionum vtroque extremo eodem ordine participantium, ſecũdum qualitatem, vel quãtitatem repugnãtia.

Quadruplex autem eſt Oppoſitio. Contradictoria, Cõtraria, Subcontraria, Subalterna. Contradictoria, eſt oppoſitio duarum propoſitionum ſecundum qualitatem, & quantitatem repugnantium,nimirum quia altera vniuerſalis,altera patticularis,altera affirmatiua, altera uegatiua,vt Omnis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. Couttaria, eſt oppoſitio duarum propoſitionum vniuerſalium; ſecundum qualitatem repugnantium,vt Nullus homo eſt albus. Omuis homo eſt albus. Subcontraria,eſt oppoſitio duarum propoſitionum particularium ſecundum qualitatem repugnantium, vt Aliquis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus,nec hic indefinitam a particulari diſcernimus. Subalterna,eſt oppoſitio duarum propoſitionum ſola quantitate repugnantium, ut Omnis homo eſt albus, aliquis homo eſt albus: Nullus homo eſt albus, Homo non eſt albus. Harum duarum propoſitio vniuerſalis dicitur, ſubalternans: particularis verò, Subalternata. Sunt autem quædam particularius in omui oppoſitione obſeruanda.

Primum eſt,vt vtroque extremo eodem ordine patticipent,ideſt idem habeant ſubiectũ & prædicatum: vnde iſtę nullatenus opponũtur, Homo uon eſt animal, lapis non eſt equus: nec iſtæ, Homo nou eſt equus, Homo eſt auimal. nec iſtæ, homo eſt animal, Auima non eſt homo.

Secundò obſeruandum eſt,vt iſta idemptitas extremorum ſit in Nomine, In re ſignificata, Iu integritate, In tempore, & loco. In nomine, vt ſit eadem dictio categorematica, vnde iſtæ non opponuntur, Cicero ſcripſit, Tullius non ſcripſit. Angelus eſt Dei, Angelus uon eſt Deus, Corpus eſt album, corpus non eſt albedo. In re ſignificata ne ſit æquiuocatio: non euim opponuntur, Canis latrat, canis non latrat. In integritate, vt idem ſit totale ſubiectum, & totale prædicatum: vnde omnia ſigna, oẽs termini, qui partes extremorũ efficiuntur, debent eſſe in vtraque propoſitione oppoſita, quare omnes hæ non opponuntur; Petrus non currit velociter, Petrus currit. Omnis equus regis poſſidetur a Rege, Aliqs equus non poſſideiur à Rege Petrus eſt animal album. Omnis homo eſt omne animal. Homo non eſt animal. Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim ſigna, quæ totam propoſitionem ſignant, mutantur: nam uegatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore,& loco vt oppoſitarum veritas, vel falſitas, ſumatur a rebus ſecundùm eundem locum, & tempus, vnde iſtæ non opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, ſi vna pro vno tempore, altera pro altero tem-

pore ſumatur, nec iſtæ, Ego ſum in Diui Petri, Ego non ſum in Diui Petri, ſi vna vno loco, altera altero à me proferatur.

Tertio obſeruandum eſt, vt proprietates terminorum non mutẽtur, ſ. Suppoſitio, Appellatio, & reliquæ Suppoſitio aũt ea, quæ nõ prouenit rõne ſignorum quantitatis, hæc.n. mutari debet, ſed alia, qualis eſt, Materialis, Simplex, Perſonalis, nè in vna ſimpliciter, in altera perſonaliter, vel materialiter ſupponãt. Idem in Ampliatione, vt ſeruetur eadem Ampliatio: licebit tamen in contraria negatiua terminos magis amplos eſſe, quam in affirmatiua, vnde iſtæ opponuntur, Oĩs homo diſputat, Nullus homo põt diſputare. In ſubcontrarijs verò affirmatiuam magis ampliari, vt homo non diſputat, homo poteſt diſputare: debet etiam attendi, ut ſeruentur præcepta Reſolutionis terminorum, & ordo aſcendendi, vel deſcendendi idem ſit in vtraque oppoſita propoſitione.

De quibuſdam præceptis alijs in oppoſitione. Cap. XIII.

PRAETER ea quæ dicta ſunt, obſeruandum eſt etiã, ut in omni oppoſitione, præter Subalternã, mutet qualitas, vt altera ſit affirmatiua, altera negatiua. Quantitas autem non in omni mutanda eſt niſi in Cõtradictoria, & Subalterna, ut altera vniuerſalis, altera particularis ſit. Cõtrariæ enim vniuerſales ſimul, Subcontrariæ vero particulares eſſe debent.

Hoc etiam ſeruandũ eſt in vniuerſalitate ſyncategorematica, qualis eſt coniunctio copulatiua, Et, ac in particularitate qualis eſt, Vel. Quando enim complexum copulatum eſt ſubiectum, in ſua Contraria oppoſitione manet ipſa copula copulatiua, in ſua verò Cõtradictoria mutatur in uel. Vnde iſtæ ſunt Contrariæ, Petrus & iſte equus eſt irrationalis. Petrus & iſte equus non eſt irrationalis: iſtæ verò Contradictoriæ, Petrus & iſte equus eſt irrationalis, Petrus vel iſte equus non eſt irrationalis. Quando verò vtrunque complexum eſt per, Vel, propoſitiones ſunt Subcontrariæ: Hoc autem intelligendum eſt, quando, Et, accipitur diuiſiuè, & Vel, diſiunctiuè, & cõplexa cõſtant ex partibus ſingularibus. Qñ enim copulatim, vel diſiunctim accipiuntur hũ tales propoſitiones pro ſingularibus, inter quas ſicut & inter ſingulares nõ eſt niſi ſola oppoſitio cõtradictoria, & talia ſubiecta innatiata debent manere, quod idem cẽſendum eſt de propoſitionibus de ſigno Collectiuo. Vnde hæ ſolum opponuntur contradictoriè, Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, Omnes Apoſtoli Dei non ſunt duodecim. Similiter iſtæ. Iſti Apoſtoli, & iſti & alij ſunt duodecim. Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij non ſunt duodecim. Præterea obſeruandum eſt, ut in ſignis mixtis habeatur ratio categorematis inclusi in illis, quantum ad eius quantitatem vt mutetur in Contradictoria, i vniuerſale in particulare, affirmatum in negatum, in Contraria ſeruatur vniuerſalitas, in Subcontrarijs verò particularitas. Vnde huius propoſitionis, Nunquam homo currit, Contraria eſt, ſemper omnis homo currit. Contradictoria verò, Aliquando homo currit. Poſtremo obſeruãdum eſt, eſſe aliquot ſigna etiam Mixta, & ſyncategorematica, quæ non plenam habent vniuerſalitatem, nec particularitatem, ac inde incompleta dicuntur, & in talibus propoſitionibus Contradictoria maximè reperitur oppoſitio. cauere autem oportet, vt in vna propoſitione fiat uniuerſale, quod in altera erat particulare, aliter nulla erit oppoſitio. Vnde iſtæ non opponuntur. Vterque homo currit, vterque homo non currit, ſeu neuter homo currit, cum in vtraque maneat eadẽ vniuerſalitas, & particularitas, cũ ſignũ vtrunq; per Et, & per vel, exponatur, vt diximus. Iſtæ tamen contradicunt. Vterq; oculus eſt dexter, Alter oculus non eſt dexter, quia id quod in vna exponitur per vel, in altera exponitur per Et, & ita particularitas in vniuerſalitatem & è contra mutatur, ut patet exponenti. Idem iudicandum eſt de nominibus & aduerbijs numerabilibus quæ incompletè vniuerſalia ſunt, ac proinde optimus contradicendi modus eſt toti propoſitioni negationem apponere: Bis cantaui Miſſam. non cantaui bis Miſſam. Tres homines currunt, Non currunt tres homines. Complexa autem ex termino communi, vel ex terminis communibus, penſanda ſunt tanquam termini communes in Cõtrarietate, & Contradictione, & aliis oppoſitionibus: propterea eis debet addi ſignum vniuerſale, vel particulare, hoc vno excepto, ut in Contrarijs maneat, Et, in Contradictorijs verò in vna, Vel, in altera, Et in vtraq; ſubcontraria, Vel, vnde iſtæ ſunt contrariæ, Omnis hõ, & equus currit. Nullus homo, & equus currit, iſtæ contradictoriæ,

Homo

Homo & equus currit, Nullus homo vel equus currit. Iſtæ ſubcontrariæ, Homo vel equus currit, homo vel equus non currit.

Hoc intellige de ſubiecto, nam verbum cõplexum non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel non currit, ſunt Contrarię, nec oportet mutare illud. Vel. Ex his non difficile erit oppoſitiones in propoſitionibus hypotheticis inuenire, cum enim quantitatem non habeant, ſolam Contradictoriam ſortiuntur oppoſitionem, quæ facilis eſt in Conditionali, & Cauſali per negationis appoſitionem, vt ſi Sol lucet dies eſt. Non ſi ſol lucet dies eſt. Quia æſtas eſt, calor eſt, Non quia æſtas eſt, calor eſt. In Diſiunctiua verò & Copulatiua eſt particularis alius contradicendi modus. Nam diſiunctiua, & copulatiua ex partibus contradicentibus compoſitæ inter ſe contradicunt. Iſtæ enim contradictoriæ ſunt, Nullus homo eſt animal, & Nullus equus eſt albus. Homo eſt animal, vel Equus eſt albus. Poſſent etiam inter has Contrariæ, & ſubcontrariæ ſecundum partes aſſignari, ſed id intelligenti quæ dicta ſunt, facere non erit difficile.

De legibus oppoſitarum. Cap. XIIII.

HÆc autem lex, & natura Contradictoriarum eſt, ut in nulla materia vtraque ſimul vera, aut falſa eſſe poſſit, ſed ex vnius veritate alterius falſitas, & ex falſitate ueritas ſequatur.

Contrarium lex eſt, vt in materia Naturali & Remota altera vera, altera falſa neceſſariò ſit: In materia Contingenti vtraq; falſa eſſe poſſit, nunquam tñ vera: vñ ex vnius veritate alterius falſitas colligitur, quia vtraque vera nequit eſſe, tñ ex unius falſitate alterius veritas non infertur, cùm vtranque falſam eſſe formaliter non repugnet.

Subcontrariarũ lex, in materia Naturali & Remota eadem eſt cum alijs, in materia verò Contingenti vtraque vera formaliter eſſe poteſt, non tamen falſa: vnde ex vnius falſitate alterius veritas, non tamen ex alterius veritate alterius colligitur falſitas.

Subalternarum lex eſt, ut in materia Naturali & Remota ſimul verę, vel falſæ ſint: in materia verò Contingenti altera vera, altera falſa põt eſſe, ita tñ vt ſi vniuerſalis eſt vera, particularis ſit vera, at ſi particularis falſa, vniuerſalis ſit falſa, non contra: poteſt enim particularis eſſe vera, & vniuerſalis falſa. Sunt autem aliquot Regulæ pro vſu & cognitione oppoſitarum propoſitionum.

Prima Regula. Propoſitis duabus propoſitionibus oppoſitis, ſi Subalternans vnius eſt Contraria alterius, illæ ſunt Contradictoriæ, verbi gratia, Oĩs homo eſt albus, homo nõ eſt albus, ſunt contradictoriæ, nã Subalternans illius negatiuę quæ eſt iſta, Nullus homo eſt albus, eſt Contraria prioris, ſ. Omnis homo eſt albus. Perinde eſt ac ſi dicamus, in Contradictorijs, Subalternans particularis, eſt Contraria propoſitionis vniuerſalis.

Secunda. Datis duabus oppoſitis, ſi affirmatiua inferat Cõtradictoriã negatiuæ, nec inferatur ab ea, illæ ſunt Cõtradictoriæ, ac ſi dicas, Contraria affirmatiuæ infert Contradictoriã negatiuæ: Oĩs homo eſt albus, Nullus homo eſt albus, illa affirmatiua infert hanc, Homo eſt albus, quæ eſt cõtradictoria negatiuæ illius.

Tertia. Si ex contradictoria negatiuæ ſequatur affirmatiua, illæ ſunt ſubcontrariæ, Homo eſt albus, homo non eſt albus, ex Contradictoria huius negatiuæ, quæ eſt, Omnis homo eſt albus, ſequitur illa affirmatiua, Homo eſt albus, & non contra. Propterea illæ ſunt Subcontrariæ, perindè eſt ac ſi dicatur, Contradictoria ſubcontrariæ infert aliã ſubcontrariam. Quarta. Si contradictoria vnius eſt contraria vel Subcontraria alterius, illæ ſunt Subalternæ, vt Omnis homo eſt albus, aliquis homo eſt albus. contradictoria particularis eſt contraria vniuerſalis, & Contradictoria vniuerſalis eſt Subcõtraria particularis, ac propterea illæ ſunt ſubalternæ.

De Æquipollentia. Cap. XV.

AEQVIPOLLENTIA eſt, duarum propoſitionum vtroq; extremo eodem ordine participantium vis eadem à varijs ſignis prouenieus. Vnde tales propoſitiones ſe mutuò inferunt, prodeſtq; hoc ad obſcuras propoſitiones in clariores reſoluendas. Sunt autem aliquot regulæ obſeruandæ.

Prima Regula: Datis duabus Contradictorijs cuique præponatur negatio, fit alteri ęquipollens. Verbi gratia. Omnis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus, Si priori addas

negationem & dicas, Non omnis homo eſt albus, æquiualet illi, Aliquis homo non eſt albus: ſi huic addas negationem, Non aliquis homo non eſt albus, æquiualet huic, Omnis homo eſt Albus. Vſus huius regulę eſt, Quando tibi oblata fuerit propoſitio habens propoſitam negationem, cuius vis tibi ignota eſt, deme negationem, & quære illius Contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præpoſita.

Secunda. Datis duabus Cõtrarijs cuicunq; poſtponatur negatio fit alteri æquipollens: Nullus homo eſt albus, Omnis homo eſt albus: ſi dicas, Nullus homo non eſt albus, æquiualebit huic, Omnis homo eſt albus: ſi dicas, Omnis homo non eſt albus, ęquiualebit alteri, Nullus homo eſt albus: Huius regulæ idem eſt vſus, ſicut, qui & primæ.

Tertia. Datis duabus ſubalternis, cuicunq; præponatur, & poſtponatur negatio, alteri æquipollet, Omnis homo eſt albus, Homo eſt albus, ſi dicas, Non omnis homo nõ eſt albus, æquipollet huic: Aliquis homo eſt albus. ſi autem dicas: Non aliquis homo non eſt albus, æquipollet huic: Omnis homo eſt albus. Idẽ in his, Nullus homo eſt albus, Homo non eſt albus. Si enim dicas, Non nullus homo non eſt albus, æquipollet, Aliquis homo non eſt albus: particulari verò huic non congruè addes duas negationes. Huius pariter regulæ idẽ eſt vſus qui & aliarum. Eſt autem hæc negationis virtus, vt cadens ſupra terminum ſuppon ẽtem vniuerſaliter faciat eum ſupponere particulariter, & cadens ſuprà particulariter ſupponentem, faciat eum ſupponere vniuerſaliter, affirmatum neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualet. Quidã non. Non nullus, Quidam. Non aliquis, Nullus. Omnis non, Nullus. ar, Nullus non, Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit ſupra ſubiectum, alterum ſupra prędicatum, vt Omnis homo nõ eſt albus, Nullus homo non eſt albus. Ex hoc ſequitur quod paritas negationum virtute affirmat, imparitas negat, quãdo partes extremorũ non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet ſuam virtutem poſt ſe, ſicut ſi nulla præceſſiſſet. Aliquando Rhetores ornatus cauſa, & vt magis negantes explicent affectum, ſolent negationes multiplicare, præſertim quandò plura nomina ad vnum verbũ referuntur, quorũ vnum ab altero non pendet, ita ut eum ſingulis verbum accipi poſſit, & tunc talis propoſitio negatiua eſt cenſenda, nec ex his ſtrictis Dialecticorum regulis eſt penſanda. vt, Iſte nõ veretur Deum, neque homines. Nullus homo nullo loco, nullo tempore, nullo momento quieſcit, ideſt Nullus homo, aliquo tempore, loco, aliquove momento quieſcit.

De Conuerſione. Cap. XVI.

CONVERSIO eſt, duarum propoſitionum vnius ad alteram per extremorum tranſpoſitionem conſequentia neceſſaria: cuius Antecedens dicitur Propoſitio cõnerſa: conſequẽs autem Propoſitio conuertens. nec oportet ſit mutua inter eas conſequentia, hæc enim conuerſio eſt, Omnis homo eſt animal, ergo, animal eſt homo. non ſemper tamen ualet contra à conuertente ad conuerſam. vt ſi conuertatur, Omnis homo eſt albus, ergo aliquod album eſt homo, non tamen contrà valet, aliqđ album eſt homo, ergo, omnis homo eſt albus. Conuerſionis tres ſunt ſpecies. Prima eſt conuerſio Simplex, quæ in terminis dici ſolet, qñ ex prædicato ſubiectum, & ex ſubiecto prædicatum fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate ſeruata, quo pacto vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua in ſeipſas conuertuntur, vt Nullus homo eſt lapis, ergo Nullus lapis eſt homo: homo eſt animal, ergo, animal eſt homo. Secunda ſpecies eſt, qñ extrema mutantur manente qualitate, mutata tamen quantitate, quæ, Conuerſio in parte dici ſolet, quo modo vniuerſalis affirmatiua & negatiua cõuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo Aliquod animal eſt homo, Nullus homo eſt lapis, ergo lapis non eſt homo. Tertia ſpecies conuerſionis eſt per Contrapoſitionem, quando manente eadem quantitate propoſitionis & qualitate, extrema tranſmutantur non ſolùm quantum ad ordinem, ſed etiam quia ex finitis fiunt infinita, quo modo vniuerſalis affirmatiua, in vniuerſalem affirmatiuam, & particularis negatiua, in particularem negatiuam conuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo Omne nõ animal eſt non homo, homo non eſt lapis, ergo Non lapis nõ eſt non homo. In hac autem conuerſione illud obſeruandum eſt, vt in conuerſione affirmatiuæ ponatur conſtantia conuertentis, non enim ſequitur, Omnis hõ eſt ens, ergo Omne non ens eſt non homo. Prior namque eſt vera, poſterior falſa, quia ſubiectum non ſupponit, & eſt affirmatiua. In negatiua autem

pona-

ponatur Conſtantia ſubiecti conuerſæ: non enim ſequitur Antichriſtus non eſt bonus, ergo aliquid non bonum non eſt non Antichriſtus, nam iſta poſterior vera non eſt, cùm cuncta quæ modo bona non ſunt ſint nō Antichriſtus, quòd ſi Antichriſtus modo eſſet, & ſupponeret iſte terminus, eſſet uera, Aliquod non bonum, ſcilicet ipſe Antichriſtus, non eſt non Antichriſtus. Solent autem iſtæ conuerſiones his carminibus exprimi.

Simpliciter feci, conuertitur Eua per acci:
Aſto per contra, ſic fit conuerſio tota,
Aſſerit, A, negat, E, ſunt uniuerſaliter ambæ.
Aſſerit, I, negat, O, ſunt particulariter ambæ.

Literæ enim denotant propoſitiones conuertendas: per A, intelligitur vniuerſalis affirmatiua: per, E, vniuerſalis negatiua, per, I, particularis affirmatiua, per, O, particularis negatiua. Circa hęc aliqua communiter obſeruāda ſunt. Primò, in conuerſione accipiatur totale extremum, vnde quando expreſſum non eſt, debet fieri reſolutio, vel quando aptè fieri nō poteſt, debet fieri aliqua circumlocutio. Iſte liber eſt Ariſtotelis, ergo aliquod ens Ariſto. eſt iſte liber, Nullus homo eſt omnis homo, ergo nihil quod ſit omnis homo, eſt homo. Ceruus velociter currit, Currens velociter eſt Ceruus. Secundò, obſeruari debet genus ſuppoſitionis, vt non mutetur ex ſimplici in perſonalem, vel ex materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo eſt nomen, ergo nomen eſt homo. Leo eſt ſpecies, ergo ſpecies eſt Leo, niſi ſit eadem ſuppoſitio.

Tertiò, obſeruetur eadem ampliatio, non enim valet, ſenex fuit iuuenis, ergo iuuenis fuit ſenex. Sed debet aliquid aſſumi ad ſeruandam terminorum applicationem, ſcilicet ille qui fuit iuuenis, eſt vel fuit ſenex. Baſylica incipit eſſe, non ualet, Aliquod incipiens eſſe eſt Baſylica, ſed aliquod incipiens eſt, vel erit Baſylica, ſimiliter conuertatur. Adam eſt prior Antichriſto, ergo aliquod prius Antichriſto eſt uel fuit Adam. Obſeruanda eſt etiam appellatio ſi qua occurrerit.

Finis Secundi Libri.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIBER III.

De Modalibus, & Exponibilibus.

Quid & quotuplex Modus, & Enunciatio Modalis. Cap. I.

DE Enunciationibus abſolutè prædicatum ineſſe ſubiecto enunciantibus, pariterque de compoſitis, & earum omnium proprietatibus hucuſque egimus: Nunc de ſimplicibus quibuſdam Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales vocant, diſſeramus. Circa eas autem tria oportet ſpeculari, earum, ſcilicet Aequipollentiam, Oppoſitionem, & Conuerſionem, non enim in his aliarum eadem obſeruantur pręcepta, & leges. Eſt autem Modus, parti vel toti propoſitioni adiacens determinatio. Modi enim non aliud ſunt, quàm limitationes, & coarctationes eorum, quæ, communia, & indifferentia ſunt. Qui enim dicit, homo diſputat, indeterminatè profert hominem, at cum dicitur, homo albus diſputat, iam ratione illius adiecti ſubiectum reſtrictum eſt, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex eſt, alter, qui additur parti propoſitionis, nempè nomini, aut verbo, quales ſunt obliqui caſus, & adiectiua nomina, quæ Modi ſunt nominum, ſimiliter aduerbia verborum ſignificationes determinantia, quorum præcipua conſideratio grammatica eſt. Alter modus eſt, ipſius propoſitionis compoſitionem determinans, vt verum, falſum, contingens; dicimus enim, hominem eſſe animal, verum eſt; hominem currere, cõtingens eſt, qui modi totam ipſam propoſitionem veram, vel contingentem eſſe determinant. Et quamuis multi huiuſmodi modos Enunciationes Modales, de quibus eſt conſideratio, cõſtituere exiſtimauerint, tamẽ adhuc inter huiuſmodi modos diſtinguendum videtur, ſunt enim quidam Enũciationis compoſitionẽ ita determinantes, ut ſimul ẽt eiuſdẽ Enunciationis materiam determinent ac indicent, & de huiuſmodi pſens eſt diſputatio. Eſt igitur Modus qualiter hìc conſideratᷣ, vox ſignificatiua, enunciationis cõpoſitionem ratione materię determinans. Cum aũt triplex ſit materia, vt ſuperius diximus, Neceſſaria, Remota, Cõtingens, triplex etiã modus erit, nempè, Neceſſarium, Impoſſibile, Contingens: nam & ſi ponatur quartus, ſ. Poſſibile, re tamen cum Contingenti idem eſt. En igitur quid Modus, & quotuplex ſit. Modalis autem Enunciatio eſt, quę aliquo ex his modis eſt determinata: quę pari ratione triplex eſt ſecundum modorũ numerum, ſeu potius quadruplex, ſi modi ſecũdum vocem conſiderentur. Eſt aũt obſeruandum, modos dupliciter uſurpari: vno modo Aduerbialiter, nempè cùm dicimus, homo impoſſibiliter eſt lapis, Deus neceſſariò eſt unus, Petrus contingenter, ſeu poſſibiliter diſputat. Altero modo Nominaliter, ut hominẽ diſputare, eſt contingens: Deum eſſe unum, eſt neceſſarium. Eſt aũt diſcrimen, cùm .n. Nominaliter ſumuntur, locum habent prædicati, & quę ſimplex erat Enunciatio in finitiuum mutatᷣ, & vnius habet ſubiecti rationẽ, vt ſi dicas, hominem diſputare eſt contingens, vna eſt enũciatio Categorica. cuius ſubiectum totum illud eſt, hominẽ diſputare, quod dici ſolet. Dictum Prædicatum autem reſiduum eſt, ſcilicet, eſt contingens, quod dicitur Modus, & pari rõne in alijs huiuſmodi. Cùm verò Aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur, vt ſi dicas, homo neceſſariò eſt animal, equus poſſibiliter eſt albus. Vtcunque autem, ſiue Nominaliter, ſiue Aduerbialiter modus ſumatur, biſariam in enunciatione cõſtituitur: vno modo intra ipſius extrema, ſeu intrà partes dicti, vt homo poſſibiliter diſputat, &

tat,&

tat,& hominem poſſibile eſt diſputare: altero autem modo extra totam Enũciationem vel dictum, ſiue ante, ſiue poſt, vt poſſibiliter homo diſputat poſſibiliter, ſimiliter, poſſibile eſt hominem diſputare, vel hominẽ diſputare eſt poſſibile, idem de aliis cenſendũ eſt modis.

Solet autem à quibuſdam non parum diſcriminis inter iſta aſſignari. Cùm enim modus ſiue Nominalis, ſiue Aduerbialis medius eſt, modalem diuiſam: Cum vero extra eſt, modalem compoſitam facit. Eſt autem Modalis diuiſa, in qua prædicatum denotatur ineſſe ſuppoſito ſubiecti, quod maximè terminis connotatiuis accidit, ut ſi dicas, album poſſibiliter eſt nigrum, ſenſum diuiſum facit, nẽpe, corpus illud, quod album eſt, poſſe eſſe nigrum, ſed diuiſe. ideſt, non vt quando album eſt, nigrum ſit. Similiter idem ſenſus eſt in iſtis, calidum contingenter eſt frigidum, ambulantem poſſibile eſt ſedere: ſcribentem contingit non ſcribere, in quibus omnibus prædicata ſuppoſitis, ſeu materialibus ſubiectorum conuenire denotantur. Modalis compoſita eſt, in qua partes dicti, vel Enunciationis etiam ſecundum ſua formalia ſignificata ſimul vniuntur, vt ambulantem ſedere eſt impoſſibile, ſenſus compoſitus eſt, nempe, impoſſibile eſſe, quod ambulans, dum ambulat, ſedeat. Idem ſenſus eſt in aliis, ſcilicet, calidum eſſe frigidum impoſſibile eſt dum calidum eſt, ſeu impoſſibiliter calidum eſt frigidum, contingenter album eſt dulce. Atquàuis iſta diſtinctio ſenſus compoſiti, & diuiſi ſit veriſſima, & tales Enũciationes hoſce ſenſus admittere recipiendum ſit, non tamen referť (quantum exiſtimo) quòd modus in medio, uel extra ponatur, ſed vtcunque collocetur, vtrunque ſenſum admittit, ac ideo diſtinguenda ſemper potius eſt, quamuis ſi aures cõſultamus, modus in medio conſtitutus ſenſum diuiſum facere videbitur, ſed id non ſemper eſt, nec in Ariſtotele habet fundamentum.

De qualitate, & quantitate Modalis. Cap. II.

DE Enũciatione de Modo aduerbiali, nunc prætermiſſa poſtea dicemus. Interim de ea, quę Modo conſtat nominali tractemus, ac primum de eius qualitate, poſtea verò de quantitate. Modalis igitur, & vera, & falſa dicitur. Eius tamẽ veritas & falſitas ſecundum modi naturam penſanda eſt, & non ſolum ab eo, quod res eſt uel non eſt ſimpliciter, qđ hiſce regulis fiet manifeſtũ.

Prima modalis de neceſſariò vera eſt, cuius dictum reducitur ad propoſitionem neceſſariam, vnde iſta, hominem eſſe animal eſt neceſſe, vera eſt, quia Dictum illud reducitur ad propoſitionem hanc neceſſariam, homo eſt animal. Falſa autem eſt, cum eius dictum reducitur ad propoſitionem vel impoſſibilem, vel contingentem, iſtæ enim falſæ ſunt, hominem non eſſe animal eſt neceſſe, & equum eſſe album eſt neceſſe, ipſarum enim Dicta ad propoſitiones reducuntur, quarum altera eſt impoſſibilis, ſcilicet homo non eſt animal, & altera contingens, quãuis vera ſit ſcilicet, equus eſt albus. Tales autem propoſitiones, in quas Dicta reducuntur, dicuntur propoſitiones de ineſſe.

Secunda regula. Enunciatio de Impoſſibili eſt vera cuius de ineſſe. nempe illa propoſitio ad quam dictum reſoluitur, eſt impoſſibilis, Vnde iſta vera eſt, hominem eſſe equum eſt impoſſibile, cùm reducatur in illam, homo eſt equus, quæ eſt impoſſibilis. Illa verò falſa eſt, cuius de ineſſe, vel eſt neceſſaria, vel cõtingens, ob quam rationem iſtæ falſæ ſũt, hominem eſſe animal eſt impoſſibile, & equũ eſſe album eſt impoſſibile.

Tertia Regula. Enunciatio de poſſibili vera eſt, cuius de ineſſe non eſt propoſitio impoſſibilis, ſiue ſit contingens, vnde iſtæ verę ſunt, hominem eſſe animal eſt poſſibile, equum eſſe album eſt poſſibile, licet de præſenti nullus equus ſit albus, vnde aduerte, illud in præſenti dici poſſibile, quod poteſt eſſe, ſiue ſit, ſiue non ſit, ſiue poſſit non eſſe, ſiue non poſſit non eſſe. Illa autem falſa eſt, cuius de ineſſe eſt propoſitio nec neceſſaria nec contingens, ſed impoſſibilis. iſtæ nanq; falſæ ſunt, hominem non eſſe animal eſt poſsibile, & equum eſſe canem eſt poſsibile, utrunque enim horum impoſſibile eſt. Pro Contingenti verò nõ conſtituitur alia regula præter hanc eandem de Poſsibili, quia Contingens, vt hic conſideratur, inter modos idem re ſignificat quod Poſsibile, ut inferius dicemus. In his autem propoſitionibus de Ineſſe vnum attendi debet, ut ſeruetur idem tempus in ipſis, quod erat in dictis, vnde iſtã, Petrus cucurriſse eſt contingens, reducenda erit in hanc de Ineſse, Petrus cucurrit. Similiter

in alijs temporibus, has tres regulas,de compoſitis opoitet intelligere.diuiſæ enim priùs reſoluendę ſunt ratione connotaiionis ſubiecti, vt hoc album poſſibile eſt eſſe nigrum, reſoluatut,hoc quod eſt vel poteſt eſſe albū, poſſibile eſt eſſe nigrum, eum ampliatione ſemper extremorū ; poſtea reducatur ad ſuam de ineſſe eum materiali ſubiecti,ſci licet,hoc eſt nigrum eſt poſſibile, idem in alijs modis, ſi enim ad ſuam de ineſſe reſolueret immediatè eſſet falſa,ſcilieet album eſt nigrum eſt poſſibile, & tamen illa diuiſa vera erat. prætereà diuiſa priùs debet reſolui in ſingulares,quando eſt de ſubiecto communi, & poſteà ſingulares ad de ineſſe rednci poſſunt.

Quatta Regula, Modales omnes veræ ſunt neceſſariæ,Falſæ autem Impoſſibiles,nunquā Contingētes ſunt. Quamuis enim dicta Modaliū aliqua neceſſaria, aliqua impoſſibilia, aliqua contingentia reperiantur, tamen ipſæ Modales ſi veræ,neceſſariæ,ſi falſæ, impoſſibiles ſunt, vnde iſta neceſſaria eſt, equum eſſe album eſt contingens, quia ita eſt, nec poteſt alitet eſſe,quin ſit contingens,equum eſſe album. iſta autem eſt impoſſibilis, equum eſſe albnm eſt neceſſaiium, & ita, hominem eſſe doctum eſt impoſſibile. pariter eſt impoſſibilis. Ex quo fit, vt aliud ſit propoſitionem eſſe neceſſariam, & aliud eſſe de modo neceſſario; poteſt enim eſſe propoſitionem eſſe neceſſatiam, & de modo contingenti, vti diximus, & ſimiliter eſſe Impoſſibilem, & de modo neceſſario,tunc enim dicitur de modo neceſſario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, ſiue ſit vera, aut falſa, neceſſaria, vel impoſſibilis. Inter haſce Modales quædam Affirmatiuæ, quædam Negatiuę etiam reperiuntur, earum tamen negatio vel affirmatio non à dicto ſed à copula ipſius modi petenda eſt,vt illa ſit affirmatiua, cuius copula modi affirmata eſt, quantuncunque dictum affirmetur vel negetur. iſtę enim affirmatiuæ ſunt hominem nou eſſe animal eſt impoſſibile, Petrum currere eſt contingens, & ſimiles. Illa verò negatiua eſt,cuius copula modi negatur, quantuncunque dictum affirmetur, vel negetur. iſtę enim negatiuæ ſunt, hominem currere non eſt impoſſibile, equum non eſſe album non eſt neceſſe, & aliæ huiuſcemodi.

In Modalibus etiam quantitas ineſt,quædam enim eſt vniuerſalis, quædam particularis. Dupliciter autem in his quantitas ſumi poteſt. Altero modo ex parte ipſius modi; vt illa ſit vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem,illa particularis, quę modū ſortitur particularem. Sunt autem modi vniuerſales duo Impoſſibile, & Neceſſe,duo autem particulates,Contingens nempè,& poſſibile. Altero modo ex parte dicti, quod ſi fuerit vniuerſale,& Modalis dicetur vniuerſalis. Similis eſt ratio,ſi fuerit particulare,indefinitum, aut ſingulare. At quamuis duplex hæc quantitas in Modalibus inueniatur,præcipuè tamen in oppoſitione,& Aequipollentia earum, habenda eſt ratio quantitatis modi,ac propterea cēſenda eſt uniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem,quantumcunque dictum ſit ſingulare. Econtra,Particularis erit, quæ modum habet particularem, quantumcunque dictum ſit uniuerſaliter ſumptum.

De Modalium Aequipollentia. Cap. III.

CVM igitur quatuor ſint modi, & erunt propoſitiones Modales ſecūdnm genus,quædā de Poſſibili,quædam de Contingenti,quædā de Impoſſibili,quædam de Neceſſario. Contingens aūt dupliciter accipitur, nno modo nt opponitur neceſſario,ut idē ſit contingens, & id qđ pōt eſſe, & non eſſe. Altero mō vt idē dicatur ꝙ poſſibile.ſ.quod poteſt eſſe,& ſic eſt ſuperius ad neceſſarinm:quod.n.neceſſarium eſt,poteſt eſſe, non tamen omne quod poteſt eſſe neceſſarium,& ſic ſumitur in præſenti iſte modus, non priori modo,vnde re non differunt Contingens & Poſſibile,ſed voce tantum.

Quælibet autem harū quatuor propoſitionum quatuor habet ſub ſe ſpecies. prima eſt in qua dictum & modns affirmantur,vt,Petrū currere eſt poſſibile,Petrum eurrere eſt contingens. Petrum currere eſt impoſſibile. Petrum currere eſt neceſſe. Altera eſt, in qua dictum negatur,& modus affirmatur,vt Petrum non currere eſt poſſibile. Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere eſt impoſſibile.Petrum non eurrere eſt Neceſſe. Tertia eſt,in qua dictum affirmatur, & modus negatur, vt Petrum currere non eſt poſſibile, & ſic conſequenter in alijs modis. Quarta eſt in qua vtrunque negatur,vt Petrum non currere non eſt poſſibile: idem in alijs,quas omnes pro ſingulæ ſecundum ſequens tibi figura manifeſtat, vbi poſitiones ſuos modos collocant in ſingulis quadrangulis.

Poſſi-

Poss bile.	Contingens.
Petrum currere eſt poſſibile,	*Petrum currere eſt contingens,*
Petrum non currere eſt poſſibile,	*Petrum non currere eſt contingens,*
Petrum currere non eſt poſſibile.	*Petrum currere non eſt contingens,*
Petrum non currere non eſt poſſibile.	*Petrum non currere non eſt contingens,*
Petrum currere eſt impoſſibile,	*Petrum currere eſt neceſſe,*
Petrum non currere eſt impoſſibile,	*Petrum non currere eſt neceſſe,*
Petrum currere non eſt impoſſibile,	*Petrum currere non eſt neceſſe,*
Petrum non currere non eſt impoſſibile.	*Petrum non currere non eſt neceſſe.*
Impossibile.	Necesse.

His conſtituris aduertendum eſt, ſingulas vnius modi habere ſingulas aliorum modorum æquiualentes, vna enim de poſſibili, quæcunq; ſit habet alteram de contingenti, & aliam de impoſſibili, & aliam de neceſſario ſibi æquipollentes. Idem etiam fit in alijs aliorum modorum, quæ tamen propoſitiones ęquipolleāt, ſequentibus regulis manifeſtabitur, quæ licèt de vno modo ſint, per eum tamen reliqui cognoſcuntur.

Prima regula. Propoſitio de poſſibili vtroq; affirmato æquiualet vni de contingenti vtroque affirmato & alij de impoſsibili de modo ſolum negato, & alij de neceſſario de vtroque negato, & ſic omnes hæ quatuor propoſitiones ſunt æquipollentes, Petrum currere eſt poſsibile. Petrum currere eſt contingens. Petrum currere non eſt impoſsibile. Petrum non currere non eſt neceſſe.

Secunda regula propoſitio de poſsibili de dicto ſolum negato, æquiualet vni de contingenti de dicto ſolùm negato, & vni de impoſſibili de vtroque negato, & vni de neceſſario de modo ſolum negato, vnde hæ quatuor æquiualent. Petrum non currere eſt poſſibile, Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere non eſt impoſſibile. Petrum currere non eſt neceſſe.

Tertia regula. Propoſitio de Poſſibili de modo ſolum negato æquipollent vni de Contingenti de modo ſolum negato, & vni de Impoſſibili de vtroque affirmato, & vni de Neceſſario de dicto tātum negato, vnde iſtæ ſunt ęquiualentes. Petrum currere non eſt poſſibile. Petrum currere non eſt contingens. Petrum currere eſt impoſſibile. Petrum non currere eſt neceſſę.

Quarta regula. Propoſitio de poſſibili vtroque negato æquiualet vni de cōtingenti vtroque negato, & vni de impoſſibili de dicto ſolum negato, & vni de neceſſario de vtroque affirmato, vnde iſtæ æquipollent. Petrum non currere non eſt poſſibile. Petrum non currere non eſt contingens. Petrum non currere eſt impoſſibile, Petrum currere eſt neceſſe.

Vnum tamē in omnibus obſeruandum eſt, vt quoties dictum eſt de ſubiecto communi, varietur eius quantitas in propoſitionibus ſolùm de neceſſario, vt ſi in alijs eſt particulare, in propoſitione de neceſſario fiat vniuerſale. vel ſi in his eſt particulare, in illis fiat vniuerſale. vnde iſtæ æquiualent, hominem currere eſt poſſibile, hominem currere eſt contingens. hominem currere nō eſt impoſſibile. omnem hominem non currere non eſt neceſſe. Vel ſi in illis aſſumatur vniuerſalitas, in hac debet deponi, aliter non æquiualerent. Sequentes figurę has omnes manifeſtant.

AEQVIPOLLENTES.	AEQVIPOLLENTES.
Petrum currere eſt poſſibile.	*Petrum non currere eſt poſſibile,*
Petrum currere eſt contingens.	*Petrum non currere eſt contingens,*
Petrum currere non eſt impoſſibile.	*Petrum non currere non eſt impoſſibile,*
Petrum non currere non eſt neceſſe.	*Petrum currere non eſt neceſſe.*
AEQVIPOLLENTES.	AEQVIPOLLENTES.
Petrum currere non eſt poſſibile,	*Petrum non currere non eſt poſſibile,*
Petrum currere non eſt contingens,	*Petrum non currere non eſt contingens,*
Petrum currere eſt impoſſibile,	*Petrum non currere eſt impoſſibile,*
Petrum non currere eſt neceſſe.	*Petrum currere eſt neceſſe,*

AEQVIPOLLENTES DE SVBIECTO COMMVNI.

Hominem currere eſt poſſibile.	*Hominem non currere eſt impoſſibile,*
Hominem currere eſt contingens,	*Hominem non currere eſt contingens,*
Hominem currere non eſt impoſſibile,	*Hominem non currere non eſt impoſſibile,*
Omnem hominẽ nõ currere non eſt neceſſe.	*Omnem hominem currere non eſt neceſſe.*
AEQVIPOLLENTES.	AEQVIPOLLENTES.
Hominem currere non eſt poſſibile,	*Hominem non currere non eſt poſſibile.*
Hominem currere non eſt contingens,	*Hominem non currere non eſt contingens,*
Hominem currere eſt impoſſibile,	*Hominem non currere eſt impoſſibile,*
Omnem hominem non currere eſt neceſſe.	*Omnem hominem currere eſt neceſſe.*
AEQVI·POLLENTES.	AEQVIPOLLENTES.

Si tamen iſta facilius cognoſcere deſideras,per quaſdam voces poteris ea in promptu habere, quæ ſunt ab antiquis excogitatæ,ſcilicet.Amabimus,Edentuli,Iliace, Purpurea: in quibus continẽtur quatuor vocales, A,E,I,V, A, deſignat modalem, cuiuſcunque ſit modi affirmatiuam,de vtroque. E,negatiuam de dicto, affirmatiuam de Modo. I, negatiuam de modo,affirmatiuam de dicto. V, negatiuam de vtroque. Aduerte præterea in illis ſingulis vocibus eſſe quatuor vocales,prima ſignificat de Poſſibili, ſecunda ſignificat propoſitionem de Contingenti, tertia de Impoſſibili, quarta de Neceſſario. illæ ergo ſunt æquipollentes, quæ unica voce continẽtur, vt patet in prima voce Amabimus. prima enim eſt de poſſibili, & quia eſt,A,eſt tota affirmatiua. Petrũ currere eſt poſſibile,ſecunda eſt de Contingenti, & quia eſt,A,eſt tota etiã affirmatiua. Petrũ currere eſt cõtingens, tertia eſt de Impoſſibili, & quia eſt,I,eſt negatiua tantũ de modo. Petrũ currere non eſt impoſsibile, quarta eſt de Neceſſario, & quia, V, eſt tota negatiua Petrum non currere non eſt neceſſe. Omnes hæ quatuor inter ſe ſunt æquipollentes. ſimiliter illæ,quæ aliis dictionibus continentur, ſeruando eundem ordinem. Quod ſi velis propoſita aliqua modali,eius Aequipollentes cognoſcere, colloca eã in ſua voce, & tunc ſume alias ſecundum illam vocem: poteſt autẽ cognoſci,in qua voce ſit,ſi fuerit de poſſibili, cõſiderando primas vocales,quæ ei conueniant, ſi fue-

ſi fuerit de contingenti,conſiderando ſecūdas, tertias verò,ſi fuerit de impoſsibili, quartas,ſi de neceſſario. Verbi gratia, Petrū currere eſt impoſsibile,continetur in Iliace,vbi tertia eſt de Impoſsibili toto affirmato, tunc ſumere oportet alias æquipollētes ſecundum vocaliū ordinē,& qualitatem.prima eſt de poſsibili de modo ſolum negato,quia eſt,I,ſecunda de cō tingenti eodē modo.tertia eſt illamet. quarta eſt de neceſſario de dicto tātum negato, quia eſt,E,idem in alijs modis vniformiter.

De Oppoſitione Modalium. *Cap. IIII.*

AEQVIPOLLENTIA Modaliū perſpecta, facile eſt earum oppoſitionem inuehire, omnes enim propoſitiones, quæ ſunt in Amabimus, de quibus fuit prima regula ſuperior, ſunt ſubcontrariæ earum, quæ ſunt in Edentuli, de quibus fuit ſecunda regula. Præterea omnes,quæ ſunt in Iliace, de quibus fuit tertia regula, ſunt contrariæ earum quæ ſunt in Purpurea, de quibus fuit quarta regula. Præterea quæ ſunt in Iliace, & in Amabimus contradicunt. Similiter & illæ quæ ſunt in Purpurea, & Edentuli. Denique illæ,quæ ſunt in Purpurea, & Amabimus,ſunt ſubalternæ, & illæ pariter quæ ſunt in Iliace & Edentuli, quæ omnia ſequens figura manifeſtat.

Quando autem Modales ſunt de termino communi, tunc in earum oppoſitione obſeruādum eſt,ur quoties dicta ſunt oppoſitæ qualitatis, ſcilicet, alterum eſt affirmatum alterū negatum,tunc etiam mutetur quantitas ſubiecti,vt in vna ſit particulare, in altera uniuerſale. vnde ſi prima de Amabimus eſt hęc,omnem hominem currere eſt poſsibile,eius contrādictoria erit iſta ultima de Iliace, hominē non currere eſt neceſſe, & eius ſubcontraria iſta prima de Edentuli, hominem non currere eſt poſsibile.quando verò dicta non ſunt oppoſita ſecundum affirmationem, & negationem,non debet mutari quantitas. hæc autem regula ſemper vera eſt, tamen in contrarijs licet manere eādem quantitatem uniuerſalē,& in ſubcontrarijs particularē, vnde iſtæ ſunt contrarię, omne animal non eſſe hominem eſt neceſſe,quæ eſt in Iliace,& omne animal eſſe hominem eſt neceſſe, quæ,eſt in Pur-

purea,

putea, & iſtæ ſubcoutrariæ homiuem eurrere eſt poſſibile, hominem uon currere eſt poſſibile, prior eſt in Amabimus, poſtetior in Edentuli. Hæc omuia iutellige quando dicta ſuut oppoſitæ qualitatis, aliter enim debet manere eadem quantitas in oppoſitis. In ſubalternis verò, quarum vna eſt de poſſibili, & altera de neceſſario, obſeruandum eſt ue dictum in poſſibili ſit uniuerſale, & in neceſſatio particulare, ſed in vtroque vniuerſale, vel in neceſſario ſit vniuerſale, in propoſitione autem de poſſibili particulare, vnde iſtæ ſubalternantur, omne animal eſſe homiuem eſt neceſſe, quæ eſt in Purputea, & omne animal eſſe hominem eſt poſſibile, vel aliquod animal eſſe homiuem eſt poſſibile: non tamen iſtæ, omue animal eſſe hominem eſt poſſibile, aliquod animal eſſe hominem eſt neceſſe.

De æquipollentia & oppoſitione modalium ſecundum Ariſtotelem, & ipſarum conuerſione. Cap. V.

ARISTOTELES Secundo Periher. quamuis modum commuuem quem hactenus ſecuti ſumus in aſſignanda Modalium æquipollentia, & oppoſitione nõ reprobet, alterum tamen veriorem modum ipſe docer, quem pro ſtudentium exercitio nõ grauabor exponere, & ad methodum quandam facilem reducere. Ariſtoteles igitur eaſdem modales quas ſuperius enarrauimus, aſſumit, diuerſo tamen ordine diſtribuit. Primo enim loco eam, quæ de uecceſſario eſt, conſtituit: Secundò eam, quæ de poſsibili: Tertiò de contingenti: Quarto de impoſſibili, cuius ratio optima eſt, id euim in anteriori loco pouendum eſt, quod ut autecedens ſe habet ad alterum. cum igitur neceſſarium antecedat poſsibile (quod euim neceſſarium eſt poſſibile eſt, nou tamen omue, quod poſſibile eſt, neceſſarium eſt, cum hominem eſſe album poſſibile ſit, uon tameu ueceſſarium) meritò à neceſſario, potius quam à poſsibili incipiemus. Conſtituantur ergo quatuor rotuli, in quorum ſingulis ſint quatuor propoſitioues æquipollentes ex eiſdem Modalibus, ſumpto initio ab ipſis de neceſſario, uti diximus, quæ faciliùs his diſtinctionibus uoſtris poterunt compræheudi, uempè. Argutule. Veſtigia: Sine metu. Mutabatis. Prima dictio eſt, Argutule, in qua ſunt quatuor æquipollentes. prima de neceſſario tota affirmatiua denotata per, A, uempe, Petrum eſſe animal eſt ueceſſe. Secuuda de poſsibili tota uegata denotata per primum V, nempe, Petrum non eſſe auimal non eſt poſsibile. tertia ſimiliter negata de cõtiugenti per ſecuudum, V, vt Petrum non eſſe animal non eſt contingens. quarta de impoſſibili de modo affirmato, & dicto uegato, ſcilicet, Petrum non eſſe animal eſt impoſſibile. hæ igitur quatuor æquipollentes ſunt. Pari ratione pro alijs tribus poterunt eadem atte quatuor æquipollentes conſtitui iucipiendo ſemper à neceſſario. Quòd ſi oppoſitionem in his quæris, conſidera eas, quæ ſunt in prima, & ſecunda dictione, ſibi mutuò eſſe contrarias, quæ autem iu tertia, & quarta, ſubcontrarias, at quæ iu prima ſunt coutradicunt ijs quæ ſunt in tertia, quæ autem in ſecunda, ijs quæ ſuut in quarta. Quę omnia ſequens figura manifeſtat.

Oppoſitione autem & æquipollentia vtcunq; diſcuſſis, conuerſionem earundem modalium ſupereſt explicare. Circa quam vnum ante omnia aduertendum eſt, Modales non eſſe conuertendas niſi ſecundam earum dicta, Modo, ſemper manente prædicato, & tunc ſit

Prima propoſitio: Modales omnes de modo neceſſario, poſſibili, contingenti, affirmatis. Impoſsibili verò negato, conuertuntur ſecundum ſui dicti cõuerſionem, ideſt, ſi dictum fuerit vniuerſale affirmatiuum, conuertatur per accidens, ſi uniuerſale negatiuum, aut particulare affirmatiuũ ſimpliciter, ſi particulare negatiuum, non conuertatur; idem enim eſt iudicium de dictis, & de ſimplicibus Enũciationibus. Vnum tamẽ obſeruabimus, vt quoties vniuerſalis affirmatiua de neceſſario conuertitur, ſi fuerit de ſenſu diuiſo mutetur in poſſibile, Verbigratia, omnem hominem eſſe animal eſt neceſſe, conuertatur, aliquod animal eſſe hominem eſt poſſibile: niſi enim ſic cõuertatur, multoties fient malæ conſequentiæ, vt patet in iſtis, omne nigrum eſſe corpus eſt neceſſe, non conuertitur, aliquod corpus eſt nigrum eſt neceſſe, hæc enim eſt falſa, illa vera. Similiter, omne Grammaticum eſſe hominẽ eſt neceſſe, conuertitur, aliquem hominem eſſe Grammaticum eſt neceſſe, Idem etiam obſeruandum erit in vniuerſali negatiua, præſertim in ijs quæ modum aduerbialem habent, vt inferius dicemus. Idem cenſendum de particulari affirmatiua, quod de ipſa vniuerſali, ut mutetur Neceſſarium in Poſſibile: quando verò ſenſus compoſitus fuerit, nõ eſt opus mutare modum.

Secunda Propoſitio, Modales ex Impoſsibili affirmato, & de Contingenti poſsibili, & neceſſario negatis, non conuertuntur, quoties dictum eſt vniuerſale affirmatiuum. non enim valet, omne animal eſſe hominem eſt impoſſibile non eſt neceſſarium, ergo hominem eſſe animal eſt impoſsibile aut nõ neceſſarium. Idem dicitur de alijs modis negatis.

Tertia propoſitio. Modales eædem nempè de Impoſsibili affirmato, & de alijs modis negatis conuertuntur, quoties dicta ſimpliciter

conuerti

conuerti poſſunt, cum ſunt vniuerſalia negatiua, aut particularia affirmatiua, vt nullum hominem eſſe animal eſt impoſſibile,conuertitur, nullum animal eſſe hominem eſt impoſſibile. Similiter nullum animal eſſe hominem non eſt contingens, aut non poſſibile, non neceſſe,cōuertitur,nullum hominem eſſe animal non eſt contingens, aut non poſſibile, vel non neceſſe.

Quarta propoſitio, Nihil prohibet Modales per Contrapoſitionem conuertere, quando dicta vniuerſalia affirmatiua, aut particularia negatiua ſunt, ſicut & ſimplices Enunciationes conuertebantur, hoc tamen verum & facile, ſed tamen parum vtile eſt.

De Modalibus de modo Aduerbiali, Cap. VI.

NON parum ad proprietates propoſitionum cognoſcendas naturam horum modorum intelligere prodeſt. Cum igitur modi quatuor ſint, ex his duo ſunt vniuerſales. Neceſſariò,& Impoſſibiliter: duo autem particulares. ex vniuerſalibus alter eſt affirmatiuus,ſcilicet Neceſſario: alter vero negatiuus, ſcilicet, Impoſſibiliter. At vterque particularis eſt affirmatiuus, imò pro eodem ſumuntur,ſcilicet Poſſibiliter: & Contingenter. Erit autem particularis negatiuus ſi poſtponatur negatio, ſcilicet Poſſibiliter nō, vel,Contingenter non, Vnde Neceſſario ſe habet,ſicut, Omnis: Impoſsibiliter,ſicut,Nullus: Poſſibiliter,ſicut,Quidam: Poſſibiliter non,ſicut,Quidam non. Ex quo patet,Neceſſario,& Impoſſibiliter, opponi contrariè: Poſſibiliter, & Poſſibiliter non,opponi Subcontrariè: Neceſſario,& Poſſibiliter,ſubalternè:ſimiliter,Impoſſibiliter,& Poſſibiliter non. At Neceſſario, cum Poſſibiliter non;Impoſſibiliter, cum Poſſibiliter,contradictoriè,vt ſequens figura facilè manifeſtabit. Similiter,ſicut Omnis non,valet,Nullus,& Nullus non,Omnis: ita Neceſſario non,impoſſibiliter nō,Neceſſario. Item ſicut,Non omnis, Quidam non: & Nonnullus, Quidam,æquiualent:ita,Non neceſſario, Poſſibiliter non: Non impoſſibiliter. Demum ſicut Non quidam, Nullus, Non quidam non, Omnis:ita etiam:Non poſſibiliter,Impoſſibiliter,& Non poſſibiliter non, Neceſſario æquè pollent,vt eadem figura manifeſtat.

Ex his facilè erit, Oppoſitionem quamlibet inter ipſas propoſitiones inuenire: hoc enim ante omnia obſeruādum eſt,vt in omni oppoſitione habeatur ratio tota ipſius modi, illæ enim erunt contrariæ, quarum modi ſunt contrarij, vt illæ, homo neceſſario currit, homo impoſſibiliter currit: illæ ſubcontrariæ, quarum modi ſubcontrarij,quamuis ſubiecta ſint vniuerſalia, vt omnis homo poſſibiliter currit, omnis homo poſſibiliter non currit.

Sic

Sic etiam in alijs oppoſitionibus,& tales propoſitiones dicũtur oppoſitæ de modo. Quod ſi præter modi oppoſitionem acceſſerit quantitas ſubiecti debita cuique oppoſitioni, magis opponuntur, & tunc dicuntur oppoſitæ de ſubiecto,& modo,vt ſi Contrarijs addatur vniuerſalitas in vtroq; ſubiecto, Contradictorijs in vno, Subcontrarijs in neutro, Subalternis in vno tantum: vnde iſtæ ſunt cõtrariæ de ſubiecto & modo, omnis homo neceſſariò currit,omnis homo impoſſibiliter currit: iſtæ ſubcontrariæ, homo poſſibiliter currit, homo poſſibiliter non currit: iſtæ cõtradictoriæ, omnis homo neceſſariò currit, aliquis homo poſſibiliter nõ currit: iſtæ ſubalternæ, Ois hõ neceſſariò currit,poſſibiliter hõ currit,vel oĩs hõ neceſſariò eſt aĩal, aliquis hõ poſſibiliter ẽ aĩal:tñ nõ præcipua oppoſitionis in mõ conſiſtit,vt ea ſola ablata oppoſitio auferať,ea verò poſita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppoſitiones,ẽm quod multi ſunt modi æqui pollentes,& oppoſitio ex modis ſolis,& oppoſitio ex modis cũ ſubiecto põt ſumi, quorum exẽpla ſunt facilia.Circa cõuerſionẽ aũt nõ eſt aliqd peculiare præter ea,quę diximus de ſimpliciũ cõuerſione, ſed vniuerſalis affirmatiua per accidens cõuertatur, particularis aũt affirmatiua,& vniuerſalis negatiua ſimpliciter:vñ iſta,oĩs hõ poſſibiliter eſt aĩal, conuertẽda eſt in hãc,aliquod aĩal poſſibiliter eſt hõ:hęc aũt, nullus hõ poſſibiliter eſt aĩal, in hãc, nullum aĩal poſſibiliter eſt hõ. Vnum aũt aduertẽdũ eſt, vt modus vniuerſalis affirmatiuus muteť in conuertente in particularẽ affirmatiuũ, vt iſta, creãs neceſſariò eſt Deus, Conuertatur in hanc ,Deus poſſibiliter eſt creans. Eſt ẽt aliud aduertẽdũ. Modũ Impoſſibiliter in ſe hr̃e negationẽ, ac propoſitionẽ reddere negatiuam, niſi ab alia negatione impediatur. Vnde iſta negatiua eſt,oĩs hõ impoſſibiliter eſt lapis,& conuertenda etiã in negatiuã, nẽpe oĩs lapis impoſſibiliter eſt hõ, vel in hanc,nullus lapis poſſibiliter eſt homo:iſta aũt affirmatiua eſt pp duas negationes, nullus hõ impoſſibiliter eſt animal, conuertenda in hanc,aliquod aĩal poſſibiliter eſt hõ, vniuerſalis.n.affirmatiua ĩ particulaɾẽ conuertitur:deniq; maximè valor modorum eſt conſiderandus, ne eã, quæ eſt affirmatiua in virtute,conuertamus ſicut negatiuã,& id quod erat particulariter ſumendum, vniuerſaliter ſumamus. Particularis verò negatiua de ſubiecto ñ eſt cõuertẽda, ſicut nec reliquæ Enũciationes, nõ.n. conuertes aliquod aĩal impoſſibiliter eſt hõ, nec, aliquis hõ poſſibiliter non eſt Grammaticus. Atque hæc de iſtis modalibus quæ nulla ratione ſunt paruipendenda,cum horum modorum cognitio non mediocrem ad rerum naturas cognoſcendas vſum exhibeat.

DE ENVNCIATIONIBVS.

De contingenti ſpecialiter ſumpto. Cap. VII.

ABSOLVTIS Modalibus enũciationibus,quæ ex pdictis quatuor modis componuntur, ſupereſt vt unum alium modum, cuius Ariſt.in Prioribus meminit, explicemus: hic autem eſt Contingẽs non in ea ſignificatione, qua ſuperius uſurpabatur, illic enim contingens pro poſſibili ſumebatur, vt illud eſſet contingens, ſeu Poſſibile,qđ eſſe poteſt,ſiue poſſit nõ eſſe, ſiue non poſſit nõ eſſe,ideò de neceſſario,atq; etiam de exiſtenti non neceſſario prędicabať. hic autem pro alio cõtingens uſurpatur, pro illo nempè, quod poteſt eſſe, & poteſt non eſſe,ſiue ſit,ſiue non ſit,& hoc contingens repugnat,& cõtradicit non ſolũ neceſſario, ſed etiam impoſſibili. quod enim neceſſariũ, aut impoſſibile eſt, contingens nõ eſt,tale autem contingens vocant,ſpecialiter ſumptum. Huius natura eſt admodum cõſideranda, habent enim hoc propoſitiones de neceſſario, vt ſi affirmatiuum dictum eſt neceſſarium, negatiuum ſit impoſſibile, & econtra,ſi negatiuum neceſſarium, affirmatiuum, impoſſibile, vt ſi hominem eſſe animal eſt neceſſe, hominem non eſſe animal eſt impoſſibile, & ſi hominẽ nõ eſſe lapidem eſt neceſſe, hominẽ eſſe lapidẽ eſt impoſſibile. Hoc idẽ habent Enunciationes de Impoſſibili, vt ſi vna oppoſita ſit impoſſibilis,altera ſit neceſſaria:At de Cõtingenti Enunciationes,ſi dictum oppoſitum eſt cõtingens, & alterum neceſſariò erit cõtingens. vt ſi hominem eſſe album eſt contingens,etiã & hominem non eſſe album erit contingens, maximè in his, quæ de ſenſu diuiſo ſunt.Ex quo fit vt negatiua de Contingẽti virtualiter ſit affirmatiua, cum eam ex ſe inferat, quod non ſit in alijs modis, cum vna oppoſita non inferat alteram, uti diximus; & hoc notare maximè oportet pro Syllogiſmis de Contingenti,

genti, traditis ab Ariſtotele in primo priorũ, quos explicabimus in, quarto libro. Enunciationes antem de Contingẽti ſic conuertere oportet. Affirmatiuæ enim vniuerſalis & particularis conuertuntur, ſicut reliquæ, in particularem affirmatiuam; at uniuerſalis negatiua conuerti non poteſt in vniuerſalem negatiuam, non enim conuertitur, nullum hominem eſſe album eſt contingens, in hanc, nullum albnm eſſe contingens, poterit tamẽ particularirer conuerti. At particularis negatiua, quæ in aliijs non conuertebatur, hic conuerti poteſt in particularem negatiuam: valet enim, aliquem hominem non eſſe album eſt contingens, ergo aliquod albnm non eſſe hominem eſt contingens, & hoc ſufficiat pro Introdnctione huius in Ariſtotelem, vbi exactius hoc examinabitur.

De excluſiuis. *Cap. VIII.*

ENVNCIATIONIBVS Modalibus abſolntis, quibus ratione modi peculiaris inerat difficultas, nunc de quibuſdã aliis, quæ ob aliquem terminum, vel ſignũ in eis inclusũ multas ac uarias in ualore continent propoſitiones, ac propterea obſcurum habent ſenſum per illas incluſas, quę clariores ſunt, manifeſtandũ, tractemus, quas Exponibiles propoſitiones uocant. quem tractatũ eo antiqui Dialectici Probationes terminorũ appellarũt, quod tales propoſitiones per eas, quas in ſe includunt, quæ manifeſtiores ſunt, probari poſſint, haſq; exponentes vocant. Inter huiuſmodi igitur Enũciationes primum genus eſt earum, quæ aliquo ſigno excluſiuo tenẽtur, quale eſt tantum, ſolum, & ſimilia, quarnm duplex eſt modus. quædã.n. dicuntur de excluſo extremo, nimirum cum tale ſignum prædicatum determinat, & ab eo excluſionem facit, vt, homo eſt tantum animal rationale: quædam abſolute excluſiuæ dicuntur, cum tale ſignum totã modificat propoſitionem, quod fit, cum ſignum ex parte ſubiecti tenetur: vtroque autem modo bifariam fit excluſio, aut enim prædicatum eſt aliquis numerus, & tunc excluſio dicitur ſecundum pluralitatem, aut eſt aliqua alia res, & tunc excluſio dicitur ſecundum rem. Late autem differunt Enunciationes hæ duæ, nẽpe quando eſt excluſio in prædicato, aut quando eſt excluſio in ſubiecto, vt videre eſt ex ſenſu diuerſo earundem enunciationum, hæc enim prædicabilia ſunt tantum quinq;, ſi excluſio fiat in prædicato, vera eſt, facit enim ſenſum, prædicabilia non excedere numerum quinarium, quod verum eſt. at ſi excluſio fiat in ſubiecto, ſ. tantum prædicabilia ſunt quinque, propoſitio eſt falſa, quia facit ſenſum, nulla alia, a prædicabilibus, eſſe quinq;. quod quidẽ falſum eſt. Vtriuſque igitur modo expoſitio trahenda eſt. Et quidem eam, quæ eſt de excluſo prædicato exponere facile eſt, ſi auferamus ſignum, & à prædicato remoueamus, ſi fuerit numerus, quemcunque alium numerũ, ſi fuerit res, qnamcunq; aliam rem. Iſta igitur, prædicabilia ſunt tanrum quinq;. exponitur, prædicabilia ſunt quinq;, & non plura. ſimiliter, homo eſt tantum animal rationale, exponitẽ, homo eſt animal rationale, & nihil aliud: ac propoſitiones excluſiuas de ſubiecto excluſo non ita facile eſt exponere: diuidendæ enim priùs ſunt, habent ſe namq; in quadruplici differentia, quędam ſunt integræ affirmatiuę, ideſt, in quibus ipſum ſignum & propoſitionis copula affirmatur, vt tantum homo eſt riſibilis. Secundò quædam ſunt harnm oppoſitæ, quæ vnam habent præpoſitã negarionem, vt, nõ tantum homo eſt riſibilis. Tertio quædam ſunt de copula negata, de ſigno autem affirmato, vt tantum homo non eſt riſibilis. Quarto quędam ſunt harũ oppoſitæ de vtroque negato, vt, non tantum homo non eſt riſibilis. Omnes autẽ iſtę per hypotheticas propoſitiones reſoluendę ſunt, quarũ prior pars conſtet ex eodem prædicato, & ſubiecto ipſius excluſiuæ ablato ſigno. poſterior autem ex eodem pręedicato, & oppoſito ſubiecti, vt tantum homo eſt animal, exponitur, homo eſt animal, & nihil aliud ab homine, ſeu, nullum non homo eſt animal: nõ tamen omnes eodem modo exponendæ ſunt, ſed prima per copulatiuam, cuius prior ſit ipſa excluſiua ablato ſigno. poſterior negatiua vniuerſalis de oppoſito ſubiecti, uti diximus, vt tantũ homo eſt riſibilis, homo eſt riſibilis, & nullum non homo eſt riſibile. Huius autem negatiua diſiunctiue eſt reſoluenda, per partes contradictorias propoſitionibus prioris, vt, non tantum homo eſt riſibilis, exponitur nullus homo eſt riſibilis, vel, aliquod non homo eſt riſibile. Tertia autem Propoſitio exponenda eſt Copulatiuè, ſicut prima, ita vt prior pars ſit ipſa excluſiua ablato ſigno, quę in omnibus dicitur præiacens, & poſterior vniuerſalis affirmatiua

matiua de eodem prædicato, & oppoſito ſubiecti ſicut in aliis. vt tantum homo non eſt riſibilis, exponit, homo non eſt riſibilis, & quodlibet aliud ab homine, ſeu omne non homo eſt riſibile. Quarta exponitur per Diſiunctiuã, ſicut ſecunda ex partibus contradictorijs huius tertiæ, vt, non tantùm homo non eſt riſibilis, Omnis homo eſt riſibilis, vel, aliquod non homo non eſt riſibile. Vnde ſemper habenda eſt regula, vt prima, & ſecunda reſoluantur cõtradictorio modo, ſimiliter tertia & quarta: propterea utile erit in reſolutione ſecundæ, prius reſoluere primã, & in reſolutione quartæ priùs reſoluere tertiam.

De Oppoſitione Excluſiuarum. Cap. IX.

ANTEQVAM Oppoſitionẽ harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones aſſignare, quibus iuuenes promptiores ſint in iſtis excluſiuis reſoluendis. Sũt igitur hæ quatuor, Iſte, Regit, Proram, Clauo: quæ ſuo ordine ſingulę, ſingulis excluſiuis deſeruiunt: obſeruatis tamen illis duobus ſuperius enarratis, nempè vt prima, & tertia exponantur copulatiuè, ſecunda & quarta diſiunctiuè. Similiter, vt prior pars conſtet ex eodẽ prædicato, & ſubiecto: poſterior, ex eodem prædicato, & oppoſito ſubiecti. obſeruatis etiã quatuor vocalibus notandis pro alijs etiam, quæ inferiùs ſequuntur. A, denotat vniuerſalem affirmatiuam. E, vniuerſalem negatiuam. I, particularem affirmatiuam. O, particularẽ negatiuam. Eſt igitur prima dictio, Iſte, pro excluſiua tota affirmatiua, ſcilicet, tantùm homo eſt riſibilis, denotat, vt prior ſit particularis affirmatiua, Secunda vniuerſalis negatiua, vt expoſitum eſt, Regit, pro negatiua, non tantúm homo eſt riſibilis, denotat, vt prior ſit vniuerſalis negatiua, poſterior particularis affirmatiua, oppoſito modo Primæ. Aliæ etiam dictiones exponẽdæ ſunt iuxta vocales ſuas. Eſt etiam, præter hæc conſideranda uis ſigni excluſiui: quemadmodum enim ſignum vniuerſale affirmatiuum diſtribuit in immediatos terminos, & mediatos confundit: ita Excluſiuum oppoſito modo, immediatos confundit, mediatos diſtribuit, vt tantùm homo eſt animal, homo confunditur, animal diſtribuitur. Hinc eſt, quòd tales propoſitiones conuertuntur per vniuerſales affirmatiuas, ut tãtùm homo eſt animal, conuertitur, omne animal eſt homo, In negatiuis hoc nõ valet, quia negatio mutat virtute ſigni. Ex his Oppoſitiones in excluſiuis inuenire non eſt difficile, illę enim quæ copulatiuè reſoluuntur, ſcilicet, prima, & tertia ſunt contrariæ: quæ verò diſiunctiuè, vt ſecunda, & quarta ſubcõtrariæ. prima uerò, & ſecũda, tertia cum quarta cõtradictorię. Prima cum quarta, & ſecunda cum tertia Subalternæ, vt ſequens figura manifeſtat.

De exceptiuis. *Cap.* X.

POſt Excluſiuas ſequitur aliud propoſitionis genus, quod propoſitio Exceptiua dicit, quæ ſigno aliquo exceptionis modificatur. quale eſt præter,& aliud ſimile, in quibus obſeruandū eſt,vt terminus exceptus ſit inferior termino, à quo fit exceptio,& talis terminus, à quo exceptio fit,diſtribuatur, aliter.n. nō fiet cōgrua exceptiua,vt omne animal præter hominē eſt expers rationis,pp quod antiqui talē propoſitionē per tres exponentes manifeſtabant,quādo affirmatiua erat,quarum prima quidē eſſet vniuerſalis præiacēs cum termino excluſo in ſubiecto, ſcilicet omne animal aliud ad hominē eſt irrationale: Secūda vniuerſalis affirmatiua, in qua prædicetur ſubiectum Exceptiuæ de termino excepto, ſ.oīs homo eſt aīal. Tertia vniuerſalis negatiua,cuius ſubiectū ſit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiuæ,ſ.nullus homo eſt irrationalis.Cōtradictorio autem modo fiebat in negatiua,ſ.non omne animal præter hominē eſt irrationale, exponitur per Diſiūctiuam ex partibus contradicentibus.At quando eſt negatiua de copula, non de ſigno, vt omne animal præter hoīem non eſt rationale, tūc copulatiuè per tres vniuerſales,prima negatiua,ſecunda, & tertia affirmatiua de eiſdem ſubiectis & prædicatis,ſicut prius, ſ. nullum animal aliud ab homine eſt rationale,omnis homo eſt animal,& oīs homo eſt rationalis. Huius autem negatiua per Diſiunctiuam ex partibus contradicentibus, vt, non omne animal præter hominem eſt rationale.Quāuis autem hoc uerū ſit,clarius & diſtinctius reſolutio fiet,ſi per duas tātū exponentes reſoluātur,omiſſis nempè ſecundis: nā cum exceptiuæ propriè non fiant, niſi cū exceptus terminus cōtinetur ſub eo à quo fit exceptio,non opus eſt, hanc exponentem addere.Poterunt autē tales exponentes, his dictionibus facilius retineri.Date,Prompti, Pœnam Pigro,quæ eadē via procedunt,ſicut in Excluſiuis,vt prima ſit ꝓ prima exceptiua,& ita reliquæ ſuo ordine,ſimiliter prima & ſecūda cōtradicant, tertia etiam & quarta. At prima & tertia ſint contrariæ, ſecunda & quarta ſubcontrariæ, vt facilè erit cuilibet experiri.

De Reduplicatiuis. *Cap.* XI.

SVNT aliæ propoſitiones,quæ Reduplicatiuæ dicuntur,eo ꝙ aliquod ſignū habeāt, quod aliquid ſupra terminum præcedentē ſuperponat, vt homo inquantum rationalis eſt riſibilis, hæc autem ſigna dupliciter vſurpantur,aliquando termini præcedentis aliquā rationem manifeſtant,ſecundū quā aliquid ei denotatur conuenire,vt,ens,inquantū ens,eſt obiectum Metaphyſicę,color quatenus color, eſt obiectū viſus,& tunc dicuntur ſpecificatiuè teneri.Aliqñ cām prędicati importāt,vt homo quatenus rōnalis, eſt riſibilis, ideſt cā cur homo ſit riſibilis, eſt quia rōnalis eſt, & tunc quadruplex conſtituitur Reduplicatiuarū ſpecies,ſicut in alijs. Prima eſt purè affirmatiuarū,homo inquantū rationalis,eſt riſibilis: Secunda negatiuarū de ſigno, non oīs homo inquantū rationalis,eſt riſibilis. Tertia negatiuarum ſolum de copula,homo inquantum rationalis,non eſt riſibilis. Quarta eſt,in qua totum negatur, non omnis homo inquantū rationalis,non eſt riſibilis.Et quamuis à multis harum quælibet per quatuor exponentes manifeſtari ſoleat,id tamen inutile videtur,commodius autem & diſtinctius erit ad cauſales reducere. & ſecundum has in omnibus de illis iudicare. Reducetur igitur prima ad Cauſalem affirmatiuam, quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis. Secunda ad cauſalem negatiuam,non quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis. Reducitur tertia ad Cauſalem affirmatiuam de ſolo conſequēti negato, vt, homo inquantum rationalis, non eſt riſibilis,i. Quia homo eſt rationalis, non eſt riſibilis. Quarta verò ad cauſalem negatiuam de conſequenti negato,vt non omnis homo inquantum rationalis,non eſt riſibilis,id eſt,non quia homo rationalis eſt,riſibilis nō eſt. Sic igitur exponi congruè poteſt Reduplicatiua,quādo cauſaliter teneatur, nam quando ſpecificatiuè tenetur, tunc nullo modo per cauſalē exponi debet, ſed aliquo vocabulo clariori explicari, vt homo,inquātum homo,eſt ſpecies, i.homo cōiter ſumptus,& in generali eſt ſpecies. Aliquando reduplicatio fit non in cā,ſed ſm̄ cōſequentiam ſolā,vt homo inquantū riſibilis,eſt rationalis,ſed hoc raro,& tunc nō per cauſalē, ſed per Conditionalem fiet expoſitio, ſcilicet,ſi homo eſt riſibilis, homo eſt rationalis.

De Exponibilibus quibuſdam Verbis. *Cap.* XII.

PRæterea ſigna Syncategorematica ſunt aliqua Categoremata,q̄ cūm obſcurum reddant propoſitionis ſenſum, expoſitione egēt, inter iſta eſt verbum Differt, Aliud, & Diuer-

ſum. Duplex harum propoſitionum conſtituitur ſpecies, prior affirmatiuarum, homo differt ab equo, vel, eſt alius ſeu diuerſus ab equo, & talis per tres exponentes exponenda eſt, duæ priores ſint affirmatiuæ, per quas extremorũ exiſtentia ſignificetur, tertia negatiua eorundem extremorum inter ſe, vt homo eſt, & equus eſt, & homo non eſt equus. Poſterior ſpecies eſt negatiuarum, quæ diſiunctiuè contradictorio modo exponi debent, vt, homo non differt ab equo, homo non eſt, vel equus non eſt, vel homo eſt equus.

Sunt etiam alia duo Verba, quæ propoſitiones Exponibiles & affirmatiuas, & negatiuas conſtituunt, quæ ſunt. Incipit & Deſinit, hæc iunguntur rebus, quæ vnico inſtanti totum ſuum eſſe habent, aut perdunt, vel rebus, quæ ſpatio temporis, & ſucceſſiuè eſſe acquirunt, & deperdunt. Primi generis ſunt ſubſtantiæ. Secundi ſunt multa accidentia, & ſecundum hoc variè talia verba exponenda ſunt. Verbũ incipit, quando iungitur termino ſignificanti ſubſtantiam, eſt reſoluendum per copulatiuã, cuius prior pars ſit de præſenti affirmatiua, & poſterior negatiua de præterito cum iſto aduerbio immediatè, per quod denotatur temporis illius præteriti propinquitas cum tali præſenti, vt homo incipit eſſe, homo eſt, & immediatè ante hoc non fuit. Quando verò iungitur termino ſignificanti rem quæ ſucceſſiue habet ſuum eſſe, eſt reſoluendum etiam copulatiuè per hypotheticã, cuius prior pars ſit de præſenti negato & futuro affirmato cum illo eodem aduerbio, calor incipit eſſe, & calor non eſt. & immediatè poſt hoc erit. Si verò talis propoſitio fuerit negatiua, diſiũctiuè contradictorio modo exponetur, vt calor non incipit eſſe, calor nũc eſt, vel, non immediatè poſt hoc erit.

Verbum autem, deſinit, iũctum termino ſignificãti rem, quæ totum eſſe ſuum ſimul habet, exponi debet per copulatiuã, cuius prior pars ſit de præſenti negato, & poſterior, de præterito affirmato cum illo eodem aduerbio. Petrus deſinit eſſe, Petrus non eſt, & immediatè ante hoc fuit. Pari ratione quando iungitur rebus ſucceſſiuis, in hoc enim non eſt diſcrimen, motus deſinit eſſe, motus non eſt, & immediatè ante hoc fuit, negatiua autem propoſitio diſiunctiuè contradictorio modo eſt exponẽda ſicut in alijs omnibus. Horum rationes & cauſas quærere, aliud eſt, quàm noſtra præſens patiatur ſpeculatio, eſt enim negotium Phyſicum, ſatis ſit Dialectico modum exponendi noſcere, cætera ſupponantur.

De Comparatiuis & Superlatiuis. Cap. XIII.

SVNT etiam aliæ propoſitiones quæ aliqua indigẽt expoſitione, quales ſunt propoſitiones de cõparatiuo, & ſuperlatiuo. Propoſitio igitur de Comparatiuo tres habet exponentes. Prima eſt, in qua ſubijcitur ſubiectum comparatiui. Secunda, in qua ſubijcitur terminus comparatus. Tertia, in qua vnum cum altero reſpectu poſitiui confertur, cum aduerbio donante exceſſum, verbi gratia, leo eſt fortior homine, leo eſt fortis, & omnis homo eſt fortis, & leo eſt magis fortis. Aliquando Comparatiuum ſumitur abuſiuè, & tunc non ponit poſitiuum, vt melius aliquando dicitur minus malum. Quando autem propoſitio eſt negatiua, vt leo non eſt fortior homine, diſiunctiuè contradictorio modo eſt reſoluenda.

Superlatiuum verò aliquando ſumitur negatiuè, aliquando poſitiuè. Cum poſitiuè tenetur, reſolui debet per Copulatiuam, cuius prior pars ſit propoſitio ex ſubiecto & termino Superlatiui compoſita, poſterior affirmatiua de Comparatiuo cum termino comparato vniuerſaliter ſumpto, V.g. Ariſ. fuit doctiſſimus Græcorum, Ari. fuit Græcus, & quolibet quoque Græco doctior. At quando tenetur negatiuè, poſterior propoſitio erit vniuerſalis negatiua, in qua ſubijcitur terminus ſuperlatiui cum Comparatiuo, & terminus comparatus eſt ipſum ſubiectum, vt Cicero fuit eloquentiſſimus Latinorum, i. Cicero fuit Latinus, & nullus Latinus fuit illo eloquentior. plures poſſint propoſitiones addduci; quæ expoſitione indigere videntur, ſed obſeruanti modum reſoluendi prædictas, & ſenſum locutionis, non erunt difficiles.

Finis Libri Tertij.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIBER IIII.

De Argumentatione.

De Argumentatione bona & mala, formali & materiali. *Cap. I.*

ARGVMENTATIONVM partibus materialibus, nempè propoſitionibus & ipſarum partibus & accidentibus hactenus diſcuſſis, nunc tandem ipſam argumentationē explicare aggredimur. Eſt igitur Argumentatio, quæ conſequentia dici ſolet, oratio, in qua vnum ex alio inferri denotatur, vt ſuperius declarauimus. Hæc autem duplici parte conſtat, & Antecedenti, & Conſequenti. Antecedens eſt illa propoſitio ex qua altera infertur. Dictio illa, qua talis conſequntio vnius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet aliquando Conſequētia vitioſa fieri, cum id quod inferri denotatur, non ita ſicut denotatur infertur: oppoſitum autem in conſequentia bona accidit. Hæc omnia in primo Libro explicuimus, nunc ad alia, quæ illic propter incipientium captū inexplicata omiſimus, tranſeamus. Conſequentia, ſeu Argumentatio bona duplex eſt, quędā formalis, quędā materialis: Materialis eſt oratio, in qua pars altera verè ex altera infertur, ob rerum ſolam coniunctionem, vt Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt ſubſtantia, quia enim homo neceſſariò cum ſubſtantia coniūgitur, ea ſola cauſa fit, vt ex tali antecedenti conſequens colligatur. Diximus autem ob eā ſolam cauſam, quia non propter modum colligendi, ſed propter rerum connexionem duntaxat illa fit illatio: ſi enim in conſequenti aliud colligeremus de Petro cum quo non neceſſario homo coniungeretur, Conſequentia vitioſa eſſet, ut ſi dixeris, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt albus: Poteſt enim antecedens verum, & conſequens falſum eſſe, ex quo fit, vt illa Conſequentia non ſit bona propter illam formam & modum colligendi, ſcilicet, ex vno alterum inferre: ſed propter connexionem rerum ſignificatarum in Conſequenti, & Antecedenti. Vnde talis Conſequentia valebit in omnibus his ſolum, in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur, Petrus eſt homo, ergo eſt ſubſtantia, ita ſcientia eſt habitus, ergo eſt qualitas, Iuſtitia eſt virtus, ergo eſt habitus, Arbor eſt viuens, ergo eſt corpus: In his enim omnibus eadem eſt connexio conſequentium cum ſuis antecedentibus, nempè ſuperiorum cum inferioribus. Tales igitur conſequentiæ, & aliæ huiuſmodi materiales dicuntur. Argumentatio verò formalis eſt oratio, in qua vnū ex altero infertur non ſolùm propter rerum connexionem, ſed etiam propter modum colligendi, vt ſi dicas, Omne bonum eſt appetendum, Omnis virtus eſt bona, ergo Omnis virtus eſt appetenda: In hac enim argumentatione etiam ſi nulla eſſet rerum connexio, propter ſolam formam talem inferendi, vnum ex altero inferretur. Vnde fit, vt ſi talem formā applices alijs rebus quantumcunque inconnexis firma ſit, & conſtans illatio, vt ſi dixeris, Omnis lapis eſt animal, Omnis homo eſt lapis, ergo Omnis homo eſt animal, optimè ex tali Antecedenti, Conſequens colligitur. Talis conſequentia formalis eſt, quæ in omni materia in omni propoſitione ſimili applicata ſemper eſt bona: dico autem in Omni ſimili propoſitione, quia ſi applicetur diſſimilibus propoſitionibus, apparebit quidē eadem, ſed non erit. Similitudo autem duarum propoſitionum in his præcipuè cōſiſtit, primò vt ſint eiuſdem qualitatis, id eſt ſi vna eſt affirmatiua & Altera ſit affirmatiua, ſi vna negatiua, & altera

tera etiam negatiua : hoc intelligere oportet quantum ad copulas principales. Vnde iſtę in qualitate ſimiles ſunt, animal, quod non eſt rationale, eſt riſibile, homo qui currit, mouetur. Eſt enim vtraque affirmatiua. Secundo, vt ſint eiuſdem quantitatis, ideſt ſi vna vniuerſalis & altera vniuerſalis: ſi vna particularis indefinita, aut ſingularis, & altera eodem modo Tertiò vt in vtraque eadem ſit acceptio terminorum, ſcilicet eadem Suppoſitio, Ampliatio, Appellatio, & ſub hoc itelligitur, vt ſi vna fuerit Modalis, & altera ſimiliter eiuſdem modi, vel æquiualentis: ſi vna Exponibilis, & altera: ſi vna de ſubiecto complexo, & altera, hæc omnia eatenus dicta ſunt, vt cùm formam Argumentationis aliquam, quæ in aliquibus propoſitionibus bona erat, velis alijs propoſitionibus applicare, obſerues, vt tales propoſitiones in his tribus prioribus aſſimilentur, aliàs talem formam Argumentationis mutabis. Non enim eadem eſt forma, eſt quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, riſibile eſt homo, ergo Omne riſibile eſt animal, & ea, quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, Tãtùm riſibile eſt homo, ergo Tantùm riſibile eſt animal, cùm propoſitiones huius non ſint ſimiles a literis, idem in alijs oportet dicere.

De Regulis Generalibus bonæ Conſequentiæ. Cap. II.

SVNT aliquot generales regulæ, quibus Conſequentiarum & Argumentationum vis inferendo maximè manifeſtatur, quæ aliquibus principijs innituntur. Primùm eſt, Ex verò non ſequitur niſi ſolum verum, ideſt in bona conſequentia, ſi Antecedens verum eſt, oportet Conſequens verum eſſe, in quo principio fundatur.

Prima Regula, Si Antecedens eſt poſſibile aut contingens, Conſequens etiam contingẽs aut poſſibile aut neceſſarium. ſi verò Antecedens neceſſarium, Conſequens erit neceſſarium. verbi gratia, Homo currit, ergo mouetur. Huius Argumentationis Antecedens cõtingens eſt, pariter etiam & conſequens, vt enim homo poteſt currere, & non currere, ita moueri & non moueri. Præterea, homo eſt animal, ergo eſt ſubſtantia. Huius Antecedens neceſſarium & Conſequens etiam neceſſarium. ſi enim daremus oppoſitum, Antecedens eſſe neceſſarium & Conſequens non neceſſarium, tunc poſſet verum inferre ſenſum, quod fieri non poteſt, & patet. nam ſi Antecedens neceſſarium verum erit ſemper, ſi Conſequens non neceſſarium poterit eſſe falſum, tunc igitur Antecedens verum inferet conſequens falſum: vt homo videt, ergo homo eſt animal. Antecedens quidem poſſibile, Conſequens neceſſarium. ex Poſſibili verò vel contingenti nunquam ſequitur impoſſibile.

Secundùm Principium. Falſum ſequitur niſi ex falſo. Huic innititur altera Regula, Si Conſequens eſt falſum, Antecedens erit falſum, ſi Conſequens impoſſibile, etiam Antecedens erit impoſſibile, ſi conſequens contingens, Antecedens non erit neceſſarium: aliter enim ſi Antecedens eſſet neceſſarium, eſſet ſemper verum, ſi autem Conſequens contingens poſſet eſſe falſum, & tunc Antecedens verum infert conſequens falſum contra primum principium.

Tertium principium. Ex falſo poteſt ſequi verum vel falſum, ideſt fieri poteſt, vt in bona Conſequentia ex Antecedenti falſo ſequatur aliquando Conſequens falſum, V.g. iſta eſt Conſequentia bona, Homo eſt lapis, ergo eſt corpus, vbi antecedens falſum infert conſequens verum. Similiter & iſta eſt bona, Homo eſt lapis, ergo caret ſenſu, vbi vtrunque falſum, cui principio innititur.

Tertia Regula: Ex Antecedenti impoſſibili poteſt inferri Conſequens aliquando impoſſibile, aliquando contingens, aliquando neceſſarium, vt patet in his conſequentijs, homo eſt equus, ergo homo eſt animal: hic enim ex impoſſibili infertur neceſſarium. ſimiliter homo volat, ergo homo mouetur, ex impoſſibili ſequitur contingens. Similiter etiam homo eſt leo, ergo homo eſt rugibilis, vtrunque eſt impoſſibile.

Quartum principium. Verum infertur ex vero vel falſo, id eſt Conſequens verum poteſt inferri aliquando ex Antecedenti vero, aliquando ex Antecedenti falſo, ex quo ſequitur quarta Regula. Conſequens neceſſarium inferri aliquando ex Antecedenti impoſſibili, aliquando ex neceſſario, aliquando ex Contingenti, vt patet in his conſequentijs, homo eſt leo, ergo homo eſt animal: homo eſt corpus, ergo homo eſt ſubſtantia. Equus eſt albus, ergo equus eſt corpus.

Quinta Regula In bona conſequentia cõtradictorium conſequentis infert contradictorium antecedentis,non autem contra. Valet enim, homo currit,ergo homo mouetur; non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet a contradictorio Antecedentis,nõ enim valet, Non currit, ergo non mouetur.

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Conſequenti, infertur etiam ex antecedenti,& ex quocunque infertur Antecedens infertur etiã Conſequens. V g. homo eſt animal, ergo eſt viuens. Si ex hoc Conſequenti inferamus, homo eſt corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedenti ſcilicet, homo eſt animal, ergo homo eſt corpus, quæ Argumentatio dicitur de primo ad ultimum. Similiter in eadem Cõſequentia, ſi illud Antecedens homo eſt animal, infertur ex altero Antecedenti, nempe, homo eſt rationalis, ex eadem poterit inferri idem conſequens, nempe, homo eſt rationalis, ergo homo eſt corpus. Hæ ſunt Regulæ pro Conſequentia bona obſeruandę, poſt quarum explicationem ad ſpecies ipſius Argumẽtationis diſcutiendas tranſeamus. habet enim Argumentatio quatuor ſub ſe ſpecies, Syllogiſmum, Enthymema, Inductionem,& Exẽplum, de quarum ſingulis ordine trademus, ac primum de Syllogiſmo qui omnium prima ſpecies eſt. Cum autem ex Syllogiſmo quidam ſit hypotheticus, qui partem aliquã Antecedentis propoſitionem habet hypotheticam, quidam Cathegoricus, qui ex ſimplicibus propoſitionibus cõficitur, initium ab hoc ſumemus, qui ſimplicior eſt.

De Syllogiſmo Cathegorico & eius principijs.
Cap. III.

SYLLOGISMVS eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis, neceſſariò aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt. Dicitur, Oratio, loco generis: Additur, Quibuſdam, vt intelligamus non vnam propoſitionem, ſed plures neceſſarias eſſe ad ſyllogiſmum. non.n. Syllogiſmus eſt argumentatio, quæ ex vnica propoſitione alteram infert, ſed quæ ex pluribus. Dicitur, Poſitis, vt notum ſit, tales propoſitiones, ex quibus Syllogiſmus conficitur, aliquẽ inter ſe ordinem, & diſpoſitionem habere, quam inferius trademus. Dicitur etiam, Poſitis, idest conceſſis, quia vis Syllogiſmi tanta eſt, vt ſi ſemel quis Antecedens admiſerit, cogatur & Conſequens admittere ex virtute ipſius Antecedentis pręconceſſi, & hoc ſignificatur in illo, quod dicitur, Ex neceſſitate aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt. Dicitur tandem, Aliud, quia concluſio, quę infertur, ſemper eſt Enunciatio aliqua ab Antecedenti diſtincta: Non enim eſt Syllogiſmus, cum idem infertur, quod erat in Antecedenti. Conſtat autem Syllogiſmus materia & forma. Materia quidem duplex eſt, remota,& propinqua: Remota, ſunt termini: Propinqua, ſimplices propoſitiones, quarum ſubiecta, vel prędicata, termini dicuntur. Hi vero termini, ex quibus Syllogiſmus remotè conficitur, tres ſolum ſunt: Propoſitiones autem duæ, quæ Præmiſſæ dicuntur, quæ ex illis conſtant terminis. Cum igitur duplex propoſitio ex tribus terminis, quin bis vnum ſumatur, componi nequeat, fit vt unus illorum in vtraque propoſitione reperatur, & talis, Medium in Syllogiſmo dici ſolet: ille vero terminus, qui cum Medio in priori propoſitione, quę Maior dicitur aſſumitur, Maior extremitas appellatur: ille verò alter, qui in poſteriori propoſitione, quæ minor dicitur, ſubſumitur, Minor extremitas vocatur, vt exemplo hoc patet, Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal: vbi. Animal, eſt Medium, Senſibile, Maior extremitas, Hõmo, Minor extremitas. Forma. ſyllogiſmi eſt figura, & modus. Figura eſt ordinatio trium Terminorum inter ſe ſecundum debitam ſubiectionẽ, & prædicationem, id eſt illa diſpoſitio, qua inter ſe ita diſponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de utroque prædicetur, vel vterque de ipſo. Modus eſt ordinatio propoſitionum inter ſe ſecundum certam qualitatem, & quantitatem, ſcilicet quod ſi vna propoſitio negatiua, altera ſit affirmatiua, vel ſi vna particularis, altera vniuerſalis, vel aliis modis, de quibus inferius dicemus.

Syllogiſmorum duplex eſt modus inferendi, prior eorum, qui directe concludunt, poſterior eorum, qui indirecte. Ille ſyllogiſmus directe cõcludit, qui concluſionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis eſt iſte; Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis. Ille verò concludit indirecte, qui concluſionem infert, in qua Minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo Aliquod

ani-

animal eſt Petrus. Eorum autem qui directè concludunt, quidam imperfectus. Perfectus eſt, qui nullius indiget, vt appareat neceſſariò concludere, ideſt qui concluſionem ita clare, & dilucide neceſſariò infert, vt lumine ipſo rationis ſtatim eius robur in concludendo perſpiciatur, vt in iſto, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia. Imperfectus eſt, qui alicuius mutationis circa propoſitionem indiget, vt appareat neceſſariò concludere, ideſt qui vere neceſſariò concludit, tamen non id apparet, quin prius fiat aliqua mutatio, ſcilicet, aliqua conuerſio, vel tranſpoſitio propoſitionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione poſtea dicere oportet.

De triplici figura Syllogiſmorum, & Regulis communibus earum. Cap. IIII.

SYLLOGISMORVM figura triplex eſt, iuxta triplicem Medij cum extremitatibus diſpoſitionē. Prima, in qua Medium alteri extremitati ſubiicitur, & de altera prædicatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal. Secunda in qua de vtraque extremitate prædicatur, vt Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal. Tertia, in qua vtrique extremitati ſubiicitur, vt Omnis homo eſt corpus, Aliquis homo eſt animal. Sub qualibet autem figura varij ſunt Syllogiſmorum modi, cum ſecundũ quamlibet illarum multipliciter poſſint in quantitate & qualitate ordinari propoſitiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figuræ communes, quas generaliter obſeruare oportet.

Prima. Ex puris particularibus nihil neceſſariò ſequitur, ideſt quando vtraque præmiſſa eſt propoſitio particularis, vel Medium in vtraque particulariter ſupponit, tales præmiſſæ erunt inhabiles ad inferendum aliquā concluſionem. Vnde iſte Syllogiſmus nihil valet, Homo eſt animal, Equus eſt animal, ergo Equus eſt homo, ſemper enim Medium debet in vna vel vtraque præmiſſa vniuerſaliter ſupponere, quòd ſi fuerit aliquod complexum diuiſiuè, ſufficiet ut vna pars in una, altera in altera diſtribuatur, vt Omnis hō, & Equus currit, Sortes & Brunellus hō, & oīs equus ſunt, ergo Sortes & Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil ſequit. id eſt quando vtraque præmiſſa fuerit propoſitio negatiua, nihil ex tali diſpoſitione ſequetur formaliter. Vnde iſte ſyllogiſmus eſt nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo eſt accidens; ergo Nullus homo currit. Dixi, formaliter, quia aliquando infertur cōcluſio, ſed id non prouenit ex vi ſyllogiſmi & propoſitionum diſpoſitione, ſed ꝓpter naturam quorundam Terminorum, qui adinuicem vnus de altero negatur, vt Nullus homo eſt lapis, Nullus Equus eſt homo, ergo Nullus Equus eſt lapis.

Tertia. Si aliqua præmiſſarum fuerit particularis, concluſio debet eſſe particularis, vt in hoc ſyllogiſmo, Omnis muſicus cantat, Aliquis homo eſt muſicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiam obſeruandum eſt, ne aliquis terminus particulariter ſupponens in præmiſſis, vniuerſaliter ſupponat in concluſione. Vnde iſte Syllogiſmus non valet. Aliqua ſubſtantia non eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo aliqs homo non eſt ſubſtantia. nam Maior extremitas ſupponebat in præmiſſis determinatè, in concluſione verò diſtributiuè. Non autem valet a non diſtributo ad diſtributum.

Quarta. ſi aliqua præmiſſarum fuerit negatiua, Concluſio negatiua erit. propter has autem duas regulas dici ſolet. Concluſio ſequitur debiliorem partem, ideſt ſi particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmiſſarum, talis erit concluſio.

Quinta. Medium non debet aſſumi in cōcluſione, aliter enim eſſet concluſio eadem cum vna ex præmiſſis, non enim valet, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omne animal eſt ſubſtantia. Aliquando licet Medium in concluſione ponere ad ſeruandam proprietatem Termini, vt Cognoſco Petrum, & Petrus eſt veniens, ergo Cognoſco Petrum, qui venit: Non enim aliter valeret, ſcilicet, Cognoſco venientem, tunc enim uariaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & conſequens falſum.

De Principijs quibus nituntur Syllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ Figuræ. Cap. V.

DVo ſunt principia naturali lumine pſpecta, quibus humanū ingenium diſſentire nequit, & in his nitunt quatuor modi Syllogiſmorū

concludentium directè primæ Figuræ, qui modi perfecti ob id ſunt, & ad eos cæteri reducuntur.

Alterum principiũ eſt, Quicquid affirmatur vniuerſaliter de aliquo ſubiecto affirmabitur de illo, de quo tale ſubiectum affirmatur, quod principium vocant, Dici de omni, in quo fundantur duæ conſequentiæ perfectiſſimæ, & Syllogiſmorum duplex modus Prior, Quando Prædicatum vniuerſaliter affirmatur de ſubiecto, vniuerſaliter affirmabitur de eo, de quo tale ſubiectum etiam vniuerſaliter affirmatur, vt Omne animal eſt ſubſtantia. & Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia, & iſte dicitur primus modus figurę primæ, ſcilicet Ex uniuerſalibus affirmatiuis. Poſterior eſt. Quando prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, ſi tale ſubiectum de alio particulariter affirmatur, etiam & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, vt Omne animal eſt viuens, Aliquod corpus eſt animal, ergo Aliquod corpus eſt viuens.

Alterũ principiũ eſt. Quando uniuerſaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo ſubiecto, negabitur de eo etiam, cui tale ſubiectum competit, & hoc vocatur, Dici de nullo, in quo fundantur duo modi ſyllogiſmorum perfectorum. Prior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur ab aliquo ſubiecto, vniuerſaliter etiam negatur de omni eo, de quo ſubiectum vniuerſaliter affirmatur, vt Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Qñ prędicatum vniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulati illud Prædicatum remouebitur, vt Nullum album eſt, nigrum, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquis homo non eſt niger. Hęc igitur duo principia per ſe nota quatuor modos perfectos conſtituunt in prima figura, vt primus ſit vniuerſalis affirmatiuus, Secundo loco collocetur vniuerſalis negatiuus, Tertio particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primum infertur Vniuerſalis affirmatiua concluſio, Per Secundum Vniuerſalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua, per Quartum verò Particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina compoſuerunt, quibus omnes vtiles modi omnium ſyllogiſmorum cuiuſque figurę continerentur. Sunt autem iſta.

Barbara, Celarent, Darij; Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo Friſeſomorum,
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Darapti,
Felapton, Diſamis, Datiſi, Brocardo, Feriſon

In quibus obſeruãdum eſt eſſe quatuor vocales, A, E, I, O. Per, A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua. Per. E, Vniuerſalis negatiua. Per, I, particularis affirmatiua. Per, O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt in ſingulis dictionibus eſſe tres ſyllabas. ſi enim in aliquibus ſunt plures, vltimæ ſunt metri cauſa. Per primam ſyllabam intelligenda eſt Maior, per Secundam Minor, per Tertiam Concluſio. Duo prima carmina ſunt pro prima Figura, in quibus ſi reſpicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos ſyllogiſmorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuerſalem affirmatiuum. Celarent, vniuerſalẽ negatiuum, Darii, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem negatiuum, Nec oportuit diſtinxiſſe alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuerſalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua ĩferretur particularis negatiua. Nam hi modi ſub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogiſmus enim qui infert vniuerſalem, poteſt etiam Particularem ſubalternatam inferre.

De modis indirectè concludentibus in prima Figura, & de inutilibus modis eiuſdem. Cap. VI.

PRAETER quatuor prędictos modos perfectos, ſunt adhuc in prima Figura alij quinque indirectè concludentes, ſequentibus quinq; dictionibus inducat. Primus eſt, Baralipton, Ex duplici vniuerſali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne aĩal eſt ſubſtantia, Oĩs homo eſt animal, ergo Aliqua ſubſtantia eſt homo.

Secundus Celantes, Ex duplici Vniuerſali altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirectè uniuerſalis negatiua. Nullũ animal eſt inſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Nullum inſenſibile eſt homo.

Tertius eſt Dabitis, Ex Maiori Vniuerſali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua, cõcluditur particularis affirmatiua, Omne album eſt currens, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquod currens eſt homo.

Quartus eſt Fapeſmo, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur negatiua, concluſio particularis. Omne album eſt colorarum, Nullus coruus eſt albus, ergo Aliquod coloratum non eſt coruus.

Vltimus eſt, Friſeſomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum eſt homo, Nullum album eſt nigrum, ergo Aliquis homo non eſt albus.

Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirectè concludentibus non habent vniuerſaliter locum, quarum prior eſt. in Modis perfectis primæ Figuræ, Minori exiſtenti negatiua, nihil ſequitur, Vnde non valet, Omne album eſt coloratum, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus coruus eſt coloratus. Huius regulæ ratio eſt, quia argumentamur à nō diſtributo ad diſtributum ex parte Maioris extremitatis, cuius ſignum eſt, ſi enim talis extremitas in Maiori diſtribueretur, eſſet Syllogiſmus bonus, ſed talis propoſitio eſſet à communi modo loquendi aliena. Vnde iſte valet, Omne album eſt omne coloratum, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus coruus eſt coloratus. Hæc tamen regula non habet locum in modis indirectè concludentibus. in Fapeſmo enim & Friſeſomorum valet Minori exiſtenti negatiua, vt diximus.

Poſterior regula eſt. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori exiſtenti particulari, nihil ſequitur, Vnde non valet, Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt coloratum, ergo Omne nigrum eſt album. Huius regulæ ratio eſt, quia Maiori exiſtenti particulari, Mediū in neutra præmiſſarum uniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in vna diſtribuatur, valebit, ſed talis propoſitio erit inuſitata, vt Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt omne coloratum, ergo Omne nigrum eſt album. Hæc etiam regula non valet in Modis indirectè concludentibus. nam in Friſeſomorum ualet Maiori exiſtente particulari.

Ex his regulis ſimul cum prioribus communibus colligitur, non poſſe eſſe in prima Figura niſi quatuor modos perfectos, nā duæ propoſitiones quadrupliciter poſſunt ſecundum quantitatem ordinari, aut enim vtraque vniuerſalis, aut utraque particularis, aut Maior vniuerſalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuerſalis. Quæq; autem harum ſecundum qualitatem poſſunt adhuc quadrupliciter diſponi: Quando enim vtraque eſt uniuerſalis, tunc aut utraque eſt affirmatiua, & ſic eſt primus Modus utilis ad inferendum in Barbara, aut utraque negatiua, & hic eſt modus inutilis, quia ex negatiuis nihil ſequitur, aut prima eſt negatiua & ſecunda affirmatiua, & iſte modus eſt utilis in Celarēt, aut maior eſt affirmatiua & minor negatiua, & iſte eſt inutilis modus per priorē Regulam poſitam. Item, quando utraque eſt particularis, tunc aut utraque eſt affirmatiua, vel utraque negatiua, vel prior affirmatiua & poſterior negatiua, uel prior negatiua, & poſterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus vtilis, quia ex puris particularibus nihil ſequitur. Si uerò Maior ſit vniuerſalis, & Minor particularis, aut vtraque affirmatiua, & iſte eſt modus vtilis in Darij, aut utraque negatiua, & tunc eſt inutilis, aut prior negatiua, poſterior affirmatiua, & eſt vtilis in Ferio: vel Maior eſt affirmatiua & Minor negatiua, & iſte eſt inutilis, quia in prima figura Minori exiſtenti negatiua, nihil ſequitur. Poſtremò poteſt eſſe Minor vniuerſalis, & Maior particularis, aut vtraque negatiua, aut vtraque affirmatiua, uel prior affirmatiua poſterior negatiua, vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua, & nullus ex iſtis modis eſt vtilis, quia maiori exiſtenti particulari nihil ſequitur in prima Figura. Vnde ſolum ſuperſunt quatuor modi, duo collecti ex prima combinatione, duo alij ex tertia: qui modi ſunt illi prædicti, incluſi quatuor dictionibus primis.

De Regulis Secundæ figuræ, & eius Modis. Cap. VII.

SECVNDA figura eſt, in qua Medium prædicatur de vtraq; extremitate, cuius Figuræ tres Regulæ ſpeciales ſunt. Prima. Quando Maior eſt particularis non valet Syllogiſmus. Nō enim ſequitur, Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Nullum nigrum eſt coloratum. Ratio huius eſt, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur à non diſtributo ad diſtributum. Vnde ſi aliqua uia fuerit per quam talis extremitas in concluſione non diſtribuatur, ualebit Syllogiſmus, ut Aliquod coloratum eſt album,

bum. Nullum nigrum eſt album, ergo Nullū nigrum omne coloratum eſt.

Secunda Ex puris affirmatiuis nō valet Syllogiſmus, Omnis homo eſt animal, Omnis leo eſt animal, ergo Omnis leo eſt homo. Huius ratio eſt, quia in neutra præmiſſarum Medium vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignū eſt, ſi in altera diſtribuatur valebit Syllogiſmus. Omnis homo omne animal eſt, Omnis leo eſt animal, ergo, Omnis leo eſt homo.

Tertia. In Secunda figura ſemper cōcluſio negatiua debet eſſe. Hæc pendet ex illa Regula communi, Vna præmiſſa negatiua exiſtenti, concluſio negatiua erit. In ſecunda Figura quatuor modi vtiles inueniūtur, ſelecti ex ſexdecim modis, ſicut in Prima Figura. Deſignantur autem quatuor dictionibus primis tertij carminis, ſcilicet, Cæſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco. Primus. Ex Maiori negatiua vniuerſali, & minori affirmatiua vniuerſali infert concluſionem negatiuam vniuerſalē directè, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poteſt hic indirectè cōcludere, ſi Conuertens concluſionis inferatur, ſcilicet: Nullus lapis eſt homo.

Secundus eſt Cameſtres, Ex maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori negatiua vniuerſali infertur, concluſio negatiua vniuerſalis directè. Et quia negatiua conuertitur ſimpliciter, etiā hic modus poteſt indirectè concludere, Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal, ergo Nullus lapis eſt homo, vel indirectè Nullus homo eſt lapis.

Tertius eſt Feſtino, Ex maiori negatiua vniuerſali, & Minori affirmatiua particulari ſequitur Concluſio negatiua particularis. Nullum iniuſtum eſt bonum, Aliquis homo eſt bonus, ergo Aliquis homo non eſt iniuſtus. Iſte modus non concludit indirectè, quia particularis negatiua nec ſimpliciter, nec per accidens conuerti poteſt.

Quartus modus eſt, Baroco, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori particulari negatiua Cōcluſio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo nō mouetur, ergo Aliquis homo non eſt currens. Eadem ratione nec iſte poteſt indirectè concludere. Poſſet præter hos alius eſſe modus concludens indirectè, ſcilicet. Ex maiori affirmatiua particulari, & minori negatiua vniuerſali, quem modum diximus ineptum ad concludendum directè; Vnde valet, Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo, Aliquod coloratum non eſt nigrū, qui modus correſpondet Friſeſon: qui erat in prima Figura, concludens indirectè.

De Tertia Figura, Regulisque & Modis eius. Cap. VIII.

TERTIA Figura eſt, in qua Medium vtriq; extremitati ſubijcitur: duo antem ei inſunt. Alterum eſt, Minori exiſtenti negatiua nihil ſequitur. vnde non valet, Omne animal eſt corpus, Aliquod animal nō eſt lapis, ergo lapis non eſt corpus. Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur à non diſtributo ad diſtributum, cuius ſignum eſt ſi in concluſione non diſtribuatur maior extremitas, valebit, vt Omne animal eſt corpus, Aliquod animal non eſt lapis, ergo lapis non omne corpus eſt. Alterum eſt, in Tertia figura ſemper concluſio eſt particularis. Vnde non valet, Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo eſt animal, ergo Omne animal eſt rationale. Arguitur enim à non diſtributo ad diſtributū ex parte Minoris extremitatis, cuius ſignum eſt, ſi illa minor extremitas diſtribuatur, valebit Syllogiſmus: ſed tales propoſitiones efficiuntur de inconſueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo omne animal eſt ergo Omne animal eſt rationale. In Tertia Figura ſex modi vtiles inueniuntur, ſignificati vltima dictione tertij carminis, ſcilicet Darapti & ſequentibus. Primus igitur eſt in Darapti. Ex vtraque præmiſſa uniuerſali affirmatiua ſequitur concluſio particularis affirmatiua. Omne animal eſt ſubſtantia, Omne animal eſt ſenſibile, ergo Aliquod ſenſibile eſt ſubſtantia.

Secundus eſt in Felapton. Ex pręmiſſis vniuerſalibus Maiori negatiua, & Minori affirmatiua infertur Concluſio particularis negatiua, Nullum animal eſt inſenſibile, Omne animal eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt inſenſibile.

Tertius eſt: in Diſamis, Ex maiori particulari affirmatiua, & minori affirmatiua vniuerſali infertur concluſio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit, Omne animal eſt ſubſtantia, ergo aliqua ſubſtantia currit.

Quartus eſt in Datiſi, Ex maiori vniuerſali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua infertur concluſio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, Aliquod currens eſt

homo,

homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus eſt in Brocardo, Ex minori affirmatiua vniuerſali, & minori negatiua particulari infertur concluſio negatiua particularis. Equus non eſt homo, Omnis equus eſt animal, ergo Aliquod animal non eſt homo.

Sextus eſt in Feriſon, Ex maiori vniuerſali negatiua & minori particulari affirmatiua ſequitur concluſio particularis negatiua, Nulla arbor eſt animal, Aliqua arbor eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt animal. Etiam in hac figura Syllogiſmi indirectè cōcludūt, quorum concluſiones ſimpliciter conuerti poſſunt, quales ſunt tres exiſtentes in Darapti, Diſamis, Datiſi. Ex his omnibus patet, vndeuiginti modos eſſe vtiles, nouem ex prima figura, quatuor ex ſecunda, ſex ex Tertia. Patet etiam in prima figura concludi omnia genera propoſitionum, ſcilicet, Vniuerſalem affirmatiuam, Vniuerſalem negatiuam, & particulares affirmatiuam, & negatiuam. In ſecunda vero figura ſolum vniuerſalem, & particularem negatiuas. In tertia particulares affirmatiuam & negatiuam. Patet etiam inter omnes propoſitiones particularem negatiuam pluribus poſſe modis Syllogizari Concluditur enim directe in vno primæ, & duobus modis ſecundæ, & tribus tertiæ figuræ: Poſt hanc, particularem affirmatiuam, concluditur enim in vno primæ, & tribus Tertiæ. Poſt hanc, Vniuerſalem negatiuam, quæ ſolum in vno primæ & duobus Secundę concluditur. Vltimum locum habet Vniuerſalis affirmatiua, quæ ſolum Syllogizatur in Barbara.

De Modis reducendi Syllogiſmos imperfectos ad perfectos. Cap. IX.

SVPERIVS Syllogiſmos imperfectos ad perfectos qui ſolum ſunt quatuor primę figurę reducendos eſſe dicimus, vt eorum vis & in concludendo robur magis innoteſcat, prius tamen modum, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter iſta reductio, aut per oſtenſionē, aut ad impoſſibile. Reductio per oſtenſionē, eſt cùm aliquis Syllogiſmus ex illis imperfectis per cōuerſionem alicuius propoſitionis per eoſdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt ſi fiat Syllogiſmus in Cęſare, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis, reducitur ad Celarent oſtenſiue, nempe per ſimplicem cōuerſionem Maioris, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Vtimur autem hac oſtenſione, vt manifeſtemus concluſiones Syllogiſmorum optimè ſequi ex ſuis pręmiſſis. Vis autem probationis in hac Regula conſiſtit: Quicquid ſequitur ex conſequenti bonæ conſequentiæ, ſequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur ſit bona conſequentia a conuerſa ad conuertentem, Quicquid ſequitur ex conuertente, etiam ſequetur ex conuerſa. Talis autem Concluſio, ſequitur ex Cōuertente, vt manifeſte patet Syllogiſmo perfecto, ergo eadem concluſio bene inferebatur, etiam ex Conuerſa, quæ etat præmiſſa Syllogiſmi imperfecti.

Reductio ad impoſſibile eſt, cum ex contradictorio Concluſionis cum aliqua pręmiſſa infertur Contradictorium alterius præmiſſæ, & hoc in Syllogiſmo perfecto. Fiat enim Syllogiſmus in Baroco, Omne ſenſibile eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo Arbor non eſt ſenſibilis. Si ſumatur Contradictoriū Concluſionis huius pro Minori cum eadem Maiori, inferetur in Barbara cōtradictorium Minoris præcedentis, vt Omne ſenſibile eſt animal, Omnis arbor eſt ſenſibilis, ergo Omnis arbor eſt animal.

Vſus huius reductionis eſt, cū quis negat concluſionē prædicti Syllogiſmi conceſſa Maiori, & Minori, exiſtimās conſequentiam nō eſſe bonā, ob idq; præmiſſas poſſe veras eſſe, concluſione exiſtente falſa. Tunc aduerſus huiuſmodi hominē ſumendum eſt contradictorium concluſionis, quā negat, quod tenetur admittere tanquam verum, cū duo cōtradictoria ſimul vera non ſint, & illud idem Cōtradictorium ſimul cū vna ex præmiſſis conceſſis inferetur Contradictorium alterius præmiſſæ etiam conceſſę in modo perfecto, quem non poſſit ipſe negare, vt teneatur admittere duo contradictoria, quod eſt maxime abſurdum, vel conſequentiam priorem affirmare & probare vt bonā, cū non poſſit cōſequēs illius eſſe falſum, Antecedente exiſtente vero: V.g. in Syllogiſmo prędicto, concedit quis, Omne ſenſibile eſt aĩal, Arbor non eſt animal, negat aūt cōcluſionē, Arbor non eſt ſenſibilis, tunc argumentor, Contradictorium igitur eſt

verum,

verùm, nempè, Omnis arbor eſt ſenſibilis, cũ eadem igitur maiori, quæ data eſt vera, infero in Syllogiſmo perfecto Contradictorium minoris, ſic, Omne ſenſibile eſt animal, Omnis Arbor eſt ſenſibilis, ergo Omnis arbor eſt animal. Syllogiſmus hic in Barbara euidéter colligit ex præmiſſis veris concluſionem veram, quæ eſt contradictoria Minoris conceſſæ vt veræ, non igitur dandum fuit contradictorium illius cõcluſionis verũ eſſe. Ecce quo pacto cõuincitur Concluſionem in Baroco non potuiſſe eſſe falſam, præmiſſis exiſtentibus veris, Ex quo conſtat talem Syllogiſmum eſſe argumentationem bonam, cum non poſſint præmiſſæ veræ eſſe, concluſione falſa. Hi igitur ſunt duo modi Syllogiſmos reducendi ad quatuor illos perfectos primæ Figuræ.

De Modo quo ſinguli Imperfecti ad Perfectos reducuntur. Cap. X.

QVI autem Syllogiſmi, & qualiter, & ad quos perfectos reducãtur, manifeſtandum eſt. Omnes igitur Syllogiſmi cuiuſque figuræ, reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primæ, ſed non eodem modo, nec omnes ad vnum: quod, vt facilius intelligatur, notandæ ſunt quatuor conſonantes, quæ in dictionibus præſcriptis reperiũtur, prima, quæ eſt in principio cuiuſq; dictionis, & hæc denotat talem Syllogiſmum reducendum eſſe ad modum perfectum, qui tali litera incipit, vt qui incipit in C, ad Celarent, qui F, ad Ferio, qui B, ad Barbara, qui D, ad Darij: Vnde Cæſare, Cameſtres, Celantes, ad Celarẽt reducuntur: Baroco & Brocardo, ad Barbara, Feſtino, Feriſon, Fapeſmo, Feraptõ, ad Ferio, reliqui ad Darij. Eſt etiam, S. & hæc denotat talem præmiſſam, vel concluſionem ſignificatam per vocalem præcedentem, conuertendam eſſe ſimpliciter, vt Cæſare, ratione primę nempè, C, indicat reducendum ad Celarent, ratione, S, notatur, Maiorem quæ ſignificatur per E, ante S, conuertendam ſimpliciter, Eſt etiam P, & hæc notat conuerſionem per accidens præmiſſę notatæ in vocali præcedenti, vt Darapti denotatur, vt conuertatur ad Darij per ſolam conuerſionem Minoris, vbi eſt, P, per accidens. Eſt præterea, M, & hæc denotat tranſpoſitionem præmiſſarum, vt ex Maiori fiat Minor. Denique eſt, C, & notat talem modum reducẽdum per Impoſſibile, ſum pto contradictorio, concluſionis loco præmiſſæ notatæ per vocalem antecedentem. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirectè concludentes.

Cæſare igitur reducitur ad Celarent per cõuerſionem ſimplicem Maioris, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo nullus lapis eſt homo, ſi dicas, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis.

Cameſtres etiam ad Celarent, per conuerſionem ſimplicem Minoris, quod notatur, S, medio, & præmiſſarum trãſpoſitionem, quod notatur per illud, M, & ſimplicem conuerſionem cõcluſionis, quod notatur per vltimum, S, verbi gratia, Omnis homo eſt animal, Nulla arbor eſt animal. ergo Nulla arbor eſt homo: Reducitur ſic, Nullum animal eſt arbor, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt arbor.

Baroco ad Barbara ad Impoſſibile, quod ſignificatur per C, cum eadem maiori, & contradictorio concluſionis poſito pro minori, Omnis homo eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo Arbor non eſt homo, ſic Omnis homo eſt animal, Omnis arbor eſt homo, ergo Omnis arbor eſt animal.

Eadem obſeruatione poterunt omnes alij facile reduci, quos pro exercitatione Iuuenũ reducendos relinquimus. Quanuis autem Baroco, & Brocardo per Impoſſibile reducãtur, non ita hoc intelligendum eſt, quaſi alij non reducantur, ſed quod hi non oſtenſione, ſed tantum per Impoſſibile reducantur. cæteri enim, & oſtenſione, & per Impoſſibile reduci poſſunt.

Quo pacto alij Modi ad impoſſibile reducantur. Cap. XI.

CVm non ſolum illi Modi duo, ſed etiam omnes alij ad Impoſſibile reducantur in eodẽ quatuor primæ figuræ, ſupereſt vt Modum quo reduci poſſint, & ad quem ex illis quatuor reducãtur, aperiamus. Non enim eadem via omnes, nec ad eundem modum, ad quem per oſtẽſionem, reducuntur. Propterea aduertendũ eſt primò, Syllogiſmos quatuor Secũdę figurę reduci ſumpto Contradictorio concluſionis pro minori cum eadem maiori, ex

quibus

quibus infertur cōtradictorium Minoris, vt fiat in Cæſare Syllogiſmus. Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Reducitur ſic iuxta prædictam regulam, Nullus lapis eſt animal, Aliquis homo eſt lapis, ergo Aliquis homo non eſt animal, qui Syllogiſmus eſt in Ferio. At Syllogiſmi Tertiæ Figuræ reducuntur contradictorio concluſionis ſumpto pro Maiori, cum eadem Minori, ex quibus infertur contradictorium maioris, vt fiat Syllogiſmus in Darapti, Omnis homo eſt animal, Omnis homo eſt riſibilis, ergo Aliquod riſibile eſt animal: Reducitur iuxta regulam ſic, Nullum riſibile eſt animal, Omnis homo eſt riſibilis, ergo homo eſt animal, in Celarent.

In modis autem indirectis primæ aſſumendum eſt contradictoriū concluſionis pro Maiori, & Maior debet fieri Minor, ex quibus infertur contradictorium Minoris mediatè præter Celantes, in quo Minor ſumenda eſt pro Maiori, & Contradictorium concluſionis pro Minori, ad inferendum contradictorium Maioris, vt fiat Syllogiſmus, in Fapeſmo, Omne animal eſt ſenſibile, nullus lapis eſt animal, ergo aliquod ſenſibile non eſt lapis. reducatur ad barbara; Omne ſēſibile eſt lapis, omne animal eſt ſenſibile, ergo omne animal eſt lapis. Aduertendum eſt ſecundò in Syllogiſmis ad Impoſſibile reducentibus non ſemper inferri Contradictorium præmiſſę alterius Syllogiſmi primò & immediatè, aliquando. n. infertur contraria, vt in Darapti, aliquando contraria conuertentis negatiuè, vt in Fapeſmo. ſed q̄a ex iſtis facilè eſt deduceretur contradictoria, propterea aſſeritur, Syllogiſmū ad Impoſſibile inferre contradictorium. Aduertendū eſt Tertiò eſſe aliquot dictiones, quibus manifeſtatur ad quos modos primæ Figuræ, reliqui ad impoſſibile reducantur, nempè Neſciebatis, Odiebam, Lætare, Romanis, in quibus tria conſideranda ſunt. Primum, eſſe Quatuor vocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A denotat Barbara, E, Celarent, I, Darij, O, Ferio. Deinde prima dictio habet quinque Syllabas pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secunda quatuor pro quatuor modis Secundæ. Duæ vltimæ ſex, pro ſex modis Tertiæ. Poſtremò primę Syllabę ſignificant primos modos, Secundæ ſecundos, & ſic conſequenter in qualibet dictione. Vnde Neſciebatis, prima ſyllaba eſt pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secūda notat Celantes reducendum ad Darij, & ſic conſequenter. Pariter in ſecūda Figura, Odiebam, primam indicat Cæſare reducendum ad Ferio. Secunda Cameſtres reducēdum ad Darij, eadem eſt ratio in alijs omnibus. Aduertendum eſt vltimò Ariſtotelē etiam duos ex prima figura modos particulares reduxiſſe ad alios duos vniuerſales ad Impoſſibile, ſed non immediatè, ſicut reliquos, ſed mediatè. nā primò reducuntur ad Secundam Figuram, & ex Secunda figura per oſtenſionem poſteà reducuntur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad impoſſibile reducitur ad Cameſtres eadem regula qua Syllogiſmi ſecundæ Figuræ reducūtur: nempè cum eadem Maiori, & contradictorio concluſionis pro Minori, ex quibus infertur cōtradictorium Minoris, vt fiat ī Darij, Omne animal ſentit, Aliquod album eſt animal, ergo Aliquod album ſentit. reducitur, Omne animal ſentit, Nullum album ſentit, ergo Nullum album eſt animal. Ferio autem reducitur ad Celarent, vt Nullus lapis eſt animal, Aliquod Album eſt lapis, ergo Aliquod albū non eſt animal, reducitur, Nullus lapis eſt animal, Omne album eſt animal, ergo Nullum albū eſt lapis. Poſteà verò hos reducere ad Celarent oſtenſiuè facilè eſt. Ex quibus omnibus patet quot ſint ſyllogiſmorum modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuerſales primæ, tanquam ad fontem reducantur. Erit ſatis vtile, ſi ſtudioſi Iuuenes in his reducendis maximè exerceantur, totum. n negotium logicum maximè ex natura Syllogiſmi recta cognitione, & ſpeculatione dependet. ob idq; nos quoſdā ſolū reduximus, vt iuxta regulas his exēplis illuſtratas reliquos inter ſe cōferētes reducerēt.

De arte inueniendi Medium ad concludendum quanque propoſitionem.
Cap. XII.

POSTQVAM vniuerſos modos concludendi in qualibet figura oſtēdimus, ſupereſt, vt artē qua propoſita quauis concluſione, Medium aptum ad eam concludendum inueniatur, oſtendamus. Hæc autem ſequētibus continetur concluſionibus. Ante quas oportet ſupponere notitiam trium Terminorum. ſ. Medij Antecedentis, Conſequentis, & Extranei. Illud medium dicitur Antecedens

dens aliquem terminum, quod infert illum vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt homo eſt antecedens ad animal,& ad riſibile. Illud dicitur Conſeques alicuius, quod infertur ex illo, vel tanquam ſuperius, vel tanquam conuertibile, ut animal eſt Conſeq.ẽs ad hominem,& hinnibile ad equum. Illud autem dicitur Extraneum, quod de illo non poteſt affirmari, vt homo ad equum.

Eſt igitur prima Concluſio, Ad concludendum vniuerſalem affirmatiuam, quod ſolum fit in Barbara, oportet ſumere Medium conſequens ad ſubiectum,& antecedeus ad prædicatum, id eſt terminum qui de ſubiecto prædicetur,& ſit illo ſuperior,& inferior prædicato, verbi gratia ad concludendum Omne animal eſt ſubſtantia, ſume corpus, Omne corpus eſt ſubſtantia, Omne animal eſt corpus, ergo omne animal eſt ſubſtantia. vel ſume aliquod conuertibile, cum ſubiecto, ſcilicet ſenſibile, ſic, Omne ſenſibile eſt ſubſtantia, Omne animal eſt ſenſibile, ergo Omne animal eſt ſubſtantia. Secunda. Ad concludendam particularem affirmatiuam in Tertia figura, vel in prima per conuerſionem particularis affirmatiuæ ſumendum eſt Medium, quod ſit antecedens ad vtrunque, ſcilicet ſubiectum & prædicatum, verbi gratia. Ad concludendum, Aliquod animal eſt ſubſtantia, ſume iſtud Medium homo, ſic, Omnis homo eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Aliquod animal eſt ſubſtantia. in Darapti. Tertia, Ad concludendam vniuerſalem negatiuam in Cæſare, & Celarent, ſumendum eſt medium extraneum ad prædicatum, & conſequens ad ſubiectum, verbi gratia, ad concludendum, Nullus homo eſt lapis, ſumendum eſt Animal, vel, Riſibile, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. vel Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo, Nullus homo eſt lapis. Quarta ad concludendum eandem vniuerſalem negatiuam in Cameſtres, vel Celantes indirectè, ſumendum eſt Medium extraneum ad ſubiectum,& conſequens ad prædicatum, vt ad concludendum eandem, ſcilicet, Nullus homo eſt lapis, ſume Inanimatum, Omnis lapis eſt inanimatus, Nullus homo eſt inanimatus, ergo, Nullus homo eſt lapis.

Quinta. Ad concludendum particularẽ negatiuam in Tertia figura, aut indirectè in prima, ſumere oportet Medium antecedens ad ſubiectum,& extraneum ad prædicatum, vt ad concludendum, Animal non eſt inſenſibile, ſumatur homo, ſic, nullus homo eſt inſenſibilis, Omnis homo eſt animal, ergo Animal non eſt inſenſibile.

Sexta. Ad inferendum particularem affirmatiuam indirectè in Baralipton, & Dabitis, ſumendum eſt Medium antecedens ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum: vt ad concludendum, Aliquod corpus eſt equus, ſumendum eſt Viuens, ſic, Omne viuens eſt corpus, Omnis equus eſt viuens, ergo aliquod corpus eſt Equus. nec poteſt aliud Medium ad concludendum aptum ſumi: ſi enim altius hoc ſpeculati fuerimus, inueniemus Medium aliquod poſſe modis nouem ſe habere ad extremitates, ex quib. cõcluſio Syllogiſmi conſtat, ex quibus modis, ſex apti, tres verò inepti ad inferendũ comperiuntur. Primò enim poteſt eſſe conſequens ad ſubiectum,& prædicatum, id eſt ſuperius vtraque extremitate, & tunc eſt inutile, quia ſi ſuperius eſt vtraque extremitate, debet de vtraque affirmatiuè prędicari, & faciet præmiſſas affirmatiuas in ſecunda figura, quod eſſe non poteſt. Secundò poteſt eſſe extraneum ad vtranque extremitatem, & ſic etiam eſt inutile, quia debet de vtraque negari,& ſic faceret ambas præmiſſas negatiuas, quæ eſt combinatio inutilis. Tertiò poteſt eſſe extraneum ſubiecti, antecedens prædicati, & ſic etiam eſt inutile, quia ſi eſt antecedens prædicati, denotat Maiorem eſſe affirmatam, in qua Maior extremitas, quæ eſt prædicatum, prædicetur de Medio, & ſi eſt extraneum Minoris extremitatis, vel negatur, de illa, & tunc in prima figura eſſet minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipſo, & tunc talis Sillogiſmus eſſet in Tertia figura Minori negatiua, quod eſſe non poteſt. Reliqui ſex modi, quibus Medium poteſt ſumi, ſunt vtiles, & tales ſunt ſupradicti, nam vel eſt antecedens ad utrumque, & tunc infert particularem affirmatiuam in Tertia figura, vel eſt conſequens ad prædicatum, antecedens ad ſubiectum, & ſic infert particularem eſſe affirmatiuam indirectè in Baraliptum,& Dabitis, vel conſequens ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatum, & ſic infert vniuerſalem affirmatiuam in Barbara, vel extraneum ſubiecti cõſequẽs prædicati,& ſic

infert

infert vniuerſalem negatiuam in Cameſtres, & celantes, vel eſt extraneum prædicati, conſequens ſubiecti, & ſic infert vniuerſalem negatiuam in Celarent, & Cæſate. Vel eſt extraneum prędicati, antecedens ſubiecti, & ſic infert particularem negatiuam in Tertia figura, & indirectè in prima.

De Dictionibus, quibus hæ regulæ facilius retinentur, & de principijs quibus combinationes inutiles examinantur.

Cap. XIII.

SI autem magis in promptu iſtas regulas habere cupis, ſunt quædam inuentæ dictiones, quibus facilius cognoſcamus, quo Medio quæque propoſitio concludenda ſit. Dictiones autem hæ ſunt.

Fecana, Cageti, Daſenes. Hebare, Gedaco, Gebali, Febas, Hedas, Hecas: in quibus primum eſt conſiderandum Tertiam vocalem vltimam denotare concluſionem, quæ debet inferri eo modo, quo ſuperius diximus de alijs vocalibus, ac propterea in tribus vltimis dictionibus non ponitur Tertia vocalis, quia per illas deſignatur Medium inutile ad inferendum. Eſt Secundò conſiderandum eſſe ſex conſonantes B, C, D, F, G, H, Per B, intelligitur medium conſequens ad prędicatum, per C, antecedens ad prędicatum, per D, extraneum ad prædicatum: reliquę tres ſunt pro ſubiecto. F. conſequens ad ſubiectum, G, antecedens, H, extraneum. Aduertendū Tertiò primam dictionem eſſe pro prima regula, ſecundam pro ſecunda, & ſic conſequẽter. Vnde Fecana, ideſt ad concludendum vniuerſalem affirmatiuam in Barbara, ſumendum eſt Medium conſequens ad ſubiectum, quod denotatur per F, & antecedens ad prædicatum, quod notatur per C, ſic in alijs. Sunt autem duæ vocales mediæ notandę. A, ſignificat prædicatum, E, ſubiectum. Hę autem dictiones in ſequenti figura habentur expreſſæ. quam Figuram ridiculo vocabulo Antiqui Pontẽ Aſinorum, vocabant, quia hominibus tardi ingenij, iſta ars inueniendi Medium non eſſet intelligibilis, ſed iā profectò nullus eſt ita ingenij inops, cui non ſit facilis, & manifeſta.

G
C
EBALI VTILIS
PRO BA
PRO BARBARA
ECAS INVTILIS MINORI
A·H
EDAS·INVTILIS EX DVABVS NEGATIVIS.
DE
EBARE VTILIS
ECANA
VTILIS
RALIPTON, ET DABITIS
ANTES ET CAMESTRES
F
B

ſunt autem duo principia, quibus Ariſtoteles vtitur ad combinationes inutiles Syllogiſmorum examinandas, quę vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus Nulli. Hoc autẽ nihil aliud eſt, quàm propoſita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos ſimiles eadem diſpoſitione diſpoſitos, in quibus Vniuerſalis affirmatiua cõpoſita ex extremitatibus ſtet in veritate cũ illis duabus propoſitionibus, & dare alios tres eadem diſpoſitione diſpoſitos, in quibus Vniuerſalis negatiua compoſita ex extremitatibus ſit ſimul vera cum illis duabus propoſitionibus, & per hoc probatur talis duarum propoſitionum diſpoſitio eſſe inutilis, quia qua parte eſt vera negatiua vniuerſalis, eſt inutilis diſpoſitio ad inferendam affirmatiuam. nam tunc daretur Antecedens verũ & ſequẽs falſum, quod repugnat bonæ conſequentiæ: qua parte eſt vera affirmatiua vniuerſalis, eſt inutilis eadem diſpoſitio ad inferendã negatiuam eadem cauſa, ac ideò non eſt formalis conſequentia. Formalis enim conſequentia in terminis & propoſitionibus ſimilibus ſemper ita ſe habet, vt Antecedens verum, & conſequens falſum eſſe nequeat. Dare terminos affirmatiuè, eſt dare terminos, in quibus omni, Dare negatiuè, eſt dare in quibus Nulli. verbi gratia, volo probare hanc diſpoſitionem eſſe inutilem. Animal eſt currens. Homo eſt animal, do tres terminos, in quibus Vniuerſalis affirmatiua conſtans ex extremitatibus propoſitionum cõpoſitarum ex illis ſtet in veritate cum eiſdem propoſitionibus eodem modo diſpoſitis, Color, Accidens, Albedo ſic, Color eſt accidens, Albedo eſt color, Omnis albedo eſt accidens. Talis ergo diſpoſitio non poteſt inferre ſemper negatiuam, quia modo affirmatiua ex illis extremitatibus compoſitis eſt vera. Do alios tres, in quibus Nulli, animal, Concurres, Homo. Animal currit, homo non eſt animal. Cum his poteſt eſſe quod nullus homo currat, ergo non eſt illa diſpoſitio apta formaliter ad inferẽdum affirmatiuam, & ſic oratio eſt inutilis: ita poſſunt dari termini in omni inutili combinatione. Poteſt autem in iſtis terminis inueniendis hæc regula obſeruari, vt accipiamus vel duos terminos diuerſos, & qui ad inuicem negentur cum aliquo ſuperiori ad vtrunque, vel duos terminos, quorum vnus ſit conſequens ad alterum cum aliquo extraneo, vel etiam cum ſuperior, vel tres diſparatos, & per hos poteris examinare quancunque combinationem.

De Syllogiſmo ex obliquis, & de Expoſitorio. Cap. XIIII.

ALIQVANDO Syllogiſmi ex terminis obliquis fiunt, non ſolum ex parte extremitatum, vt Omnis creatura eſt Dei, Angelus eſt creatura, ergo Angelus eſt Dei. Omnis creatura eſt Dei, eſt perfectio, In Deo eſt Iuſtitia, ergo in Deo eſt perfectio. ſed etiam ex parte Medij. aliquando enim medius terminus eſt obliquus, vel in Maiori, vel in Minori, vel in vtraque ſimul. Etiam obliquus varius eſſe poteſt iuxta caſuum multitudinem, verbi gratia, Cuique animali ineſt ſenſus, homo eſt animal, ergo homini ineſt ſenſus. In omni loco eſt Deus, Terra eſt locus, ergo in terra eſt Deus. Sunt autem in iſtis iſta obſeruanda. Primùm vt extremitas, quæ fuerit obliqua in præmiſſis, ita maneat in concluſione, ut apparet in ſyllogiſmis poſitis. Secundò, Quando Medium eſt obliquum in vna pręmiſſa, tunc illa extremitas, quæ cum medio obliquo ponitur, debet in cõcluſione inferri in recto, & altera extremitas in obliquo, verbi gratia Omnis entis eſt ſcientia, Corpus eſt ens, ergo Corporũ eſt ſcientia. Quando verò in vtraq; eſt obliquum Mediũ, extremitas inferetur vtraquę in recto, vt Nulla pax vera ineſt impio, Ocium ineſt impio, ergo ociũ non eſt pax. Tertiò eſt, Quando in præmiſſa negatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, ſequitur concluſio de obliquo. Nulli aĩali irrationali ineſt ratio, Equus eſt aĩal irrationale, ergo Equo non ineſt ratio. Quando autem fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, non ita ſequitur, non enim valet, Homo nõ eſt Angelus, Omni homini ineſt intellectus, ergo Angelo non ineſt intellectus. Præter hos Syllogiſmos aliqñ euenit, vt Medium in quibuſdam ſit terminus ſingularis, & hic Syllogiſmus Expoſitorius dicitur, qui maximè Tertiæ figuræ familiaris eſt, eò qđ in ea Medium ſubijciatur, proprium autem ſit ſingularium terminorum ſubijci. Petrus eſt animal, & Petrus eſt currẽs, ergo Aliquod currens eſt animal. Fiunt etiam Syllogiſmi Expoſitorij ex Medio vniuerſali, puta cũ volumus alicuius generis, vel ſuperioris inferius aliquod demonſtrare, vt fi fieret Syllo-

giſmus in Barocco. Omnis homo eſt animal, Aliquod Album nō eſt animal, ergo Aliquod album non eſt homo. fit expoſitorius ſi ſumamus aliquod inferius ſub Minori, ſ. Aliquod album, quod non ſit animal, nempè Niuem, & fiat Syllogiſmus, in Felapton, Nulla nix eſt animal, Omnis nix eſt alba, ergo aliquod album non eſt animal. Iſte Syllogiſmus ab Ariſtotele vocatur Expoſitorius, quia per ſumptionem inferiorum probat vniuerſalius illud minoris præcedentis, ideſt aliquod album non eſt animal, & talis etiam in aliis figuris à Tertia optime fieri poteſt.

De ſex poteſtatibus & tribus defectibus Syllogiſmorum. Cap. XV.

SYLLOGISMORVM poteſtates ſex ſunt. Prima eſt, plura cōcludendi, Syllogiſmus enim qui infert Vniuerſalem, poteſt inferre eius Vniuerſalis ſubalternatā, & inferens concluſionem, poteſt inferre eius conuertentē, & id quod ſequitur ex tali concluſione.

Secūda eſt, verū ex falſis ſyllogizandi, eadē enim forma Syllogiſmi aliquando verum ex vero deducimus, vt Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis: Aliquando verum ex falſo, vt Omnis leo eſt rationalis, Omnis homo eſt leo, ergo Omnis homo eſt rationalis: Aliquādo etiam falſum ex falſo concluſione.

Tertia eſt, Circulariter ſyllogizandi: Eſt autem Syllogiſmus circularis ille, qui ex alterius concluſione cum vnius præmiſſæ conuertente infert alteram pręmiſſam, hoc autem fit in terminis conuertibilibus, vt Omne corpus eſt compoſitum ex materia & forma, Omne ens mobile eſt corpus, ergo Omne ens mobile eſt compoſitum ex materia & forma: Fit circularis conuerſa Maiori, Omne compoſitū ex materia & forma eſt corpus, Omne ens mobile eſt compoſitum ex materia & forma, ergo Omne ens mobile eſt corpus.

Quarta eſt, Conuerſiuè Syllogizandi. Eſt autem Syllogiſmus conuerſiuus, qui ex contradictoria, vel contraria prioris Syllogiſmi cum altera pręmiſſarum tollit alteram, ideſt eius contrariam, vel contradictoriam infert, quo maxime vtimur, quando alterius rationem euertere volumus, vt Omne albū currit, Omnis homo eſt albus, ergo Omnis homo currit: Fit conuerſiuus ad tollendam Maiorē, Nullus hō currit, Omnis homo eſt albus, ergo Aliquod album non currit. Poteſt & Maior eadem particularis fieri, & erit in Brocardo.

Quinta eſt, Syllogizandi per impoſſibile: Eſt autem hic Syllogiſmus qui ex contradictorio alicuius propoſitionis veræ negatæ cum altera propoſitione clare vera, infert manifeſte propoſitionē falſam, vt fiat regreſſus ad negandum oppoſitum propoſitionis negatæ. Verbi gratia, negat quis, Spongia eſt ſenſibilis, argumentabor ſic, Omne animal eſt ſenſibile, Nulla ſpongia eſt ſenſibilis, ergo Nulla ſpongia eſt animal: Iſta concluſio eſt falſa, ergo præmiſſa aliqua falſa, non maior, quia eſt manifeſte vera, ergo minor, oppoſita ergo negata prius erat vera, hic autem oportet ſumere contradictorium, nam in Contrariis ex falſitate vnius non ſequitur veritas alterius, cum vtrumque falſum eſſe poſſit.

Sexta poteſtate eſt, Ex oppoſitis ſyllogizandi. Eſt autem iſte Syllogiſmus, quo ex duabus contrarijs, vel contradictoriis infertur cōcluſio, qua negatur idem de ſe ipſo. Vtimur hoc contra proteruos, contraria vel cōtradictoria admittētes, V.g. Nulla ſubſtantia eſt animal, Omnis ſubſtantia eſt animal, ergo Animal non eſt animal.

Sunt autem tres in Syllogiſmis defectus: Primus eſt, Petere principium. qui tunc accidit, quādo idem per idē vel aliquid per æque, aut magis ignotum probatur, vt Omnis homo eſt homo, & Omnis homo eſt homo; ergo Omnis homo eſt homo. Secundus eſt, Non propter hoc accidere falſum, qui tunc euenit quando Syllogizando falſitas concluſionis illatæ imputatur alicui propoſitioni in Antecedenti, quæ verè non erat cauſa falſitatis illius: hoc autem maxime fit in Syllogiſmis, in quibus eſt aliqua præmiſſa ſuperflua, V.g. homo eſt animal, & omne corpus eſt viuens, Omnis lapis eſt corpus, ergo Omnis lapis eſt viuens: Cōcluſio eſt falſa, ergo illa pars Antecedentis eſt falſa, ſcilicet, homo eſt animal. Hic falſitas concluſionis imputatur propoſitioni; quæ non eſt cauſa, nam ea ſemota adhuc ſequitur Concluſio falſa.

Tertius dicitur, Fallacia contrariæ opinionis, hic autem eſt, quando aſſentimur duabus contrariis, vel contradictorijs aut in Vniuerſali, aut in propria forma expreſſis, vt qui admitteret, Omne animal eſt corpus, & Nigrū nullum eſt corpus, in communi admitti has, Omnis coruus eſt corpus, Nullus coruus eſt corpus,

corpus, quæ formaliter ſunt contrariæ. Hoc defectu admonemur, ne ſimus præcipites in concedendo, ſed prius attente conſideremus & omnia perpendamus, ne poſtea in contraria, vel contradictoria dilabamur.

De Syllogiſmo ex Modalibus. *Cap. XVI.*

ABSOLVTIS iam ſyllogiſmis, qui ex propoſitionibus ſimplicibus, ac modo vacantibus conficiuntur, nō inutile mihi futurum viſum eſt, ſi ea, quæ Ariſtoteles fuſiſſime de Syllogiſmis modalibus tractat, in breues & paucas redegere concluſiones, vt has Iuuenes prius facile edocti, ſe ad grauiores in eiſdem diſputationes melius & aptius accingant, ac propterea Concluſiones ſimplices ex obſcuro, & perplexo Ariſto. contextu erutas, proponam, difficultates quæ circa ipſas ſunt, in proprium locum reſeruando.

Quintupliciter igitur poſſunt ordinari iſtę propoſitiones ſecundùm Modos duos Neceſſario, & Contingenter, de his.n. præcipuus eſt ſermo, nam alij præpoſita, aut poſtpoſita vna negatione, vel altera, ęquiualent neceſſariò, vt conſtat ex ſuperioribus, aut enim vtraque eſt de Neceſſario, aut altera de Neceſſario, altera de ineſſe, quæ ſine modo eſt, aut vtraq; de contingenti, aut vna dę Contingenti, & altera de ineſſe, aut tandem una de Contingenti, & altera de Neceſſario. Hic autem ſumimus contingentes pro eo, quod poteſt eſſe, & non eſſe, qđ dicitur Contingens ſpecialiter ſumptum, cuius naturam explicuimus libro Tertio, & iuuabit lectorem illa eadem repetere.

Sit igitur prima Cōcluſio. In omni figura, & Modo cuiuſq; figuræ ex vtraq; præmiſſa de Neceſſario, Concluſio ſequitur de Neceſſario. Valet enim Omne animal neceſſario eſt ſenſibile, Omnis homo neceſſariò eſt animal, ergo Omnis homo neceſſariò eſt ſenſibilis. Similiter, Nullus lapis neceſſariò eſt animal, Omnis gemma neceſſariò eſt lapis, ergo Nulla gemma neceſſariò eſt animal. Idem in alijs modis, & figuris oportet exiſtimare.

Secunda Concluſio. In prima figura Maiori exiſtente de Neceſſario & Minori de ineſſe, ſequitur concluſio de Neceſſario. In alijs vero figuris ſequitur Concluſio neceſſaria, quæ eſt Maior Syllogiſmi reductione facta ad primā figurā. Vnde in ſecunda figura exiſtente negatiua de Neceſſario, affirmatiua de ineſſe, ſequitur concluſio de Neceſſario, quia Negatiua ſit Maior, in reductione ad primam. In Baroco hoc non valet, quia non reducitur in terminis, nec in Brocardo, neutra enim exiſtenti de Neceſſario ſiue Maiori, ſiue Minori, & altera de ineſſe ſequitur de Neceſſario. In tertia uero figura ſi fuerit uniuerſalis negatiua de Neceſſario, ſequitur Concluſio neceſſaria, vt in Felapton, & Feriſon, quando vtraque affirmatiua ſit vniuerſalis, ut in Darapti, ſiue ſit Maior ſiue Minor, ſequitur neceſſaria, ſi altera particularis vt in Diſamis, & Datiſi, ſi uniuerſalis fuerit neceſſaria, ſequitur concluſio, aliis modis non contingit in his figuris.

Tertia concluſio. In prima Figura, vtraq; contingenti in quatuor modis ſequitur concluſio contingens, & in eiſdem modis etiam ſequitur, quando vtraque eſt negatiua uel Minor ſola, ſed imperfectè. Dico imperfectè, quia opus eſt prius conuertere Minorem negatiuā in affirmatiuam, uel utranque negatiuam in affirmatiuam, quod licet in Contingenti, ut ſuperius diximus. Vnde ſequitur, Contingit nullum album currere, Contingit nullum hominem eſſe album, ergo Cōtingit omnem hominem currere, ſed imperfecte ſequitur, quia debebamus mutare vtranque negatiuam in affirmatiuam, vt clare, & manifeſte ſequatur. Similiter in aliis modis, Minori vel vtraque exiſtenti negatiua.

Quarta Concluſio. In prima Figura, in eiſdem modis quatuor ſeruata eadem qualitate, & quantitatę propoſitionum, maiori exiſtenti de Contingenti, & Minori de ineſſe, ſequitur concluſio Contingentis ſpecialiter dicti: at cōtrà, Maiori exiſtente de ineſſe, & Minori de Contingenti, tam affirmatiua, quam negatiua, ſequitur concluſio Contingentis non ſpecialiter dicti, ſed communiter, ſcilicet pro poſſibili, & Ineſſe ſumpti, vt facile erit exemplis oſtendere.

Quinta Concluſio. In eadem prima figura, idem iudicium eſt de Ineſſe Neceſſario, & de ineſſe ſolo. vt ſi Maior Contingens, & Minor Neceſſaria, ſequatur concluſio Contingentis ſpecialiter dicti, ſcilicet pro eo, quod eſſe, & poteſt nō eſſe. at ſi Maior de Neceſſariò & Minor contingēs, ſiue affirmatiua ſiue negatiua, Concluſio erit contingentis generalis. Quòd ſi neceſſaria fuerit Maior, & negatiua poteſt inferri concluſio de Ineſſe. vt Neceſſariò nullū intelligens eſt equus, Contingenter oīs homo eſt intelligens, ergo Nullus homo eſt equus.

Sexta Concluſio pro ſecunda figura. Ex vtroq; contingenti in ſecunda figura vtcunque diſponatur nihil ſequitur, nec quando negatiua eſt contingens, & affirmatiua neceſſaria vel de ineſſe. At quando affirmatiua eſt contingens, & negatiua neceſſaria, vel de ineſſe, ſequitur Concluſio contingentis generaliter dicti, vt Neceſſario nullus equus eſt homo, Cõtingenter omnis currens, eſt homo, ergo Contingenter nullum currens eſt equus.

Septima Cõcluſio pro Tertia figura. In tertia figura, ex vtraq; de Contingenti ſequitur concluſio contingens, & ex vna de Contingẽti, & altera de Neceſſario, vel de ineſſe, ſi contingens fuerit illa, quæ eſt Maior in reductione, in figura prima erit cõcluſio Cõtingẽs ſpecialiter dicti. ſi uero fuerit in reductione Minor, erit Cõcluſio cõtingẽtis generaliter dicti.

De Syllogiſmo hypothetico. *Cap. XVII.*

POSTQVAM de Syllogiſmo ſimplici hucuſque latius diſſeruimus, ſupereſt vt de Syllogiſmo hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Eſt igitur ſyllogiſmus hypotheticus, qui ex altera aut vtraque præmiſſa conſtat hypothetica: Huius tres ſunt præcipuè ſpecies ſecundũ hypotheticas propoſitiones, ex quibus conficitur. Eſt enim Conditionalis, Copulatiuus, Diſiunctiuus. Conditionalis eſt, qui ex præmiſſa conſtat conditionali, vt ſi Sol lucet, dies eſt, ſed Sol lucet, ergo dies eſt. Fiunt autem in hiſce duo modi Syllogiſmorum, quidam procedunt ex Maiori conditionali, & ipſo Antecedenti ſolo pro Minori ad propoſitionem eiuſdem conſequentis in concluſione, vt ſi eſt homo, eſt animal, ſed eſt homo, ergo eſt animal; & hæc prima figura horum Syllogiſmorum eſſe poteſt, ſub qua quatuor ſunt modi: nam Cõditionalis poteſt habere vtranque partem affirmatiuam, & tunc eſt primus modus, vt ſi Sol lucet, dies eſt, ſed Sol lucet, ergo dies eſt. Aut vtranque negatiuam, & tunc eſt Secũdus modus, vt ſi non eſt animal, non eſt homo, ſed non eſt animal, ergo non eſt homo. Aut priorem affirmatiuam & poſteriorem negatiuam, & tũc eſt Tertius modus, vt ſi æſtas eſt, frigus non eſt, ſed æſtas eſt, ergo frigus non eſt: Aut priorem negatiuam, poſteriorem affirmatiuã, & tunc eſt Quartus modus, vt ſi non eſt ſanũ, eſt ægrum, ſed non eſt ſanum, ergo eſt ægrum.

Quidam alij Syllogiſmi ſunt, in quibus à tota cõditionali Maiori, & oppoſitio conſequẽtis pro Minori, infertur oppoſitum Antecedentis pro concluſione, & hęc poſterior figura horũ dici poteſt, ſub qua alij ſunt quatuor modi ſimiles præcedentibus. Aut enim eſt tota affirmatiua, vt ſi homo, eſt animal, ſed non eſt animal, ergo non eſt homo: Aut tota negatiua, vt Sol non lucet, dies non eſt, ſed dies eſt, ergo Sol lucet: Aut prior affirmatiua & poſterior negatiua, vel contra, vt ſuperius diximus.

Eſt alius Syllogiſmus Hypotheticus, qui dicitur Copulatiuus, quia ex copulatiua propoſitione procedit: Sunt autem tres modi horũ, præſertim in copulatiuis negatiuis, id eſt in quibus negatio ipſam partium connexionem negat. Primus modus quãdo copulatiuæ partes non habent aliam negationem, quàm eã, quæ totam ipſam negat, tunc enim valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro Minori ad alterius negationẽ, vt non homo currit ſimul & ſedet, ſed currit, ergo non ſedet, vel etiam, ſedet, ergo non currit: à Negatiua autem non valet ad affirmatiuam, nõ enim dicetur, Non currit, ergo ſedet.

Secundus Modus eſt, quando vtraque pars habet aliam negationem pręter negationem totius, tunc enim ualet à tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt Non homo non ſtudet ſimul, & non legit, ſed non ſtudet, ergo legit, vel etiam, Non legit, ergo ſtudet, contra non valet.

Tertius Modus quando una pars habet negationem altera non, tunc enim ualet à tota copulatiua & parte affirmata ad partem negatam, vt Non homo currit, & non mouetur, ſed currit, ergo mouetur. Hi ſunt modi in copulatiuis negatiuis, nam in affirmatiuis non fiũt Syllogiſmi, ſed conſequẽtiæ quædam, Omnis enim affirmatiua Copulatiua infert quamlibet ſui partem, ſiue ambæ partes ſint affirmatiuæ, ſiue negatiuæ, ſiue una affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo eſt fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnibus poteris ſingulas partes per ſe inferre.

Eſt & ſyllogiſmus diſiunctiuus, qui ex propoſitione conſtat diſiunctiua. in hoc autem ꝓcedimus ſemper à tota diſiunctiua cum vna parte ad oppoſitam alterius, vel cum oppoſito vnius partis, ad poſitionẽ alterius partis. V.g. Aut eſt dies, aut eſt nox, eſt dies, ergo non eſt nox. uel aliter, Aut eſt dies aut eſt nox, non

eſt

eſt dies, ergo eſt nox. hic autem argumentandi modus fit in diſiunctiuis affirmatiuis, ſiue vtraque pars ſit affirmata, ſiue utraque negata, ſiue prior affirmata, poſterior negata, vel contra, prior negata, poſterior affirmata: ſemper tamen debemus procedere uel ab vna parte ad oppoſitam alterius, vel ab oppoſita vnius partis ad alteram partem. Vnde valet quando vtraque pars eſt negatiua. Aut non eſt ſanum, aut non eſt ægrum, ſed eſt ſanum, ergo non eſt ægrum, uel aliter. Nõ eſt ſanum, ergo eſt ægrũ. Idem fit quando vtraque affirmatiua, & quando altera etiam eſt affirmatiua.

Poſſunt autem duæ figuræ harum diſtingui ſicut in Conditionibus altera, in qua pro minori ponimus priorem partem diſiunctiuę, aut oppoſitam eius: pro conſequenti vero poſteriorem, aut ipſius oppoſitam. Altera contrà, in qua pro Minori poſteriorem partem, aut eius oppoſitam ponimus, pro concluſione verò priorem, aut eius oppoſitam, qui omnes Syllogiſmi in eo fundantur, quod ſuperius diximus, diſiunctiuam eſſe veram, cuius vna ſola pars eſt vera, reliquas falſas. Ex his, multi colliguntur diſiunctiuorum. Syllogiſmorum modi, quos per hanc artem & regulam facilè erit diligenti lectori, & admodum vtile inuenire, & ſingulos per ſe diſtribuere. Qui plura de iſtis Syllogiſmis videre cupit, Boet. legat, peculiariter de his tractantem.

De reliquis ſpeciebus Argumentationis. Cap. XVIII.

SVPEREST, ut breuiter quid aliæ argumentationum ſpecies ſint explicemus: Enthymema, vt Boet. aſſerit, eſt oratio, in qua non omnibus præmiſſis propoſitis feſtinata infertur concluſio, vt homo eſt animal, ergo homo eſt corpus, dicitur etiam truncatur Syllogiſmus, quia ei deeſt aliqua præmiſſa, unde ad Syllogiſmũ reduci poteſt per additionem illius præmiſſę, quę deeſt: Reducetur enim illud Enthymema ſic ad Syllogiſmum, Omne animal eſt corpus, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt corpus.

Inductio, quam alii Enunciationem vocãt, eſt ab inferioribus ad ſuperius progreſſio, vt iſte ignis calefacit, & iſte ignis calefacit, & ſic de ſingulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando Inductio non à ſingularibus, ſed à minus communibus, ut homo ſentit, leo ſentit & reliqua animalia, ergo omne animal ſentit. Aliquãdo procedimus negatiuè, aliquãdo affirmatiuè, de quibus ſuperius diximus in libro Tertio, hic autẽ attendendum eſt, vt omnia inferiora quo ad fieri poſſit enumerentur.

Exemplum eſt ab vno ſingulari ad alterum propter aliquam ſimilitudinẽ illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentibus, ergo & nobis parcet, ſi pœnitentiam agemus. Poteſt exẽplum aliquando à duobus, vel tribus ſingularibus ſumi, ſemper tamẽ obſeruanda eſt aliqua ſimilitudo inter ea, in cuius uirtute vnum ſingulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequentius Rhetores ſicut Syllogiſmo, & inductione Dialectici, vtuntur. Hęc ſunt, quæ de argumentationibus, præſertim de Syllogiſmis Dialecticę ſtudioſos prędiſcere oportet ante Ariſtotelis doctrinam, poſtea fuſius, copioſius, ac exactius iſta percepturos.

Finis Libri Quarti.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIBER V.

De locis & fallacijs Sillogiſmorum.

De duplici Syllogiſmo ſecundum materiam. Cap. I.

SYLLOGISMVS & forma & materia, tanquam duplici parte intrinſeca pſicitur. Forma diſpoſitio & ordinatio duarū propoſitionū inter ſe ſecundum debitam quantitatem, & qualitatē & triū terminorum diſpoſitionem eſt, de qua abundè in libro Quarto locuti ſumus. Materia proxima propoſitiones ſunt, ex quibus conſtructus eſt. Hæ autem in duplici differentia ſe habent, quædam enim ſunt Neceſſariæ, quæ ſemper veræ ſunt, nec eas aliquando falſas eſſe accidit: quales ſunt illæ, in quibus definitio, vel pars aliqua definitionis, genus nēpe, aut differentia de definito prædicatur: vt homo eſt animal rationale, homo eſt animal, homo eſt rationalis. Similiter illæ, in quibus aliqua inſeparabilis proprietas de ſuo ſubiecto prædicatur, vt homo eſt riſibilis, equus eſt hinnibilis, album eſt diſgregatiuum viſus, ignis eſt calefactiuus. Similiter & illæ, in quibus effectus de ſuis proprijs cauſis prædicamus, vt animal rationale eſt riſibile, frigiditas congregat, calor ſeparat. Has omnes propoſitiones neceſſarias vocamus. Quædā aliæ ſunt, quæ Probabiles dicuntur, quaſi probatę & receptæ vel omnium conſenſu, vel plurimorū, vel ſapientū, & horum, vel oīum, vel plurimorū, vel maximè probatorū. Sunt enim quædā propoſitiones quarum non eſt ea euidentia, quin poſſit intellectus eis diſſentire, tamen receptæ ſunt iam ab omnibus tanquam veræ, ut Figulus figulum odit; Omnis mater diligit filium ſuum: Amicis eſt benefaciendum. Aliæ à plurimis, ut Diuitiæ ſunt parandæ, Honores ſunt expetendi, Alię ab omnibus ſapientibus, vt Ex nihilo nihil naturaliter fit, Sol eſt maior terra. Alię à plurimis ſapientibus, vt Non ſunt infiniti mundi: non eſt corpus indiuiſibile: Plura ſunt rerum principia. Hæ enim olim receptæ fuerunt à plurimis philoſophis, quamuis non omnibus. Aliæ à paucis, ſed celeberrimis, vt Ideæ non ſunt: Eſt quinta ſubſtantia præter elementa: Viſus fit per intus ſuſceptionem. Hæ enim à Peripateticis probantur. Omnes hę propoſitiones probabiles ſunt, non quia veræ aut falſę ſint: ſed quia pro veris recipiebantur, & nulla videtur ratio euidens in contrarium. Sunt etiam & aliæ probabiles, quę ex iſtis aliqua via deducuntur, quas aliqui Probabiles immediatas vocant. Ex his igitur vtriſque propoſitionibus fiunt Syllogiſmi: quemadmodum enim eadem forma circuli, aliquando in ęre, aliquando in auro, vel in alia materia fit: ita eadem forma & figura Syllogiſmi, Aliquando propoſitionibus neceſſarijs applicatur, aliquando verò probabilibus. Vt ſi ſumas propoſitiones has neceſſarias, Omne animal rationale eſt riſibile, Omnis homo eſt animal rationale, ergo Omnis homo eſt riſibilis. Syllogiſmus conficitur in Barbara. At ſi ſumas has probabiles, Omne quod eſt bonum, expetendum eſt, omnes diuitiæ bonæ ſunt, ergo, Omnes diuitiæ ſunt expetendę. eadem fit in Barbara, forma. Si igitur materiam ipſam Syllogiſmi conſideramus, duas Syllogiſmorum ſpecies conſtituemus: Et illorum, qui ex neceſſarijs conſtātur, & hi Demonſtrantur, & eorū qui ex probabilibus, & hi Dialectici ſeu Topici dici ſolent.

De Demonſtratione, & Dialectico Syllogiſmo. Cap. II.

DEMONSTRATIO Syllogiſmus eſt, ex neceſſarijs propoſitionibus propriam Concluſionis cauſam exprimentibus compoſitus. Duo enim neceſſaria ſunt ad hunc Syl

logiſmum,

logiſmum, qui Demonſtratio dicitur: alterum vt ex neceſſarijs conſtciur: ille enim qui ex probabilibus, aut aliis propoſitionibus, quæ nō neceſſariç ſunt componitur, demonſtratio non eſt. Alterum, vt præmiſſa cauſa propria concluſionis ſint: ideſt, iu præmiſſis contineatur cauſa uera, propter quam concluſionis prædicatum ſubiecto ineſt. Propter hæc igitur duo, iſta demonſtratio eſt. Omne compoſitum ex contrarijs corruptibile eſt, Omne mixtum corpus eſt ex contrarijs compoſitū, ergo omne mixtum corpus corruptibile eſt. Omnes enim hæ propoſitiones neceſſariæ ſunt, & cauſa, quare corpus mixtum corruptibile eſt, in præmiſſis exprimitur, nempè quia ex contrarijs compoſitum eſt. Quo fit vt in Demonſtratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas. & hæc eſt aliqua proprietas de ſubiecto monſtranda: ipſum ſubiectum, Minor extremitas, & cauſa proprietatis in ſubiecto ipſum Medium. Fit aliquando demonſtratio cum medium eſt aliquis effectus, ſed hæc non ſimpliciter demonſtratio dicitur. Hic Syllogiſmus qui demonſtratio ſimpliciter dicitur, eſt adeò efficax, & validus, ut non quamcunque cognitionem Cōcluſionis demonſtratæ efficiat: ſed claram, certam, ac infallibilem, quæ dicitur Scientia: ac propterea Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, & Scire propriè eſt, rem neceſſariā per propriā cauſam cognoſcere. ſyllogiſmus Dialecticus eſt Syllogiſmus ex probabilibus confectus. Non oportet autem vt ſemper vtraque præmiſſa probabili procedat: aliquando enim ex vtraque probabili fit, vt Omne bonum eſt amplectendum, Labor eſt bonus, ergo Eſt amplectendus. Aliquando fit ex vna probabili, ex altera neceſſaria, vt Omnis virtus eſt anteponenda diuitijs, Iuſtitia eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt anteponenda diuitiis. Maior probabilis quidem, Minor tamen neceſſaria, ſicut homo eſt animal. Hic Syllogiſmus modo eſt adeò efficax, ſicut prior, non enim ſcientiā concluſionis facit, opinionem, ideſt, cognitionem quandam non admodum claram, certā, & infallibilem: ſecundum quam aliquando decipi poſſumus. Quod enim opinione tenetur, errori expoſitum eſt. Tali Syllogiſmo vtimur circa quamlibet quæſtionem dubiā, ſeu problema, probabiliter partem vtranque probando. Eſt enim Problema, quæſtio, ſeu interrogatio contradictionis alicuius vtramq; partem amplectens: vt an diuitiæ ſint bonæ, nec nè, an ſcientia præſtet ſanitati nec ne, an honor ſit anteponendus famæ nec ne. Horum utranque partem probabiliter Dialectico ſyllogiſmo diſputamus. Quædam enim logicæ pars quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodum, & viam docet probabiliter circa quālibet problematis partem diſputandi, in qua quædam communes regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorum copia ſuppeditatur, quæ in præſenti breuiter & clarè tradenda ſuſcipimus.

Quid Locus & quotuplex in generali. Cap. III.

LOCVS eſt argumenti ſedes, Analogia ſeu ſimilitudine ſumpta à loco corporum. ut enim locus continet corpus, ita id à quo argumenta extrahuntur tanquam in eo contenta, locus dicitur. Ideo aliter etiam definiri ſolet, nēpè, Locus eſt id, a quo ad propoſitam quæſtionem conueniens trahitur argumentum. Præterea, quemadmodum res occultæ & abſconditæ maximè loci in quo ſunt oſtenſione inueniuntur: ita argumenta his, quos locos vocant, cognitis apparēt, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiam ſolet, Locus eſt nota cōmunis, cuius admonitu, quid in vnaquaq; re probabile ſit, inueniri poteſt: ac ſi clarius diceretur. Eſt ſignum quoddam commune argumenta oſtendens, quibus probabiliter circa res diſputare poſſimus. Tandem quemadmodum in locis varijs varia procreantur, & pro locorum diuerſitate diuerſa producūtur, ita non omnia argumēta, quæ circa res fiunt, ab eodem fonte procedunt, ſed a diuerſis: ac ideo hæc Loca vocantur Locus duplex eſt, alter, qui dicitur Maxima, alter, differentia Maximæ. Locus maxima eſt propoſitio vniuerſalis p ſe probabilis. cuius veritati multę argumentationes Dialecticę innituntur. V.g fiant iſtæ argumentationes. Planta eſt viuens, ergo Plāta ē corpus aīatū. Iuſtitia eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt habitus bonus. Cōcha eſt aīal, ergo eſt viuens ſenſibile. oēs hæ & ſimiles, bonę ſunt. Qđ ſi petas, cui innituntur oēs hę, rńdere oportet, has omnes huic inniti principio. De quocunque prędicatur definitio, de eodem & definitum pōt prædicari. Talis propoſitio Maxima dicitur: Aduerte igitur partes definitionis: Dicitur, propoſitio vniuerſalis quid Maxima non ſolùm & pro vna, aut altera argumentatione: ſed pro multis circa quācunque mate-

 riam,

riam, vt ſic in ſuam prædictam maximam poſſit argumentari in omnibus diffinitionibus quarumcunque rerum. Additur: per ſe probabilis: quia tales Maximæ Dialecticæ nõ probantur, cum nullam illis probabiliorem aſſumere poſſimus propoſitionem, ad earum probationẽ ſed per ſe ſunt probabiliſſimę, & multæ ex eis ſunt neceſſariæ. Additur vltimo, cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur: vt intelligas, has Maximas non eſſe ſumendas vt partes argumentationum, tanquam maiorem, aut minorem: ſunt enim extrinſeca principia, quę argumentationem non de neceſſitate componunt, ſed ipſam corroborant, & probare faciunt. quibus ſublatis tales argumentationes nullius prorſus ponderis eſſent, ac propterea Maximæ dicuntur, quaſi ſupra Minores & Maiores, quæ ſunt Syllogiſmorum partes. Locus differẽtiæ Maximæ eſt id, quo inter ſe plures maximę diſtinguuntur & ſeparantur, non enim omnes ſunt eiuſdem rationis, quædam enim argumẽta vnius rationis, quædam alterius procreant, vnde variè denominantur, ac tales denominationes dicuntur loci differentiæ maximæ, vt à Contrarijs dicitur locus, à quo ducuntur argumenta probantia rem per ſua contraria. à Definitione, à quo ducuntur argumenta probantia per definitionem. ſimiliter à Cauſis, ab Effectibus &c. Sicut autem ſub vna maxima multæ argumentationes concluduntur, ita & ſub vna differentia maximę plures maximę continentur, ut ſub hoc loco à Definitione cõtinentur plures maximę, nempè, De quo prædicatur definitio, etiam definitum. Quod prædicatur de definitione, etiam de definito, & aliæ de quibus dicemus. Vt autem quomodo has differentias liceat ſumere cognoſcamus, tres termini in his argumentationibus ſunt aduertendi, Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autem cognoſcuntur, ſi talis argumentatio, quando ſyllogiſmus non fuerit, ad eum reducatur, cum enthymemata, & inductiones ad ſyllogiſmi formam reduci queant, ut Ariſt. docet. V.g. Animal rationale eſt riſibile, ergo, Homo eſt riſibilis. Riſibile eſt maior extremitas: animal rationale terminus eſt medius: Homo verò minor extremitas. Vt autẽ locum, à quo argumentum procedit cognoſcamus, inſpiciẽdus eſt terminus Medius, & ab eo denominandus eſt locus: ut ſi inferens eſt definitio, locus dicetur a Definitione: ſi definitum, a Definito, ſi cauſa, à Cauſis, ſi effectus, ab Effectibus, & ſic de reliquis. Locus differentiæ maximę triplex eſt in generali. Internus, Externus, Medius. Internus eſt, à quo ducuntur argumenta probantia quæſtionem per ea quæ ſunt ſubſtantia rei, vt per definitionem, per definitum, uel per ea, quæ comitantur ſubſtantiam rei. Externus eſt, à quo argumenta petuntur, quæ probant rem per extrinſeca, & repugnantia. Medius, a quo argumenta ſumuntur, quæ rem per ea, quę nec omnino intrinſeca, nec omnino extrinſeca ſunt, probant, de quibus ſigillatim eſt dicendum.

De loco Intrinſeco. Cap. IIII.

LOCVS Intrinſecus duplex eſt, Alter a ſubſtantia rei, Alter à Concomitantibus ſubſtantiam. Locus a Subſtantia eſt a quo argumenta ducuntur, quæ rẽ per ea, quæ ſunt ſubſtantiæ ipſius, uel eam ſignificant, probant. Eſt autem locus triplex, à Definitione & definito, a Deſcriptione & deſcripto, ab Interpretatione & interpretato. Locus à Definitione eſt habitudo definitionis ad definitum, ſecundum quã definitio ipſum definitum fert ſemper ſecum. Vocamus autem hic definitionẽ, orationem explicantem naturam rei per ea, quę ſunt de ſubſtantia ipſius: qualis eſt definitio, quæ datur per genus & differentiam, vel per eas partes, quæ ſunt rei ſubſtantia. Ab hoc autem loco ſumuntur quatuor modi argumentandi, quatuor Maximis inniti: duo ex parte ſubiecti quęſtionis, duo ex parte prædicati, vt ſit quęſtio, an Iuſtitia ſit virtus: poteſt primo probari affirmatiuè ex parte ſubiecti, ponendo ipſius definitionem, ſcilicet, Habitus tribuens cuique quod ſuum eſt, eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt virtus. Alter modus eſt negatiuus ad probandum oppoſitam partem adhuc ex parte ſubiecti: Habitus tribuẽs cuique quod ſuum eſt, non eſt uitium, ergo Iuſtitia non eſt vitiũ. Prior fundatur in hac Maxima. Quicqd prædicatur affirmatiuè de definitione, affirmabitur de definito. Poſterior in hac. Quicquid negatur de definitione, negatur de definito. Alij duo modi ſunt ex parte definitionis prędicati, alter affirmatiuus, ſic, Iuſtitia eſt habitus bonus, ergo Iuſtitia eſt uirtus: Alter negatiuus idem negando. Eſt autem Maxima prioris. De quo affirmatur definitio, affirmatur definitum, poſterioris vero, à

quo

quo negatur definitio, etiam definitum negatur. Aliquando conuerſo modo per definitum definitionem probamus, & locus dicitur, à Definito, & ſunt tot modi argumentandi fundari eiſdem maximis mutando terminos, nẽpe. Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur ſimili ratione. Idem ex parte prædicati. Locus a Deſcriptione eſt ſimilis fere loco a definitione, hoc vno adempto, quod loco definitionis ſumimus deſcriptionem, & locus a definito ſimilis eſt loco a deſcripto. Vocamus autem Deſcriptionem, orationem explicantem rem non per differẽtias ſubſtantiales, ſed per accidentia propria, quæ paſſim ponuntur loco differentiarum, cum differentiæ ipſę in plurimum occultæ ſint: quò definiendi genere fere ſemper oratores vtuntur, definiunt enim, ſeu deſcribunt hominem eſſe animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt ſimiles modi argumentandi, ſimiles etiam maximæ mutatis terminis. Tertius locus ab Interpretatione, eſt autem Interpretatio non rei, ſed nominis explicatio, vt Philoſophus eſt amator ſcientiæ: Theologus, qui de Deo loquitur, & ſimiles, quæ cum ſuo interpretato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autem & in his iidem argumentandi modi, & maximæ terminis mutatis, quas omnes maximas deſcribere, lectori erit facillimum. Ad hos locos deſcriptos reducuntur alij, quia modus idem argumentandi eſt. Sub loco a Definitione eſt locus a Differentia, ſub loco a Deſcriptione locus a Proprio, ſub loco ab Interpretatione locus a Synonimis, & locus a Conuertibilibus: Synonima dicuntur diuerſæ voces eandem prorſus rem ſignificantes, vt enſis, & gladius. Conuertibilia vero, quorum unum de altero ad inuicem vniuerſaliter prædicatur, vt flebile, riſibile, omne enim flebile, eſt riſibile, & omne riſibile eſt etiam flebile ſunt etiam in his eędem maximæ, quę ſunt in Interpretatione.

De Locis à Concomitantibus ſubſtantiam. De loco à Toto. Cap. V.

LOCVS à Concomitantibus ſubſtantiam eſt, à quo argumenta trahimus per eas, quæ rem ipſam antecedunt, comitantur, aut ſequuntur, non ſunt autem rei ſubſtantia. Eſt autem vnus ex his locus a toto, & partibus, a quo argumenta dicimus, partes per totum, aut totum per partes probantia. Sex autem modis Totum aliquod eſt. Totum Vniuerſale, totum in Quantitate, totum Integrale, totum in in Modo, totum in Loco, Totum in Tempore. Totum vniuerſale vocatur quodcunque ſuperius prædicatum reſpectu inferiorum, quæ partes ſubiectiuæ dici ſolent, vt animal reſpectu hominis, leonis, & aliorum: homo reſpectu indiuiduorum. Eſt autem a toto vniuerſali modus argumentandi quadruplex. Primus ex parte ſubiecti affirmatiuus, a toto ad ſingulas partes diſiunctiue, vt elementum eſt leue, ergo aqua vel terra, vel aer, vel ignis eſt leuis. huius Maxima. Quod de toto vniuerſali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati etiam affirmatiuus, a toto ad partes diſiunctiuè, vt cibus eſt bonus, ergo vtilis, aut honeſtus, aut delectabilis. Maxima. De quo totum vniuerſale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, a toto ad partes etiam diſiunctiuè, ut animal non eſt expers rationis, ergo vel homo uel brutum non eſt expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prędicati a toto, ad ſingulas, aut omnes partes copulatiuè, ut negligentia non eſt bona, ergo nec utilis, nec honeſta, nec delectabilis. Maxima. A quo remouetur totum vniuerſale, remouentur ſingulę ipſius partes. Solet etiam argumentum ſumi ab huiuſmodi partibus ad totum, ac ſunt totidem argumentandi modi. Primus ex parte ſubiecti affirmatiuus a ſingulis partibus patribus ad totũ, Temperantia eſt amanda, ergo virtus eſt amanda. Maxima. Quod affirmatur de parte ſubiectiua, affirmatur de toto. Secundus ſimilis ex parte prędicati affirmatiuus a parte ad totum, labor eſt utilis, ergo eſt bonus. Maxima. De quo affirmatur pars ſubiectiua, & eius totum affirmabitur. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus a ſingulis partibus ad totum, equus non intelligit, ergo animal non intelligit. Maxima. Quod negatur de parte ad ſubiectiua, etiam de toto negabitur. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a negatione omnium partiũ copulatiuè ad negationem totius, vt, planta nec eſt ignis, nec aer, nec aqua, nec terra, ergo non eſt elementum. Maxima. A quo partes omnes ſubiectiuæ remouentur, & totum remouebitur.

De Toto in Quantitate.

TOTVM in Quantitate vocatur ſuperius aliquod cum ſigno vniuerſalitatis aut particularitatis, vt ſi dicas, omne animal, nullum animal, uel aliquod animal, & ab hoc multiplex trahitur argumentum: oſtendamus primo in toto vniuerſali. Eſt primus à parte ſubiecti affirmatiuus a toto ad ſingulas partes, vt omne animal eſt ſenſibile, ergo concha eſt ſenſibilis, & ſpongia eſt ſenſibilis & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vniuerſali affirmatur, & de ſingulis partibus affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad ſingulas partes, vt Homo habet omnem ſenſum, ergo viſum habet. Maxima. De quo affirmatur totum vniuerſale in quantitate, affirmantur ſingulæ partes. Tertius negatiuus ex parte ſubiecti a toto ad ſingulas etiam partes, vt, nullum animal eſt inſenſibile, ergo leo non eſt inſenſibilis. Maxima. Quod negatur de toto vniuerſali in quantitate, negabitur de ſingulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a toto ad ſingulas partes, ut lapis nullum habet ſenſum, ergo non habet viſum. Maxima. A quo totum remouetur vniuerſale in quantitate, & ſingulæ partes remouebuntur. A partibus etiam ad huiuſmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte ſubiecti, ab omnibus partibus copulatiuè ad totum, vt aqua eſt corpus ſimplex, terra eſt ſimplex, aer eſt ſimplex, ignis eſt ſimplex, ergo omne elementum eſt corpus ſimplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prędicatur, etiam de ipſo uniuerſali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prędicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad totum, vt homo habet viſum, auditum, guſtũ, & reliquos, ergo habet omnem ſenſum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, & ipſum totum in quantitate vniuerſale. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiuè, vt homo non caret ſenſu, & brutum non caret ſenſu, & omnia inferiora, ergo nullum animal caret ſenſu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus, & vniuerſaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis non habet guſtum nec auditum, nec viſum, nec reliquos, ergo nullum habet ſenſum. Maxima. De quo omnes negantur partes, & ipſum totum negabitur. Alterum totum ex particulare, vt aliquod animal, & in hoc ſunt ſimiles argumentandi modi, qui erant in toto vniuerſali, nam indefinitum quod totum vniuerſale eſt, ęquiualet particulari, propterea non repetuntur.

A toto integrali.

TOTVM Integrale eſt, corpus aliquod reſpectu partiũ quantitatis, vt domus reſpectu fundamenti, & reliquarũ partium huiuſmodi, & animal reſpectu capitis, pectoris, ventris, &c. Hę autẽ partes in duplici ſunt differentia, quędã enim neceſſariæ, quędã non neceſſarię ſunt. Neceſſarię dicunt, ſine quibus totũ conſiſtere nequit, vt hominis neceſſarię partes ſunt caput, cor, pectus. Non neceſſarię vero dicuntur, ſine quibus totum ipſum poteſt cõſiſtere, quemadmodum digitus, naſus, aures, non ſunt animalis neceſſarię partes. Argumenta à neceſſarijs partibus ſolum ducimus. Eſt autem Primus argumentandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes ſimul, & per ſingulas per ſe eius partes neceſſarias, vt eſt homo, ergo pectus habet, cor habet, & ſimilia. Similiter, Deus gubernat vniuerſum, ergo & homines gubernat. Maxima. Poſito toto ĩtegrali, ponunt partes neceſſarię. Alter modus eſt, à totius negatione, ad negationem partium omnium diſiunctiuè, vt non eſt domus, ergo vel nõ eſt fundamentum, vel non eſt tectũ, vel deeſt aliqua alia pars neceſſaria. Maxima. Ablato toto, aufertur aliqua pars neceſſaria. A partibus ad totum ſunt alij duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus neceſſarijs ad totum, vt eſt cor, eſt pectus, ſunt ĩteſtina, & reliquę partes neceſſarię, ergo eſt animal. Maxima. Poſitis omnibus partibus, ponitur totum. Alter modus eſt a negatione vnius partis principalis ad negationem totius, vt non eſt fundamẽtum, ergo non eſt domus. Maxima. Ablata vna parte neceſſaria aufertur totum.

De toto in Modo.

TOTVM in modo vocamus quodcunque vocabulum reſpectu ſuiipſius cũ aliqua reſtrictione ſumpti, quod Pars in modo dicitur vnde homo, totũ in modo, homo doctus,

Pars

Pars in modo. Oportet autem conſiderare, vt talis reſtrictio non ſit diſtrahens, aut diminuens ſignificationem totius. tunc.n. non erit pars aut totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, album ſecundum dentes, non ſunt partes in modo. Sumitur autem in his argumentum, & à toto, & à parte. Primus à toto ex parte ſubiecti affirmatiuus, à toto ad partem, vt omnes homines appetunt ſcire, ergo etiam homines docti appetunt ſcire. Maxima, Quod de toto in modo vniuerſaliter prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, à toto ad partem, vt Deus fecit cuncta animalia, ergo fecit animalia terreſtria. Maxima. de quo totum in modo vniuerſaliter affirmatur, etiam pars affirmabitur. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, à toto ad partem, Nullus homo eſt odio habendus, ergo nec homines inimici ſunt odio habendi. Maxima. quod negatur de toto vniuerſaliter, & de eius parte negabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus nullos homines vult perire, ergo non vult homines peccatores perire, ſed vt conuertantur. Maxima. De quo totum vniuerſaliter negatur, etiam pars in modo negabitur. In his omnibus modis obſeruatum eſt, & ſemper obſeruari debet, ut quoties à toto hoc ad partes argumentati fuerimus, ſemper totum cum vniuerſalitate ſumatur, oppoſitum fiet, cum à parte in modo ad totum ducatur argumentum. tunc enim totum particulariter ſumere oportet. A parte ſimiliter argumentamur ex parte ſubiecti & ex parte prædicati affirmatiuè, & negatiuè. Sunt enim maximæ, Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter ſumpto, & De quo affirmatur pars in modo etiam totum particulariter, & Quod negatur, de parte in modo, & de toto, & De quo negatur pars, etiam totum, particulariter tamen.

De Toto in Loco, & toto in Tempore.

TOTVM in loco, eſt aduerbium tempus vniuerſaliter, ſignificans, vt, vbique, nullibi, nuſquam. Totum in tempore, eſt quod tempus vniuerſaliter ſignificat, vt Nunquam, ſemper, & ſimilia. In vtroque autem toto valet ad ſingulas partes tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt, vbique eſt Deus, ergo in Deſerto eſt Deus: vbique ſunt animalia, ergo in India ſunt animalia: nullibi eſt chimera, ergo in Hiſpania non eſt chimera.

Similiter in tempore, ſemper Deus fuit, ergo fuit Deus olim, nunquam lapides ſentient, ergo nec Poſt mille annos ſentient. A Parte vero etiam valet, à ſingulis enim partibus ad totum valet, ſed non omni modo, ſed à Parte affirmatiuè ad negationem totius negatiui, & à Parte negatiuè ad affirmatiui negationem, vt, hic eſt Petrus, ergo, non nullibi eſt Petrus, Romæ non eſt Rex, ergo non vbique eſt Rex, cras non legam, ergo non ſemper legam, cras legam, ergo nonnunquam legam. Quod ſi omnes partes ſumamus, tunc valebit ab omnibus partibus ſimul ad ſuum totum, ſicut in aliis vniuerſalibus, vt Deus eſt in cęlo, in terra, in mari, & aliis locis, ergo eſt vbique. Idem in negatiuis, & alijs etiam totis. Maximæ ſunt. Poſito toto in loco, vel in tempore, ponuntur ſingulæ partes. Poſita vna parte remouet totum oppoſitum parti. Poſitis omnibus partibus, ponitur illarum totum. poſſent etiã aduerbia, tempus & locum particulariter ſignificãtia, dici totum, vt alicubi, aliquando, in quibus ſunt iidem modi argumẽtãdi, qui in toto vniuerſali, & indefinito.

De loco à Cauſis. *Cap. VI.*

LOCI argumentandi à Cauſis ferè inter omnes præcipui ſunt, ac meritò inter internos numerantur, cũ cauſæ maximam cum rei ſubſtantia affinitatem habeant, adeò, vt per eas optimè res definiri valeant. Eſt autem Cauſa id, ad cuius eſſe aliud ſequitur, vt ignis cauſa eſt caloris, quippe ad ipſius eſſe, calor ſequatur. Quadruplex autem eſt genus cauſæ. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis, de quarum ſingulis ordine trademus loca, & argumentandi modos.

A cauſa Efficienti.

CAVSA efficiens, eſt id, à quo primo incipit motus, & operatio, V. g. ignis calefacit aquam, motus huius initium fuit ignis, ignis eſt cauſa efficiens. Cauſa efficiens diuidi ſolet in Neceſſariam,

-uiũ,& Sufficientẽ. Neceſſaria ea vocatur, a qua ita ꝓcedit effectus, vt nõ poſſit poſita cauſa n[illegible] procedere, nec ab alia cauſa talis effectus poſſit prouenire, vt ſolis præſentia eſt cauſa diei, poſita enim præſentia Solis non poteſt non eſſe dies, nec dies ab alia cauſa prouenire poteſt, quàm ab illo. Altera cauſa eſt ſufficiens, quæ ſuum effectum ſemper producit, quamuis effectus poſſit ab alijs cauſis prouenire, vt iugulatio eſt cauſa mortis, & ignis cauſa caloris, tamen hi effectus ab alijs poſſunt prouenire cauſis: multa enim calorem producũt præter ignem, & mortem efficiunt præter iugulationem. Iterum. Cauſa duplex eſt quędam Actu, quædam Potentia. Cauſa Actu eſt, quæ operationem ipſam effectus ſignificat, vt ædificans, domificans, calefaciens. Potentia verò quæ nõ talem actũ importat, vt domificator, calefactiuũ, ędificatiuũ. Iuxta has diſtinctiones ſunt quatuor modi vulgares argumẽtãdi. Primus à Cauſis neceſſariis & effectibus affirmatiuè & negatiuè. V g. Sol lucet, ergo dies: & ècõtra dies eſt, ergo Sol lucet, erit cito interpoſitio terrę in Solẽ & Lunam, ergo erit cito Ecclipſis, & è contra. Similiter negatiuè, lucet Sol, ergo non eſt dies. non eſt dies, ergo non lucet Sol in Emiſpherio. Maximę horũ ſunt. Poſita cauſa neceſſaria ponitur effectus, & poſito effectu ponitur talis cauſa. Ablata cauſa aufertur effectus, & ablato effectu aufertur cã. Secundus locus à cauſa ſufficienti ad effectum valet affirmatiuè, ab effectu vero ſolum negatiuè, vt, Eſt iugulatus, ergo interijt: Eſt ignis, ergo eſt calor. Ab effectu, Non interijt, ergo nõ eſt iugulatus. Non eſt calor, ergo nõ eſt ignis. Maximæ Poſita cauſa Sufficienti ponitur effectus. Ablato effectu aufertur cauſa ſufficiens. Tertius à cauſa Potentiali ad poſſibilitatem effectus valet affirmatiuè, ab effectus vero exiſtentia, ad præexiſtẽtiam cauſæ, vt domificator eſt, ergo poſſunt fieri domus. Domus exiſtit, ergo domificator fuit Hic aduerte à cauſa ad effectũ nõ valere ſimpliciter, quia plura ſunt neceſſaria, quàm domificator, vt poſſit domus fieri, nẽpè materia, & forma, & finis, ſed valet poſitis alijs neceſſarijs. Maximæ. Poſita cauſa potẽtiali cũ alijs requiſitis poſſibilis eſt effectus, & poſito effectu neceſſario ꝓceſſit cauſa. Quartus à cauſa Actuali ad effectum, & è contra valet affirmatiuè, & negatiuè, ſed ex parte effectus cũ verbo denotãte operationẽ, vt ædificãs eſt, ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo [illegible] ans eſt, ſimiliter negatiuè Maximæ. Operante cauſa fit effectus: Ceſſante cauſa non fit effectus, & è cõtra. Præter hos modos vulgares sũt alij vtiles admodum, cum enim omnis cauſa efficiens effectum ſibi in eo quo poteſt aſſimilari ſtudeat, probabiliter quæ inſunt cauſis attribuimus effectibus, & è contra, vt mundus eſt factus à Deo, ergo bonus eſt, liber iſte eſt ab Ariſtotele editus, ergo philoſophia bona refertus eſt. A magiſtris peritiſſimis didicit iſte literas, ergo maxime peritus eſt. non eſt domificator peritus, ergo non erit domus pulchra, nõ conuerſatur cum bonis, ergo non eſt bonus.

A cauſa Materiali.

MATERIALIS cauſa eſt, ex qua in exiſtẽti aliquid fit, ſunt enim duo neceſſaria ad materialẽ cauſam: alterum, vt ex ea aliquid fiat: alterũ, vt ita ex ea fiat, vt aſſumatur ipſa intra id quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vaſa, & ex lignis & lapidibus domum. Materia duplex eſt, altera permanens, altera tranſiens. Permanens eſt, cuius ſubſtantia in re effecta manet, vt lignum materia permanẽs eſt cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignũ. Tranſiens vero, cuius ſubſtãtia nõ manet, vt farina & aqua ſũt materia panis, ſed facto pane iam non eſt farina aut aqua. Sunt autem communes argumentãdi modi. Primus a materialis cauſæ ſiue permanentis, ſiue tranſeuntis affirmatorie, ad effectus poſſibilitatem, vt farina & aqua ſunt, ergo panis poteſt eſſe: lignum eſt, ergo poteſt fieri cathedra: quamuis nõ ſimpliciter valeat, cum pluribus cauſis opus ſit. Secundus locus à cauſis iſtis negatiuè, ſed non ſimili modo, ſed à permanenti cum ſimplici verbo, non eſt ferrum, ergo non ſunt arma ferrea. A tranſeunti vero cum præteriti verbo ad præſentiam effectus, nõ fuit farina, ergo non eſt panis. valebit tamen in præſenti quãdo eſt verbum ſignificans operationem effectus, vt, non eſt farina, ergo non fit panis. Maximæ horum ſunt. Poſita materiali cauſa poſſibilis eſt effectus. Remota materia permanenti remouetur effectus. Non præcedente materia tranſeunti nullus ſequitur effectus. Tertius modus eſt ab Effectu, in Permanenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè, vt ſunt arma ferrea, ergo eſt ferrum, Negatiuè non valet, non ſunt arma, ergo non eſt ferrum. In tranſeunti negatiuè non ualet, affirmatiuè verò ſequitur cauſam præceſſiſſe,

ut

vt panis eſt, ergo fuit farina. Præter hos vulgares modos arguendi ſunt alij vtiles, nempe prædicare proprietates quæ inſurgunt, ac proueniunt ex varijs materijs, & remouere etiam quæ diuerſæ ſunt, vt homo eſt ex terra factus, ergo eſt corruptibilis, domus conſtat ex lapidibus, ergo durabilis eſt: gladius eſt ex plumbo, non igitur acutus eſt. & ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuerſa natura locorum, vt piſces in aquis degunt, ſunt igitur humidi. natus eſt in Germania, ergo ſtrenuus eſt, & alia ſimilia, quorum vſus eſt frequens.

A Cauſa Formali.

CAVSA Formalis eſt, qua res habet aliquod eſſe, vt albedo eſt cauſa formalis albi, & anima animalis. Hęc duplex eſt, altera Accidentalis, quale eſt omne accidens reſpectu proprij ſubiecti, quod denominat, altera ſubſtantialis, quales ſunt formæ quæ faciunt ſubſtãtias, vt anima hominis, anima leonis, forma ignis, & ſimiles. Locus eſt facilis à cauſa ad effectũ affirmatiuè & negatiuè, & ab effectu etiam ad cauſam, vt albedo inhæret, ergo album eſt, nõ inhæret, ergo non eſt album, & è contra. Maximæ Poſita, vel ablata cauſa formali ponitur, vel aufertur effectus, & è contrà. In hac eſt peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad locum a Coniugatis, propterea illic explicabitur.

A Cauſa Finali.

FINIS eſt, cuius gratia aliquid fit, ut ſanitas finis eſt medici, ipſius enim cauſa medicus remedia adhibet. In hac eſt vulgaris modus argumentãdi, a fine bono, vel malo ad bonitatem vel malitiam rei, dummodo ſit finis, per ſe, ideſt, ad quem res ſecundùm ſe ordinatur. valet enim, frui Deo bonũ eſt, ergo & eius mandata obſeruare bonum eſt: occidere, malum eſt, ergo inſidias parare malum eſt. Dico quando finis eſt per ſe, nam ſi quis furetur vt faciat eleemoſynam, furari non eſt bonum, quamuis finis ſit bonus, quia talis finis non eſt per ſe ipſum furti. Sunt tamen alij valde vtiles modi argumentandi in hac cauſa. Primus, cuius finis bonus, & id bonũ, & cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum; vt melius eſt rectè viuere quam multa cognoſcere, ergo melior ſciẽtia eſt ipſa virtus. Optima naturalium cognitionum, eſt cognitio ſubſtantię primæ, ergo Metaphyſica eſt prima & optima ſcientiarum naturalium. Idem etiam valet oppoſito modo de malo cuius finis peior aut peſſimus, id peius eſt aut peſſimum. Hinc iſte locus plurimum valet ad perſuadendum, cum voluntas maximè in bonum inclinetur, & à malo auerſetur. Secundus, qualis eſt finis, tales & debent aliæ tres cauſæ admoueri, ex quo colligimus proprietates reliquarum cauſarũ ſecundum finis proprietatem, vt domus debet nos defendere à ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus conſtare. pater intendit filiũ educare, debet ergo bono magiſtro committere eum. gladius ſecare debet, oportet ergo vt ſit acuta acie. huiuſmodi ſunt innumera argumenta. Tertius, qualis eſt finis, talia debẽt eſſe media ad finem, vt vis ad vitam ingredi, oportet ergo ſeruare mandata Dei. ſcientia præditos eſſe oportet, ſtudijs ergo & vigilijs incumbendum eſt. Quartus, à fine remouẽda ſunt media extranea, & deſomia ei, ut ſtudeo ſapientiæ, non ergo eſt mihi otiandum. vir bonus aſpirat ad fœlicitatem, non ergo voluptatibus carnis ſe debet obruere. Secundum hanc normã innumera ſumuntur argumẽta.

De loco à Generatione, & Corruptione, & ab Vſu. Cap. VII.

LOCA hęc proxima cauſis ſunt. Eſt autem Generatio, vt communiter explicemus, rei productio, Corruptio vero rei deſtructio. Vſus autem, ſecundum quem rebus vtimur. Eſt locus à Generatione affirmatiuus, Cuius generatio eſt bona, & ipſũ bonum, & è cõtra. ſimiliter circa malum, Cuius generatio eſt mala, ipſum eſt malum, & è cõtra: Per bonum autem, & malum intelligimus reliqua nomina ſimiles qualitates ſignificãtia, vt Chriſti natiuitas bona fuit, & Chriſtus ipſe bonus fuit: peccatum malum fuit, ergo, & ipſum cõmittere malũ fuit. Alter locus à Corruptione. Cuius corruptio bona, ipſum malum, & cuius corruptio mala, ipſum bonum

bonum æquum eſt latrones ſuſpendi, ergo latrones iniqui ſunt. impium fuit Chriſtum occidiſſe, ergo Chriſtus innocens fuit. Hic autẽ attendamus, vt bonum, & malum per ſe ſumamus, aliter enim non valebit argumentum; nõ enim valet, vtile nobis fuit Chriſtum mori, ergo Chriſtus inutilis fuit, quia non ſumimus id quod eſt per ſe, mors enim, vt mors eſt, nõ eſt vtilis, nec qua parte homines Chriſtum occiderunt bonum fuit, ſed ex ipſius beneplacito, qui morte ſua nos redemit. Tertius locus eſt ab vſu, cuius vſus bonus, aut malus, & ipsũ bonum, aut malum eſt, & è contra, dummodò vſum non autem abuſum ſumamus, vt lætificare cor, ſtomachum roborare bonum eſt, ergo & vinum bonum eſt, non tamen valet, occidere amicum, malum eſt, ergo gladius malus eſt, hic enim non vſus, ſed abuſus eſt.

A Communiter Accidentibus.

COMMVNITER accidentia vocantur, quorum vnum cum altero coniungitur, ſiue vnum antecedat, alterum ſequatur, ſiue ſimul ſiut, vt cõcepiſſe & parere, floruiſſe, & habere fructus, eſſe Irim, & futuram pluuiam, pati verecundiam, & rubeſcere. Hæc autem ſunt in duplici differentia. Quædam, quorum vnum cum altero neceſſario coniungitur, quamuis non conuertibiliter, vt parere neceſſario coniungitur cum eo, quod eſt concepiſſe, non è contra. Quædam, quorum vnum cum altero plerunque coniungit, vt bacchanalia eſſe & rixas fieri. Tunc vnus argumentandi modus, in ijs quæ neceſſariò coniunguntur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiuè, ex parte vero alterius negatiuè, qui modus eſt conſequentia neceſſaria: vt peperit, ergo concepit, fructus fert, ergo floruit. è contra non concepi, tergo non pariet, non floruit, ergo non fert fructus. Alter modus eſt in ijs, quæ plerunque iunguntur, & in his ſumitur ſimilis conſequentia, ſed probabilis tantùm, vt bacchanalia ſunt, ergo rixæ erunt, non ſunt rixæ, ergo non fuerunt bacchanalia. Ad hos argumentandi modos pertinent argumenta, quæ ſumũtur à ſignis naturalibus Phyſonomicis, à prodigijs, à portentis, & quę ab augurijs olim ſumebantur, quamuis talia argumenta iam inania, & fallacia ſint. Reducuntur etiam argumenta, quæ ſumuntur ex ſuſpicionibus, à dictis, à factis alicuius, quamuis non omnia neceſſaria ſint, aut probabilia.

De Locis Externis Ab Oppoſitis & Diſparatis. Cap. VIII.

NON ſolum ab iis, quæ rei ſubſtantia ſunt, vel eam circunſtant argumenta trahimus, ſed etiam ab iis, quæ extranea, & aduerſa ſunt, ac tales loci Externi dicuntur, inter quos de Oppoſitis & diſparatis eſſet modò agendum, ſi in Primo libro abundè hoc iam nouis auditoribus, quò ſe in arguendo exercerent, non conceſſiſſemus. Hic ſolum Maximas ipſas, & aliqnos argumentandi modos, quos illic prætermiſimus, aperiemus. Eſt Maxima prima pro Relatiue Oppoſitis, Relatiua ſimul ſe ponunt, & ſimul ſe perimunt in propriis ſubiectis, vt, ſi pater eſt, etiam filius eſt, & ſi pater non eſt, nec filius eſt, Altera in eodem ſubiecto, ſi vnum affirmatur, & alterum negatur reſpectu eiuſdem termini, ut Petrus eſt filius Pauli, ergo non eſt eius pater, negatiuè non ualet, non eſt pater, ergo non eſt filius, poteſt enim eſſe, quod nec ſit Pater, nec filius. Maxima pro Contrariis, & priuatiuis. De quo vnum affirmatur, & alterum negari debet, vt nix eſt alba, ergo non eſt nigra, homo videt, ergo non eſt cæcus, negatiuè non valet, niſi ſumamus proprium ſubiectum capax talium oppoſitorum, & ſumamus contraria, quæ non habent medium, tunc enim, de quo negatur vnum, affirmatur alterum, vt homo non videt, ergo eſt cæcus: Leo non eſt cæcus, ergo videt: aqua non eſt calida, ergo eſt frigida: ignis non eſt frigidus, ergo eſt calidus. In Contradictoriis de quo affirmatur vnum, negatur alterum, & è contra, vt lapis eſt non homo, ergo non eſt homo, non eſt homo, ergo eſt non homo, præſertim in ſubiectis exiſtentibus. In Contradictoriis eſt modus argumentandi à Contradictorio prædicati, ad cõtradictorium ſubiecti, vt homo animal eſt, ergo non animal non homo eſt, & etiam in conſequentiis, vt ſi homo eſt, animal eſt, ergo ſi non animal eſt, non homo eſt, quæ conſequentia dicitur è contrario. Alter modus in Contrariis, cum contraria prædicata de contrariis vel oppoſitis prædicamus, vt, Prudentia, eſt virtus, ergo Imprudentia eſt vitium:

Vir-

Virtus eſt amanda, ergo vitium eſt odio habẽdum; Lumẽ delectat, ergo tenebrę contriſtant, quæ conſequentia dicitur in ipſo, cuius Maxima. Sicut ſe habet propoſitum in propoſito, ita & oppoſitum in oppoſito, vel Contraria de contrarijs prædicantur.

De Loco à Maiori.

MAIVS vocatur id, quod magis probabile & verum videtur, vt maius eſt hominem vincere ẽquũ quàm vincere leonẽ, hoc enim minus eſt, ideſt minus ꝓbabile, & minus apparens verũ. Argumentamur à Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Primò maiori & minori poſitis à parte ſubiecti, Angelus nõ poteſt cogere voluntatem hominis, ergo nec Dæmon Maxima. Vno de duobus enunciato, ſi cui magis videtur ineſſe, non ineſt, nec ei, cui minus videtur ineſſe, inerit. Alter ex parte prædicati poſitis maiori & minori, vt homo non poteſt domare equũ, ergo nec poterit ſubijcere leonem. Maxima Duobus de vno enunciatis, ſi quod magis videtur ineſſe, non ineſt, nec id, quod minus. Tertius ex parte vtriuſque extremi, vt Rex non potuit expugnare caſtrum, ergo nec Dux expugnabit vrbem. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, ſi quod alteri magis videbat ineſſe, non fuit, ergo nec alteri alterum, quod minus videtur, inerit. Horum trium maxima communis eſt. Si, quod magis videtur, non eſt verũ, nec id quod minus videtur, verũ erit.

A Minori.

LOci à Minori ſunt tres, ſed affirmatiui. Primus ex parte ſubiecti, vt Dux expulit hoſtes, ergo Imperator expellet. Maxima. Duobus de vno enunciatis, ſi quod minus videtur ineſt, & id quod magis videtur, inerit. Secundus ex parte prædicati, vt vicit leonẽ, ergo vincet equũ. Maxima. Duobus de vno enunciatis, ſi quod minus videtur ineſſe, ineſt, & id quod magis videtur inerit. Tertius ex parte vtriuſque, vt CHRISTVS pro nobis grauiſſima tulit tormenta, ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, ſi quod alteri minus videtur ineſſe, ineſt, & alterum, quod magis videtur, alteri inerit. communis Maxima. Si quod minus videtur, eſt verum, & id, quod magis.

A Simili.

SIMILIA dicuntur, vel quæ aliquam formã eiuſdem rationis participant, vel quæ eandẽ inter ſe proportionẽ habent. verbi gratia, albũm albo ſimilẽ eſt, & homo homini ſecundum formam, at Dux & Auriga ſimiles ſunt ſecundũm proportionem. Vtroque autem modo valet argumentũ affirmatiuè & negatiuè, vt, Cignus diſgregat viſum, ergo & nix. quus non eſt particeps rationis, ergo nec leo. Debemus autem ſumere ſimilitudinem in eo, ratione cuius prædicatũ ineſt, aliter non valebit, nõ enim ualet, ei gnus ſentit, ergo & nix, quia quamuis ſimiletur in albedine, tamen albedo non eſt ratio qua cignus ſentit. ſimiliter in ſimili ſecundum proportionem ualet, vt Sicut ſe habet ancilla ad dominam, ita ſenſus ad rationem. Sed nõ debet ancilla imperare dominæ, ergo nec ſenſus rationi. Sicut ſe habet auriga in curru, ita dux in exercitu, ſed auriga attente, & caute debet dirigere currum, ergo & dux prudenter gubernare exercitum. Maxima Similium & proportionalium idem eſt habendum iudicium. Huic loco aſcribitur à Pari, ſeu Aequali, vt lex eſt, Qui occiderit patrẽ obuolutus corio deijciatur in profluentẽ, ergo & qui occiderit matrem eſt deijciendus, quia par eſt peccatum. Etiam ſunt oppoſita loca, nempe à Diſſimili & diſpari, ſed eorum non eſt admodum frequens vſus, quorum Maxima. Diſſimilium, & diſparium diuerſa eſt ratio.

De locis alijs Extrinſecis A Tranſmutata proportione. Cap. IX.

PROPOSITIS, quatuor terminis, duobus prioribus proportionem eam habentibus, quam tertius, & quartus hñt, eadẽ proportio primi & tertij, ſecundi & quarti colligitur, atq; tale argumẽtũ, à Permutata proportione dici ſolet, quo argumentandi mõ frequentius Arithmetici vti ſolent, vt ſicut ſe habent duo ad quatuor, ita & ſex ad duodecim. eſt n. proportio dupla, ſcilicet maior numerus minorem bis continet. ergo, ſicut ſe habent duo ad ſex, ita ſe habebunt qua

tiior ad duodecim. vtraque enim eſt tripla. p̄terea ſicut ſe habet homo ad riſibile, ita equus ad hinnibile: in vtraque enim prædicatum de ſuo ſubiecto affirmatur, ergo ſicut ſe habet homo ad equum, ita riſibile ad hinnibile, eſt enim vtraque prædicatio diſparata.

Ab Authoritate.

SOLET ab authoritate argumentum tantum duci affirmatiuū, vt philoſophi docent elementa eſſe quatuor, ſunt igit quatuor. vocamus affirmatiuum, quādo authoritatem affirmamus, quamuis id quod probamus ſit negatiuum, vt philoſophi docet cœlum non eſſe corruptibile, cœlum igitur non eſt corruptibile. In hoc loco eſt latitudo probabilitatis, ſecundum maiorem vel minorem authoritatem, Maxima. Exceptio cuique in ſua arte credēdum eſt. Super omnes authoritates eſt diuina, eccleſiæ reuelata, cui ſecundum fidem catholicam aſſentire tenemur, certior enim eſt quacunque ſcientia.

A Tranſumptione.

TRANSVMPTIO, eſt cū loco nominis ignoti, aliud idem notius ſignificans ſumimus: vt nō eſt ſapientis quicquam inconſideratè proferre, ergo nec prudentis, & valet affirmatiuè & negatiuè. Eſt ēt tranſumptio, cum aliquid de aliquo probaturi ad aliud probandum nos transferimus, vel propter ſimilitudinem cum illo, vel propter conſenſum diſputantium, vt ſi quis virtutem multum poſſe cōtenderet, ad id de Iuſtitia p̄bandum ſe transferret ex conſenſu reſpondentis, vel probaturus equum hinnibilem, hominem riſibilem probaret, quod alteri ſimile eſt, & quamuis ſic cōmuniter dici ſolet, videtur etiam poſſe dici, locum à Tranſumptione eſſe a Tranſlatione, nimirum cum Methaphoris res probamus, & hoc tam affirmatiuè, quā negatiuè, vt leo rugiens eſt timendus, ergo & Diabolus, pater familias eſt amandus & venerandus, ergo & Deus. cani non eſt fidendum, ergo nec aſſentatori.

De locis Medijs. Cap. 2.

LOCI Medij ſunt a quibus argumenta, quæ nec prorſus extranea, nec prorſus intranea rei ſunt, extrahuntur, vt in ipſorum explanatione patebit, quamuis Cicero cū alijs adnumerauerit. parum autem refert ab alijs ſecernere, vel cum aliis computare, dummodo ipſorum recta explicatio & vſus tradatur.

A Coniugatis.

CONIVGATA dicuntur, quę ſe habent ſicut abſtractum & concretum, album & albedo, Iuſtum, & Iuſtitia. Eſt primus locus argumentandi in his prędicando aliquid denotans bonum vel malum tam affirmatiuè quam negatiuè, vt ſanctum eſt obedire, ergo ſancta eſt obedientia, diuitem eſſe non eſt optimum, ergo diuitiæ non ſunt optimum bonum. Alter modus eſt ſubiiciendo, & prædicando in propoſitionibus eſſentialibus, vt album eſt coloratum, ergo albedo eſt color: iis verò, quæ per accidens ſunt non valent, non enim ſequitur, album eſt dulce, ergo albedo ęſt dulcedo.

A caſibus.

CASVS ſunt plura denominatiua inter ſe ab eadem forma inflexa vt ſapiens ſapienter, iuſtum iuſtè. In his valet etiam affirmatiuè, & negatiuè argumentum, ut iuſtum eſt bonum, ergo quod iuſtè, fit, bene fit, ſapientem eſſe optandum eſt, ergo ſapienter agere optandum eſt.

A Comparatione.

A COMPARATIVO ad optimum valet argumentum affirmatiuè qū abſoluta eſt comparatio, vt leo eſt fortior homine, ergo leo eſt fortis. Aliquando non comparatio, abſoluta, ſed relatiua quomodo vocamus dulcius minus amarum, & melius minus malum, & tunc argumentum non valet. A poſitiuo verò valet negatiuè ſūpta adhuc cōparatione abſoluta, vt formica nō eſt fortis, ergo non eſt leone fortior. In his oībus Maximæ notæ ſunt. Valet ēt argumentū ex parte vtriuſq; extremi à Poſitiuis, Cōparatiuis, & Superlatiuis, vt obedire ſanctū eſt, ergo magis obedire ſāctius eſt, & maximè obedire ſāctiſſimū eſt. Hoc aūt nō vale ī ijs q̄ p accidēs ſūt. nō. n. valet, ſciēs eſt ſtudioſus, ergo ſapientior eſt ſtudioſior, nō. n. virtus

cum ſcientia per ſe coniuncta eſt, quin poſſint ſeparari, proprerea in ſimilibus iſtis non valet Maxima. Si aliquid tale eſt, & quod magis eſt, magis tale erit.

Ab oppoſitione.

EX maxima locus hic notus fit. Si aliquid alicui admotum ipſum facit tale, & ipſum magis erit tale, vel ipſum ſaltem erit tale, vt paries eſt albus propter calcē, ergo & calx eſt alba: Theophraſtus eſt factus doctus quia audiuit Ariſt. ergo & Ariſtoteles fuit doctus. Hic modus non valet, niſi quando ſubiectum poteſt recipere tale prædicatum, non enim dices nix eſt alba propter albedinem, ergo albedo eſt alba, quia albedo non eſt aptum ſubiectum ipſius albi. Valet tamen, diligo hominem propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam. Propter quod vnumquodque tale, & id magis, quando poteſt tale eſſe, ideſt, idem recipere prædicatum. Supererat locus vltimus a Diuiſione, ſed in primo libro de eo, & ipſius maximis diximus. Hi ſunt præcipui loci, quos adoleſcentes exercere erit vtile ante Ariſt. copioſam, & exactam doctrinam.

De Syllogiſmorum fallacijs & erroribus. De Syllogiſmo Vitioſo. Cap. XI.

CVM Syllogiſmi perfectio in recta forma, & recta materia conſiſtat, rerumq; imperfectio ex eorum, quæ ad perfectionē neceſſaria ſunt defectu, cōſurgat, fit vt in ſyllogiſmo multiplex vitium, & error cōtingat. Eſt enim quidam error in Forma, quādo non fit ea propoſitionū diſpoſitio, q̄ in libro Quarto præſcripta eſt, qūo iſte vitioſus eſt. omnis Prudentia eſt virtus, Omnis tēperantia eſt virtus, ergo omnis Tempe-rātia eſt prudentia. Forma enim non eſt bona, cum ſit in ſecunda figura vtraque affirmatiua, quāuis materia recta ſit. Vitiū hoc ſimile eſt veſti ex bono panno malè constructæ. Alter cōtingit error in Materia, cum forma quidē bona eſt, ſed materia inepta & mala, quod dupliciter accidit. Primò, cū materia, quę nō eſt neceſſaria vtimur, ac ſi eſſet neceſſaria, cōtendentes ex ea demonſtrationē facere, vt qui ſic ſyllogiſmū faceret omnes lineę ductæ ab eodem puncto in idē punctum ſunt æquales. Linea

recta, nempe chorda & linea arcus ſunt ductæ ab eodem pūcto in idem, ergo illæ ſunt æquales. Conſtat malā materiam eſſe, cū illa maior ſit falſa, & aſſumatur pro neceſſaria propter ſimilitudinem, quam habet cum neceſſaria, nā vera, & neceſſaria iſta erat. Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem pūctum ſunt æquales. Hoc vitium eſt contra Demonſtrationem. Altero modo peccatur in Materia, cum id quod non eſt probabile, ſed tantum apparens ſumitur ac ſi eſſet probabile, vt Omne quod ridet habet os, Prata rident, ergo Prata habent os: vbi illa minor apparet probabilis propter æquiuocationem illius verbi ridere, & tamen non eſt probabilis. Tale vitium eſt contrà Dialecticum ſyllogiſmum ſimile veſti ex vili panno recte constructæ. Tertius euenit error in vtroque ſimul, nempe in Forma, & Materia, vt Quod mouetur eſt ſenſibile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer eſt ſenſibile. forma enim huius vitioſa eſt, cum ſit ex puris particularibus. Materia etiam apparens eſt ex æquiuocatione verbi, mouetur, nam aliquando pro motu locali, aliquādo pro alteratione, & etiam pro augmentatione ſumitur. Licèt igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, uel in Materia, ſiue Neceſſaria, ſiue Probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamen in Materia probabili errores accidunt, cum amplior ſit, & communior, ſic etiam imperfectior ſit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his accidit, vt Syllogiſmus, qui eſt inſtrumentum cognitionis, & ſciētiæ, ſit erroris & deceptionis cauſa, quod cuilibet inſtrumento commune eſt: recte enim adaptatus calamus benè ſcribit ac characteres delineat, ſi tamen non recte aptetur maculas potius chartę imprimit. Tali ſyllogiſmo utuntur qui alios decipere conantur. & qui ſe potius videri ſapientes, quam eſſe ſtudent, dicti Sophiſtæ, à quibus etiam ſyllogiſmus talis Sophiſticus eſt nuncupatus, cuius errores diſtinctè aperire oportet, nō vt eis vtamur alios decipientes, ſed vt ab eis caueamus, & ſimilibus hominibus nos eripere valeamus.

De Metis, ad quas Sophiſtæ conantur diſputantes redigere. Cap. XII.

META eſt ſcopus & finis, ad quē Sophiſta fallaci argumēto reſpōdentē redigere ſtudet, vt ex tali meta eius victoriā cōſecutū eſſe circūſtātibus

appareat. Sunt autem hæ quinq; Redargutio, Falſum, Inopinabile, Solœciſmus, Nugatio, de quarum ſingulis breuiter eſt dicendum.

De Redargutionis meta.

REDARGVTIO eſt prænegati conceſſio, vel præconceſſi negatio in eadem diſputatione, vi argumenti fallacis, ideſt, quotieſcunque cogitur reſpondens concedere in eadem diſputatione contradictorium eius, quod ante conceſſerat, propter argumenti fallaciam, ac talis Syllogiſmus fallaciter probãs contradictorium conceſſi dicitur Sophiſticus Elenchus, quoties enim ſine fallacia probatur contradictorium, verus Elenchus dicitur. Ponitur in eadem diſputatione, quia ſi reſpondens admittat id, cuius oppoſitum in alijs diſputationibus præcedentibus tantum defenderit, non eſt redargutio, niſi id in præſenti diſputatione ſuſceperit. Dicitur, vi argumenti: quia quando vocibus & importunitate verborum ſola, vel alia cauſa reſpondens admittit contradictorium, non eſt redargutio. Verbi gratia ſuſtinet quis dormientes non videre, fit ſyllogiſmus ſophiſticus, Omne viſum habens, videt, Omnes dormientes viſum habent, ergo omnes dormientes vident. cogitur vi ſyllogiſmi, quia [illegible] illius nominis: viſus, ignorat concedere [illegible]clusionem, tunc redactus ad metam redargutionis, & contradictionis.

De Meta falſi.

FALSVM vocatur id, quod omnibus circunſtantibus cognitum eſt tanquam falſum, & re ipſa falſum eſt, & ad id conatur redigere ſophiſta reſpondentem, vt homo habet quod non amiſit, Non amiſit alas, ergo habet alas.

De Meta Inopinabilis.

INOPINABILE eſt id quod contra circunſtantium opinionem eſt, ſiue ipſum ſit verum, ſiue falſum, ad quod Sophiſta redigere conatur reſpondẽtem, vel ſaltem apud aſtantes victoriam de eo habuiſſe videatur, ſi coram ruſticis Solem maiorem Terra cogeret concedere, hi enim ſicut molarem lapidem eſſe exiſtimant. Similiter ſi coram hominibus vitijs deditis regem poſſe infelicem eſſe conuinceret.

De Meta Solœciſmi.

SOLAECISMVS eſt vitium in orationis contextu contra regulas Grammaticas, ad quem Sophiſta etiam reſpondentem redigit, nullam enim non intentat viam, qua Doctus appareat, & gloriam ab aduerſario aucupetur. Verbi gratia. Omnis homo eſt ſtudioſus ſcientiæ: Omnis mulier eſt homo, ergo omnis mulier eſt ſtudioſus ſcientiæ. Cogit.n. vi ſyllogiſmi apparentis, ſolæciſmum hunc concluſionis admitti.

De Meta Nugationis.

NVGATIO eſt eiuſdem, & ex eadem parte inutilis repetitio, Dicitur, eiuſdem repetitio: quia ni ſi idem repetatur, nugatio non eſt. Dicitur; ex eadem parte: quia ſi idem in diuerſis propoſitionibus eiuſdem ſyllogiſmi repetatur, Nugatio non eſt. Dicitur: inutilis: quia aliquando repetitio, Nugatio nõ eſt, cum aliquid peculiariter in repetitione donatur, vt virgo virginum, ſanctus ſanctorũ. Ad nugationem autem Sophiſta redigit aliquando, vt irrideatur reſpondens à circunſtantibus, vt ſi dicat, Omne ſimũ eſt naſus ſimus, Aliquis naſus eſt ſimus, ergo aliquis naſus eſt naſus ſimus. Hæ omnes metę ſub vna vniuerſali includuntur, quæ dicitur, Non ens, id eſt, quoties reſpõdens cogitur id concedere, quod non eſt, vel non apparet eſſe, vt conuincatur erroris, & ignorantiæ, quæ circa non ens verſatur, & Sophiſta ex hoc ſapiens videatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur, ſingulas oſtendamus.

De fallacia in communi. *Cap. XIII.*

FALLACIA non vno modo tantum dicitur: aliquando enim & pro errore, & deceptione ex ipſo argumẽto ſophiſtico prouenien te ſumitur, aliquando pro ipſomet argumento & loco, & vtroque modo in præſenti vſurpatur. Eſt autem aduertendum, quemadmodum Dialectici ex ſuis locis argumenta verè deducentes, probabiliter

biliter argumentantur, ac opinionem rerum faciunt: ita & Sophiſtæ ex eiſdem locis ſæpe apparenter argumenta extrahentes, & nō quidem vere, deceptionem faciunt: vt enim Dialecticus argumentatur à ſuperiori vniuerſaliter ad inferius, ſcilicet, Omne animal ſentit, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo ſentit: ita ſophiſta argumentatur in apparenti vniuerſali. Omnis canis latrat, Sydus cœleſte eſt canis, ergo Sydus cœleſte latrat. Propterea in fallacia qualibet duo concurrunt. Alterum illa ſimilitudo apparentis loci ad verum, quæ mouet intellectum, ſeu imaginationem ad errorem, & deceptionis eſt occaſio, & hoc dicitur cauſa apparentiæ. Alterum diſſimilitudo & differentia vera, quæ eſt inter vnum & alterum argumentandi modum, quod dicitur cauſa non exiſtentiæ, vt in illo argumento, cauſa apparentiæ eſt vox: canis: quæ ſimilatur ſuperiori, & vniuerſali. cauſa verò non exiſtentiæ eſt eius æquiuocatio, ratione cuius non eſt vniuerſale quamuis appareat, iuxta has apparentiæ cauſas diſtinguuntur fallaciæ dupliciter: quædam dicuntur in dictione, illæ nempe quæ ſuæ apparentiæ cauſam in ipſis dictionibus & vocibus habent: Quædam extra dictionem, quæ cauſam apparentiæ non in vocibus, ſed in rebus per vocem ſignificatis habent. De ijs igitur, quæ in dictione ſunt primo diſſeramus, quæ ſunt ſex tātum, Aequiuocatio, Amphibologia, Accentus, Compoſitio, Diuiſio, Figura dictionis.

De fallacia Aequiuocationis.

AEQVIVOCATIONIS fallacia eſt error, & deceptio proueniens ex vnitate vocis plura ſignificantis. Cauſa apparentiæ eſt vnitas uocis, qua aſſimilatur voci vniuocę, ac propterea exiſtimatur, idem eſſe indicium de vtraque. Cauſa non exiſtentiæ, eſt diſſimilitudo & pluralitas ſignificatorum, quę in hac inuenitur. Huius fallaciæ triplex eſt ſpecies. Prima, quando vox ſimpliciter eſt ęquiuoca, ex qua fit ſyllogiſmus ſophiſticus, vt omne corpus eſt ſubſtantia, Trina dimenſio eſt corpus, ergo Trina dimenſio eſt ſubſtantia: in hoc eſt æquiuocatio corporis, quod aliquando compoſitam ſubſtantiam, aliquando trinam dimenſionem ſignificat, quæ quantitas eſt. Secunda ſpecies eſt, cum vox eſt analoga, vt omne quod currit pedes habet, Tyberis currit, ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os, Pratum ridet, ergo Pratum habet os. Tertia ſpecies cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas Grammaticalis, vt omne animal eſt odoratum, Mulier eſt animal, ergo eſt coloratum. Quod ſurgebat ſtat, ſedens ſurgebat, ergo ſedens ſtat.

De fallacia Amphybologiæ.

AMPHYBOLOGIAE fallacia eſt error proueniens ex vnitate orationis plures patientis ſenſus, cuius cauſa apparentiæ eſt vnitas orationis, Cauſa verò non exiſtentię, eſt ipſa ſenſuum multiplicitas, vt, Quicquid eſt Ariſt. poſſidetur ab Ariſt. Hęc eſt Logica Ariſtot. ergo hęc Logica poſſidetur ab ipſo. Hic varium ille genitiuus ſenſum facit, nā ſignificat habitudinem poſſidentis, & re poſſeſſę, ſimiliter & ordinem cauſę & effectus: & hęc eſt vna ſpecies ipſius, quādo nempè eadem manet orationis conſtructio. Altera ſpecies eſt, quando mutatur conſtructio, vt quando caſus mutatur, ſicut, Quodcunq; vides, hoc vides, ſed lignum vides, ergo lignū vides, illud enim hoc mutat ſenſum, ſi in ablatino, aut ſi in accuſatiuo conſtruatur: vel etiam quando id, in quod tranſit actio verbi, mutatur in ſuppoſitum, vt quoſcunque volo me accipere, [illegible] me accipiant, ſed hoſtes volo me accipere, ergo Hoſtes volo me accipiant. hic enim modo appoſitum in ſuppoſitum, modo ſuppoſitum in appoſitum conuertitur. Tertia ſpecies, quando vna oratio plura ſignificat, ſed unum principaliter, alterum ſimilitudine quadam, vt quoties littus aratur, terra ſcinditur, Cum indoctis docetur, littus aratur, ergo cum indoctis docetur, terra ſcinditur: illa enim oratio, littus aratur, principaliter ſignificat, littus aratro ſcindi, quadam ſimilitudine verò ſignificat fruſtra quicquam agere.

De fallacia accentus.

ERROR iſte prouenit, cum aliqua dictio varia ſignificat ex diuerſa pronunciatione ſpiritus, quantitatis, vel accentus, ut quicquid hamatur, hamo accipitur, Vinum hamatur, ergo vinum hamo capitur. Omnis populus eſt arbor, Roma eſt populus, ergo Roma eſt arbor. dictio

enim: populus: ex varia quantitate primæ ſyllabæ varia ſignificat. Prouenit etiam iſte error, quando ſeparatur vna dictio in plures, uel ex pluribus fit vna. Sic, quod Deus facit inuitè, facit coactè, Racemos Deus facit in uite, ergo Racemos facit coactè. eſt deceptio, nam ſunt duę partes in minori, nempè præpoſitio: in: & ablatiuus, uite: In maiori autem eſt vna dictio. nempè, aduerbium, Similiter, Tu es qui es, Quies eſt priuatio motus, ergo Tu es priuatio motus. Prouenit etiam tertio hæc fallacia, quando cum pronunciatione mutatur geſtus, quod fit in Ironijs, mutatur enim ſenſus per ironicam pronunciationem, vt Quicunque alterum uocat album, ipſum dicit eſſe album, ſed pueri ęthiopem vocant album, ergo pueri dicunt ipſum eſſe album. Tandem fit iſta deceptio cum mutatur diphthongus, vt Quicunque deſiderat ęquum, deſiderat iuſtum, ſed qui deſiderat equitare, equum deſiderat, ergo Qui deſiderat equitare, deſiderat iuſtum.

De fallacia Compoſitionis, & Diuiſionis.
Cap. XIII.

TRIA circa fallacias has ſpeculari oportet, primum quid Compoſitio, & quid Diuiſio ſit. Secundum quid Compoſitionis fallacia, quid etiam Diuiſionis fallacia. Tertiò quot horum ſpecies. Compoſitionis igitur Diuiſio non vno modo dicuntur. Primò enim Compoſitio eſt quoties ſignificatio vnius termini applicatur integræ ſignificationi alterius, ut ſi dicas, album poteſt eſſe nigrum, niſi ſenſus ſit albo ipſi, nempe corpori cum albedine ſimul accidere nigrum, Compoſitio eſt. ſic autem fit Diuiſio cum non integræ, ſed parti ſignificationis alterius ſignificatio applicatur, ut ſi in eadem propoſitione fiat ſenſus, illud corpus quod album eſt nigrum poteſt eſſe, non tamen ſimul cum albedine, Diuiſio eſt. Fit etiam altero modo Compoſitio, & Diuiſio, cum vna dictio poteſt conſtrui cum variis dictionibus in eadem oratione, ſi autem cum vna conſtruatur, facit vnum ſenſum: ſi verò cum altera, facit alterum ſenſum, & in hoc talis oratio differt ab Amphibologia, in qua eadem ſeruatur dictionum conſtructio, vt quicquid uiuit ſemper erit, dictio: ſemper: poteſt conſtrui cum verbo: viuit: & ſenſum facit uerum. poteſt etiam conſtrui cum uerbo: erit: & ſenſum facit falſum, tunc conſtruere talem dictionem cum ea, cum qua magis apparet conſtrui, compoſitio eſt, vt coniungere cum uerbo: viuit: aut coniungere cum eo, cum quo minus coniungi apparet, Diuiſio eſt, vt ſi conſtruatur cū illo uerbo: erit: & in hoc pronunciationem, & loquendi phraſim oportebit conſiderare. fiunt etiam compoſitio & diuiſio tertio modo, ut dicemus in earū ſpeciebus. Circa ſecundum fallacia Compoſitionis & diuiſionis fit, cum in conſequentia aliqua datur antecedens verum & conſequens falſum, eo quod diuiſum ſenſum incompoſitum, uel compoſitum in diuiſum mutamus: non enim licet hos mutare, tunc autem fit Compoſitionis fallacia peculiariter, cum conſequens falſum, quod ſequebatur ex ſenſu compoſito falſo in antecedenti attribuimus eidem antecedenti in ſenſu diuiſo vero, uel cum concluſionem quæ ſequebatur in ſenſu diuiſo vera, ſumimus in ſenſu compoſito falſam. Exemplum prioris. Omnia quinque ſunt duo & tria. Quinarius non eſt duo & tria, ergo Quinarius non eſt quinque: in hoc ſyllogiſmo concluſio eſt falſa, & ſequitur ex antecedenti compoſito falſo, nam illa minor falſa eſt, ſi prædicatum compoſite, & copulatim teneatur, eſſet autem uera ſi diuiſiuè teneretur, facit enim ſenſum quinarius non eſt duo, & quinarius non eſt tria, contra maior diuiſa eſt falſa, compoſita uera, tunc eſſet fallacia Compoſitionis, velle tribuere falſitatem concluſionis veritati minoris diuiſæ, cum tamen ex ea non ſequatur. Exemplum poſterioris. Omnem hominem ſcribere eſt poſſibile. Aliqui non ſcribentes ſunt homines, ergo Non ſcribentes ſcribere eſt poſſibile. in hoc antecedens, eſt uerum, & ex eo concluſio ſequitur vera in ſenſu diuiſo, falſa tamen in compoſito, tunc eſt fallacia compoſitionis, in ſenſu enim Compoſito falſo ſumimus quod non ſequitur niſi in ſenſu diuiſo uero: Eſt autem fallacia Diuiſionis econuerſo, cum ſenſus compoſitus eſt uerus, & diuiſus falſus, & attribuimus concluſionis falſitatem ſenſui compoſito vero in antecedenti, ex quo non ſequebatur, uel ipſam concluſionem in ſenſu diuiſo ſumimus, quæ tamen erat cōpoſite ſumenda, ut in maiori illius ſyllogiſmi, Omnia quinque ſunt duo & tria, Quinarius non eſt duo & tria, ergo Quinarius non eſt quinque. maior diuiſa falſa eſt, Compoſita vera, Eſt autem fallacia diuiſionis, illi Compoſitæ

poſitæ tribuere Concluſionis falſitatem, cum non niſi ex diuiſa ſequatur, & hæc omnia clariora fient in ipſis compoſitionis, & diuiſionis ſpeciebus.

Sunt enim tres, Prima fit inter terminos, quorum alter poteſt ſignificationem ſuam integræ alterius ſignificationi applicare, nempe materiali & formali: poteſt etiam parti ſignificationis ſoli, puta materiali applicare, vt omnes homines eſſe ſenes poſſibile eſt, Iuuenes ſunt homines, ergo Iuuenes eſſe ſenes poſſibile eſt, eſt fallacia compoſitionis, ſi concluſionem in ſenſu compoſito ſumamus, non enim inferebatur, niſi in ſenſu diuiſo, at ſi dicas, Iuuenes eſſe ſenes eſt impoſſibile, Homines ſunt iuuenes, ergo Homines eſſe ſenes impoſſibile eſt, concluſio eſt falſa, & maior in ſenſu diuiſo, ex qua concluſio ſequitur, in ſenſu uero compoſito eſt vera, & attribuere ei falſitatem concluſionis, eſt fallacia Diuiſionis, quia quod ex diuiſa ſequitur attribuimus compoſitæ.

Altera ſpecies harum fallaciarum eſt, cum eſt aliquod complexum, quod diuiſiue & copulatim ſumi poteſt, ratione cuius mutatur ſenſus, vt ſuperius diximus, ſimiliter de complexo diſiuncto, vel diſiunctiuo, vt Omne animal eſt rationale, vel irrationale, Sed non omne animal eſt rationale, ergo Omne animal eſt irrationale, eſt quidem diuiſionis fallacia in maiori, quæ poteſt ſenſum diſiunctum facere, & ſic eſt vera. eſt enim propoſitio cathegorica, cuius ſenſus eſt, de quolibet animali per ſe eſſe verum enunciare hoc, ſcilicet eſſe rationale, vel irrationale, & ſic non infertur cō cluſio illa, poteſt diſiunctiue ſumi, & ſic eſt diuiſa falſa, facit enim ſenſum, omne animal eſt rationale, vel omne animal eſt irrationale, & ex ea talis concluſio etiam falſa ſequitur. fallacia conſiſtit in eo, quod tribuimus maiori cō poſitæ veræ, quod non ſequitur, niſi ex ea diuiſa falſa. Fit oppoſito modo fallacia Compoſitionis, cum ſenſus compoſitus eſt falſus, diuiſus verus.

Tertia ſpecies, eſt cum aliquam dictionem cum variis conſtruimus, propter quod mutatur ſenſus, vt Quicquid viuit ſemper erit, Equus viuit, ergo Equus ſemper erit. concluſio falſa, & maior in ſenſu diuiſo falſa, nempè, ſi dictio, ſemper, coniungatur cum verbo erit, & ſic procedit concluſio, at ſi iungatur cum uerbo uiuit, eſt compoſitio, & uera. Similiter Quancunque imaginem auream habentem veſtem vidi, ipſa eſt ex auro: ſed ligneam imaginem vidi habentem veſtem auream, ergo Imago lignea eſt ex auro, concluſio eſt falſa, & etiam maior diuiſa, nempè ſi illa dictio, auream iungatur cum veſti, ſic enim ex ea infertur concluſio. at ſi compoſita ſumatur eſt vera, nempè ſi iungatur cum imagine, ac propterea eſt fallacia diuiſionis concluſionem tribuere compoſitæ.

De fallacia figuræ Dictionis.

FALLACIA hæc accidit, cum ex ſimilitudine duarum dictionum inter ſe accidentali, colligimus ſimilitudinem ſignificatorum, quod primo euenit, cum dictio vnius generis grammaticalis, exiſtimatur eſſe alterius generis propter ſimilem deſinentiam, vt qui poetam concederet eſſe doctam ſicut muſam, quia muſa, eſt fœmininum nomen, & qui Euſtochium concederet eſſe ſanctum, quia finitur in um, ſicut templum. Altero modo euenit, cum nomen vnius prædicamenti ſumimus pro altero prædicamento, vt Quicquid hodie emiſti, modo comediſti: Carnes crudas hodie emiſti, ergo Carnes crudas modo comediſti, eſt figura dictionis, quia, quicquid ſignificat ſubſtantiam, crudum verò qualitatem. Euenit etiam, cum Simplicem ſuppoſitionem in perſonalem, vel econtra mutamus, vt homo eſt ſpecies, Iulius eſt homo, ergo Iulius eſt ſpecies, cum præſertim hoc fit in indiuiduo, & vniuerſali, nam hic videtur mutari modus, cum vniuerſale, quale quid indiuiduum hoc aliquid ſignificat.

De fallaciis Extra dictionem.

De fallacia accidentialis. Cap. XV.

QVo facilius hæc fallacia intelligatur, (eſt enim admodum communis) notandum eſt aliqua quadrupliciter unum quid eſſe poſſe. Primò dicuntur ea vnum, quæ vnum prorſus ſignificant, quamuis ſub diuerſis nominibus, aut modis diuerſis, quo pacto duo ſynonima vnum dicantur, ſimiliter definitum, & ipſius definitio, illa tamen in uoce differunt, hæc verò in ſignificandi modo, cum definitum con-

fuſè, Definitio eandem explicitè dicat. Altero modo quædam dicuntur vnum, quæ cum non eandem naturam ſignificent, vnum tamen eſt de eſſentia alterius, ſicut genus, vel differentia idem ſunt cum ſpecie, & ſpecies cum indiuiduo, puta homo & animal, homo & rationale, homo & Iulius. Tertio quædam alia dicuntur vnum minori vnitate, quorum vnum eſt alterius proprium, puta homo & riſibile, non tamen riſibile eſt de eſſentia hominis. Tandem quædam alia dicuntur vnum, quorum vnum alterum claudit tanquam accidens, vt homo, & album. Iſta quatuor non ita vnum ſunt, quin aliqua inter ea differentia inueniatur, nec ita ſunt diuerſa, quin etiã aliquo modo vnum ſint: ex quo fit, quod aliqua, quæ vni tribuimus, etiam alteri damus: aliqua verò vni applicamus, quæ alteri non cõcedimus: dicimus enim album coloratum, & currere, & ſedere, quæ etiam de homine albo prædicamus: at album eſſe accidens, colorẽ qualitatem dicimus, quæ de homine non enũciamus, & in vniuerſum eſt Regula: Omnia ea, quæ vni conueniunt ſecundum id, in quo ab altero differt, remouenda ſunt ab altero, cætera verò concedenda ſimul, aut neganda. V.g. album dicitur currere, ratione ipſius ſubiecti, corpus enim albedinem habens dicitur currere: præterea album dicitur accidens ratione formæ, in qua cum ſubiecto non eſt idem, non prædicabitur ergo accidens de corpore. Ex his nota eſt fallacia Accidentis, quæ fit quoties tribuimus vni omnia, quæ tribuimus alteri, quæ tamen non illi, qua parte cum altero vnum eſt, conueniunt, exiſtimantes propter identitatem & vnitatem id licere, quo defectu peccant omnes hi ſyllogiſmi, & conſequẽtiæ: homo eſt riſibilis, riſibile eſt propriũ, ergo hõ eſt ꝓpriũ. Enſis eſt gladius, Gladius eſt ſecundę declinationis, ergo Enſis eſt ſecundæ declinationis. Petrus eſt homo, Homo eſt ſpecies, ergo Petrus eſt ſpecies, & in vniuersũ quoties ſuppoſitio variatur, ſicut quando ꝓcedimus ex puris particularibus, ex maiori particulari in prima figura, ex puris affirmatiuis in ſecunda figura, & ſimilia. Similiter quoties Appellationem mutamus, vel ex diuiſis ad coniuncta, vel è contra procedimus, vt Video Corruſcum, Et Corruſcus eſt veniẽs, ergo Video venientẽ. Hic canis eſt pater, Et hic canis eſt tuus, ergo Eſt pater tuus. Puer hic eſt magnus logicus, ergo eſt magnus, & eſt logicus. Similiter quoties à genere, ſeu à ſuperiori ad inferius abſq; vniuerſalitate, vel ab inferiori ad ſuperius vniuerſaliter procedimus, vt Animal eſt album, ergo homo eſt albus. vel Omnis homo eſt riſibilis, ergo Omne animal eſt riſibile, de quibus in locis à Toto diximus. Nec mireris, ſi fallacia ſuppoſitionis hic collocetur, & in Figura dictionis, cum diuerſis rationibus vitium vnum ad duas ſpecies fallaciarum referatur, illic enim figura dictionis, hic vnitas extremorũ conſideratur.

De Fallacia Secundum quid & ſimpliciter.

FALLACIA iſta ex ſimilitudine loci à Toto in modo procedit, erat enim Totum in modo, dictio reſpectu ſui ipſius cum aliquo adiecto ſumptæ, quod dicebatur Pars in modo, vt homo & homo albus, valebat autem a parte ad totum, & è contra, vt illic explicuimus. Sunt autem aliqua adiecta, quæ diminuunt ſignificationem totius cui iunguntur, vel eam diſtrahunt, & alienant, & talia non totum in modo, aut pars, ſed Dicta ſecundum quid nuncupantur, vt homo mortuus, album ſecũdum dentes, & ſimilia. Quæ autem adiecta diſtrahant, ex ijs quæ in ſecundo Libro de Alienatione diximus, facilè eſt videre. At ea dicuntur diminuere quando cum eis ita prædicatum, vel ſubiectum cũ aliquo copulatur, vt eis ſemotis oppoſitum enuncietur. V.g. Æthiops ſecundum dentes albus dicitur, ablato vero illo adiecto ſecundum dentes, niger, vel non albus dicetur, niſi ſubiectum alia ratione eſſet album, vt homo ſecundum dentes eſt albus, ſi ille etiam ſecundum totum ſe albus eſſet, adhuc albus diceretur ſed non ex uirtute, & ratione illius adiecti. Eſt igitur fallacia talibus dictis ſecundũ quid, ad ipſa abſolutè ſumpta, vel è contra, tã affirmatiuè, quam negatiuè argumentari, vt in ipſis huius fallaciæ modis comperietur.

Eſt primus modus à dicto diminuente ſecundum locum, non enim valet, non licet prãdere in templo, ergo non licet prandere. licet in mari non audire ſacrum, ergo licet non audire ſacrum, non valet Secundus modus à dicto diminuente ſecundum tempus, non enim ſequitur, non eſt licitum diebus Veneris veſci carnibus, ergo eſt licitum veſci carnibus, expedit tempore naufragij proijcere merces, ergo expedit proijcere merces.

Tertius à dicto diminuente ad aliquid, vt

febri.

ſebricitanti non eſt bonum vinum, non valet, ergo non eſt bonum uinum. Amenti non expediunt arma, ergo non expediunt arma. Quartus à dicto diminuente ſecundum partem, ut eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus, non ſequitur, non eſt albus ſecundum dentes, ergo non eſt albus. Hoc intelligi debet, quando illa pars non eſt proprium ſubiectum illius accidentis, tunc enim ualet, ut eſt criſpo capite, ergo eſt criſpus, benè ſequitur: eſt cæſijs oculis, ergo eſt cæſius: eſt curuo naſo, ergo eſt aquilinus, in his enim benè ſequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè & adæquatè inſunt, Quintus à dicto diſtrahente, ut duo leones marmorei ſunt in foro, ergo duo leones ſunt in foro, hic eſt homo pictus, ergo eſt homo, non ſequitur. Eadem eſt fallacia ſæpe argumentari ab ipſis totis, non enim ualet, non eſt albus, ergo non eſt albus ſecundum dentes: non eſt leo, ergo non eſt leo lapideus: licet comedere carnes, ergo licet in die veneris, & alijs ſimiliter non valet, ſicut nec ab ipſis partibus, niſi tale prædicatum omni ex parte, & integrè ſubiecto inſit, tunc enim ualeret, ut, non eſt bonum mentiri, ergo non eſt bonum mentiri in bello, nec domi, & ſimilia.

De ignorantia Elenchi. XVI.

SVPERIVS quid eſſet Elenchus diximus, eſt enim ſyllogiſmus Contradictionis, id eſt inferens, & probans contradictorium eius quod conceſſum eſt, uel ſimul duo inferens contradictoria, ſi uerè autem probat, Verus elenchus, ſi cum deceptione, Sophiſticus dicitur. unde duplici ex parte elencho deceptio accidit, uno modo, quando id non fit ſyllogiſmo bono, ſed fallaci: altero modo, quando ſyllogiſmus bonus eſt, non tamen probat veram contradictoriam propoſitionis conceſſæ, ſed apparentem, cum non obſeruet leges ueræ contradictionis, & tales fallaciæ quæ hac parte fiunt, dicuntur ſecundum ignorantiam Elenchi, quas Ariſt. 1. Elench. c. 4. quatuor numerat. Prima quando contradictoria non ſumuntur ad idem, ut numerus ternarius excedit binarium, & non excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda quando non ſumuntur ſecundum idem, ut cor pus hoc eſt duplum ad aliud ſecundum latitudinem, & non ſecundum longitudinem, ergo eſt duplum, & non duplum. Tertia, ſimiliter, id eſt quando non ſeruatur idem modus, ut currit uelociter, non currit tardè, ergo currit & non currit. Quarta quando non ſeruatur idem tempus, ut dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio & non dormio, ſed de his latè diximus Libro Secundo.

De fallacia conſequentis.

FALLACIA iſta procedit ex ſimilitudine illius loci, quo à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, & ab oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis procedebamus. Secundum uerò fallaciam hanc fit tranſmutatio, nempè ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis, ut ſi ignis eſt, calor eſt, ergo ſi ignis non eſt, calor non eſt, Qui dicit te eſſe equum, dicit te eſſe animal, ſed qui dicit te eſſe equum, dicit falſum, ergo Qui dicit te eſſe animal, dicit falſum. In his eſt fallacia, quia ex oppoſito antecedentis inferimus oppoſitum conſequentis, quod non licet, niſi in terminis conuertibilibus. Similiter quando ex poſitione conſequentis antecedens ponimus, ſimilis eſt fallacia, cum non liceat, niſi in terminis conuertibilibus, ut ſi homo eſt, animal eſt, ergo ſi animal eſt, homo eſt, ſi ignis eſt, calor eſt, ſed calor eſt, ergo ignis eſt. Vnde patet in his fallacijs priorem conſequentiam bonam eſſe, poſteriorem verò, qua à negatione antecedentis, uel à poſitione conſequentis procedimus, fallacem.

De fallacia Petitionis principij.

FALLACIA hæc contra Syllogiſmi probationem procedit, ſyllogiſmus enim & illatiuus eſt concluſionis, & inſtrumentum probatiuum ipſius, illatio in recta forma conſiſtit, probatio vero præter hoc antecedens notius conſequente petit, ob id fallacia eſt, æquè ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum ſumere, præſertim quando idem per idem, licet occultè, probare intendimus, ut qui probaturus in particulari homines

nes eſſe iuſtos, peteret ad probationem omnes homines eſſe iuſtos, & probaturus Medicinam eſſe ſcientiam ſani & ęgri, peteret ſeparatim Medicinam eſſe ſcientiam ſani, & eſſe ſcientiam ægri, vel denique verbis patum mutatis idem per idem probaret, in talem incideret fallaciam.

De fallacia ſecundum non cauſam, ut cauſam.

FALLACIA hęc eſt cum concluſionis falſitas, quæ prouenit ex ex vna præmiſſa falſa, attribuitur præmiſſæ veræ, vt Omnis homo eſt animal, Planta eſt homo, ergo Planta eſt animal. Concluſio eſt falſa, cuius cauſa eſt minor, attribuere verò id maiori, ac uelle ob id contendere maiorem eſſe falſam, eſt fallacia non cauſæ, vt cauſa, quam ſuperius diximus. Non propter hoc accidere falſum. Fit etiam iſta fallacia, cum concluſionem veram attribuimus falſo tanquã cauſæ. Similiter cum cõſequens ex antecedenti nõ proprio deducimus, ipſi attribuentes conſequentis veritatem, ut Homo eſt diſciplinabilis, ergo eſt Grammaticus, & huiuſmodi alia.

De fallacia ſecundum plures interrogationes ut unam.

FALLACIA hęc cõmittitur cum opponens petit vnicam ſibi reſponſionem dari illius, cui vnica reſponderi non poteſt, ut ipſum reſpondentem ex qua cunque vna reſponſione capiat: ut ſi petat, homo, & leo ſunt ne animal rationale? ſi reſpondeatur ita eſſe, colliget leonem eſſe rationalem, quod falſum eſt. Si verò reſpondeatur, non ita eſſe, colliget hominem non eſſe rationalem, quod etiam falſum eſt. Ad fallaciam hanc reprimendum non oportet vnica reſponſione ſatisfacere petenti multa, quibus non niſi multis reſponderi poteſt. Atque hæc breuiter, de locis, & fallacijs, atque perinde de tota Introductione. Sit laus DEO Omnipotenti, qui nos ad finem perduxit, ipſe faciat, ut in ſui gloriam & innenum vtilitatem, maioremq́; in literis progreſſum, quorum gratia ſcripta ſunt, hæc omnia tendant.

Finis Introductionis in Dialecticam.

INDEX CAPITVM QVAE IN HAC INTRODVCTIONE IN DIALECTICAM CONTINENTVR.

PRIMI LIBRI CAPITA.

De nomine Dialecticæ. Caput 1. folio. 3

Quid ſit Dialectica, de eius neceſſitate, materia, fine, & officio. Cap. 2. 3

Quid ſit definitio, & quotuplex ſit. Cap. 3. 4

Quotuplex ſit definitio rei. Cap. 4. 3

De legibus bonæ diffinitionis, de modo argumentandi, & loquendi circa ipſam definitionem. Caput 5. 4

Quid diuiſio, quotuplex, quæ ipſius præcepta ſint. Cap. 6. 5

De modis argumentandi, & loquendi per diuiſionem. Cap. 7. 6

Quid argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint. Cap. 8. 6

Quis ſit diſputandi modus obſeruandus inter Scholaſticos concertantes. Cap. 9. 6

Quid ſit terminus in communi, & quotuplex. Caput 10. 7

De termino uocali ſignificatiuo. Cap. 11. 7

De termino Cathegorematico. Cap. 12. 8

De alio termino Cathegorematico. Cap. 13. 9

Item Cap. 14. 9

De nomine, & uerbo. Cap. 15. 9

De oratione, & enunciatione. Cap. 16. 10

De materia, Forma & qualitate ſimplicis enunciationis. Cap. 17. 10

De quantitate ſimplicis enunciationis. Cap. 18. 11

De enunciatione Hypothetica Cap. 19. 11

De reliquis accidentibus Hypotheticæ enunciationis. Cap. 20. 12

De affirmatione, & negatione, ac quantitate Hypotheticæ. Cap. 21. 12

SECVNDI LIBRI CAPITA.

De ſuppoſitione. Cap. 1. 13

De ſuppoſitione communi, & ſignis indicantibus eam. Cap. 2. 13

De regulis indicantibus ſuppoſitiones ratione ſignorum. Caput 3. 14

De reſolutione Suppoſitionis terminorum. Caput 4. folio. 14

De regulis circa ordinem reſolutionis. Cap. 5. 15

De reſolutione incompleta. Cap. 6. 15

De reſolutione relatiuorum. Cap. 7. 16

De ampliatione. Cap. 8. 16

De modis argumentandi in ampliatione. Caput 9. folio. 17

De reſtrictione, Alienatione, & diminutione. Caput 10. 17

De appellatione. Cap. 11. 17

De enunciationis ſimplicis oppoſitione. Caput 12. folio. 18

De quibuſdam præceptis alijs in oppoſitione. Caput 13. 18

De legibus oppoſitarum. Cap. 14. 19

De æquipollentia. Cap. 15. 19

De conuerſione. Cap. 16. 19

TERTII LIBRI CAPITA.

Quid, & quotuplex modus, & enunciatio modalis. Cap. 1. 20

De qualitate, & quantitate modalis. Caput 2. 21

De modalium æquipollentia. Cap. 3. 21

De oppoſitione modalium. Caput 4. 23

De æquipollentia & oppoſitione modalium ſecundum Ariſtotel. & ipſarum conuerſione. Caput 5. 23

De modalibus, de modo aduerbiali. Cap. 6. 24

De contingenti ſpecialiter ſumpto. Cap. 7. 25

De excluſiuis. Cap. 8. 25

De oppoſitione excluſiuarum. Cap. 9. 26

De exceptiuis. Cap. 10. 26

De reduplicatiuis. Cap. 11. 26

De exponibilibus quibuſdam uerbis. Caput 12. folio. 26

De comparatiuis & ſuperlatiuis. Cap. 13. 27

QVAR-

QVARTI LIBRI CAPITA.

DE Argumentatione bona, & mala, formali, & materiali. Cap. 1. folio 27
De Regulis Generalibus bonæ conſequentiæ. Caput 2. 28
De Syllogiſmo cathegorico, & eius principijs. Caput 3. 28
De triplici figura Syllogiſmorum, & regulis communibus earum Cap. 4. 29
De Principijs, quibus nituntur Syllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ figuræ. Caput 5. fol. 29
De modis indirectè cõcludentibus in prima Figura, & de inutilibus modis eiuſdem. Cap. 6. 29
De Regulis ſecundæ figuræ, & eius modis. Caput 7. 30
De Tertia figura, Regulisque & modis eius. Caput 8. 30
De Modis reducendi Syllogiſmos imperfectos ad perfectos. Cap. 9. 31
De Modo, quo ſinguli imperfecti ad perfectos reducuntur. Cap. 10. 31
Quo pacto aliqui modi ad impoſſibile reducantur. Cap. 11. 31
De arte inueniendi medium ad concludendum quamque propoſitionem. Cap. 12. 32
De dictionibus quibus hæ regulæ facilius retinẽtur, & de principijs, quibus combinationes inutiles examinantur. Cap. 13. 33
De Syllogiſmo ex obliquis, & de expoſitorio. Caput 14. 34
De ſex poteſtatibus, & tribus defectibus Syllogiſmorum. Cap. 15. 34
De Syllogiſmo ex Modalibus. Cap. 16. 35
De Syllogiſmo hypothetico. Cap. 17. 35
De reliquis ſpeciebus argumentationis. Cap. 18. 36

QVINTI LIBRI CAPITA.

DE duplici ſyllogiſmo ſecundum materiam. Caput 1. 36
De demonſtratione, & Dialectico Syllogiſmo. Caput 2. 36
Quid locus, & quotuplex in generali. Cap. 3. 37
De loco intrinſeco. Cap. 4. 37
De locis à concomitantibus ſubſtantiam. De loco à toto. Cap. 5. 38
De toto in quantitate. 38
A toto integrali. 38
De toto in modo. 38
De toto in loco, & toto in tempore. 39
De loco à cauſis. Cap. 6. 39
A cauſa efficienti. 39
A cauſa materiali. 39
A cauſa formali. 40
A cauſa finali. 40
De loco à Generatione, & corruptione, & ab vſu. Cap. 7. 40
A communiter accidentibus. 40
De locis externis ab oppoſitis & diſparatis. Caput 8. 40
De loco à maiori. 41
A minori. 41
A Simili. 41
De locis alijs extrinſecis, à tranſmutata proportione. Cap. 9. 41
Ab authoritate. 41
A tranſumptione. 41
De locis medijs. Cap. 10. 41
A coniugatis. 41
A caſibus. 42
A comparatione. 42
Ab oppoſitione. 42
De ſyllogiſmorum fallacijs & erroribus. De ſyllogiſmo vitioſo. Cap. 11. 42
De metis ad quas Sophiſtæ conantur diſputantes redigere. Cap. 12. 42
De redargutionis meta. 42
De meta falſi. 42
De meta inopinabilis. 42
De meta ſyllogiſmi. 42
De meta nugationis. 42
De fallacia in communi. Cap. 13. 42
De fallacia æquiuocationis. 43
De fallacia Amphibologiæ. 43
De fallacia accentus. 43
De fallacia compoſitionum. Cap. 14. 43
De fallacia figuræ dictionis. 44
De fallacia accidentalis. Cap. 15. 44
De fallacia ſecundum quid & ſimpliciter. 44
De ignorantia Elenchi. Cap. 16. 44
De fallacia conſequentis. 44
De fallacia petitionis principij. 44
De fallacia ſecundum non cauſam, vt cauſam. 44
De fallacia ſecundum plures interrogationes. 44

Indicis Capitum Finis.

INDEX
RERVM OMNIVM MEMORABILIVM,
QVAE IN LOGICO HOC OPVSCVLO CONTINENTVR.

A Ioanne Carolo Saraceno nuper confectus, alphabeticoq; ordine digeſtus.

ACCIDENTIA communiter, quænam dicuntur. folio 40
Accidentia communiter, in duplici differentia. 40
A communiter accidentibus duplex argumentandi locus. 40
A communiter accidentibus probabilibus latè patet campus argumentandi. 40
Ab æquali locus argumentandi. 41
Aequipollentia propoſitionum quid. 19
Aequipollentiæ propoſitionum tres regulæ aſſignantur. 19
Aequiuocus terminus reſtrictus ab vno ſignificato, vniuoce ſumitur. 8
Alienatio quid. 17
In alienatione quæ argumentatio vitioſa. 17
Amphibologicæ orationis in varios ſenſus diſtinctio, ad diuiſionem nominis redigenda. 5
Ampliatio quid. 16
Ampliationis modus in terminis ſingularibus, & in communibus, tàm abſolutis, quam connotatiuis, diuerſus. 16
Ampliatio triplex: temporum tantummodo, quæ ſingularibus; temporũ ſimul & ſuppoſitorum, quæ communibus, temporum ſimul & formarum, quæ connotatiuis terminis conuenit. 16
Ampliationis terminorum ſecundum tempora quatuor regulæ aſſignantur. 16
In Ampliatione terminus amplus ſe habet ad eundem non amplum, ſicut ſuperior ad inferiorem. folio. 17
In Ampliatione duo modi vtiles argumentandi. 17
In Ampliatione quinam modus argumentandi vitioſus. 17
Analogi plura ſignificata, vnum principale, reliqua minus principalia. 8
Analogus terminus ſine reſtrictione, ſtat pro principali ſignificato. 8
Appellatio quid. 17
Appellatio duplex, vel in terminis abſolutis, vel connotatiuis. 17
Appellatio ſpecies quædam reſtrictionis. 17
Appellatio, appellans, & appellatum, in quo differunt. 17
In Appellatione quatuor regulæ traduntur. 17. 18
In Appellatione quinam modus argumentandi vitioſus. 18
Ab appoſitione argumentandi locus. 42
Argumentatio oratio, in qua vnum ex altero conſequi denotatur. 6
Argumentatio præcipuum dialecticæ inſtrumentum. 6

Ar-

Argumentatio bona potius, vel mala, quàm vera, vel falſa dicenda. 6
Argumentatio quælibet tres habet partes, antecedent, conſequens, notamq; illationis. 6
Argumentatio quid. 27
Argumentatio à toto in modo ad partes in modo, & Argumentatio à partibus in modo ad totum in modo, in quo differant. 39
In Argumentatione vnum verè ex altero ſequi inferrique oportet, ſicut ſequi inferrique de notatur. 6
Argumentationis quatuor ſpecies, ſyllogiſmus, enthymema, inductio, & exemplum. 6
Argumentationis vitium vel rectitudo, non in veritate falſitateve propoſitionum, ex quibus conſtat: ſed in recta vel non recta vnius ex altera deductione conſiſtit. 6
Argumentatio, vide conſequentia.
Argumentanti duæ regulæ obſeruandæ. 7
Argumentanti verba familiaria, ſic argumentor, ſic contendo, & ſimilia. 7
Ars rectè quicquam faciendi, aut cognoſcendi promptitudo. 3
Artes omnes tum materiam, tum finem, tum officium ſuum habent. 3
Artes vel mechanicæ, vel ſermocinales, vel rationales. 3
Artium materia duplex, proprinqua, & remota. 3
Aſcenſus Dialecticus quid. 14
Aſcenſu dialectico quando vtendum. 14
Aſcenſus dialecticus quadruplex copulatiuus, diſiunctiuus, copulatus, diſiunctus, & quid eorum vnuſquiſque. 14
Aſcenſus copulatiuus & diſiunctiuus quam maximè inter ſe differunt. 14
Aſcenſus copulatus & diſiunctus à copulatiuo & diſiunctiuo quomodo differunt. 14.15
Aſcenſus mixtus ex copulatione & diſiunctione qui nam, & quotuplex exiſtit. 15
Aſcenſus tàm copulatiuus quàm diſiũctiuus duplex, affirmatiuus, & negatiuus. 15
Ab auctoritate locus argumentandi tenet tantummodo affirmatiuè. 41

C

CASIBVS argumentandi locus valet tum affirmatiuè, tum negatiuè. 41
Caſus apud dialecticos qui dicuntur. 41
Categoremata reddentia ſenſum propoſitionum vel affirmatiuarum, vel negatiuarum obſcurum, quomodo exponuntur. 26. 27
Cauſa quadruplex, materialis, formalis, efficiens, & finalis. 4. 39
Cauſa quid. 39
Cauſa duplex, actu, & potentia: & quid earum vtraque. 39
a Cauſis efficientibus ad earum effectus quatuor modi vulgares argumentandi, & inſuper quintus iſtius elegantior. 39
a Cauſa materiali ad effectum duo modi communes argumentandi, & inſuper alius iſtis vtilior. folio. 39.40
a Cauſa formali ad effectum locus argumẽtandi tum affirmatiuè, tum negatiuè. 40
a Cauſa finali ad effectum quinque modi argumentandi, vnus vulgaris, & quatuor eruditiores. folio. 40
Cauſarum reliquarum proprietates ſecundum finis proprietatem ordinandæ. 40
de Comparatiuo propoſitiones tàm affirmatiuæ, quàm negatiuæ, in quas exponentes reſoluuntur. 27
a Comparatiuo ad poſitiuum valet argumentum affirmatiuè. 41
Compoſitio, & diuiſio in oratione trifariam efficiuntur. 43
Conceptus duplex, non vltimatus, & vltimatus: & vltimatus adhuc duplex, directus, & reflexus. 7
Conditionalis nihil ponit in eſſe. 11
Coniugata quæ nam dicuntur. 41
a Coniugatis duplex argumentandi modus. 41
Conſequentia bona, ſi antecedens verum eſt, & conſequens verum eſſe. 6
Conſequentia mala, cum antecedens poteſt eſſe verũ conſequente exiſtente falſo. 6
Conſequentiæ, quatenus conſequentiæ, vel bonæ vel malæ dicuntur. 12
Conſequentia duplici conſtat parte, antecedenti, & conſequenti. 11.27
Conſequentia quæ vitioſa, & quæ bona. 77
Conſequentia bona duplex, materialis, & formalis: & quid vtraque. 27
per Conſequentia bona efficienda ſex regulæ obſeruandæ traduntur. 28
in Conſequentia bona quicquid ſequitur ex conſequenti, ſequitur etiam ex antecedenti. 31
Conſequentia duplex, neceſſaria, & probabilis. 40
Conſequentia in ipſo. 40
Conſequentia è contrario. 40
Conſequens bifariam ſumitur: vel vt opponitur neceſſario, vel vt idem eſt quod poſſibile. 21
Contingens & poſſibile, voce tantummodo, non re diffe-

re differunt. 21
Contingens vel genericè, vel ſpecialiter ſumitur. folio. 25
Contingens ſpecialiter ſumptum, tum neceſſario, tnm impoſſibili contradicit. 25
de Contingenti enunciationes, ab enunciationibus de neceſſario, & de impoſſibili, in quo differnnt. folio. 25
de Contingenti enunciationes quomodo conuertuntur. 25
a Contradictorijs modus argnmentandi. 40
a Contrarijs modus argumentandi. 40
Conuerſio propoſitionum quid. 19
Conuerſionis propoſitionum tres ſpecies, ſimplex, in parte, per contrapoſitionem, & quid ipſarum vnaquaque. 19
in Conuerſione per contrapoſitionem quidnam obſeruandum. 19.20
in Connerſione bona accipiendum eſt totale extremnm, ſernandaque eſt eadem ſuppoſitio, eademq́; ampliatio. 20
Conuertibilia quænam dicuntur. 38
a Connertibilibus locus reducitur ad locum ab interpretatione. 38
in Copulatinis negatiuis fiunt ſyllogiſmi: at in affirmatinis non ſyllogiſmi, ſed potius conſequentiæ quædam. 35
Corruptio quid. 40
a Corruptione locus argnmentandi. 40

D

DARE terminos affirmatiuè, in quibus omni: & dare terminos negatiuè, in quibus nulli; quid ſignificet, & quomodo hi termini inneniantnr. 34
Definitio terminus per tranſlationem appellatur. 3
Definitio oratio ipſum quod quid eſt ſignificans. 3
Definitio dnplex, nominis, & rei. 4
Definitio rei triplex, eſſentialis, cauſalis, & accidentaria ſeu deſcriptiua. 4
Definitiones eſſentiales duplices, vel Phyſicæ, vel Metaphyſicæ. 4
Definitiones cauſales vel ex materia, vel ex forma, vel ex efficiente, vel ex fine dedneuntur. 4
Definitiones cauſales uel unam, uel plures, uel omnes cauſas comprehendunt. 4
Definitiones per materiam & formam aſſignatæ, ſunt ſimnl eſſentiales & cauſales. 4
Definitio accidentaria duplex, uel per accidens, proprinm, uel per plnra accidentia communia. 4
Definitio debet eſſe clarior definito. 4
Definitio debet reciprocari, & conuerti cum definito. 4
Definitio per ignotiora uel æquè ignota, necnō einſdem per idem, item per uocem metaphoricam, uitioſa. 4
Definitio nihil ſuperflnum, nec diminutum habere debet. 5
Definitio per communia, & per Ethymologiam, uitioſa. 5
in Definitione duplex modus argumentandi utilis, tàm affirmatinè, quàm negatinè. 5
in Definitione rei duplex interrogatio, duplexq́ue reſponſio. 5
in Definitione cauſali quadruplex interrogatio, & quadruplex reſponſio. 5
in Definitione nominis una petitio, unaq́ue reſponſio. 5
Definitio quid. 37
a Definitione, & pariter quoque à definito quatuor modi argumentandi. 37. 38
Demonſtratio quid. 36
Demonſtratio ſyllogiſmus faciens ſcire. 37
Demonſtrationis tres termini, quales eſſe debent. 37
Demonſtratio ex præmiſſis tnm neceſſarijs, tum cauſis proprijs conclusionis conficienda. 37
Demonſtratio ab effectu, haud ſimpliciter demonſtratio. 37
Deſcenſus dialecticus quid. 14
Deſcenſus dialectico quando utendum. 14
Deſcenſu dialecticus quadruplex, copulatiuus, diſiunctinus, copulatus, diſinnctus; et quid eorum unnſqnisque. 14
Deſcenſus tam copnlatiuus quàm diſiunctiuus duplex, affirmatiuus, & negatiuus. 15
Deſcenſus copulatiuns & diſiunctinus quamplurimum inter ſe differunt. 14
Deſcenſus copulatus & diſiunctus, à copulatiuo & diſiunctiuo in quo differunt. 14. 15
Deſcenſus mixtus ex copulatione & diſiunctione qninam, & qnotuplex exiſtit. 15
Deſcriptio quid. 38
a Deſcriptione, & pariter quoque a deſcripto quatuor modi argumentandi. 38
Dialectica uia, & methodus. 3
Dialectica ante omnem aliam ſcientiā addiſcenda. 3
Dialectica, ianua omnium ſcientiarnm. 3
Dialectica, ars recte intelligendi. 3
Dialectica ars ſermocinalis, non per ſe, ſed per accidens. 3
Dialectica ars diſputatrix, ſiue diſſertrix. 3
Dialectica inſtrumentnm, & organum ſcientiarum, modusq́ue ſciendi. 3

Diale-

Dialecticæ finis , & officium. 3
Dialecticæ adæquatum obiectum argumentatio. 3
Dialectica, & logicæ nomina confunduntur. 3
Dialectica, ſecundum Stoicos, pars logicæ. 3
Dialecticæ materia duplex propinqua , & remota. folio. 3
Dialecticus , ſpretis cæteris ſpeciebus orationis , ſolam enunciatiuam conſiderat. 10
Dialecticus ad partem utranque propoſiti problematis probabiliter diſputat. 37
Dialecticus ſyllogiſmus ex probabilibus conficitur. 36. 37
Dialecticus ſyllogiſmus modò ex utraque præmiſſa probabili , modò ex una probabili , & altera neceſſaria procedit. 37
Dialecticus ſyllogiſmus haud ſcientiam, uerùm opinionem parit. 37
Dialectici proprium probabilitas , & opinionis generatio. 42. 43
Dici de omni , dicique de nullo , ſunt ueluti duo principia , quibus innituntur quatuor modi ſyllogiſmorum directè concludentes in prima figura. folio. 29
Dictiones ab antiquis excogitatæ pro ſignificandis modis utilibus ſyllogiſmorum in tribus figuris. 29
Dictiones nouem , quibus medij ad unamquanque propoſitionem concludendam adinuentio à memoria facilius comprehenditur. 33
Differentia inter analogum , æquiuocum , & uniuocum, quantum ad conceptus. 8
Differentia inter ſignificare tempus, importare ſiue connotare tempus, & ſignificare cum tempore. 9
Differentia inter concretum, & connotatiuum ; itē inter abſtractum, & abſolutum. 9
Differentia inter adiacere, per ſe ſtare , ſignificare, & connotare. 9
Differentia maximæ apud dialecticos quid. 37
Sub una Differentia maximæ , multæ maximæ. 37
à Differentia locus reducitur ad locum à definitione. folio. 38
Diminutio quid. 17
in Diminutione quæ argumentatio uitioſa. 17
Diſputare , uerbum per analogiam à plantis uitibuſque deductum. 6
Diſputationis finis ueritas. 6
in Diſputatione tàm argumentanti , quàm reſpondenti beneuolentia captanda. 6
in Diſputatione proteruia, & pertinacia tàm argumentanti : quàm reſpondenti effugienda. 6
in Diſputatione tam argumentanti , quàm reſpondenti in re propoſita perſiſtendum; digreſſioneſq; extra rem, uerbaq; inania , inutileſq; repetitiones effugiendæ. 6
à Diſſimili & à diſpari locus argumentandi. 41
Diuiſio, oratio totum in ſuas partes diſtribuens. 5
Diuiſio rei manifeſtandæ gratia adinuenta. 5
Diuiſio duplex, nominis, & rei. 5
Diuiſio rei triplex, generis in ſpecies ſiue ſpecificas differentias , totius in partes uel eſſentiales uel integrantes, & ſubiecti in uaria accidentia ipſi inhærentia. 5
Diuiſio uel eſſentialis , uel quantitatiua. 5
Diuiſio accidentium duplex : uel in ſubiecta, uel in accidentia. 5
in Diuiſione duo attendenda, totū diuiſum , & membra diuidentia. 5
Diuiſio ſubiecti in ſuas potentias eſt per accidentia. 5
Diuiſio generis per paucas ſpecies , bona ; per plurimas, mala. 5
Diuiſio generis per duas oppoſitas differentias , optima. 5
Diuiſio generis in ſpecies , cum plurimæ ſunt, ad ſuperiores ſpecies reſtringenda. 5
Diuiſio per plura membra, quàm par ſit, uitioſa. 5
in Diuiſione membra diuidentia inter ſeſe æqualia eſſe debent. 5
in Diuiſione omnia membra ſimul ſumpta , ſuo diuiſo æqualia eſſe debent. 5
in Diuiſione membra diuidentia diuiſo inferiora eſſe debent. 5
in Diuiſione quadruplex modus argumentandi. 6
in Diuiſione triplex interrogatio triplexque reſponſio. folio. 6

E

ab EFFECTIBVS *ad efficientes cauſas quatuor modi uulgares argumentandi , & inſuper quintus iſtis eruditior. folio.* 39
ab Effectu ad materialem cauſam unus modus communis , & alius inſuper utilior argumentandi. folio. 39. 40
ab Effectu ad formalem cauſam locus cum affirmatiuè, tum negatiuè argumentandi. 40
Efficiens cauſa quid. 39
Efficiens cauſa duplex neceſſaria, & ſufficiens : & quid earum utraque. 39
Elenchus quid. 45
Elenchus uerus quid. 42. 45
Elenchus ſophiſticus quid. 42. 45
Elenchi duplex deceptio. 45
Enthymema quid. 36

Enthy-

Enthymema truncatus ſyllogiſmus. 6. 36
Enthymema, argumentum Rhetoricum. 36
Enunciatio ſimplex ex nomine ut materia, uerbo, ut forma conſtat. 9
Enunciatio quid. 10.
Enunciatio ſimplex, uera, uel falſa, & quid utraq; earum. 10
Enunciatio ſimplex uel affirmatiua, uel negatiua, & quid earum utraque. 10
Enunciatio uel ſimplex ſeu cathegorica, uel compoſita ſeu hypothetica, & quid utraque earum. 10
Enunciationis materia, forma, qualitates, & quantitates. 10
Enunciationes de præterito, & futuro, & ex præſentis ratione pendent. 10
Enunciationes de præſenti dicuntur propoſitiones de ineſſe. 10
Enunciationis tum ſecundum ſubſtantiam, tum ſecundum qualitatem, tum ſecundundum quantum diuiſio. 11
Enunciatio ſimplex ſecundum quantitatem quadruplex, uel uniuerſalis, uel particularis, uel indefinita, uel ſingularis: & quid earum unaquaque. 11
Enunciationes duas habentes copulas principales, ſimplices ſunt forma'iter, quamuis uirtute ſint compoſitæ. 11
Enunciationes duas habentes copulas principales, quando fuerint mixtæ ex una affirmatiua & altera negatiua, quomodo affirmatiuis uel negatiuis ſimpliciter ſint adſcribendæ. 11
in Enunciationibus triplex interrogandi, reſpondendique modus: per quid, per quale, & per quantum. 11
Enunciatio hypothetica; uide in Hypotetica.
Exceptiuæ propoſitiones quænam dicuntur. 26
Exceptiuarum oppoſitiones. 26
Exceptiuæ propoſitiones quomodo per exponentes manifeſtantur. 26
Exceptiuarum quatuor dictiones propriæ. 26
in Exceptiuis ſemper terminus exceptus debet eſſe inferior termino, à quo fit exceptio. 26
Excluſio in prædicato & excluſio in ſubiecto maximè differunt. 25
Excluſiuarum de prædicato excluſo facilis eſt expoſitio: at excluſiuarum de ſubiecto excluſo, aliquantulum difficilior 25
Excluſiuarum enunciationum duplex modus, uel de e excluſo extremo, uel abſolutè excluſiuæ: & in utroq; modo bifariam eſt excluſio, uel ſecundum pluralitatem, uel ſecundum rem. 25
Excluſiuarum de ſubiecto excluſo quadruplex differentia, & unaquæque earum quomodo exponitur. 25. 26
pro Excluſiuarum faciliori reſolutione quatuor dictiones proponuntur una cum earum declaratione. 26
Excluſiuæ propoſitiones quomodo contrariè, ſubcontrariè, ſubalternè, & contradictoriè opponuntur. 26
Excluſiui ſigni ius, atque poteſtas. 26
Exemplum quid. 6. 36
Exemplum ex uno, uel pluribus particularibus unius particularis propter ſimilitudinem illatio. 6. 36
Exemplum, argumentum Rethoricum. 36

F

FALLACIA non uno modo tantùm, ſed multipliciter dicitur. 42
ad Fallaciam ſophiſticam duo concurrunt: cauſa apparentiæ, & cauſa non exiſtentiæ. 43
Fallacia ſophiſtica duplex, in dictione, & extra dictionem, & quid utraque earum. 43
Fallaciæ in dictione ſex ſpecies: æquiuocatio, amphibologia, accentus, compoſitio, diuiſio, & figura dictionis. 43
Fallacia æquiuocationis quid. 43
in Fallacia æquiuocationis quænam cauſa apparentiæ, & quæ cauſa non exiſtentiæ. 43
Fallaciæ æquiuocationis triplex ſpecies. 43
Fallacia amphibologiæ quid. 43
in Fallacia amphibologiæ quænam cauſa apparentiæ, & quæ cauſa non exiſtentiæ. 43
Fallacia amphibologiæ triplex ſpecies. 43
Fallaciæ accentus quid. 43
Fallaciæ accentus quadruplex ſpecies. 43
Fallacia compoſitionis & diuiſionis quid. 43
Fallacia compoſitionis, & fallacia diuiſionis, quomodo peculiariter efficiuntur. 43
Fallaciæ compoſitionis. & fallaciæ diuiſionis triplex ſpecies. 44
Fallacia figuræ dictionis quid. 44
Fallaciæ figuræ dictionis duplex ſpecies. 44
Fallacia accidentis quid. 44
Fallacia accidentis multiplex ſpecies. 44
Fallacia ſecundum quid & ſimpliciter, quid. 44
Fallaciæ ſecundum quid & ſimpliciter, ex ſimilitudine loci à toto in modo & parte in modo originem trahit. 44
Fallaciæ ſecundum quid & ſimpliciter quinque ſpecies: à dicto diminuente ſecundum locum à dicto diminuente ſecundum tempus, à dicto

Ao diminuente ad aliquid, à dicto diminuente ſecundum partem, & à dicto diſtrahente. 44.45

Fallaciæ ſecundum ignorantiam Elenchi quatuor ab Ariſtotele numerantur. 45

Fallacia conſequentis, unde originem trahit. 45

Fallacia conſequentis duplex: uel ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis, uel à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis. folio. 45

Fallacia petitionis principij quid ſit, & quomodo fiat. 45

Fallacia ſecundum cauſam ut non cauſam quid ſit, & quomodo multipliciter fiat. 45

Fallacia ſecundum plures interrogationes ut unam quomodo committitur, & qua reſponſione reprimitur. 45

Falſum non niſi ex falſo ſequitur. 28

ex Falſo & uerum & falſum ſequi poteſt. 28

Falſum quid. 42

Figura ſyllogiſmi quid. 28

in Figura prima ſyllogizandi quatuor modi directè, & quinque indirectè concludentes. 29.30

in Figuræ primæ modis perfectis, minori exiſtente negatiua, item maiori exiſtente particulari nihil omnino ſequitur. 30

in Figuræ ſecundæ quatuor modi utiles ſyllogizandi. folio. 30

in Figura ſecunda ſyllogizandi ex maiori particulari, item ex puris affirmatiuis non ualet ſyllogiſmus; & concluſio ſemper debet eſſe negatiua. 30

in Figura tertia ſex modi utiles ſyllogizandi. 30.31

in Figura tertia ſyllogizandi minori exiſtente negatiua nihil ſequitur, & concluſio ſemper particularis exiſtit. 30

Finis quid. 40

Forma duplex, accidentalis, & ſubſtantialis: & quid earum utraque. 40

Formalis cauſa quid. 40

G

GENERATIO *quid.* 40

à Generatione locus argumentandi. 40

Grammatica, ars congruè loquendi. 3

Grammaticæ materia duplex; propinqua, & remota. folio. 3

H

HYPOTHETICA *enunciatio quid.* 11

Hypothetica enunciatio triplex, conditionalis, copulatiua, & diſiunctiua, & quid earum unaquæque. 11

Hypothetica enunciatio conditionalis triplex, cauſalis, rationalis, & particulariter conditionalis: & quid earum unaquæque. 11

Hypothetica enunciatio quadruplex: copulatiua, diſiunctiua, propriè conditionalis, & cauſalis. folio. 11

in Hypotheticis enunciationibus affirmatio & negatio ex cõiunctione enunciationes ſimplices connectente iudicanda. 12

Hypotheticæ tam cauſales, quàm rationales, & quæ particulariter conditionales, & conſequentiæ ſimul, & enunciationes ſunt; alia tamen atque alia ratione. 11

Hypotheticarum enunciationum, prout ſunt diuerſarum ſpecierum, ueritas & falſitas diuerſimodè perpendendæ. 11

Hypotheticæ enunciationes ſecundum ſe haud propriè uniuerſales, nec particulares, ſed ſingulares potius, & contradictoriam habentes oppoſitionem ſunt reputandæ. 12

Hypotheticæ enunciationes, prout ſunt diuerſarum ſpecierum, diuerſimodè quoque uel neceſſariæ, uel impoſſibiles, uel contingentes ſunt iudicandæ. 12

in Hypotheticis negatiuis, ſi fuerint conditionales, uel cauſales, negatio non ſimplices enunciationes, ſed earum unionem negat: at ſi fuerint copulatiuæ, uel diſiunctiuæ, negatio totum negat, & coniunctionem, & partem. 12

Hypotheticarum, quæ ex alijs hypotheticis componuntur, iudicium. 12

Hypotheticus ſyllogiſmus quid. 35

Hypotheticus ſyllogiſmus triplex, conditionalis, copulatiuus, diſiunctiuus; & quid eorum unuſquiſque. 35

Hypotheticorum ſyllogiſmorum conditionaliũ duæ figuræ, & in utraque earum quatuor modi. 35

Hypotheticorum ſyllogiſmorum copulatiuorum tres modi. 35

Hypotheticus ſyllogiſmus diſiunctiuus quomodo, & quotupliciter procedit. 35.36

Hypotheticorum ſyllogiſmorum diſiunctiuorũ duæ figuræ, & modi complures. 36

I

ILLATIONIS *nota quænam dicatur.* 27

Inductio quid. 36

Inductio uel à ſingularibus ad uniuerſale, uel à minus communibus ad magis commune progreſſio. 6.36

Indu-

Inductio, argumentum Dialecticum. 36
Inopinabile quid. 42
Inſtrumenta ſciendi tria, definitio, diuiſio, argumentatio. 3
Interpretatio quid. 38
ab interpretatione, & pariter quoque ab interpretato quatuor modi argumentandi. 38

L

LOCVS *apud Dialecticos quid.* 37
Locus apud Dialecticos per analogiam ſiue ſimilitudinem ſic dictus. 37
Locus argumenti ſedes. 37
Locus Dialecticus duplex, maxima, & differentia maximæ, & quid horum uterque. 37
Locus differentiæ maximæ triplex in generali, externus, medius, internus: & quid eorum unuſquiſque. 37
Locus intrinſecus duplex, à ſubſtantia rei, & à concomitantibus ſubſtantiam, & quid eorum uterque. 37.38
Locus à ſubſtantia triplex, à definitione & definito, à deſcriptione & deſcripto, ab interpretatione & interpretato: & quid eorum unuſquiſque. 37
Locus à medio termino denominandus. 37
Loci argumentandi à cauſis inter omnes locos dialecticos præcipui. 39
Loci argumentandi à cauſis, meritò inter internos connumerati. 39
Loci externi ſiue extranei. 40
Loci medij inter intraneos, & extraneos. 41
Logica à λόγος. 1
Logica ſcientia ſermocinalis, uel rationalis. 1
Logicæ nomen latius, quàm dialecticæ. 1
Logica ſecundum Stoicos duplex, inuentiua, & iudicatiua. 1
Logicæ, & Dialecticæ nomina confunduntur. 1

M

MAIVS *in loco tum à maiori ad minus, tum à minori ad maius quodnam dicitur.* 41
à Maiori ad minus triplex negatiuè argumentandi modus, ex parte ſubiecti, ex parte prædicati, & ex parte utriuſque. 41
Materia duplex, permanens, & tranſiens: & quid earum utraque. 9
Materialis cauſa quid. 39
ad Materialem cauſam duo requiruntur. 39

Sub una Maxima multæ argumentationes. 37
Maximæ dialecticæ definitio unà cum eius explicatione. 37
Maximæ quatuor loci à definitione ad definitum, & item maximæ aliæ quatuor conſimiles à definito ad definitionem. 37.38
Maximæ quatuor loci à deſcriptione ad deſcriptum, & item maximæ aliæ quatuor conſimiles à deſcripto ad deſcriptionem. 38
Maximæ quatuor loci ab interpretatione ad interpretatum; & item maximæ aliæ quatuor conſimiles ab interpretato ad interpretationem. 38
Maximæ quatuor loci argumentandi à toto uniuerſali ad partes ſubiectiuas: & item maximæ aliæ quatuor conſimiles loci argumentandi à partibus ſubiectiuis ad totum uniuerſale. 38
Maximæ quatuor loci argumentandi à toto in quantitate ad ſingulas partes, & item maximæ aliæ quatuor conſimiles loci argumentandi à ſingulis partibus ad totum in quantitate. 38
Maximæ duæ loci argumentandi à toto integrali ad partes quantitatiuas neceſſarias: & itẽ maximæ aliæ duæ conſimiles loci argumentandi à partibus quantitatiuis neceſſarijs ad totum integrale. folio. 38
Maximæ quatuor loci argumentandi à toto in modo ad partes in modo, & item maximæ aliæ quatuor conſimiles loci argumentandi à partibus in modo ad totum in modo. 39
Maxima communiter deſeruiens in argumentando tum à toto in loco, tum à toto in tempore ad ſingulas partes. 39
Maximæ communiter deſeruientes in argumentando à parte, & à partibus tum ad totum in loco, tum ad totum in tempore. 39
Maximæ ſex deſeruientes loco argumentandi à cauſis efficientibus ad effectus: & totidem maximæ pariter deſeruientes loco argumentandi ab effectibus ad cauſas efficientes. 39
Maximæ tres deſeruientes loco argumentandi à cauſa materiali ad effectum. 39
Maxima loci tum à formali cauſa ad effectum, tum contra ab effectu ad formalem cauſam. 40
Maximæ duæ loci argumentandi à relatiuè oppoſitis. 40
Maxima loci argumentandi à contrarijs, & priuatiuis. 40
Maxima loci argumentandi à contradictorijs. 40
Maxima argumentandi per conſequentiam in ipſo. fol. 41
Maximæ tres pro tribus à maiori ad minus argumentandi modis: & inſuper maxima una omni-

omnibus ipſis communis. 41
Maximæ tres pro tribus à minori ad maius argumentandi modis: & inſuper maxima vna omnibus ipſis communis. 41
Maxima loci à ſimili, & à proportione. 41
Maxima loci à diſpari, atque à diſſimili. 41
Maxima loci ab authoritate. 41
Maximæ loci à comparatiuo ad poſitiuum, & à poſitiuo ad comparatiuum, vnicuique nota. 41
Maxima loci a poſitiuis, comparatiuis, & ſuperlatiuis. 42
Maxima loci ab oppoſitione. 42
Mechanicæ, rectè faciendi, operandique artes. 3
Medium in ſyllogiſmo vel antecedens, vel conſequens, vel extraneum: & quid eorum vnumquodque. 32
Medium ad concludendam quamlibet propoſitionẽ in quacunque figura, & in quocunque modo cuiuſque figuræ, qua arte inueniatur, per ſex concluſiones manifeſtatur. 32
Medium ad extremitates concluſionis in ſyllogiſmo nouem modis ſe habere poteſt: ex quibus ſex apti, tresque inepti ad inferendum exiſtunt. 32. 33
Meta ſophiſtica quid. 42
Metæ ſophiſticæ quinque; redargutionis, falſi, inopinabilis, ſolæciſmi, nugationis: & quid earum vnaquæque. 42
Minus in loco tum a maiori ad minus, tum à minori ad maius quodnam vocatur. 41
à Minori ad maius triplex affirmatiuè argumentandi modus, ex parte ſubiecti, ex parte prædicati, & ex parte vtriuſque. 41
Modalis enunciatio triplex ſecundum rem, & quadruplex ſecundum vocem. 20
Modalis enunciatio duplex, vel diuiſa, uel compoſita: & differentia inter vtranque. 21
Modales propoſitiones quatuor ſecundum genus. 21
Modaliũ quatuor propoſitionũ quælibet quatuor ſub ſe ſpecies habet. 21
in Modalibus quantitas, nempe vniuerſalitas, & particularitas, dupliciter ſumi poteſt, ex parte modi, & ex parte dicti: magis tamen ex parte modi, quàm ex parte dicti æſtimatur. 21
Modalium negatio, vel affirmatio; non à dicto, ſed à copula ipſius modi petenda. 21
Modalium enunciationum veritas, & falſitas quatuor regulis manifeſtatur. 21
Modalium propoſitionum ſingulæ vnius modi habent ſingulas aliorum modorum æquipollentes. folio. 22
pro Modalium æquipollentijs quid communiter obſeruandum. 22
Modalium æquipollentiæ per quatuor regulas manifeſtantur. 22
Modalium æquipollentiæ propter maiorem facilitatem per quatuor voces ab antiquis excogitatas deſignantur. 22
Modales quomodo inter ſeſe tum contrariè, tum ſubcontrariè, tum ſubalternè, tum contradictoriè opponuntur. 23
in Modalium oppoſitione quid potiſſimum obſeruandum. 23
Modalium æquipollentiæ, & oppoſitiones, quo ordine ab Ariſtotele diſponuntur. 23. 24
Modalium conuerſiones quomodo efficiuntur, per quatuor propoſitiones declaratur. 24
Modalium modi aduerbiales, quinam vniuerſales, quique particulares: item qui affirmatiui, quique negatiui exiſtunt; ſimiliter qui contrariè, qui ſubcontrariè, qui ſubalternè, qui contradictoriè inter ſeſe opponuntur; necnon qui inter ſeſe æquipollent: ab auctore declaratur. 24
Modales dicuntur inter ſeſe oppoſitæ vel de modo tantummodo, vel de ſubiecto ſimul & modo. folio. 25
Modalium ratio præcipua oppoſitionis in modo conſiſtit. 25
Modales de modis aduerbialibus, quomodo conuertuntur. 25
Modales propoſitiones de neceſſario, & contingenti, quintupliciter ordinantur. 35
pro Modalibus ſyllogiſmis conficiendis ſeptem concluſiones aſſignantur: prima concluſiones omnibus communiter figuris & modis, quatuor deinde ſequentibus primæ, ſexta ſecundæ, & ſeptima tertiæ figuræ deſeruientibus. 35
Modus quid. 20
Modus logicus enunciationis, quid. 20
Modus logicus triplex: neceſſarium, impoſſibile, & contingens ſiue poſſibile. 20
Modi vniuerſales duo, impoſſibile, & neceſſe: item particulares duo, contingens, & poſſibile. 21
Modorum duplex vſurpatio, aduerbialiter, & nominaliter: & differentia inter vtranque. 20
Modus tàm aduerbialiter quàm nominaliter ſumptus, bifariam in enunciatione conſtituitur, vel intra, vel extra: & differentia inter vtrunque. folio. 20. 21
Modus duplex, vel parti, vel toti propoſitioni adiunctus. 20
Modus ſyllogiſmi quid. 28
Modi quatuor primæ figuræ perfecti, ad quos cæteri omnes poſtea reducuntur omnia concluſionum genera complectentes. 29. 30

Modi primæ figuræ perfecti, cur tantummodo quatuor, nec plures, nec pauciores exiſtunt. 30
Modi ſecundæ figuræ utiles tantummodo quatuor: quorum duo primi indirectè concludere poſſunt, duo poſtremi minimè. 30
Modi tertiæ figuræ utiles, ſex exiſtunt. 30
Modi ſecundæ & tertiæ figuræ utpote imperfecti, qua ratione, quoue artificio ad quatuor modos primæ figuræ tanquam perfectos reducuntur. folio. 31
Modi ſecundæ tertiæque figuræ ad modos primæ diuerſimodè per impoſſibile reducuntur. 31.32
Modi primæ figuræ indirectè concludentes, quomodo ad modos, eiuſdem primæ concludentes directè, per impoſſibile reducuntur. 32
Modi omnes cæteri, ad quos quatuor modorum primæ figuræ per impoſſibile reducuntur, quomodo cognoſcendum. 32
Modi duo particulares primæ figuræ ad duos modos eiuſdem uniuerſales, non immediatè, ſed mediatè per impoſſibile reducuntur. 33

N

Negare conſequens, & negare conſequentiam, differunt. 7
Negationis virtus. 19
Negationum paritas affirmat, imparitas negat. 19
Negationum multiplicatio apud Rhetores in uſu. folio. 19
Negatiua de contingenti virtualiter eſt affirmatiua. 25
Nomen quid ſignificet, præcognoſcendum. 3
Nominis definitio cum ſua declaratione. 9
Nugatio quid. 42

O

Operationes tres, vel ſimpliciter exteriores, vel exteriores ſecundum quid, vel ſimpliciter interiores. 3
Oppoſitio vel in rebus, vel in terminis, vel in propoſitionibus. 18
Oppoſitio propoſitionum quid. 18
Oppoſitio propoſitionum quadruplex, cōtradictoria, contraria: ſubcontraria, ſubalterna: & quid unaquæque ipſarum. 18
in Oppoſitione propoſitionum tria præcipuè obſeruanda. 18
in Oppoſitione propoſitionum quædam alia etiam præcepta apponuntur. 18
Oppoſitio in hypotheticis propoſitionibus ſola contradictoria reperitur. 19
Oppoſitio propoſitionum quantum ad veritatem, & falſitatem quomodo perpendenda. 19
Oppoſitarū propoſitionum cognitio, & uſus per quatuor regulas manifeſtatur. 19
Orationis definitio, eiuſque declaratio. 10
Oratio vel perfecta, vel imperfecta, & quid vtraque earum. 10
Oratio perfecta vel enunciatiua, vel non enunciatiua, & quid vtraque earum. 10
Oratori familiarior deſcriptio quàm definitio. 38

P

à Parte locus argumentandi. 41
Partes vel eſſentiales, vel integrantes. 5
Partes quænam per ſe ſignificatiuæ dicuntur. 8
à Partibus ſubiecti uis ad totum vniuerſale quadruplex argumentandi modus. 38
à Partibus ſingulis ad totum in quantitate quadruplex argumentandi modus. 38
Partes quantitatiuæ totius integralis uel neceſſariæ, vel non neceſſariæ: & quid tum hæ, tum illæ exiſtant. 38
à Partibus quantitatiuis neceſſarijs ad totum integrale duplex argumentandi modus. 38
Pars in modo quid. 38.44
à Partibus in modo ad totum in modo quadruplex argumentandi modus. 39
à Parte: & à partibus tum ad totum in loco, tum ad totum in tempore diuerſimodè tenet argumentum. 39
Philoſophi quatuor præcipuè in qualibet re naturali conſiderant, materiam, formam, paſſiones, atque dimenſiones. 10
à Poſitiuo ad comparatiuum valet argumentum negatiuè. 41
à Poſitiuis, comparatiuis, & ſuperlatiuis ex parte vtriuſque extremi argumentandi locus. 41
Poſſibile & contingens non re, ſed voce tantummodo differunt. 21
Poſſibile eſt ſuperius ad neceſſarium. 21
Prædicatum id, quod de aliquo dicitur. 7
Prædicatum in propoſitione, quid. 10
duo Principia ad combinationes inutiles ſyllogiſmorum examinandas ab Ariſt. adinuenta. 3
Problema quid. 37
à Proprio locus reducitur ad locum à deſcriptione. folio. 38
Proportio permutata quænam dici ſolet. 41
Proportio permutata Arithmeticis ualde familiaris.

ris. folio. 41

Propoſitio oratio, quæ uerè, uel falſo aliquid exprimitur. 7

Propoſitio de ſecundo adiacente, & de tertio adiacente, quid. 10

Propoſitio uel neceſſaria, uel impoſſibilis, uel contingens, & quid earum unaquæque. 10

Propoſitio neceſſaria ſemper uera, impoſſibilis ſemper falſa, contingens modo uera modo falſa. 10

Propoſitionis triplex materia, naturalis, contingens, & remota: & quid earum unaquæque. 10

Propoſitio in materia naturali, affirmatiua neceſſaria, negatiua impoſſibilis; in materia remota, negatiua neceſſaria, affirmatiua impoſſibilis; in materia contingenti utraque contingens. 10

Propoſitionum tria accidentia, oppoſitio, æquipollentia, & conuerſio. 18

Propoſitiones conuertendæ per quatuor primas uocales denotentur. 20

Propoſitionem eſſe neceſſariam, & de modo neceſſario, differunt. 21

Propoſitiones uel neceſſariæ, uel probabiles; & tàm iſtæ, quàm illæ multiplices. 36

Q

QVANTITAS enunciationum, ſemper ex ſubiecto, nunquam ex prædicato attendenda. 11

R

REDARGVTIO quid. 42

Reductio ſyllogiſmorum imperfectorum ad perfectos fit dupliciter, aut per oſtenſionem, aut ad impoſſibile: & quomodo earum utraque efficitur. 31

Reductionis ſyllogiſmorum imperfectorum ad perfectos per impoſſibile quis uſus. 31

Reductio per impoſſibile eſt communis omnibus modis ſyllogiſmorum ſecundæ, tertiæque figuræ, at per oſtenſionem minimè. 31

Reductio per impoſſibile infert contradictorium alterius præmiſſarum uel immediatè, uel mediatè. 32

Reduplicationis ſigna uel ſpecificatiuè, uel cauſaliter tenent. 26

Reduplicatiuæ propoſitiones quænam dicuntur. 26

Reduplicatiuæ ſpecificatiuè tenentes clariori aliquo uocabulo exponuntur. 26

Reduplicatiuarum cauſaliter tenentium quatuor ſpecies: quarum ſingulæ ad ſingulas cauſales eis correſpondentes reducuntur. 26

Reduplicatiuæ ſecundum ſolam conſequentiam per conditionales exponuntur. 26

Relatiuorum contemplatio tum ad Grammaticum, tum ad Dialecticum pertinet, diuerſimodè tamen. 15

Relatiuum quid. 15

Relatiuum duplex, ſubſtantiæ, & accidentis: & quid eorum utrunque. 15

Relatiuum ſubſtantiæ duplex, identitatis, & diuerſitatis; & quid eorum utrunque. 15

Relatiuum ſubſtantiæ identitatis duplex, reciprocum, & non reciprocum: & quid eorum utrunque. 16

Relatiuum accidentis duplex, identitatis, & diuerſitatis: & quid eorum utrunque. 15

pro Relatiuorum reſolutione quatuor propoſitiones obſeruandæ aſſignantur. 16

Reſolutio ſuppoſitionis terminorum, qua Dialectici utuntur, duplex. ſ. aſcenſus, & deſcenſus, & quid earum utraque. 14

Reſolutionis ordo & regula per octo propoſitiones manifeſtatur. 15

Reſolutio incompleta quænam dicatur, & quomodo fiat. 15

Reſpondenti quatuor regulæ obſeruandæ. 7

Reſpondenti quatuor uerba familiaria: diſtinguo, nego, concedo, reſpondeo. 7

Reſtrictio quid. 17

Reſtrictio termini quatuor fit modis, per copulam implicationis, per additionem adiectiui in eodem extremo, per additionem obliqui à parte etiam eiuſdem extremi, per appoſitionem ſubſtantiui inferioris. 17

in Reſtrictione ijdem duo modi argumentandi utiles, qui in ampliatione. 17

in Reſtrictione idem modus argumentandi uitioſus, qui in ampliatione. 17

Rhetorica ars rectè dicendi. 3

Rhetoricæ materia duplex, propinqua, & remota. 3

S

SCIENTIA propriè dicta, rei neceſſariæ per propriam cauſam cognitio. 37

Significatio rei duplex, confuſa per nomen, diſtincta per definitionem. 4

Signum præter ſui cognitionem alterius etiam cognitionem inducit. 7

Signum duplex, naturale, & uoluntarium; & quid eorum utrunque. 7

Signum tàm naturale quàm ex inſtituto, tum in rebus tum in uocibus reperitur. 8

Signa

Signa quantitatis, quæ terminis adiunctæ eorum ſuppoſitiones uariant, ſignificataque immutant. folio. 13

Signa quantitatis propoſitionum uel uniuerſalis, uel particularia, uel media. 13

Similia bifariam, uel in forma, uel in proportione. folio. 41

à Simili tàm in forma, quàm in proportione, tum affirmatiuè tum negatiuè ualet argumentum. folio. 41

Similitudo propoſitionum in qualitate, quantitate, eademque terminorum acceptione præcipuè conſiſtis. 27.28

Solæciſmus quid. 42

Sophiſtæ proprium fallacia, atque deceptio. 43

Subiectum id, de quo aliquid dicitur. 7

Subiectum uel una dictio, uel integra propoſitio. folio. 10

Subiectum in propoſitione quid. 10

Superlatiuum in propoſitione uel negatiuè, uel poſitiuè ſumitur. 27

de Superlatiuo propoſitiones, ſiue poſitiuè, ſiue negatiuè teneant, in quas exponentes reſoluuntur. 27

Suppoſitio quid. 13

Suppoſitio uocum duplex, materialis, & formalis, & quid utraque earum. 13

Suppoſitio uocum materialis duplex, intrinſeca, & extrinſeca: & quid utraque earum. 13

Suppoſitio uocum formalis duplex, propria, & impropria: & quid utraque earum. 13

Suppoſitio uocum propria duplex, ſimplex, & perſonalis: & quid utraque earum. 13

Suppoſitio uocum perſonalis duplex, diſcreta, et communis: & quid utraque earum. 13

Suppoſitio uocum communis duplex, accidentalis, & naturalis: & quid utraque earum. 13

Suppoſitio uocum communis quadruplex, diſtributiua, copulata, determinata, & confuſa; & quid earum unaquæque. 13

Suppoſitiones ratione ſignorum, per ſex regulas manifeſtantur. 14

Suppoſitio completa & incompleta in quo differunt. 15

Syllogiſmus quid. 6.28

Syllogiſmus ex materia, formaque conſtat. 28.36

Syllogiſmi duplex materia, remota quinque termini; & propinqua, nempe propoſitiones. 28.36

Syllogiſmi tres termini, maior extremitas, & minor extremitas, & medium. 28

in Syllogiſmo unuſquiſque terminus bis accipitur. folio. 28

Syllogiſmi tres propoſitiones, duæ præmiſſæ, ſcilicet maior & minor, tertiaque concluſio. 28

Syllogiſmi forma eſt figura, ac modus. 28.36

Syllogiſmus uel hypotheticus, uel cathegoricus, & quid eorum uterque. 28

Syllogiſmorum duplex inferendi modi modus, uel directè, uel indirectè. 28

Syllogiſmorum quinam directè, quiue indirectè concludentes dicuntur. 28

Syllogiſmorum triplex figura iuxta triplicem medij cum extremitatibus diſpoſitionem. 29

Syllogiſmorum in qualibet figura uarij modi iuxta propoſitionum in quantitate, & qualitate multiplicem ordinationem. 29

Syllogiſmus ex puris particularibus, & ex puris negatiuis nullus efficitur. 29

in Syllogiſmo medium in concluſione nequaquam aſſumendum, niſi quandoque ob ſeruandam termini proprietatem. 29

in Syllogiſmo altera præmiſſarum particulari exiſtente, concluſio quoque particularis; item altera præmiſſarum negatiua exiſtente, concluſio quoque negatiua ſuccedit. 29

Syllogiſmorum directè concludentium quinam perfecti, quiuè imperfecti exiſtunt. 29

Sillogiſmi ex terminis obliquis tum ex parte extremitatum, tum ex parte medij, & iuxta omnium caſuum diuerſitatem fieri poſſunt. 34

in Syllogiſmis ex terminis obliquis tres regulæ obſeruandæ traduntur. 34

Syllogiſmus expoſitorius quidſit, & quomodo dicitur. 34

Syllogiſmorum ſex poteſtates, ſcilicet, plura concludendi, uerum ex falſis ſyllogizandi, circulariter ſyllogizandi, conuerſiuè ſyllogizandi per impoſſibile, & ex oppoſitis ſyllogizandi. 34

Syllogiſmus circularis quid, & quomodo efficitur. 34

Syllogiſmus circularis in terminis ſolis conuertibilibus. 34

Syllogiſmus conuerſiuus quid, & quomodo efficitur. 34

Syllogiſmus per impoſſibile quid, & quomodo efficitur. 34

Syllogiſmorum tres defectus, petere principium, non propter hoc accidere falſum, & fallacia contrariæ opinionis. 34

Syllogiſmus, argumentum Dialecticum. 36

Syllogiſmi uel demonſtratiui ex neceſſarijs, uel topici ſeu dialectici ex probabilibus propoſitionibus conſtati. 36

Syllogiſmi duplex perfectio, in recta forma, & in recta

recta materia diſpoſitione. 42

Syllogiſmi triplex uitium, uel in forma, uel in materia ſiue neceſſaria, ſiue probabili; uel in utroque ſimul: & quomodo horum uitiorum unumquodque committitur. 42

Syllogiſtica forma argumentandi in materia modo neceſſaria, modo probabili recipitur. 36

Synonima quæ nam dicuntur. 38

a Synonimis locus reducitur ad locum ab interpretatione. 38

T

in TEMPORE præteritum, & futurum ad præſentis normam expenduntur. folio. 10

Tempora ampliationis terminorum apud Dialecticos quinque: præſens, præteritum, futurum, poſſibile, & imaginarium. 16

Terminus extremum alicuius corporis uel rei, extra quod nihil illius rei eſt, & intra quod omnia illius rei continentur. 7

Terminus extremum, in quod reſoluitur propoſitio. 7

Terminus propoſitionis duplex; ſubiectum, & prædicatum. 7

Terminus propoſitionis triplex, mentalis, uocalis, ſcriptus. 7

Terminus mentalis, uocalis, ſcriptus quid. folio. 7

Terminus mentalis, uide Conceptus.

Terminus uocalis duplex, ſignificatiuus, & non ſignificatiuus. 7

Terminus uocalis ſignificatiuus, eſt uox ſignificatiua ad placitum, ex qua ſimplex componitur propoſitio. 8

Termino cuilibet duplex in intellectu conceptus reſpondet, non ultimatus, & ultimatus. 8

Terminus uel æquiuocus, uel analogus, uel uniuocus, & quid eorum unuſquiſque. 8

Terminus omnis æquiuocus, uel analogus, poteſt eſſe uniuocus, ſi ad unum ſignificatum comparetur. 8

Terminus uel categorematicus, uel ſyncategorematicus, uel mixtus: & quid eorum unuſquiſque. 8

Terminus categorematicus, uel complexus, uel incomplexus, & quid eorum uterque. 8

Termino complexo quatuor neceſſario requiſita. 8

Terminus categorematicus, uel communis, uel ſingularis, & quid eorum uterque. 8

Terminus communis uel tranſcendens, uel non tranſcendens, & quid eorum uterque. 8

Terminus ſingularis uel collectiuus, uel determinatus, uel uagus, uel ex ſuppoſitione; & quid eorum unuſquiſque. 8.9

Terminus categorematicus incomplexus, uel concretus, uel abſtractus; item uel connotatiuus, uel abſolutus: & quid eorum unuſquiſque. folio. 9

Terminus connotatiuus, uel extrinſecus, uel intrinſecus. 9

Terminus uel primæ, uel ſecundæ intentionis: & quid eorum uterque. 9

Termini uel pertinentes, uel impertinentes: & quid eorum uterque. 9

Termini pertinentes ſequela, & pertinentes repugnantia quinam dicuntur. 9

Termini pertinentes ſequelam, uel ut ſuperior & inferior, uel ut conuertibiles, uel ut ſynonimi exiſtunt. 9

in Terminis pertinentibus ſequela tres modi argumentandi, qui obſeruari debent. 9

Termini pertinentes repugnantia, uel diſparati, uel contrarij, uel priuatiui, uel contradictorij, uel relatiui: & quid eorum unuſquiſque. folio. 9

in Terminis pertinentibus repugnantia unus argumentandi modus, qui obſeruari debet, omnibus communis. 9

Termini incompletè ſupponentes quinam dicuntur. 15

Totum ſex modis, uniuerſale, quantitatiuum, integrale, modale, locale, temporale. 28

Totum uniuerſale quid. 38

Totum in quantitate quid. 38

Totum integrale quid. 38

Totum in modo quid. 38.44

Totum in loco quid. 39

Totum in tempore quid. 39

à Toto uniuerſali ad partes ſubiectiuas quadruplex argumentandi modus. 38

à Toto in quantitate ad ſingulas partes quadruplex argumentandi modus. 38

à Toto integrali ad partes quantitatiuas neceſſarias duplex argumentandi modus. 38

à Toto in modo ad partes in modos quadruplex argumentandi modus. 39

à Toto in loco, & à toto in tempore ad ſingulas partes unus idemque argumentandi modus tàm affirmatiuè, quàm negatiuè. 39

Tranſumptio quid. 41